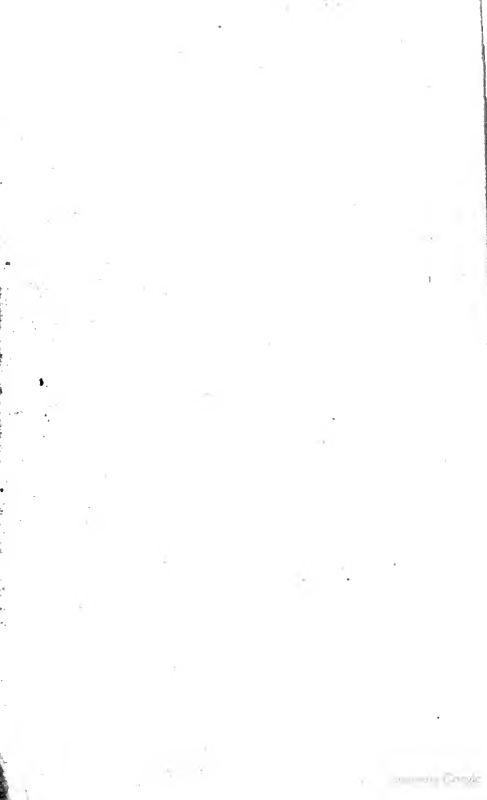

~~12-19-1913~~

11-29-e.1

Handwritten text at the top of the page, possibly a signature or date.

Handwritten text on the right side of the page, possibly a signature or date.

Joannis Clerici Josephi Scherri

JOANNIS CLERICI
PNEUMATOLOGIA,

Cui subjecta est

THOMÆ STANLEII
PHILOSOPHIA
ORIENTALIS.

OPERUM PHILOSOPHICORUM.

TOMUS II.

Editio Quinta auctior & emendatio.

AMSTELODAMI,
Apud RUDOLPH. ET GERARD. WETSTENIOS.
MDCCXXII.

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI

GILBERTO

Salisburiensi Episcopo

S. P. D.

JOANNES CLERICUS.

Me, REVERENDISSIME
PRÆSUL, opus alienum,
idémque ex Anglica Lingua
in Latinam translátum ad te
mitti, erit fortè qui miretur.

At mirari desinet, si sciat id meum ve-
luti esse factum; postquàm menda pluri-
ma, eáque gravissima, Typothetarum ne-
gligentiâ, cùm verbis Scriptoris Angli,
tum iis quæ ex Veteribus adfert; passim
adspersa, sustuli; quâ vel solâ emendatio-

* 2

ne,

ne, qui Anglicè non poterat, Latinè cum voluptate & fructu in posterum ut legatur me effecisse spero. Erant præterea nonnulla, ad Philosophiam Chaldaicam pertinentia, quæ omitti, ut videtur, non debuerant, à viro doctissimo *Thoma Stanleio* tamen prætermissa. Alia quoque non satis verè observata, nec in hoc negotio levia, castigatione indigebant, quæ in Notis ad Oracula, atque in Indice, notavimus. * Sed quamvis hîc meri Interpretis functus essem munere, me non puderet Tibi, PRÆSUL PRÆSTANTISSIME, versionem offerre; quem scio nullâ rema-
gis gaudere, quàm ubi gentis Tuæ ejusmodi thesauros per totum eruditum Orbem circumferri vides. Neque is sum quem, eorum more qui ex Litterarum studiis nihil præter invidiam ac superbiam retulere, pigeat aliena sequi vestigia, quando ea me ad cognitionem cujuspiam rei non spernendæ deducunt; aut qui indignum existimem iis, qui & suo Marte aliquid præstare possunt, aliorum collectaneis uti, & quæ à paucis poterant legi, ea pluribus communia labore suo facere.

Sanè

* In hac Editione, prefixa est Pneumatologia, qua Logicæ conjuncta fuerat, in 1. Editione.

Sanè hac in re est quod Angliæ vestræ pæ-
nè succenseant reliquæ Gentes; quæ velo,
ut ita dicam, ignotæ Linguæ submotæ,
eruditas vestras opes introspicere, & com-
munibus humani generis bonis frui impe-
diuntur. Nec Anglica gens querelis trans-
marinorum hominum umquam satisfaciet,
nisi notiore Linguâ uti incipiat, aut ab aliis
velum, quod modò dixi, detrahatur; ut
curiosi omnium oculi in eorum contempla-
tionem admittantur, quæ, cùm dignissi-
ma essent quæ omnibus patefierent, adhuc
tamen omnibus, præter Anglicæ Linguæ
peritos, latuerunt. Certè hæc ratio apud
me, Anglici nominis cultorem, ejus fuit
ponderis; ut sepositis aliquantisper iis, quæ
ex meis scriniis depromere potuissem, & ali-
quando, si Deo visum fuerit, sum deprom-
turus, ad volumina Anglica Latinitate do-
nanda interdum me contulerim.

Postquàm oblatis hujus Tibi, REVE-
RENDISSIME PRÆSUL, Opusculi ra-
tiones aperui, superesset ut, pro consuetu-
dine eorum qui viris magnis libros offerunt,
in Tuarum laudum campum exspatiarer;
verùm hoc est Annalium, non Epistolæ,
munus; quippe qui aliter, quàm gravi ac
sincerâ rerum sæculi nostri Historiâ, me-
lius laudari nequeas. Ii præcone indigent

* 3

amico,

amico, quorum laudes obscuræ ex solis umbraticis studiis, aut privatâ ratione vitæ efflorescunt: non qui, post edita immortalia Opera, & stylo navatam puriori Religioni fidelissimam operam, amplissimis ac celeberrimis Regnis, quibus divina atque humana omnia jura pænè jam erant erepta, instauratorem, sospitatorémque, Europâ plaudente, quæfiverunt & feliciter invenerunt. Hæc obstant quominus quidquam hîc addam, præter votum quo, **REVERENDISSIME IN CHRITO PATER,** Te & Ecclesiis Christianis omnibus, & Patriæ diu incolumem ex animo precor. Vale.

Dabam Amstelodami; Calendis
Juniis anni post Christum natum
M. DC. XC.

P R Æ.

PRÆFATIO

*In qua Utilitas & Ratio Operis
ostenduntur.*

UT Laus maxima iis debetur, qui virorum præclarorum res gestas, aut Rerumpublicarum fata, fide Historiis, complectuntur: ita nec suâ gloriâ spoliandi sunt, qui opiniones Veterum sequentibus servarunt sæculis, aut ex Antiquitatis ruderibus diligenter collectas ediderunt. Imò universæ laudis, quæ ad illos pertinet, hos etiam participes esse necesse est; si, quod certissimum est, res gestæ sine opinionum cognitione satis intelligi nequeunt. Maximorum certè eventuum arcanas & præcipuas causas in opinionibus, ac moribus, sitas esse, ii demum ignorant qui Veteres & Hodiernos Historicos ne leviter quidem adtigerunt, aut oscitanter prorsus legerunt; unde sequitur eos qui mores & opiniones populorum, quorum Historias legunt, ignorant, in hisce præter solos eventus nihil videre. Quorum inter cognitionem & eorum peritiam, quibus utraque perspecta sunt, idem est discrimen, quod esset inter cognitionem solum motuum externorum machinæ cujuspiam, sine dispositionis internæ notitia; & hanc notitiam, cum motuum externorum cognitione conjunctam. Qui exter-

P R Æ F A T I O.

na tantum vident, illi omnia, prout primò intuitu adrident vel displicent, aut benignè interpretantur; aut in sequiorem partem trahunt; at qui norunt ex quibusnam fontibus fluxerint ea quæ oculos maximè percellunt, uti nihil temerè mirantur, nec externâ specie sibi imponi facilè patiuntur: ita nec, propter solam externam quamdam faciem, oculis minus placentem, quidquam festinantiùs damnant.

Si quis, exempli causâ, ignoret quæ potissimum inter Hebræos à Captivitatis Babylo-nicæ solutione, & Christianos primævos, floruerit Philosophia; is, quamvis eventus omnes eorum Historiæ celebriores memoriâ, teneat, attamen quî factum ut dogmata antea ignorata, aut obscurissimè nota communia postmodum evaserint, & doctorum ingenia tantopere exercuerint, non videbit. Hoc ignorato, originem & fomites gravissimarum controversiarum, quæ maximas turbas pepererunt, ignoret necesse. Atque hujus rei exempla suppeditabit is, quem Latinè edimus, *Thomæ Stanleii* viri eruditissimi libellus. Doctrinam de Dæmonibus & *ενεργημένοις* inter alia à Chaldæis videntur accepisse Judæi; unde, post reditum è Captivitate, tam frequens eorum mentio, quæ antea aut tenuis, aut nulla prorsus occurrit.

Veteres quoque aliud agentes, in Historiis & quibusvis aliis Scriptis, passim ad opiniones quasdam respiciunt; quæ nisi aliunde notæ sint, quid sibi velint, iis in locis, quos legimus Scriptores nobis prorsus latet. Notum est plerosque primo-

rum

P R Æ F A T I O.

rum sæculorum Patres, præsertim Græcos, Platonici Philosophiæ addictos fuisse, & passim eò respicere atque inde voces mutuari; quo fit ut iis, qui eos intelligere cupiunt, priùs *Plato* & *Platonici* Scriptores sint evolvendi. Nemo sanè, quam in re situs esset controversiæ celeberrimæ inter Orthodoxos & Arianos nodus intelligat, nisi quid *περὶ τῶν ἀρχαίων ὑποστάσεων* senserint, & dixerint Platonici compertum habeat; quod inter alios Vir Doctissimus *R. Cudworthus*, in Anglico Opere, ostendit. Atque ex Oraculis Chaldaïcis non levia, ad quasdam voces intelligendas subsidia, duci posse ex iis quæ ad ea notavimus satis adparebit.

Quoniam autem primi mortalium non sumus nati, neque opiniones, quas tuemur, invenimus, sed ab aliis accepimus quas ab antiquioribus ipsi edocti fuerant; ut sciamus unde originem ducant varia quæ nunc recepta sunt, apud nonnullos ex Christianis, dogmata, nos oportet vestigia eorum, ut ita dicam, à sæculo nostro in proximè præteritum, & rursus in remotius sequi, donec ad fontem pervenerimus. Fontem porrò aut indicant, aut rivos fonti admodum vicinos, qui Veterum Orientis Gentium opiniones è Vetustatis situ eruunt, atque in clara luce collocant.

Hoc, post alios plurimos, facere adgressus est *Thomas Stanleius*; quem vel eo nomine aliis præferimus, quòd non suas proferat ratiocinationes, aut subtiliora è Chaldaeorum principiis deducat confectaria; sed ipsa Veterum verba ut plurimum recitet, ut quàm sincerissimam nobis tradat Chaldaeorum doctrinam. A qua methodo si quis temerè discedat, suas sæpe ratiocinationes, pro Ve-

P R Æ F A T I O.

terum opinionibus, in medium adferet; ac si fortè contigerit Scriptorem, ex quo hausit placita ex quibus ducit confectaria, non satis fidum fuisse in enarranda opinione aliena, quò rectiores erunt consequentiæ, eò magis à vera Antiquorum illorum sententia aberrabit.

Verùm hoc non parum nobis negotii, in hacce adornanda Translatione, faceffit; neque enim vertere Translationem Anglicam verborum ex Scriptoribus Græcis aut Latinis desumptorum sustinuimus, ne nimium à fontibus abscederemus. Quærenda fuere Scriptorum quæ citantur verba, ut ex ipsis exscriberentur, & cum sæpe neque pagina, neque caput, neque liber adscripta essent, aut etiam perperam indicata, non sine molestia inveniri à nobis potuere.

Præterea in ipsius *Stanleii* verbis, aliquot erant crassiora menda, quæ sustulimus, & ipsam dispositionem operis aliquatenus mutavimus. Nam cum Philosophiæ Orientalis Historiæ reliquæ Historiæ Philosophicæ adnexa sit, non modò divisa est in Libros, sed etiam in Partes, ut antecedentia, & rursus in minores Sectiones distributa. Nos tantum Librorum & majorum Sectionum divisiones retinendas censuimus; & illa multiplex divisio, in opere non magno, ordini plus officeret quàm prodesset. Ipse *Stanleius*, qui non videtur Opus suum semel scriptum umquam recensuisse, alium ordinem in animo habuerat; quippe qui alicubi dixerit se acturum de quapiam re, de qua jam egerat, quod nos etiam emendavimus.

Ceterum in ejus verbis Latinè vertendis, ut barbariem datâ operâ non captavimus; ita, nec
voca,

P R Æ F A T I O.

Vocabulis Scholæ usu jam receptis, ubi æquè commodè res aliter efferri non poterat, uti dubitavimus. Cùm hodie non scribamus Latinis auribus, sed jam ejuscemodi sermoni adsuëtis, stultum esset, quod unâ voce Scholasticâ perspicuè possis, longâ & obscurâ circumloquutione exprimere. Uti *Stanleius* Oracula Chaldaïcâ Historiæ suæ adjecit, eadem nos quoque Translationi nostræ subjunximus, & quidem emendatiora quàm in Anglica Editione, in qua sunt inquinatissima, negligentia, ut puto, potissimum Typothetarum; licèt *Franc. Patricium* nolim prorsus excusatum haberi, quod jam alibi dixi. Interdum enim dubitavi an *Patricius* ea collegerit; an verò ab alio collecta malè descripserit; nam qui poterat *Proclum* aliòsque Scriptores Platonicos evolvere, ut ea fragmenta erueret, idem etiam multò meliùs ea vertere, & disponere potuit, quàm fecit *Patricius*. Quidquid id est, ea hîc emendatiora habentur, ubi menda erant manifesta, & Orthographiæ, aut sensui palam contraria, aut alibi meliùs edita. Cetera, quæ hiulca fortasse erant, licèt mendosa, reliquimus, uti à *Stanleio* expressa sunt, ne pro Oraculis conjecturas nostras obtunderemus. *Pfelli* & *Pletbonis* interpretationes non addidimus, quòd & ad paucos versus respiciant, & quæ alicujus momenti in iis sunt aut à *Stanleio*, in doctrinæ Chaldaïcæ expositione, aut à nobis in Notis adferantur. Deinde illi sæpe nimium conjecturis indulgent, non petitis ex Ethnicis Scriptoribus, sed ex propriis ratiocinationibus; quibus in re obscura latissimus ut exspatiandi, ita aberrandi patet campus. Reliqua quæ non exposuerunt ex *Jamblich*o,

P R Æ F A T I O.

cho, & *Procli* potissimum *Theologia Platonica* interpretari, prout licuit, conati sumus.

Deinde quæ à *Stanleio* aut omiſſa, aut non ſatis rectè animadverſa erant, in Indice adjecimus, aut reprehendimus; eadem æquitate quâ nos ab aliis, ſi quid peccavimus, ut facillimè fieri potuit, caſtigari cupimus. Multa etiam in hac iterata Editione, & typographica & noſtra menda fuſtulimus, nonullaque variis in locis addidimus.

I N.

INSCRIPTIONES CAPITUM

Historiæ Philosophiæ Orientalis.

LIBER PRIMUS.

DE CHALDÆIS. Pag. 165

SECTIO PRIMA.

De Chaldaeorum Philosophis eorumque Sectis. 166

CAP. I. *Chaldaica Eruditionis Antiquitas.* ibid.

II. *Varios fuisse Zoroastres.* 168

III. *De Chaldaeo Zoroastre, Chaldaicæ Philosophiæ auctore.* 175

IV. *De Belo, altero apud Chaldaeos Scientiarum inventore.* 178

V. *Alii Chaldaei Philosophi.* 180

VI. *De Beroso, qui primus invexit Chaldaicas Disciplinas in Græciam.* 181

VII. *Eruditos præsertim Chaldaeos dictos fuisse.* 185

VIII. *Quomodo Chaldaei discipulos instituerint.* 187

IX. *Sectæ Chaldaeorum distinctæ, secundum varias eorum sedes.* 188

X. *Sectæ Chaldaeorum, secundum varias disciplinas distinctæ.* 189

SECTIO SECUNDA.

Chaldaica Doctrina. 120

CAP. I. *De æterna Natura, sive Deo.* 193

II. *Emanatio ignis, seu luminis à Deo.* 195

III. *De*

INSCRIPTIONES CAPITUM.

III. De rebus æviternis & incorporeis.	196
IV. De primo ordine æviternarum rerum.	197
V. Secundus ordo æviternarum rerum.	199
VI. Æviternarum rerum tertius ordo.	200
VII. Fontes & Principia.	201
VIII. Dii Azoni & Zonæi.	203
IX. De Angelis & immaterialibus Dæmonibus.	204
X. De Animis.	204
XI. Supramundanum lumen.	208
XII. De rebus corruptioni obnoxiiis & corporeis.	209
XIII. Empyreus Mundus.	210
XIV. Ætherei Mundi.	212
XV. Materiales Mundi.	213
XVI. De Materialibus Dæmonibus.	214
XVII. De Astrologia, reliquisque divinandi Artibus, & primo quidem de Stellis fixis & erraticis, earumque præsignificatione.	222
XVIII. De Planetis.	225
XIX. Divisiones Zodiaci.	226
XX. De Planetis respectu Zodiaci consideratis.	231
XXI. Adspæctus Signorum & Planetarum.	235
XXII. Schemata.	237
XXIII. Aliæ divinandi Artes.	239
XXIV. De Magia Naturali & Theûrgica, & primum quidem de Naturali.	242
XXV. Magicæ Operationes earumque species.	243
XXVI. De Talismanibus, quibus utebantur instar amuletorum.	245
XXVII. De Talismanibus prædicendorum futurorum causâ confectis.	247
XXVIII. De Magia Theûrgica.	250
XXIX. Theûrgici ritus.	251
XXX. Apparitiones.	254
XXXI.	

INSCRIPTIONES CAPITUM.

XXXI. <i>Materialēs Dæmones quomodo auerruncati.</i>	256
XXXII. <i>De cultu Deorum, apud Chaldaeos, & primum quidē de veri Dei Idololatrico cultu.</i>	250
XXXIII. <i>Cultus aliorum Deorum, Angelorum & Dæmonum.</i>	263
XXXIV. <i>De cultu, quo Chaldaei cœlestia corpora prosequēbantur.</i>	ibid.
XXXV. <i>De Sole.</i>	261
XXXVI. <i>De Cultu quo Chaldaei Lunam prosequēbantur.</i>	269
XXXVII. <i>De Cultu quo reliquos Planetas prosequēbantur Chaldaei.</i>	271
XXXVIII. <i>De aliis Stellis.</i>	275
XXXIX. <i>De igne, aëre & terra.</i>	277

LIBER SECUNDUS

De Persarum Philosophis.

CAP. I. <i>De Zoroastre Persa, Philosophiæ inter Persas institutore.</i>	280
II. <i>De Hystaspe, summo Philosophiæ Persicæ prorectore.</i>	282
III. <i>De Osthane, qui primus Persarum Disciplinas Græciæ intulit.</i>	283
IV. <i>De Institutione Magorum.</i>	285
V. <i>Sectæ ac Disciplinæ Magorum.</i>	287
VI. <i>De Doctrina Persarum, ac primum quidē de Theologia & Physica.</i>	289
VII. <i>Artes divinandi.</i>	293
VIII. <i>De Sacris, seu Magicis ritibus apud Persas.</i>	293
IX. <i>Dii Persarum.</i>	295

LIBER

INSCRIPTIONES CAPITUM.

LIBER TERTIUS

De Sabæorum Philosophis.

<i>Proœmium.</i>	301
<i>CAP. I. De Auctoribus Sectæ Sabææ.</i>	303
<i>II. De aliis ex Sabæa Secta.</i>	305
<i>III. Sabæorum Scripta.</i>	308
<i>IV. De Diis & ritibus Sabæorum.</i>	310
<i>V. Alii ritus Sabæorum Leviticæ Legi contrarii.</i>	316

LIBER QUARTUS

In quo Chaldaïca Zoroastris ejúsque Discipulorum Oracula.

<i>Proœmium.</i>	319
<i>Oracula Zoroastris.</i>	324
<i>NOTÆ INTERPRETIS in Oracula Chaldaïca.</i>	246
<i>INDEX PHILOLOGICUS.</i>	373

PNEU.

PNEUMATOLOGIÆ PRÆFATIO.

PRÆFATIO.

De Natura, Divisione, & Usu Pneumatologiæ.

I. **P**NEUMATOLOGIA, ut ipsa vox ostendit, est *Doctrina de Spiritibus*. Spiritus autem omnia Entia, Intellectu & Voluntate prædita, à nobis vocantur.

2. Hic, ut in Logica & Metaphysica, non contemplamur ideas abstractas, sed res ipsas; hoc est, spirituales substantias, quarum naturam introspicere, quantum licet, in votis est. Ostendimus autem alibi* à nobis ignorari, cum substantiarum quarumvis, tum Spirituum etiam intimam naturam; unde intelligere licet à nobis non debere expectari Spirituum omnibus numeris absolutam descriptionem.

Tom. II.

A

3. Sub-

* Log. P. I. C. III. §. 6.

3. Substantiarum omnium, Spiritualium non minùs ac Corporearum, aliquot tantùm proprietates novimus; ideòque quidquid de iis tradi potest, totum in recensione earum proprietatum situm est. Pulchrè nos officio defunctos existimamus, ubi in ea recensione nihil in medium, præter aut contra id quod nobis constat, protulimus. Quoniam ad ea, quæ vellemus, pertingere nostra nequit investigatio; hoc unum superest, ut ea quæ à nobis cognosci putamus, certò & sine erroris periculo, norimus

4. Igitur proprietates Spirituum investigandas, quasi objectum, sibi proponit Pneumatologia; & quidem eo fine, ut usus qui ex ea cognitione manant, indidem deducamus. Cùm enim omnis cognitio, quæ in mera speculatione consistit, nec ullum usum ad vitam præbet, inanis sit; inutilem etiam crederemus Pneumatologiam, si nudâ contemplatione animum nostrum pasceret, nec quidquam subsidii ex ea ad summam consequendam Beatitudinem deduci posset.

5. Ut quinam sint hi Usus cognoscamus, observandum tres esse Spirituum ordines, quos in hac Disciplina contemplamur. Primò sunt *Mentes humanae*, seu id quod in hominibus cogitat, quidquid tandem sit; secundùm, *Mentes aliæ*, quæ aut nulli prorsus corpori, aut certè tenuiori conjunctæ sunt; tertio, *Deus*, qui certissimè intelligit ac vult, quoniam & intelligere, & velle nobis dedit. Hæc autem Spirituum genera nobis notissima esse, quantum saltem licet, nostrâ maximè interesse putamus.

6. I. Nemo dubitet an nostrâ intersit Mentem humanam cognoscere, qui quanta inde ad nos
radeant

redeant emolumenta reputarit. 1. Ex cognitione Mentis nostræ, utrum immortalis dici possit, cognoscimus. Alioqui si prorsus neglexerimus in nos descendere, ut de proprietatibus Mentis nostræ aut numquam, aut rarò seriò cogitaverimus; quî scimus an Mentis natura eam corpori superstitem esse patiatur? Qui possemus nos extricare argutiis eorum, qui, ut genio indulgeant, adfectibusque totos se permittant, aut ut morsum omnem conscientiæ, metûmque futuri extinguant, Mentem nostram esse volunt mortalem? 2. Ex eo quod de Mente nostra novimus, subsidia, ut meliùs & commodiùs facultatibus suis utatur, petimus. Exempli causâ, postquàm semel observavimus nihil à nobis in Mente perspicuè cognosci, præter cogitationes; hinc colligimus, ad Mentis facultates acuendas, nullam esse meliorem vivendi rationem, quàm si omnia quæ facilitati cogitandi obstant, vitemus; quales sunt crapula, & occupatio inanîs, quâ rebus; quæ nullam aut exiguam attentionem postulant, nimis diu distinemur. Possent & alia similia addi, sed adlata sufficient, & ad plura inveniendâ viam monstrabunt.

7. II. Non est inutile, quid possit de spiritibus aliis resciri cognitum habere. Pleræque Gentes, & Orientales quidem potissimùm, credidere esse innumeros spiritus, qui circa nos versantur, nec sub sensus nostros cadunt; quorum tamen, in humanarum rerum administratione, maxima esset potentia, & hominum etiam non levis cura. Præter ea, quæ Sacræ Litteræ nos docent de inconspicuis Dei Ministris, quos *Angelos* vocant; innumera apud diversissimas Gentes de Spirituum apparitionibus, & actionibus mirabilibus passim ja-

stantur. Ergo scire expedit quatenus hîc humana porrigatur cognitio; ne fabulas, pro rebus comperitis, propinari nobis sinamus; néve in superstitionem Ethnicam, circa inferiorum Spirituum cultum, delabamur.

8. III. Cùm apud sapientiores Gentes, præstantissimam esse Naturam, quam *Deum* vocamus, indubitatum semper fuerit; attamen quantopere circa ejus proprietates dissenserint, & quàm stultas opiniones homines, alioqui non inepti, de hisce foverint vix credibile est. Igitur exigui non est momenti, in id, quod de Deo cognoscere possumus, inquirere; ut semel eo, quod comperitum nobis est, constituto, neque Philosophorum diversæ sententiæ nos in dubitationem nimiam conjiciant, neque superstitiosæ variarum Gentium opiniones transversos agant.

9. Nec dixeris, in hac Christianismi luce, periculum esse exiguum ne in ejusmodi errores delabamur; quoniam & inter eos, qui Christi doctrinam ore profitentur, sunt qui de Dei existentia dubitent, & fœdos foveant de Numine errores; qui homines, solis pænè Philosophicis rationibus, ad saniores mentem revocari possunt.

10. Hi sunt Pneumatologiæ usus, qui ex sequentibus etiam magis elucebunt. Et nos quidem, in ea tradenda, ordinem jam indicatum sequemur, ut 1. de Mentibus Humanis: 2. de aliis Spiritibus creatis: 3. de Spiritu increato, seu Deo agamus.

PNEUMATOLOGIÆ

SECTIO PRIMÆ.

DE MENTE HUMANA.

CAPUT I.

Quâ ratione Mens Humana innotescat, & quæ sint ejus proprietates in genere.

1. D eorum quæ novimus cognitionem, non eadem viâ, pervenimus. Sunt quorum notitiam, interventu potissimum sensuum, adquirimus, qualia sunt omnia corporea, quæ semel sensus nostros perculerunt. Alia ut cognoscamus, abstractione animi utimur; & ideas quæ animo nostro obversantur, sine ullo externo Archetypo cui sint similes, contemplamur; quales sunt, inter alia innumera, ideæ virtutum & vitiorum abstractè consideratorum. Utrorumque, cum abstractorum, tum eorum quæ per sensus nobis innotuerunt, ideas quasi extra animum nostrum, & nihil ad nos pertinentes intuemur.

3. Sed præterea aliquid novimus, cujus cognitio neque occasione sensuum, neque abstractione animi ad nos pervenit, & cujus etiam non contemplamur ideam, extra nos veluti existentem.

6 PNEUMATOL. Sect. I. C. I.

tem. Cùm quid simus ipsi, qui ratiocinamur, quærimus; quorundam nobis conscii sumus; quæ in nobis esse, sine ratiocinatione ulla, sentimus. Neque ea instar aliarum rerum, in ideis, quasi in tabulis quibusdam, contemplari possumus; sed tamen intra nos esse, conscientiam internam,prehendimus..

4. Comparatione ut rem illustremus, oculis nostris duplici ratione objecta innotescunt (de oculis loquimur, quasi oculi sentirent, ut vulgus solet, docendi causâ) nam quædam ab oculis cernuntur quasi extra se, alia verò intra ipsos sentiuntur. Vident, exempli causâ, arbores extra se positas, & quæcumque interdiu, sine interpositione corporis aliùs opaci, sibi objiciuntur. Ophthalmiam verò & quæcumque ex ea fluunt incommoda intra se, non ut objecta externa, sentiunt. Similiter id quod in nobis cogitat, & quod *Mentem* nostram vocamus, plurima extra se, quasi objecta quædam quæ contemplatur, prout libet, animadvertit. Præterea sentit quæ intra se peragantur, five sui ipsius sibi conscia est.

4. Hinc fit ut Mens de se judicium nullum, quod non nitatur iis, quæ in se sensit, ferre possit. Quarum sensationum capax sit, nisi postquam eas experta est, nescit. Ita cæci nati, qui numquam colores ullos viderunt, Mentem suam posse habere ejusmodi sensationem, quam prorsus ignorant, ne suspicantur quidem. Si autem eveniat eos oculorum usum recuperare, quod solitâ naturæ ratione, aut extraordinariâ Dei voluntate factum aliquando esse memoriæ proditum est; tum demum Mentem suam ejus sensationis fuisse capacem, intelligunt. Idem dixeris de surdis natis, qui
quid

quid sonitus sit prorsus ignorant, nec scire possunt, sine recuperato aurium usu.

5. Igitur, si semel statuerimus nos voce Mentis intelligere id quod in nobis cogitat, quod ab omnibus sit, quærentibus quid sit Mens, nihil aliud responderi poterit, nisi quod in ea interno sensu deprehendimus. Sensimus autem Mentem nostram sentire, intelligere, velle, judicare, ratiocinari, libera circa quædam ferre judicia &c. unde sequitur eam, *Ens quod sentit, intelligit, vult, judicat, ratiocinatur, liberum est, &c.* à nobis definiri oportere.

6. Si ulteriùs quærat an habeat Mens facultates alias, præter eas quas enumeravimus? responemus nos nescire, neque judicium ea de re ferre posse; tum demum enim incipimus intelligere esse aliquam in nobis facultatem, postquam ea semel saltem usi sumus. Denuo quærenti quæ sit ea res, quæ cogitationes tam varias in nobis versat; nihil de ea nobis esse notum, præter hoc ipsum quod cogitat, ideòque præterea quidquam affirmari non posse, regeremus.

7. Si quis percunctetur an Mentem corpoream esse judicemus, hoc est, extensam, divisibilem, & solidam? dicemus nos nullam prorsus in ea extensionem videre, nec posse affirmare utrum corpus sit earum proprietatum capax; neque negaturos, quoniam res est incomperta. Uno verbo, hîc affirmamus quod nobis constat, cetera in medio relinquimus.

8. Æquè temerè nobis facere videntur, qui audacter affirmant Mentem nihil aliud esse præter *Substantiam cogitantem*, quæ nihil prorsus commune habeat cum corpore; & qui contrà, Men-

tem esse tenuissimum corpus contendunt. Nam & hi dicunt esse in Mente, quod in ea numquam deprehenderunt; & illi statuunt nihil esse in Mente, præter id quod senserunt; quod cum experientiæ contrarium, ut constat exemplo cæci, tum etiam temerarium est; quoniam sine ratione, quasi perspicuum ponitur, quod obscurissimum est.

9. Merito tamen posteriores observarunt, inter philosophandum, si, omiſſis omnibus prioribus judiciis, quæramus, quid nobis ante omnia innotescat, & extra omne dubium positum sit, esse *cogitationem* nostram, seu existentiam rei cogitantis. Nam sanè nihil nobis propiùs conjunctum est, nihil exploratius quàm facultatem illam inesse nobis; neque vel minimùm ratiocinari possumus, quin hoc ipso, ante omnia, existentia rei ratiocinantis conscii nobis simus.

10. Rectè quoque iidem quod in nobis cogitat esse substantiam adfirmant; quandoquidem cum cogitatio merum sit accidens, quod per se existere nequit, esse subjectum cui inſit necesse est. Igitur Mentem, quatenus nobis nota est, nihil esse præter *Substantiam cogitandi facultate præditam*, adfirmare possumus. Sed quoniam varia sunt cogitationis genera, quorum præcipua supra memoravimus, sunt nobis singillatim expendenda paullo diligentius; quod Capitibus sequentibus hujus primæ Sectionis faciemus, si prius quæſtionem celebrem, *utrum essentia Mentis sita sit in cogitatione actuali, an in facultate cogitandi*, expendimus.

CAPUT. II.

*Utrum essentia Mentis in actuali cogitatione,
an in facultate cogitandi sita sit?*

1. **P**ROPOSITÆ quæstioni ante omnia responde-
mus, licet in Mentē nihil, præter cogi-
tandi facultatem & cogitationes varias, perspi-
cuè norimus; attamen nos non adfirmare nihil
esse præterea in Mentē, ut superiore Capite osten-
dimus. Hinc sequitur nihil posse definiri de inti-
ma Mentis natura, quæ nobis ignota est; ac pro-
inde nos non posse certò dicere utrum Mens sine
actuali, aut etiam sine potentiali cogitatione, seu
cogitandi facultate, esse possit, adeoque utrum
essentia ejus intima ea in re sita sit; nam essentia est
id, sine quo res esse nequit. Igitur si cognitionem
actualem, aut potentialem quis velit essentiam
Mentis vocare, erit *essentia nominalis*, non *rea-
lis*; hoc est, essentia rei, quatenus nobis nota est,
non qualis est reverà. Certè hanc reverà esse ad-
firmare non possumus.

2. Sed audiendi qui in utramque partem hinc
abeunt. *Ren. Cartesius*, qui in orbem eruditum
opinionem de Mente essentialiter actu cogitante
primus intulit, hoc uno nititur fundamento,
quòd nobis experientià constat, dum vigilamus,
perpetuò nos cogitare. Atque inde collegit
Mentem nostram sine cogitatione numquam esse,
neque esse posse.

3. Si objiceretur ei ætas infantilis, aut tempora
somnia, etiam tunc Mentem cogitationibus oc-

eupatam esse, sed earum nullam superesse memoriam reponebat. Sæpe etiam vigilantibus evenire cogitationum, quarum alii quibus eas significavimus recordantur, ne levissimam quidem nobis memoriam superesse.

4. Qui non putant Mentem perpetuò cogitare primò consequentiam, quam ducit *Cartesius* à vigilia ad somnum, ab ætate rationis compote ad infantiam primam, aut etiam tempus quo in utero matrum fuimus, admitti quasi certam posse negant; nec aliud inde eum potuisse colligere, nisi fortè posse Mentem perpetuò cogitare, contendunt.

5. Secundò, quamvis aliquid reverà cogitaverimus, cujus tamen obliti sumus, non sequitur, hoc perpetuò evenire; ita ut unaquaque die per aliquot horas dormientes cogitemus, nec expergefæcti ullatenus cogitationum recordemur. Deinde ex oblivione ducta responsio *Cartesii* ostendit tantum objectionem ejus Adversariorum, in idem petitam, non probare nullam fuisse cogitationem, eo quòd nulla sit ejus memoria; non probat reverà fuisse cogitationem, cujus obliti sumus.

6. Tertiò, cum rationes *Cartesii* nihil præter perpetuam cogitationis possibilitatem probent, quamvis concederemus non esse eam possibilem modò, sed actu Mentes semper cogitare, hæc esset difficultas solutu haud facilis. Singulæ cogitationes, quibus Mens distinctetur, sunt accidentia, quibus carere posset, & quæ subjecto cuius inhiærent. Quodnam autem est id subjectum? Substantia, nimirum, quæpiam, cujus natura est ignota. Si corpus semper mo-

veretur variis modis, & constaret omnes illos modos esse accidentia corpori inhærentia, & quibus etiam carere posset, an quisquam essentiam corporis illius in perpetuo motu esse sitam adfirmare auderet? Eadem est ratio Mentis, si ponamus cum *Cartesio* Mentem semper cogitare.

7. Quartò, si Mens in somnis perpetuò cogitat, quì fit ut cum sine somniis dormimus nulla cogitationum illarum supersit memoria? Respondere solent, id inde oriri quòd nulla sint earum cogitationum in cerebro vestigia, quorum ope conservatur memoria. Sed primum hîc statuunt rem obscurissimam; nempe, Spiritus quidem, aut certè Mentes humanas sine interventu corporis cogitare, sed memoriâ nullâ valere. Non licet autem, sine ratione, ponere quidquid defendendæ hypothesei conducit. Deinde cui usui esset ea cogitandi, sine corporis interventu, facultas, quæ se in somnis exserit, si nulla sit Menti cogitationum memoria? Quænam potest esse sine memoria ratiocinatio? Si eam tantum cogitationem teneam, quæ mihi actu inest, sed reliquarum omnium præteritarum oblitus sim; inter se propositiones comparare, adeoque ratiocinari nequeo.

8. Quintò, objicitur *Cartesio*, perpetuâ, etiam in somnis, cogitatione efficere eum ex uno eodémque homine duos homines. Nam homo vigilans est sibi conscius eorum, quæ vigilans facit, eorundémque recordatur. Potest dicere se hæc facere, se scire hæc à se gesta. At idem homo dum dormit, sine som-

12 PNEUMATOL. Sect. I. C. II.

nio, alia omnia cogitat, quæ nullum habent connexionem cum iis quæ vigilans cogitarat. Dormiens sine somnio non magis recordatur eorum quæ fecit vigilans, quàm si ab alio essent facta, ipso nescio; vigilans non maiorem memoriam habet eorum quæ dormiens cogitavit, quàm si ab alio homine essent cogitata. Ita eadem Mens duas veluti personas sustinet. Ubi corpus vigilat, ejus operâ utitur ad memoriæ consignandas cogitationes suas, quas ex memoriæ corporeæ tabulario, quando vult, repetit & recognoscit. Sed corpore sopito, clausum id tabularium est, Mens nihil in eo reponere potest; & quantumvis cogitet, clanculariæ illæ cogitationes in nulla acta referuntur, Mentisque ipsi post aliquot momenta latent.

9. Possent & alia plura adferri, quæ *Cartesio* objiciuntur, verùm hæc satis erunt, ut constet hypothesin viri summi (nam mera hypothesis est, nullâ demonstratione nixa) iis laborare incommodis; ut nulla sit ratio cur ei mordicùs, quasi commodior esset omnibus iis, quæ hæcenus inventæ sunt, adhæreamus.

10. Hinc colligere est nobis quidem notissimum esse Mentem cogitare, neque ullam aliam proprietatem perspicuè in ejus natura à nobis deprehendi, sed non sequi nihil in ea esse aliud; imò necesse esse in Mente esse aliquod subiectum cogitationum, cùm singulæ sint accidentia, licet nobis ignotum, seu quamvis ejus naturæ nobis conscii non simus.

*11. Præterea videtur subiectum illud sine cogitatione, ut corpus sine motu, esse posse; quod est experientiæ consentaneum, ut rationes è nocti-

noctibus, sine insomnio transactis, petita ostendunt. Ut melius hoc intelligatur, comparatione corporis, & Mentis utemur, non ut argumento, sed doctrinae causâ. Videmus rapidissimum motum paullatim minui, per gradus varios, ita ut tandem planè desinat, corpusque in perfecta quiete remaneat: sic quoque Mentem sentimus vividissimis ideis occupatam, adtentissimam, & omnes earum partes distinctissimè pervidere; paullò post minuitur vividitas idearum, adtentio veluti subsidit, & confusius à mente considerantur; jam uni ideæ non magis adtenta quàm aliis, transeuntes coram se perfunctoriè spectat, neque amplius uni immoratur quàm alteri, quo tempore dicimur *cogitare de nihilo*. Inde Mens ideas prætervolantes ferè negligit, ac spectare dedignatur; tum confusa omnia adparent, & adeo leviter iis adficitur ut vix percipiat; donec tandem torpedine quadam veluti oppressa, ne leviter quidem quidquam animadvertat. Tunc demum præducta somni cortina spectacula omnia idearum Menti intercipit.

12. Unusquisque potest in se observare, ubi à vigilia in somnum paullatim delabitur, annon simile quiddam in se fiat. Hoc probe expenso, viderit an malit sibi credere, quàm Hypothesi pro arbitrio adreptæ, neque ullo certo argumento suffultæ. Hoc tamen possit in gratiam *Cartesii* dici, si Mens sit sæpe sine ratiotinatione, at non esse sine sensu quopiam corporis sui; ac proinde sine cogitatione, etiam in arctissimo somno. Sed quamvis perpetuus fermè sit is sensus, attamen potest fortè fieri ut interdum eo, non minùs

quàm ratiocinatione, careamus. Certè semper
eum nobis adesse, nemo invictè probavit.

CAPUT III.

*De Proprietatibus, seu facultatibus Mentis
summatim, & singillatim de Intellectu,
Voluntate, Sentiendi facultate,
& Libertate.*

1. **P**OSTquam summatim ostendimus hanc so-
lam Mentis proprietatem nobis esse no-
tam, quòd cogitet, aut cogitare possit; jam quo-
tuplicia potissimùm aut cogitationum, aut facul-
tatum ad cogitationem pertinentium genera in
ea deprehendamus adcuratiùs videndum est.

2. Septem sunt præcipuæ Mentis facultates,
quas singillatim contemplari operæ pretium est:
1. *Intellectus*: 2. *Voluntas*: 3. *Sentiendi facultas*:
4. *Libertas*: 5. *Phantasia*: 6. *Memoria*: 7. *Ha-*
bitus varii repetitis actibus contracti. Hoc Capite
quatuor priores expendemus, Capite sequenti
reliquas tres explicaturi.

3. Voce *Intellectus* hîc significatur ea *Mentis*
facultas, quâ res prorsus incorporeas intelligit;
exempli gratiâ, ideas abstractas, & quæ ad Mentis
ipsius naturam pertinent, in quibus nullam pro-
prietatem corpoream cernimus. Hæc facultas
solet etiam *intellectus purus* dici, atque objecto-
rum ei obversantium perceptio *intellectio pura*.
Opponitur, nempe, intellectiōni rerum corpo-
rearum, aut quâ ideæ saltem quædam corporeæ
percipiuntur.

4. *Intellectus* dicitur *facultas passiva*, quòd
cùm

cùm Mens nostra intelligit nihil propriè agat, sed objecta tantùm quædam excipiat. Est, nimirum, instar oculi, qui nihil agit, ubi objecta considerat, nisi quòd eorum excipit imagines. Nihil iis addit, nec detrahit, sed quales ad se veniunt admittit.

5. Scholastici quidem distinguunt intellectum *theoreticum* & *practicum*, sed ea nomina ex natura potius rerum, quæ tunc considerantur, quàm ex intellectionum diversitate petita sunt. Etenim intellectum *theoreticum* vocant eum, qui circa res meræ speculationis, seu veritatem & falsitatem, simpliciter in se spectatas, versatur; *practicum* verò qui *bonum* & *malum*, & quæ ad praxin pertinent considerat. Verùm aliud non patitur Mens intellectione boni, & mali, quàm ubi verum aut falsum intelligit.

6. *Voluntas* altera est facultas, quæ *volumus* aut *volumus aliquid contemplari Mente*, aut fieri à corpore, quatenus ab imperiis voluntatis pendet. Ita ideas Menti obversantes volumus diutius considerare, aut aliò Mentis aciem avertimus. Volumus moveri brachium, aut membrum aliud, quod voluntatis subest imperiis.

7. Quando Veritatem investigamus, comparisonem variarum idearum institutâ, si nondum satis perspicuæ sint, ut relationem earum deprehendamus; interdum eas diutius considerari, interdum omitti, nec ullam Propositionem de iis memoriæ mandari, nisi quòd sint obscuræ; placet; interdum etiam in obscuris ideis inter se confusè comparatis adquiescimus, quasi perspicuè aliquid vidissemus, & memoriæ mandamus aliquam de iis Propositionem, quasi nobis comperitam; denique tanta interdum occurrit in ideis

perspicuitas, ut illico de iis Propositiones formemus. Atque hæc vocantur *judicia*, quæ dicuntur cohiberi, ubi Mens dubia ulterius rem indagare, aut eam ad tempus, vel in perpetuum, nullâ propositione de ea memoriæ mandatâ, missam facere vult.

8. Scholastici tamen iudicium tribuunt *Intellectui*, ac potissimum quidem *præctico*; & aliquando ita rem explicant, quasi crederent Intellectum *theoreticum* rem expendere & versare; quo peracto, Intellectus *præcticus* iudicium ultimum ferret, à quo nulla esset provocatio; Voluntate, quæ *facultas* cæca est, ejus imperia semper exsequente. Verùm dum ita loquuntur, vocibus tantum ab iis, quæ hætenus diximus, discrepant; at rem per se facilem, Rhetoricâ quadam fictione, impediunt. Facultates *προσωποποιῆσι* & de iis loquuntur, quasi de variis Entibus sejunctis, quæ tamen unicæ insunt Naturæ. Eadem Mens adsentitur, seu judicat, cohibet iudicium, imperat aut non imperat corpori, quocumque tandem designetur nomine. Præstat omnino loquutiones obscuras, & quæ incautos in errorem conjicere possent, omittere.

9. *Sentiendi facultas* est, quâ ex occasione quorundam motuum corporis, dolorem, voluptatem, aut aliam cogitationem, volentes, nolentes in nobis nasci sentimus. Circa hanc nulla est difficultas, neque aliter melius intelligi potest, quàm si unusquisque in se jubeatur descendere, ut videat quid in se fiat. Ad corpus quidem quod adinet, de motu ejus, in sensationibus, quædam dici possent consideratu digna; verùm hîc Mentem solam specta-

ſpectamus, in Phyiſicis de eo quod in corpore fit acturi.

10. *Libertas* eſt facultas, quâ *Mens propoſitioni adſentiri, aut adſenſum negare; optare vel non optare bonum aut malum, cogitationem aliquam fovere, aut amoliri poteſt.* Exempli cauſâ, credere, aut non credere Lunæ inefſe Mentem, quæ eam circumagat; optare aut non optare bona ſingularia; cogitare ea de re, aut aliò Intellectum avertere poſſumus.

11. Tria de Libertate obſervanda ſunt. Primum eſt, eam à nobis non tribui Voluntati, ſed Menti; nam cum Voluntas ſit facultas Mentis, alia facultas, qualis eſt Libertas, ei quaſi ſubjecto inhærere, niſi improprie, dici nequit. Impropie autem loqui hîc nos nihil cogit, & poteſt ea in loquendo improprietas in errorem conjicere, aut quæ dicimus, ſine uſu ullo, obſcurare.

12. Alterum eſt, Libertatem ſolere dividi in Libertatem *contradictionis & contrarietatis.* Prior eſt, quâ Mens poteſt agere aut non, ubi res una objicitur; poſterior, quâ poteſt hoc aut illud agere, ubi plura proponuntur. Verùm in poſterioris Libertatis exercitio nihil occurrit, præter ſuos actus prioris. Quando enim malo Hebræicâ, exempli cauſâ, quàm Græcâ legere; primo, nolo nunc Græcâ legere, ſecundò, malo Hebræicâ legere, quàm non legere. Itaque ex his, quæ de Libertate contradictionis dicentur, acilè poterit de altera judicium ferri.

13. Tertium eſt, non oportere Libertatem ſpontaneitate miſceri, ſpontaneitas enim eſt eadem ac Voluntas. Mens nihil poteſt facere,

nifi sponte, hoc est, volendo, hæc enim sola est actio Mentis. Itaque non potest spontaneitas in volendo Menti eripi, nisi eripiatur ipsa Voluntas. At potest Mens non liberè adfentiri, non liberè cupere, non liberè quid sentire, uno verbo velle non liberè; quod paullo fufius deducendum est.

14. I. Sæpiùs in Locica observavimus, ubi idearum, quas contemplamur, relationes summam perspicuitatem consequutæ Menti nostræ obversantur, nos non posse Propositioni, inde in animo nascenti, adfensum negare. Ita postquam comparavimus duos numeros, eosque æquales deprehendimus; fieri nequit, ut inæquales eos esse putemus. Qui comparavit tres decades, cum tricenario numero, non potest ampliùs dubitare quin ii duo numeri sint æquales. Contrà ubi ideæ quas Mente comparamus adhuc obscuræ sunt, sentimus nos posse de relatione, quam nondum distinctè videmus, dubitare. Ita cum duos numeros nondum distinctè novi, sed varias summas quibus constant leviter lustravi, possum dubitare æqualesne sint, an inæquales; aut iudicium etiam in alterutram partem ferre, prout mihi libet; licet ejusmodi iudicium temerarium sit. Sic quotidie videmus homines de rebus gravissimis, planè incomperitis, judicare; qualia sunt ea quæ ad Religionis controversias pertinent, de quibus ignarissimi, pro se quisque, sine provocatione judicant. Igitur est Libertas iudicii in rebus obscuris, quæ nulla est in evidentibus.

15. II. Omnes homines sponte naturæ beatè esse optant; quidquid agunt, quidquid moliantur,

tur, eò tendit, ut felices vivant, &, fi fieri poffit, æternam confequantur beatitudinem. Tantâ vi eò feruntur, ut nequeant in contrarium tendere, aut non optare felicitatem. Itaque ubi de fummo agitur bono, nulla eft deliberandi Libertas, id neceffariò concupifcimus. At bona minora, ut funt omnia, quæ ad hanc vitam pertinent, optare, aut non optare, quærere aut negligere poffumus. Nullâ ineluctabili cupiditate ad ea amplectenda ferimur. Exempli caufâ, optare voluptatem percipere, quæ eft in comedendo fructu quoque, eandemque negligere quisque fe poffe fentit. Ubi putamus boni cujuspîam præfentis fruitionem noxiam poftca nobis futuram, id refugimus. At nihil quidquam eft, quod in nobis fumma beatitudinis cupiditatem extinguere queat. Hinc cupiditatem bonorum fingulorum effe liberam, fed fummi illius boni, quod omnia complectitur, cupiditatem neceffariam effe cognofcimus.

16. III. Corpore noftro certo modo difpofito & adfecto, neceffariò quædam fentimus; quas fensationes, quamvis velimus, amoliri nequimus. Ita fi manus nullo morbo corrupta uratur, neceffariò fensationem moleftiffimam habebimus, licet nolimus. Si, bene adfecto corpore, fitientibus offeratur gratus liquor, hunc fumma cum voluptate hauriemus. Hac in re nulla eft Libertas. Sed in amoliendis aut vitandis caufis externis, quæ nobis dolorem creant; aut in iis corpori noftro admovendis, fi dolorem illum poftca nobis valetudinem, aut bonum majus conciliaturum judicemus, Libertate uti poffumus. Hic obfervandum, ad vo-

20 PNEUMATOL. Sect. I. C. III.

luptatem quod adtinet, sponte quidem nos & libenter eam sentire, si eam putemus esse ἀμστα-μελητὸν, sed non liberè; quoniam bibendo, exempli causâ, cerevisiam frigidam, in magno ardore sitis, non possumus impedire quin voluptatem percipiamus. Atque hæc eò diligentius sunt animo infigenda, quòd quidam, datâ operâ, spontaneitatem cum Libertate perpetuò confundant, quæ sunt diversissimæ.

17. Hisce ita constitutis, aliquid addendum de quæstione celebri; quoniam Mens in multis, ut vidimus, libera statuitur, *quâ re fiat ut, in ejusmodi rebus, ad quidpiam volendum adducatur?* Respondent Scholastici Mentem, seu Voluntatem, ut illi loquuntur, adduci ultimo Intellectûs practici judicio, quo lato non potest Voluntas non id exsequi; hoc est, cùm Mens aliquid judicavit esse volendum; id velle; quod verissimum est, nam judicare esse volendum, & velle idem sunt. Verùm hoc non satisfacit quæstioni, quæ non solvitur, nisi ostendatur quid faciat ut in rebus ejusmodi Mens judicium ferat.

18. Præstat ergo respondere verè quidem Menti obversari ut plurimum aliquam rationem, propter quam eò fertur ut velit, nunc obscuriorem, nunc clariorem; eamque cùm ex objectis, tum ex nostra ipsorum dispositione nascentem; sed id quo fit ut Mens adquiescat in certo judicio, quando agitur de re libera, esse in ipsa Mente; quæ adquiescit, quia vult adquiescere, cujus voluntatis nulla est necessaria causa. Quæritur exempli causâ, an judicaturus sim de re non comperta, necne? si judicem, aut judicio

io abstinence, quid Mentem meam in alterum inclinabit? Est quidem interdum ratio ab altera parte, sed cum negetur esse invicta, quaeritur quid ei pondus addat? Quoniam nullam pfi, qui talia judicia ferimus, possumus rationem proferre; sequitur ut nulla sit, praeter Mentis insitam Libertatem, quâ fertur quod vult (in rebus obscuris, aut bonis singularibus) sine ulla impellente causa, extra ipsam sita. Atque hoc iam in Ontologia adtigimus, ubi de Contingentia egimus.

19. Proponitur & alia Quaestio, utrum nempe *postquam Mens judicavit esse aliquid faciendum, possit tamen contra hoc suum judicium agere?* Ea quaestio non proponeretur, si satis observatum fuisset quid judicium sit. Etenim cum Mens judicat esse aliquid faciendum, eo ipso facit, quantum in ipsa est. Exempli causa, quaeritur an sit Evangelio habenda fides? Si Mens judicet esse habendam, eo ipso Evangelio credit; nam judicare aliquid esse verum, & verum credere perinde est.

20. Verum passim Mens judicat agendum esse contra id quod verum, aut justum credit; hoc est, externis actionibus, in quibus intervenit Corpus, repugnari internis luminibus. Ita cum aliquis per totam vitam homicidium illicitum esse judicavit, attamen adfectu perturbatus homicidium admittit. Potest etiam Mens, post judicium aliquod verum à se latum, ejus aut infirmitate, aut perturbatione, aut alia de causa, oblivisci; & falsum postea de eadem re judicium ferre. Potest quod summatim judicavit non rectè singularibus rebus aptare. Tunc dicitur

B 7.

con.

22 PNEUMATOL. *Seçt. I. C. III.*

contra conscientiam, seu proprium iudicium antea latum, agere. Sed numquam eodem tempore atque eodem respectu vult & non vult, hoc enim repugnat.

21. Denique quæritur, quid sit illud ipsum quod facit ut quispiam, exempli causâ, malit homicidium committere, quàm humano sanguini parcere? Hoc ex tranquillo Mentis iudicio, quod nascatur ex comparatione quarundam idearum, adeò ut omnibus expensis Mens iudicet melius esse hominem interficere, quàm non interficere, non fuit; sed ex adfectu, cui semper cum voluptate indulgemus. Qui enim irâ percitus est in aliquem, propter contumeliam ab eo acceptam, aut quid simile, libenter & cum voluptate illi malefacit. Hinc sine ullo iudicio, ex collatis ideis elicito, dum ira vehemens est, bruto veluti impetu eum interficit.

22. Eadem est ratio omnium, quæ sine certis rationibus facimus; impetu quodam in ea ferimur, propter voluptatem, quam in iis perpetrandis experimur. Solâ voluptatis cogitatione occupata Mens, eò, sine ulteriore examine, fertur.

23. Neque tamen ea voluptas tantam vim habet, ut ineluctabiliter Mentem eam in partem flectat: quemadmodum Mens necessariò, ad amandum summum bonum, fertur; cuius rei hoc certum indicium habemus. Si edicto vetarent omnes Principes & Magistratus optari summum bonum, & exquisitissimis suppliciis eos adficerent, qui optare se beatitudinem aliquâ actione testarentur, quàm primum illis esset

otum humanum genus interficiendum; & si ipsi egibus suis stare vellent, sibi ipsos manus, interdictis carnificibus, adferre oporteret. Nam nulla est ratio vitandæ ejus cupiditatis; nec eam dissimulare quisquam potest. Sed si Principes & Magistratus alicubi vetarent vinum bibi, & gravis bibentes plecterent pœnis; brevi tempore, vini bibendi cupiditatem omnium animis eveherent.

24. Hinc colligimus Mentem liberam esse, ubi est adensus præbendus aut negandus obscuræ, seu non evidenti Propositioni; aut bona quædam, quæ non sunt summum, ad quod sponte naturæ tendimus, ei vitanda, aut amplexanda offeruntur. De non evidentibus judicare, aut cohibere judicium; bonum quodpiam singulare quærere, aut omittere potest.

25. Solent Scholastici proponere hinc Quæstionem, quam omittere quidem potuissimus, quippe quæ ex superioribus faciliè solvitur; neque in animum eorum veniet, qui ea legerint. Quia tamen nobilis est, ei vocibus solitis conceptæ posita à nobis principia adcommo-
dabimus. Quærunt an *Voluntas possit ferri in malum, quâ malum*? Negant magno consensu, & merito quidem, nam *malum* nihil aliud est hoc in loco, nisi quod nobis aliquam molestiam sine fructu ullo, ei molestiæ æquiparando, creare posse judicatur. Quamdiu autem aliquid nobis ita displicet, hoc est, quamdiu voluntas id adversatur, non potest idem placere, aut voluntas in id ferri; sunt enim hæc repugnantia.

CAPUT IV.

*De Phantasia, Memoria, & Habitibus
Mentis.*

1. **M**ENS nostra non modò quæ proprietatibus omnibus corporeis destituta sunt, ut ideas abstractas, & propositiones generales, aliâque incorporea intelligit; verùm etiam rerum corporearum imagines ante se versantes videt; cùm ubi præsentis, tum ubi absentes res ipsæ sunt. Videmus obversantem nobis arborem, quando interdiu arborem intuemur; eandem in somnis interdum cernimus, & vigilantes absentem in memoriam revocamus. Ea Mentis facultas *Imaginatio*, seu *Phantasia*, quòd *Phantasmata*, seu *imagines* corporearum rerum contempletur, dici solet.

2. Ut intelligamus facultatis hujus naturam, accuratè distinguendum quod in animo nostro fit, nobis consciis, quando quidpiam imaginamur, ab eo cujus consci non sumus, sed quod ratione colligimus. Prius dicitur esse in Mente, posterius in Corpore.

3. Ut à posteriore initium faciamus, quando nobis obversatur vigilantibus objectum corporeum, primùm radii lucis ab eo objecto ad oculos nostros veniunt, ut in Physica ostendemus; secundò, ii radii, qui instar fluctuum internas oculorum partes feriunt, movent nervos, quibus tunica oculorum, quæ *retina* dicitur, constat; tertio, is motus nervorum ab oculorum intima
par-

parte ad cerebrum porrigitur. Hæc ita se habere colligimus ratiocinationibus, quæ potius ad Physicam, quàm ad Pneumatologiam pertinent, neque à nobis hîc memorabuntur.

4. Hoc peracto, Menti nostræ obversari ideam rei extra nos positæ sentimus. Hîc non quærimus quis sit nexus in cerebro excitati motûs & ejuscemodi ideæ; satis est modò constet, quando fit ejusmodi motus, ideam objecti Menti se ingerere. Nobis illis motibus cerebri adsuëtis, evenit etiam ut, absētibz objectis, eodem modo, Quæcumque tandem sit causa motûs, ac solet objectis præsentibus, moveatur. Atque hæc perceptio objectorum propriè *Phantasia*, vel *Imaginatio*, in sermone potissimùm quotidiano, vocatur.

5. Igitur Menti inest facultas absētium objectorum imagines percipiendi, seu in somnis, cerebro, insciâ Mente, temerè moto; seu in vigilia, eo motu Mentis imperio in cerebro excitato, fiat.

6. Non inquiremus hîc quænam sint imagines, quæ proximè Menti se se objiciunt, quando videt aut imaginatur quidpiam. Disquisitio ea singulari Capite digna est. Verùm quæritur, quâ fieri queat ut Mens quidpiam imaginari velit? Nempe, ut cupiat aliquid imaginari, oportet jam illi hoc esse notum, nam ignoti nulla cupido. Quæritur autem quomodo notitia ejus rei ad Mentem perveniat? Respondeamus, 1. posse excitari, aliqua mechanica de causa, motum tenuem in cerebro, quò subobscura ejus rei nascatur Menti imago, quàm Mens clariorem esse cupit: 2. Mentem, quædam similia

26 PNEUMATOL. Sect. I. C. IV.

milia considerando, aut imaginando, aliarum rerum iis conjunctarum ad se quodammodo ideas advocare.

7. Plura solent de Phantasia agitari, sed quia pendent ex cognitione adcuratiore cerebri, & totius corporis humani; ea hîc prætermittimus, ut ad Memoriam transeamus.

8. *Memoria dicitur ea facultas, quâ quod imaginati sumus, aut sine imagine corporea intelleximus, aut sensimus, ita coram Mentem revocamus, quando volumus, ut rursus ejus rei nobis obversetur idea.* Certissimâ experientiâ constat, inesse Menti ejusmodi Facultatem; sed quomodo exerceatur, non ita compertum est.

9. Sunt qui velint Memoriam ope cerebri ita exerceri, ut turbato cerebro, aut violento motu, aut aliâ ratione, Menti rerum quas olim norat nulla supersint vestigia. Quotiescumque de re quapiam cogitamus, motu quodam nostrum cieri cerebrum aiunt. Unde fit ut, quotiescumque idem motus incipit, rei illius, quam is motus comitari solitus est, illico nascatur memoria. Quia autem sæpe evenit, ut de duabus rebus eodem tempore cogitaverimus, ac proinde ut motus duo simul in cerebro nostro orti sint; hinc, si illis credimus, fit ut alterutro eorum motuum excitato, excitetur etiam alter, ac proinde unius rei memoria alterius in Mentem revocet ideam.

19. Quærentibus quâ ratione motus, qui semel desiit, rursus ab alio creari queat, cum quo olim excitatus fuerat? reponunt motus cerebri in ejus fibris excitari, ope tenuissimarum sanguinis partium, quæ *Spiritus animales* vocantur

tur

tur & nervis potissimum continentur; hos autem Spiritus certâ ratione fibras flectere, ut flexionis illius supersint vestigia: aut poros certos permeare, quos si sæpius ingressi fuerint, apertos relinquunt; unde fit ut faciliè postea eosdem fubeant poros, aut per certas fibrarum cerebri flexiones fluant. Si ergo simul fluxerint, per certas cerebri partes, & pori quos permearunt meatibus quibusdam conjuncti sint; ubi rursus porum unum fubeunt, faciliè, ut putant hi Philosophi, per apertos meatus fluunt, & conjuncta olim vestigia rursus renovant.

11. At si tanta mutatio facta in cerebro esset, ut omnia priora vestigia deleta, omnes pristini meatus occlusi, aut mutati essent; tunc nulla, inquiunt, præteritarum rerum superesset memoria, quod quibusdam longinquis morbis contigisse memoriæ proditum est. * *Nec aliud est æquè fragile in homine, morborum & casus injurias atque etiam metus sentiens, aliàs particulatim, aliàs universa. Ictus lapide oblitus est litteras tantum. Ex præalto tecto lapsus matris & adfinium, propinquorumque cepit oblivionem. Alius ægrotus servorum etiam; sui verò nominis Messala Corvinus orator.*

12. Popter eandem causam fieri aiunt ut ebrii multa faciant, quorum, ubi crapulam edormierunt, nulla ipsis superest memoria. Nempe, fumis vini aded cerebrum impletur, ut vestigia rerum quas egerunt deleantur. *Postero die, ait † Scriptor modò laudatus, ex ore halitus cadi, ac ferè rerum omnium oblivio, morsque memoriæ.*

13. Quin

* Plinius Hist. Nat. L. VII. c. 24.

† Id. Lib. XIV. c. 22.

13. Quin ea memoriæ explicatio philosophica sit ingeniosissima, & multis phænomenis adprimè satisfaciat nemo inficietur. Sed duæ potissimum difficultates vix; eius Hypotheseos ope, solvi queant, Prima est non capi quâ ratione omnium eorum, quæ memoriæ mandavimus, quæ infinita pænè sunt, & quotidie augentur, possint certa & distincta in cerebro servari vestigia. Innumera sunt vocabula & phræses, ideæque abstractæ & concretæ omnium generum, quorum distinctè recordamur; & quorum omnium, si sint distincta in cerebro vestigia, cerebrum nostrum capacius esse vastissimâ Bibliothecâ fatendum est. Quæ enim volumina non scriberentur à viro memoriâ præstante, si omnia quorum meminisset, parva, magna, literis consignaret? *Vide Augustinum Confess. Lib. X. c. 8. & seqq.*

14. Altera difficultas est, ex Hypothesi memoratâ, ita recordandi facultatem à cerebro pendere, ut Menti sine eo nulla tribuatur; quod sanè cum eorum sententia, qui Menti soli cogitandi facultatem inesse aiunt, non consentit. Cui enim usui illa cogitandi facultas separatæ esset Menti, quæ præteritæ cogitationis nullius recordaretur? Oporteret Mentis corpore destitutas in perpetua omnium rerum ignorantia, licèt per totam æternitatem cogitarent, versari. Cum enim præsentia tantùm cognituræ essent, præteritorum omnium oblitæ, quæ comparari posset eruditio? Ne longiusculam quidem ullam ratiocinationem inire possent, quoniam cum ad extremam propositionem devenissent, primarum deleta esset memoria. Denique unoquoque

quoque momento, quo nova inciperet cogitatio, Mens, quæ eâ percelleretur, esset veluti nova Mens, quæ tum exsistere inciperet; cum præteritæ existentia non recordaret, & proinde se tunc primùm esse crederet. Igitur ii, ex quorum sententia memoria à cerebro prorsus pendet, Mentis separatas inferiores prorsus Mentibus conjunctis faciunt; quod tamen nollent, quippe qui Mentem à corpore præpediri dicere solent.

15. Si contendant se Mentibus sejunctis memoriam tribuere à Corpore minimè pendentem; doceant nos oportet quomodo Mens, dum Corpori conjuncta est, eam non habeat; quam statim, à soluto Corporis vinculo, habitura sit. Sanè quemadmodum certò constat eam inesse nobis facultatem, æquè esse ignotum quo pacto exerceatur fatendum est. Neque obijci potest; eam partim saltem in Corpore sitam esse, quoniam adfecto Corpore mutatur; nam quid obstat quominus dicamus, propter conjunctionem Mentis & Corporis, perturbato Corpore, præpediri facultatem ejus usum? Mens quidem sola, secundum *R. Cartesium*, ratiocinatur; attamen cerebro perturbato, ratiocinari desinit, aut in delirium agitur.

16. Neque mirum ulli videri queat, si dicamus inesse Menti nostræ facultatem, quam quomodo exerceat nescit; quandoquidem cum nemini dubium sit, quin percipiendi facultatē, seu Intellectu sit prædita, nemo idearum ei obversantium naturam, modumque quo eas intelligit, adhuc cum aliqua verisimilitudine explicare potuit.

17. Si

17. Si quis quærat, quomodo Mens possit in Memoriam revocare ea quorum oblita est? Respondebimus ferè idem, quod suprà de Imaginatione §. 6. diximus: 1. Cognitâ aliquâ rei circumstantiâ, reliquas revocat; si enim nulla prorsus superesset, neque ab ullo suggereretur circumstantia, de ea re ne scire quidem possemus nos olim cogitasse: 2. Experimentiâ novimus inter res semel in animo nostro conjunctas, eum esse connexum, ut una in memoriam revocata alias, quasi fune quodam, trahere soleat.

18. Postea quàm quid de Memoria notum, quid ignotum sit ostendimus, ad omnes Habitus Mentis in genere transibimus. Atque *Habitum* quidem in genere vocamus *Adfectionem certam, repetitis actibus acquisitam, quâ Mens facilius de re quapiam cogitat, aut aliquid vult, quàm antea*. Ita lectione librorum Geometricorum, acquiritur habitus intelligendarum demonstrationum Mathematicarum, sine labore ullo; cùm non adfuerit, etiam perspicacibus ingeniis, res sit primâ fronte difficillima.

19. Hic quoque de re constat, de modo rei non est levis difficultas. Verisimillima tamen videtur eorum sententia, qui Habitus à Memoria distingui negant; quorum aliquot argumenta proferemus. Existimant actus, qui Habitibus tribuuntur, debere Memorix tribui, quod hoc modo probant.

20. I. Dividuntur Habitus in *Intellectuales*, & *Morales*. Inter intellectuales est *Scientia*, quæ in eo sita est ut Disciplinæ principia & consuetudina teneamus. Hæc autem quid est, præter Me-

Memoriam, quæ in animum principia olim cognita, & consecraria inde deducta revocat? Cùm scienter quispiam ratiocinatur, de re quam probè tenet; quid aliud facit, nisi quòd propositiones olim notas memorià recolit, & cum aliis comparat? Si oblivisceretur se umquam de re illa ratiocinatum, & omnium actuum Mentis, circa id objectum, deleta omnis esset Memoria; quis, quæso, posset doctè disputare? Idem de reliquis habitibus intellectualibus dixeris. *Morales* vocantur Virtutes & Vitia, quæ pendent etiam ex Memoria, ut Exemplo Ebrietatis, & Sobrietatis liquebit. Sobrietatis habitu is præditus esse dicitur, qui legum Sobrietatis memor, sæpè sibi à nimis cibis, nimiove potu temperavit; quod cùm in animum revocat, faciliè sobrius esse pergit. Quòd plures Sobrietatis actus edit, eò magis virtutis ejus memorià recolit; adeò ut quotiescumque aliquà occasione in contrariam partem trahitur, illico Sobrietatis idea Menti ejus sese ingerat, hominèmq; ab intemperantia deterreat. Similiter ebriosus memoriæ præsentem habet voluptatem, quam bibendo sæpiùs expertus est; eaque tantopere adficatur, ut primæ cuique occasione plus satis bibendi succumbat.

21. II. Nemo negarit actionum bonarum & malarum superesse memorià; quo tamen posito, ad habituum naturam describendam, aliud nihil postulatur. Habitus facultatem certo modo adficiunt, in certam partem inclinant, vires & facilitatem ad quædam peragenda addunt; quæ omnia à Memoria fiunt, ut aliò confugere super-
vacuum sit. Quando recordamur quo modo & quo

quo ordine aliquid fecerimus, modo ne externa subsidia quæ necessaria sunt desint; nihil aliud, ut facilè idem à nobis denuò fiat, desideramus. Quò vividior est Memoria, eò facilior actio. Pictor qui aliquoties vultum, aut corpus humanum pinxit, ideam ejus Menti obversantem, ut denuò simile quid pingat, spectet necesse est.

22. III. Ex ratione, quâ Habitus & Memoria ingenerantur & delentur, augentur & minuuntur, ac connexu qui inter hæc intercedit, ex Memoria agere, aut Habitu obsequi idem esse colligimus. Habitus & Memoria procreantur sensim, iisdem cogitationibus sæpiùs repetitis; & quò frequentius hæc cogitamus, eò firmiores & Memoria & Habitus fiunt. Contrà paullatim minuuntur, prout minùs ac minùs easdem cogitationes animo versamus; donec iis longo tempore omis-
sis, & Memoria & Habitus prorsus intercidant. Memoria non habet semper actu sibi obversantes omnes ideas, quas tamen quando volumus ad animum revocamus. Eas quasi in penu quodam servat, unde quotiescumque necesse est depromuntur. Sic & Habitus perpetuò non agunt, quiescunt identidem, & ubi opus est exseruntur; unde peritus Artifex eandem soliti operis elaborandi dexteritatem, seu quiescat, seu operi incumbat, secundùm Horatianos versus, habere censetur:

*Ut quamvis tacet Hermogenes cantor, tamen
æquè*

*Optimus est modulator, & Alfenus vaser, omni
Abjecto instrumento artis, clausâque tabernâ,
Sutor erat.*

Po-

Potest denique observari nexus; qui inter Habitus & Memoriam est, in eo quòd ubi alterutrum definit, alteri quoque finis imminet. Ætate florentes, & quibus adhuc est felix Memoria, quidquid edidicerunt facillè faciunt: contrà senes, quos deficit Memoria, non amplius id facere quod in juventute facitabant queunt.

23. Hæ sunt præcipuæ rationes, quibus utuntur, qui habitus Spirituum à memoria non differre volunt. Scholastici solent distinguere habitus simul ac semel *infusos* à Deo, ab *acquisitis* repetitis actibus. Verùm hæc sunt Theologica quibus immorari nos non patitur institutum nostrum. Non moramur quoque divisionem Aristotelicam habituum in quinque genera, quibus imposuit nomina *Artis, Scientiæ, Intelligentiæ, Sapientiæ & Prudentiæ*. Ut enim vocabulis sensum quem voluit tribuit; ita ad cognitionem ignotarum alioqui rerum, eâ divisione, nullo modo nos deducit.

C A P U T V.

De Idearum Natura, atque an sint innatæ?

I. **Q**Uæ de Ideis hîc observanda habemus, ad tractationem de Intellectu & Imaginatione pertinent; sed quia plura hac de re, quam ut commodè superioribus, eodem in Capite, conjungi possent dicenda habebamus, ideo in singulare Caput ea conjicienda censuimus.

Tom. II.

C

2. Ante

2. Ante omnia, hîc nobis duo monenda sunt, quorum primum est nos voce *Idea* intelligere *id quod Intellectûs nostri proximum obiectum est*; seu *quod Intellectus noster immediate contemplatur*. Alterum est, pro ejusmodi obiecto proximo non haberi Mentem ipsam, si quando de se cogitat; neque enim se contempletur, ut reliqua omnia, in *Idea* quadam externa, sed tantum sensationes suas internas attendit.

3. Ut melius intelligatur quid sit *Idea*, considerandum est quid in nobis fiat, cum *Ideas* per sensus externos ingestas consideramus, & cum *Ideas* abstractas & incorporeas contemplamur. Cum montem consideramus, lux ad oculos nostros adpulsa nervos opticos movet, motusque is ad intimum cerebrum pertinet. Commoto intimo cerebro, nobis montis obversatur *Idea*, seu *Mens* nostra montem videt. Ea *Idea*, quæ *Menti* tunc sese objicit, non est motus cerebri; quid enim motus fibrarum cerebri simile habet imagini montis? Non est etiam ipse mons, nam ea *Idea* modò minor, modò major est, pro montis distantia, cum mons semper idem sit. Non est modificatio, aut essentia *Mentis*, nam præterquàm quòd sentimus ingens esse discrimen inter *Ideæ* perceptionem, & sensationem; quid habet *Mens* nostra simile monti, aut innumeris ejusmodi *Ideis*?

4. Quando *Ideam* *Virtutis* contemplor, ut *Misericordiæ*; nihil mihi obversatur, quod simile sit rei actu existenti; neque enim *Ens* est *Idea* *Misericordiæ* in genere simile. Non considero tunc *Mentem* meam, nam neque *Mens* mea,
ne-

neque ulla ejus adfectio, ullusve habitus est Misericordia in genere.

5. Postquam vidimus quid non sint Ideæ, omnium consensu, superesset ut ostenderemus quid sint; verum cum eò usque procedere, nostro iudicio, non liceat, aliorum dumtaxat sententias proferemus, &, quod facillimum est, confutabimus. Meliora dare non pollicemur, & ut quisquam umquam verisimilem hinc Hypothesin invenire queat, veremur.

6. I. Scholastici existimant ex objectis ipsis manare quædam simulacra iis similia, quæ ab iis vocantur *species impressæ*; quia ab objectis imprimuntur sensibus externis, unde deferuntur ad *sensum communem*, hoc est, nescio quam facultatem, quæ proprietates omnium sensuum externorum complectitur. Deinde hæ corporeæ species offeruntur *Intellectui agenti*, qui eas spirituales reddit, & *Intellectui patienti* offert. Tum vocantur *expressæ*, quia ab Intellectu agente ex impressis exprimuntur, & per eas tandem Intellectus patiens objecta corporea percipit.

7. Ut confutetur ejusmodi Hypothesis, nulla aliâ re opus esset, nisi merâ negatione. Nullo enim prorsus nititur fundamento, nisi eorum qui eam invenerunt opinione; quam veram esse, quod aliam commodiorem non nossent, sibi persuaserunt. Sed 1. nobis conscius non sumus duplicis illius Intellectus, sed tantum *patientis*; sentimus enim, cum objectum animadvertimus, nos tantum pati. 2. Qui potest fieri ut Intellectus ille agens res animadvertat, quas non percipit Intellectus patiens? Quodnam est eorum discrimen? Cui usui deni-

36 PNEUMATOL. *Sett. I. C. V.*

que est Intellectus ille patiens, qui nihil animadvertit quod ab altero jam perceptum non sit? 3. Quomodo possunt emanare ex objectis corporeis tot species, sine corporum imminutione? Quomodo possunt undequaque ex innumeris corporibus, ad oculos nostros, venire species distinctæ? Sed diutius absonam Hypothesin, quæ solâ negatione destruitur, confutare opus non est.

8. II. Alii fatentur quidem nullas esse ejusmodi species, & Mentem percipere censent ex occasione quorundam cerebri motuum, quibus nihil cum objectis commune; sed in sententiam, priore haud faciliorem intellectu, delapsi sunt. A Mente Ideas rerum quas percipit, creari volunt.

9. Verùm hîc rursus occurrit, quod priori sententiæ objecimus. Nempe, mirum esse Ideas à Mente nostra, nobis insciis, creari; nam cùm nobis subitò obversantur varia objecta, priusquam de iis cogitaverimus; imò interdum nobis invitis, oportet eorum Ideas à Mente inscia, aut etiam invita, gigni. Deinde unde novit Mens Ideas, quæ certis cerebri motibus, respondent, esse progenerandas, quando ne motus quidem cerebri animadvertit? Verè quidem Mens interdum eorum, quæ purâ intellectu percipit, corporeas imagines, commoto cerebro, excitat. Sed & in hoc est difficultas haud levis, nam Mens quomodo cerebrum sit movendum nescit, sed tantùm sibi obversari imaginem quamdam corpoream cupit; & quis sit connexus inter desiderium illud Mentis, & ejusmodi Ideam, qua de re posita dicemus, quærendum superest.

10. III.

10. III. Alii putant *ideas*, & *perceptiones idearum* easdem esse, licet relationibus differant. Idea, uti censent, propriè ad objectum refertur, quod Mens considerat, perceptio verò ad Mentem ipsam quæ percipit, sed duplex illa relatio ad unam modificationem Mentis pertinet. Itaque, secundum hosce Philosophos, nullæ sunt propriè loquendo *Idea* à Mente nostra distinctæ; & quando nos dicimus *rerum Ideas percipere*, aut *eas obversari intellectui nostra*, hæ phrasæ desuntæ sunt ex rebus corporeis; ut cum dicimur videre picturam alicujus corporis, quando, corpore ipso absente, ante oculos nostros collocatur Tabula. Oculi nihil videre dicuntur, nisi quod extra ipsos est: sic de objectis quoque Mentis solemus loqui, licet Mens non adficiatur, ut Oculi, Tabulâ quadam externâ rerum quas contemplatur, sed certâ ratione adfecta videat quod extra se est; cum nihil sit, præter objecta & motum ab iis in cerebro excitatum.

11. At qui ita rem intelligunt sensationes rerum intra nos, seu intra Mentem nostram, cum perceptionibus rerum extra nos positarum confundunt. Nec si ita se res haberet, uti volunt, satis distinguere quæ sunt tantum in nobis, ab iis quæ foris sunt possemus. Pungimur exempli causâ, acui; dolorem in nobis esse sentimus, qui Mentis nostræ modificatio est. Sed cum videmus montem, judicare non possumus montem esse intra Mentem nostram, conscii enim nobis sumus id quod contemplamur extra nos esse.

12. IV. Sunt denique qui velint rerum omnium ideas, quas contemplamur, esse in Deo.

Mentem nostram judicant proximè cum eo esse conjunctam; ita ut ejus substantiam per se cernat, cum aliquid cernit, quatenus Dei substantia continet rei, quam contemplantur, Archetypum. Cum enim Deus omnia creavit, & omnia quæ à nobis intelligi possunt, creare queat; in eorum omnium proprietates continentur; quas Menti nostræ ipsè ingerit, prout à rebus illis cerebrum nostrum adficitur, aut eas Mens nostra contemplari cupit.

13. Ut rerum omnium proprietates reales Deo inesse verissimum est: ita quæ fieri possit, ut Mens nostra cernat imperfectiones, seu defectus creaturarum in Deo, non capimus. Exempli causâ, soliditas quidem perfectio est, quam si creavit Deus, ut sanè creavit, intra se complectitur; hoc est, vim coercendarum partium, ita ut impellenti resistent; sed solidum certâ figurâ limitatum, aut potius limitatio ipsa, seu defectus majoris extensionis, est imperfectio, quæ quomodo in Deo cernatur nemo capiat. Neque dixeris in Deo esse solidum infinitum *ἄπειρον*, cujus partem tantum videmus, non consideratis reliquis; nam capi nequit, quâ ratione, Menti obversante infinito solido *ἄπειρον*, in eo videat tantum quadratum pedale, aut ejusmodi aliam figuram.

14. Hinc viri acutissimi, qui hac de re Gallicè nuper certarunt, magnâ animorum contentione, *Nicolaus Malebranchius* & *Antonius Arnauldus*, quorum ille ultimam tuetur, hic tertiam sententiam, sibi invicem multum negotii facefferunt, & mutuis telis ita confossi ex eo certamine abierunt, ut uter vicerit haud faciliè constet. Certè mul-

multis victores esse, ubi oppugnant adversarium; victi, ubi se contra irruentem tueri conantur, visi sunt.

15. Nos hoc in negotio *inixum*, & naturam Idearum inter ea numerare, ad quorum cognitionem aut omnino pervenire non licet, aut adhuc saltem non licuit, tutius censemus. Neque hoc mirum videatur, quando ne Mentis quidem ipsius natura nobis nota est; quâ ignoratâ, numquam omnes ejus operationes satis plenè noscemus.

16. Altera quæstio, quam in inscriptione hujus Capitis tractaturos hîc nos indicavimus, ad id quod solet de Ideis, omnibus hominibus naturâ insitis, jactari, pertinet. Lis est inter Philosophos, in qua quæritur an sint *ideæ innatæ*? quod, aliis negantibus, alii constanter adfirmant. Ut autem unde stet veritas deprehendere queamus, quid sibi velint voces, quibus concipi quæstio solet, primum inquiramus necesse est.

17. Si *id innatum esse*, significaret, hoc in negotio, *præsens esse Menti perpetuò, ab eo usque tempore quo esse cæpit*, vix posset ulla esse inter cordatiores controversia; quis enim dixerit seriò esse ideam, quam indefinenter contemplemur? Si eæ voces quidpiam denotarent *quod ante omnem ratiocinationem, omnemque experientiam, Menti primum existenti inest*; quærendum esset quid illud sit, de quo ante omnem experientiam, omnemve ratiocinationem Mens cogitarit? Nemo sanè alijs ejusmodi Ideæ memor est; nemo quòd non meminit, id in se fuisse adfirmavit; aut adfirmans fidem apud alios invenerit. Si quis dixerit significari *facultatem homini esse naturâ insitam, cujus*

ope eas ideas contemplatur, nulla etiam erit controversia; quia sic omnes Ideæ dicuntur innatæ, & eo sensu innatæ ab omnibus agnoscentur.

18. Igitur omiſſis iis ſignificatibus, ſupereſt ut qui affirmant *ideas eſſe innatas* hoc ſibi velint, Ideas eſſe quasdam, *quæ aliquando ſine occaſione objectorum externorum, ac ſine ulla deductione conſectariorum Menſi obverſantur*. Si eo numero cenſerentur tantùm ea, quorum conſcii nobis ſumus, & quæ ſine ratiocinatione in nobis ſentimus; nullum eſſet hac de re, inter amantes veritatis, diſſidium. Quin enim *intellectionum, volitionum, &c.* ab omnibus objectis externis ſejunctarum, ſine conſectariorum ſubſidio, conſcii nobis ſimul dubium eſſe nequit. Sed qui *ideas innatas* eſſe volunt ſuperioribus varias Propoſitiones adjiciunt, cùm ad meram theoriam, tum etiam ad praxin pertinentes, quas innatas contendunt. Sic, ut aiunt, *Dei Idea, partem eſſe minorem toto*, aliâque generalia axiomata innata ſunt. *Virtutum & vitiorum innatæ* etiam, ſi iis fides eſt, Ideæ. Atque in hiſce ſita eſt omnis controverſia, omnes enim hujusmodi Ideas aut meditationis operâ, deductione conſectariorum, aut ope, vel occaſione ſenſuum nobis innotescere alii volunt.

19. Priuſquàm ſententiæ priori adſenſum præbeamus, alterutrum horum evidentè nobis probari neceſſe eſt; nimirum, aut aliquem fuiſſe qui ſine objectorum externorum, & conſectariorum occaſione aut ſubſidio, *Deum eſſe, partem minorem toto, &c.* aliquid *Virtuti conſentaneum*, vel *Vitio adſine* cogitarit: aut hæc ac ſimiles Ideas aliunde ad nos venire non po-

potuisse. Neutrum autem, ullâ ratione, ostendi queat.

20. Nemo est, qui ejusmodi Ideas, sine ulla objectorum externorum occasione, sine confectariorum auxilio, sine institutione ad animum suum adpulisse meminerit; aut qui quemquam fide dignum, qui de se talia jactet, norit. Si primi homines, sine extraordinario divinæ Providentiæ auxilio, has Ideas abstractas animo versarunt; experienciâ & ratiocinationibus eò devenire, ut ostendemus, potuerunt. Sin verò ejusmodi Ideæ à Deo extra ordinem eis supeditatæ sunt, hoc ad alios homines, qui eodem jure non gaudent, nihil adinet. Posteriores verò tam faciliè cùm institutioni Majorum, tum experienciæ ac meditationi suæ, quàm naturæ hæc debere possunt, quod ex sequentibus liquabit.

21. *Dei* Idea, ut in tertia Sectione videbimus, composita est ex omnibus omnium rerum proprietatibus, à quibus omnes defectus removeamus; nec magis nobis, quàm Ideæ *navis*, aut *domus*, naturâ insita est. Si ipsi meditatione nostrâ solâ eam formaremus; à posteriore ex consideratione demum Creaturarum, adhibitis variis axiomatibus, ad eam deveniremus; & cùm ab aliis nobis considerata offertur, non prius eam intelligimus, quàm partes quibus constat enumeratæ nobis sint.

22. Axiomata Metaphysica, quæ *æternæ veritatis* dicuntur, abstractionis ope, ex occasione objectorum existentium effinguntur, ut ostendimus Logicæ Part. I. Cap. VI. & P. III. Cap. XI. Innumeri sunt homines aut idiotæ, aut barbari,

qui de hisce numquam cogitarunt; quòd Disciplinis, in quibus de Abstractis ejusmodi Ideis sermo est, numquam operam dederint, neque satis ingeniosi fuerint ut quidquam simile per se invenirent. Itaque ad hosce quod adtinet, decantatæ illæ Ideæ *innatæ*, perinde fuerunt, ac si nullæ essent.

23. Ideas Virtutis ac Vitii nequaquam innatas esse hinc liquet, quod exemplis & institutione eas à Parentibus, Magistris, iisque quibuscum vivimus habeamus. Hinc fit ut, apud cultiores Gentes, sint magis perspicuæ, quàm apud barbaras; utque tanta sit in humano genere, circa Virtutes & Vitia, dissensio. Ad disciplinam quidem & exempla aliorum accedat nostra meditatio necesse est, nisi velimus sæpissimè falli; sed hoc ipsum indicium est nullas neque nobis, neque aliis, innatas de hisce esse Ideas.

24. Ex consideratione ipsa humanæ naturæ, quid unicuique verè utile, quid justum & injustum, in negotiis quæ nobis cum aliis intercedunt, quid Deo debeamus, quatenus rationis patent lumina, haud ægrè colligimus; quod fusiùs diducere loci hujus non est. Hoc unum addemus, nullum esse aliàs certum principium, quo natura *bonesti* definiri, & ab *inhonesto* certò distingui queat.

25. Igitur inania sunt quæ de Ideis innatis à multis, qui quid sibi velint satis non intelligunt, docentur. Nec pluribus rem persequemur, quoniam ex dictis satis liquet, & qui plura volent eos adire poterunt, * qui quæstionem hanc inte-

* Vide Opus Anglicum *Jean. Lockii* inscriptum *Tentamen de Intellectu*, Lib. I.

integris libris excutiendam susceperunt. Oſtenderunt etiam viri acutiſſimi nullam eſſe Ideam, quæ ab attentione in noſmet converſa & ſenſibus, per varias diviſiones & copulationes, originem non ducat. Quod de multis paſſim in Logica, Metaphyſica, & hoc Opuſculo demonſtravimus; & unusquiſque eò magis agnoſcet, quò acriùs meditabitur.

C A P U T VI.

De Discrimine Corporis & Mentis, eorundemque conjunctione.

MEntem vocamus eam *Subſtantiam*, quæ in nobis cogitat, & cui inſunt facultates, quas Cap. IV. recenſuimus; Corpus verò eam quam ſentimus ei quæ cogitat adhærere, & quæ eſt *extenſa, diviſibilis, ſolida, mobilis* & variis partibus variarum figurarum contexta.

2. Quia facultates, quæ Spirituales dicuntur, *intellectus, voluntas, ſentiendi facultas, libertas* &c. diverſiſſimæ ſint ab iis quæ vocantur corporeæ, quales ſine Paragraphi primi memoravimus, nemo dubitavit; nec, ſi utraſque comparemus, ullam inter eas adſinitatem deprehendere poſſimus. Si intelligendi facultatem cum extenſione, exempli cauſa, conferamus, quid poſſit eis commune eſſe non capimus; quod idem, in ceterarum Mentis & Corporis proprietatum comparatione, deprehendimus.

3. Hinc fit ut ea, in quibus observamus tantum extensionem, soliditatem, divisibilitatem, figuras varias, mobilitatem, ne cogitare quidem posse suspicemur. Quis globum, exempli causâ, ligneum, aut lapideum, aut Atomum, cujuscunque sit figuræ, & quocumque motu agatur, cogitare posse sibi in animum inducat? Negamus igitur mera corpora cogitare, quod nullum in iis cogitationis indicium vel minimum cernamus.

4. Hoc posito, ubi in nobis varias cogitationes esse sentimus, eas tribui iis nostri partibus quæ extensæ, solidæ, & divisibiles sunt, non posse censemus. Cogitationum igitur subiectum esse substantiam, ab ea quæ subest proprietatibus corporeis diversam existimamus. Nam, quemadmodum in aliis omnibus rebus, non aliter essentiarum ignotarum genera & species distinguimus, quam proprietatibus notis; ita hîc non alia de causa contendimus Mentem & Corpus habere essentias diversas, quam quia cogitatio & extensio, & alia eorum adtributa nota planè diversa sunt.

5. Verùm duo observanda nobis sunt, hoc in negotio. Unum, quod jam alibi diximus, distributionem illam rerum in genera & species pertinere tantum ad *essentias nominales*; hoc est, nihil aliud inde colligi posse, nisi ea quæ in variis rebus novimus, & quibus *nomen* rerum illarum imposuimus, esse diversa. Sed utrum (quod alterum hîc animadvertendum) subiecta, quibus insunt eæ proprietates, planè sint diversa nescimus; quia eorum subiectorum, in se spectatorum, nobis ignota est natura. Proinde etiam an ejusmodi proprietates unâ esse queant,

queant, in uno eodémque subiecto, ignorare nos fateamur necesse est.

6. Hoc igitur unum, de distinctione Mentis & Corporis, certò dicere possumus: Nos in nobis deprehendere proprietates planè diversas, & collectioni quidem proprietatum, quæ nomine generali *cogitationis* continentur, vocabulum indidisse *Mentis*; collectionem verò proprietatum, quæ extensionem ac soliditatem aut involvunt, aut sequuntur, vocasse *Corpus*. Hæc sunt reverà distincta, sed utrum duæ substantiæ diversæ, an una eadémque proprietatibus illis sublit, nobis latet.

7. Qui adfirmant mentem esse Corpoream, duplici ratione in rectam philosophandi methodum peccant. Primò falsum est id, quod vocatur *Mens*, seu *cogitandi facultatem*, eodem modo intelligi ac *Extensionem* & collectionem reliquorum adtributorum, quæ Corpus dicitur, ut ex suprà dictis liquet. Secundò, sine ratione idem utriusque proprietatibus subiectum subesse adfirmant, cum conjunctionis earum, in una eadémque substantia, notionem perspicuam non habeant.

8. Multi ex iis, quibus *Mens* & *Corpus* esse planè diversa videntur, ulteriùs æquo procedunt; cum ex eo quòd ea quæ iis nominibus adfecerunt diversa sint, etiam ea quæ non norunt esse diversa; seu id subiectum, cui proprietates insunt, & quòd humanæ cognitioni subductum est, esse diversum colligunt.

9. Quamvis autem idæ proprietatum corporearum, & spiritualium adeò dissimiles sint, sentimus tamen eas in uno eodémque homine

ita esse connexas, ut mutatione in alterutris coor-
tâ, in alteris etiam mutatio fiat. Ita quando est
in nobis voluntas movendi brachii, aut pedis, &
aliarum quarundam partium; moventur, si sa-
næ sunt. Moto etiam vehementiùs corpore, no-
va in nobis oritur cogitatio. Si quis, exempli cau-
sâ, carnes in aliqua corporis parte vi divellere
nitatur, oritur in nobis molesta doloris cogitatio.
Atque hoc est, quod *Conjunctio Mentis & Cor-
poris* dicitur.

10. Hic gravis quæstio oritur, apud Philoso-
phos, de re cujus τὸ ὅτι æquè notum nobis est,
ac ignotum τὸ διότι. Quæritur quâ ratione fiat
ut moto Corpore cogitet Mens, & vicissim? seu
ut res adeò diversæ, quales sunt proprietates iis no-
minibus insignitæ, reciproco veluti agantur æstu?
Difficultas hinc etiam augetur, quòd Corpore ad-
fecto, Mens facultatibus suis rectè uti nequeat.
Quando longâ vigiliâ cerebrum exhaustum est,
aut aliâ de causa, somno oppressum, frustra de
ulla re adtentè cogitare nitimur; inviti fatisca-
mus oportet, donec somno resecti ad pristinam
adattentionem redire queamus. Brachio etiam ma-
lè adfecto, frustra Mens motum imperat; si Pa-
ralyticum sit, aut resecti nervi; non magis vo-
luntati obsequitur,

Quàm si dura filix, aut stet Marpesia cautes.

11. Aristoteles dicit * à Mente moveri corpus
ὁρίξαι ἢ προκαίρειν, ἀλλοιοῦν δὲ τοὺς κατὰ τὴν αἰσθη-
σιν, ἢ τὴν φαντασίαν, appetitu aut electione, aliquâ
re mutatâ in sensibus, aut in Phantasia. Verum

τὸ ἀλλοιοῦν οὐκ ἔστιν ἡ αἰσθησις, ἀλλ' ἡ φαντασία. hæc

* De Animal. motions. C. VI.

hæc est ipsa quæstio, quâ fiat, ut προαίρεσις, seu *Mentis arbitrium*, motum corpori indat, cum nihil hisce similitudinis intercedat. Idem ait * *Mentem esse ἐπιτέχουσαν τὴν πρώτην σωματικὴ φυσικὴ ζῶν ἔχουσαν δύναμιν*: hoc est, ut vertere solent: *Actum primum corporis physici potentiâ vitam habentis*. Sed hæc sunt meræ tenebræ, quibus vir sapiens speciem eruditionis captabat; nec veritatem investigantibus satisfacere, aut nodo proposito solvendo inservire ullo modo possunt.

12. Adcuratiores ergo Philosophi hîc confugiendum sibi ad voluntatem ejus, qui hominem creavit, censuerunt. Ejus solâ voluntate fieri aiunt, ut substantiæ naturâ diversæ ita se invicem adficient, ut sit veluti reciprocatio motuum & cogitationum. Corpus, secundum eos, nullo modo in Mentem per se agere potest, neque Mens in Corpus; sed præsto est Deus, cujus voluntate moto Corpore cogitatio injiciatur Menti, & Mente cogitante moveatur Corpus. Alioquin ullum esse inter motum & cogitationem connexum, præter merè arbitrium, qui à Deo institutus est, negant. Quomodo Mens, inquiunt, ipsa moveret brachium; quæ nescit qui sint contrahendi, qui extendendi muscoli; denique, quibus machinamentis imperium suum exsequutioni mandetur?

13. Hinc colligunt Mentis imperia, quibus conceptis corpus movetur, non esse causas propriè dictas, quæ vi suâ per se Corpus moveant; sed occasiones, quibus positis, Deus ipse vi suâ omnipotente Corpus movet. Ita Dei voluntatem, quasi

* *De Anima*, Lib. II. c. 1.

quasi Mentis & Corporis vinculum, constituunt.

14. Hæc quidem clariora sunt Aristotelicorum responsis, nam licet non intelligamus quâ ratione à Deo moveantur Corpora, ei tamen vim eorum movendorum inesse constat. Verum ad Deum viri acutissimi, potius conjecturâ, quàm evidentibus coacti rationibus, confugiunt. Quia non intelligunt quâ res aliter fieri queat, rein ita se habere contendunt. Cui ratiocinationi in iis rebus locus est, quas penitus novimus; non in iis, quarum intimam naturam nobis ignotam esse scimus. Quando duos numeros clarè cognitos habemus, facile est scitu quæ summa, iis additis, exsurgat, & quæ inde confici nequeat; sed ubi alteruter planè ignotus est, quis, nisi temerarius, quæ summa iis confici nequeat definire ausit? Similiter ii, quibus cum Mentis, tum Corporis ignota est natura, sine temeritate, quâ ratione alterutrum ab altero adfici possit, aut non possit, nequeunt definire.

15. Non desunt, qui putent inter Mentem intellectualem & merum Corpus mechanicum intercedere tertiam substantiam, cum qua proximè conjuncta est Mens. Eam substantiam præficiunt administrationi OEconomix animalis, cujus Mens nostra minimè conscia est; ita ut Menti in movendo Corpore pareat, ceteraque curet quæ ad incolumitatem animalis pertinent. Ea substantia facultate ratiocinandi non magis, eorum sententia, prædita est, quàm Animæ Brutorum; sed tota in administrationem Corporis defixa, aliud præterea nihil agit, aut adtendit.

Ipsa

Ipfâ per ſe in Corpus agit, cum quo tamen quænam ei poſſit eſſe adfinitas nemo dixerit: ut nemo etiam demonſtrarit non eſſe inter merum Corpus & Mentem medias quâſdam ſubſtantias, quales eſſe poſſint Anima Brutorum. Itaque ex hac ſententia, homo conſtaret tribus ſubſtantiis, Mente, Anima quæ præeſt OEconomix Animalis, & Corpore. Quæ ſententia nec abſurda eſt, nec omni difficultate caret.

16. Nihic hîc tutius animo occurrit, candidâ ignorantix noſtræ profeſſione. Certiſſimè novimus eſſe aliquem inter cogitationes noſtras, & motus membrorum noſtrorum nexum; quoniam hæc ſe invicem excitant, & ſibi viciffim ſuccedunt. Verùm quâ ratione motus in membris excitatus cogitationem in Mente procreet, & vice verſâ; hoc demum eſt, quod penitus ignoramus. Igitur poſſumus quidem conjunctionem in nobis eſſe inter cogitationes & motus contendere, ita ut ſit quædam inter ea reciprocatio; ſed quomodo hæc fiant, prorſus nos fugit.

17. Si quæſiverit quiſpiam, cui ergo uſui ſit hac de re philoſophari, cùm poſtquàm eam animo diu verſavimus, vulgo doctiores non evadamus? Reſponſum hoc accipiet. Primum ab iis, qui hæc ſeridè expenderunt, multum ſuperari vulgus. Etenim ea quæ hîc cognosci poſſunt, multò clariùs & diſtinctiùs norunt, quàm ii qui numquam huic ſpeculationi operam dederunt. Præterea certâ humanæ ignorantix cognitione; quâ ſit ut norint accuratè qui ſint ignorantix, qui cognitionis limites, animum veluti munitum habent adverſus eorum, qui ſe doctos falſò jactitant, fraudes; quibus vulgus facillimè capitur, quod sæpè

pè ea sciri quæ extra humanæ cognitionis limites sita sint, existimet.

§. 17. *Præterea &c.*] Eleganter hanc in rem *Augustinus* de C. D. Lib. XII. cap. 7. *Nemo ex me scire querat, quod me nescire scio; nisi forte ut nescire discat, quod sciri non posse sciendum est.*

18. Secundò, qui sciunt fecernere ignota à notis, ea in re ipsis illis, qui eruditi habentur, multò sæpe superiores sunt, & ad veritates ignotas investigandas aptiores. Numerus est ingens eorum qui se scire putant quod nesciunt, præfertim inter Eruditos; quibus sapientior sine dubio is est, qui novit se ea nescire quæ nescit, nec inani *δοκησιωφία* tumet. Qui se doctiores æquo putant, ii ubi aliquid investigant, priùs id se reperisse censent, quàm reppererunt, ac figmenta sua cum veritate confundunt. At qui hæc diligenter fecernere adsueta, non erubescunt fateri sibi esse ignotum quod re verâ ignotum est; nullâ re incomptâ in progressu investigationis admittens, tutius ad verum perveniunt; aut saltem quare eò perveniri nequeat deprehendunt, nec se ampliùs inani labore fatigant.

§. 18. *Qui se doctiores &c.*] Bion, apud *Laërtium*, αἰτ τὰν ὁμοίαν προκοπῆς ἐγκοπὴν, opinionem profectus impeditentum; *Plato* in *Sophista*: μαθεῖν ἄδιποί' ἂν ἰδίῳ τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι: nihil addiscere velle cum, qui jam sapere se opinatur. *Seneca* de *Tranquill.* Cap. 1. *Muli ad sapientiam potuerunt pervenire, nisi se putassent jam pervenisse.*

19. Hæc paucis, licet extra rem sint, hîc observanda duximus, ne *ἰσχυρὰ* & ignorantix professio, quæ passim hoc in Opusculo occurrunt; legentium animos offendant; quasi hîc tantum dubitationum nostrarum Catalogum scriberemus.

CAPUT. VII.

An cogitationum nostrarum subiecto insint facultates Vegetativa, Nutritiva, & Locomotiva?

1. **S**cholastici solent Animis hominum tribuere quatuor facultates, quæ ad Corpus referuntur, *Sensitivam, Nutritivam, Vegetativam, & Locomotivam*. Dubium nobis esse nequit quin sensitiva facultas insit ei Naturæ, quæ in nobis cogitat; nam ejus rei nobis conscii sumus, & sensatio est genus cogitationis, ut ex iis quæ hætenus diximus satis adparet. Igitur reliquæ expendendæ supersunt.

2. *Vegetativa* facultas ea dicitur, quâ Plantæ & Animalia vegetantur. Ante omnia sciendum est quid sit *vegetari*, aut quid eâ voce intelligatur. Planta vocatur *vegeta*, quæ neque sicca, neque marcida, neque fracta ex aliqua parte est; sed in eo statu manet, quo solet esse, ubi succus ei non deest quo alatur, crescitque ac viret. *Vegetum* dicitur animal, quod sanum & incolume est, ut esse solet quando & succo abundat, nec ulla est in ejus organis perturbatio.

3. Si ergo sit in Plantis & Animalibus vegetativa facultas, erit facultas; quæ organa eorum sarta tecta conservabit, succumque in ea inducet. Ut autem sciamus an sit ejusmodi in Mente nostra facultas, quæ corpus nostrum tueatur, ejusque alimenta administret; videntum primum an ejus nobis simus conscii, quod
nemo

nemo comperiet. Superest igitur ut secundo loco rationibus hoc probetur, quæ nullæ alicujus momenti adferuntur.

4. Ajunt quidem Scholaſtici, quemadmodum ejusmodi facultas Animalibus & Plantis ineſt, ut adparet ex eorum vegetatione: ita oportere ſimilem eſſe in nobis, quoniam non minùs ac reliqua Animalia vegeti ſumus. Sed ab iis quærendum quid, hoc in loco, voce *Facultas* intelligant, an Ens à diſpoſitione organorum Plantarum & Animalium diverſum, an verò ipſam illam organicam diſpoſitionem?

5. Si intelligant Ens diverſum, oportet primò dicant ſitne Subſtantia, an Accidens? Dicent fortè eſſe *formam ſubſtantialem*, aut accidens ei formæ inhærens; at ſuum hoc reſponſum debent argumentis evidentibus fulcire; quod non facient, niſi oſtendant nullam eſſe aliam rationem quâ Plantæ & Animalia vegetari queant. Hoc autem numquam oſtendent, quia neque ipſis, neque ulli alii ita perſpecta eſt Plantarum Animaliumque intima natura; ut omnia quæ in ea ſunt, & quorum eſt capax, norint, utque certo modo ea vegetari, nec ullo alio poſſe, adfirmare queant.

6. Deinde necesse eſſet oſtendere quid intelligant voce *formæ ſubſtantialis*, nam quando dicunt eſſe ſubſtantiam, quæ materiæ accedens eam *actuât*, & facit *ut res ſit id quod eſt*; id & obſcuriſſimum eſt, & eò tandem redit, ut cogantur fateri formam illam ſuam ſubſtantialem eſſe neſcio quam *ſubſtantiam ignotam*, ad quam confugiunt, quia aliter ſe expedire nequeunt. Sed præſtaret ignorantiam ſuam fateri diſertis verbis,
quàm

quàm Lectori obscuris vocibus, & quarum sensus nullus est, illudere.

7. Verùm ponamus cum illis esse in Plantis & Animalibus nescio quid, præter dispositionem organicam, quod ea vegetat; non sequitur tamen esse in Mente Humana *Facultatem Vegetativam*, quidni enim à Mente distincta esset? An non posset esse tertia substantia, de qua diximus Capite superiore §. 15? Nulla sanè ratio est, quæ contrarium suadeat; ideoque hanc Hypothesin æquè facilè rejicimus, ac admissa est.

8. Idem Philosophi Scholastici Menti tribuunt *Facultatem nutritivam*. de qua eadem occurrunt dicenda, quæ de Vegetativa modò diximus. 1. Nullius facultatis nutritivæ Mens sibi conscia est, neque enim novimus quomodo corpus nostrum nutriatur, internâ conscientiâ, sed tantùm ex humani corporis dissectione, atque ex conjectura. 2. Rationes nullæ ab iis adferuntur, quibus probent non esse aliam Substantiam in Animalibus, quâ alimenta per totum corpus deferantur; neque enim ostendunt Scholastici hoc nullo alio posse fieri modo, præter eum quem proponunt.

9. Ex hisce jam liquet quod de Nutritiva facultate dicunt, id esse Hypothesin, ad quam non re ipsâ deducti confugerunt; sed quam, ut viderentur vulgo doctiores, vocibus obscuris vestitam, invenerunt. Hoc, nisi satis ex dictis perspicuum esset, posset ex hisce verbis Aristotelis cognosci. * Quæ hodie Mentis facultates vocantur ille vocat *ψυχικὰς partes*, & postquam

* *Magn. Moral. Lib. I. c. 4.*

quàm dixit τὸ λογικὸν, τὸ θυμικὸν & τὸ ἐπιθυμητικὸν, rationalem, irascibilem, & concupiscibilem partem ad nutritionem nihil facere, eamque ad θρασυτικὸν μέρος retulit; ait partem nutritivam viaeri similem ignis, qui absument quidquid obijceris, sed ad capiendum nullo impetu fertur: ita si obijcias alimentum nutritivæ parti animæ, alit, sin minus, nullo impetu ad alendum fertur. Summus Philosophus quæcumque in mentem veniebant dicebat, & obscurissimis ideis adsuctus, sibi pulchrè ratiocinari videbatur, modò ne ad silentium adigeretur.

10. Ad Facultatem locomotivam quod adinet, quæcumque de ea dicere possumus jam sunt Capite antecedenti prælibata; etenim facultas illa locomotiva non differt à vi, quæ inesse Menti dicitur, movendi Corporis cui conjuncta est; siquidem quidquid Mens loco movet id, interventu membrorum, situ pristino depellit,

11. Itaque eadem occurrunt hîc difficultates, quas antea memoravimus. Aristotelici nihil hîc opis afferunt, quia ne quæstionem quidem ipsam satis intelligere videntur. Recentiores quidem multi omnem movendorum corporum facultatem Menti detrahunt, ut Deo soli tribuant; verùm, uti jam monuimus, eò tantùm deveniunt, quòd ignorent quâ fieri queat ut à Mente Corpus moveatur. Ignorantia autem nostra, in re alioqui nobis non planè perspecta, qualis est natura Mentis, instar fundamenti, cui firmum aliquid inædificemus, esse non potest. Alii Animam, inter Mentem & Corpus mediam, huic negotio præficiunt.

12. Nos

12. Nos hîc ad *ἱσχυρὸν*, tamquam ad sacram anchoram, confugimus, & quemadmodum certò nobis constat Mente volente moveri Corpus nostrum, quod admotum iis, quæ minorem vim ad resistendum habent, ea quò volumus transfert: ita incertum nobis esse fatemur an id subiectum, cui insunt cogitationes nostræ, quodcumque tandem sit, sit propriè dicta cāusa motûs membrorum nostrorum, an tantùm occasio, quâ positâ, ab alia causâ membra nostra, pro Mentis imperiis, moveantur.

C A P U T VIII.

De Origine Mentis.

1. **E**X quo philosophari cœptum est, variæ de Mentis origine fuere sententiæ, quæ tamen ad tres præcipuas referri queunt. Qui Mentem corpoream statuunt, eam à parentibus, unâ cum Corpore, generari aiunt. Alii initio Mundi à Deo creatam, sine Corpore; quo in statu cùm in Deum peccasset, dejectam in Corpus, quasi in ergastulum, ut pœnas daret, fuisse. Alii denique, inter quos plerique fuerunt Scholastici, eam à Deo creari & Corpori, cùm formatum est, immitti. Cùm hæc omnia sint incertissima, & destituamur etiam subsidiis ad verum inveniendum necessariis; at tamen trium harum sententiarum Principes, eas quasi indubitatas in medium proferunt, qua in re cùm superbia, tum cæcitas ingenii humani stupenda est.

2. I. Qui

2. I. Qui Mentēs corporeas, eāsque instar Corporis ex traduce propagari contendunt, ii primò, quod sibi non constat dicunt, cū corpoream substantiam Menti tribuunt; nullum enim necessarium connexum inter cogitationes, & corpus, nullam adfinitatem deprehendimus, quod suprà jam observatum. Secundò, nulla est ratio plausibilior, quàm suam de propagatione Mentis sententiam fulciant hac; scilicet, propagari omnia genera Animalium & Plantarum, proprietatēque adeò omnes generis à progenitoribus, aut feminibus, ad ea quæ inde nascuntur transire; unde colligere oporteat quidquid pertinet ad humanam speciem, adeoque Mentem, id etiam à parentibus ad liberos defluere. At hæc ratiocinatio ultra verisimilitudinem, eamque levem, non progreditur. Etenim unde illis constat in humano genere hoc non esse singulare, quòd totus homo ex traduce non derivetur, cū sint in homine tot alia singularia? Quare necesse est omnia genera eodem modo propagari? Imò verò quis in ipsis Brutis Animam mechanicè formari ostendere queat? Quis corpoream dicere auset, aut etiam ipsum corpus organicum, & tantà Arte dispositum, mechanicis rationibus, non à Naturis Plasticis ita disponi?

3. II. Qui Mentēs initio mundi creatas aiunt, unde hoc acceperunt? Neque enim ejus rei recordamur, neque Plato, aut Pythagoras, aut Chaldæi, quorum hæc fuit sententia, ex revelatione divinâ eam habuerunt. Solent quidem dicere se hoc quoque ratiocinatione collegisse, non ex Antecessorum modò doctrina accepisse. Verùm hoc est eorum præcipuum argu-

gumentum, idémque infirmíssimùm; nempe, quí Deus innocuas Mentés in Corpora mitteret, ubi tot malis sunt obnoxíæ, illæsá justitiá suá, intelligi non posse. Sed quid contra justitiám divinam est, si Mentem omnium rerum ignaram, eo momento quo creatur (posito eam creari) immitti dicamus in Corpus, quo tamquam organo, ad discenda multa, utatur, atque in primis summæ beatitudinis viam; ad quam beatitudinem, si per incommoda quædam perveniat, éstne quod queratur? Quid est ea in re iniqui, si Deus felicitatem, quam non debet, velit aliquâ molestiâ, eâque brevi tempore exantlanda, veluti emi.

4. III. Tertiæ sententiæ fautores Scholaistici unde acceperunt Mentem à Deo creari? Unde sciunt eam eo momento, quo Corpus est formatum, non prius, neque posteriùs, demitti? An possunt indicare quo tempore formatum sit Corpus? Quidam sanè quadragesimo die animum in hoc immitti statuunt, quòd sit, ut ajunt, eo tempore formatum. Sed cùm id æquè dubium sit, quid demum hoc est, nisi hariolationem hariolatione defendere? At, inquiunt, quandoquidem Corpus est veluti domus Mentis, par esse videtur, ut antequàm hospes excipiatur, hospitium absolutum sit. Alii reponent hoc non obstaré quominùs Mens in imperfecto Corpore aliquamdiu sit; posse fieri etiam ut Mens non addatur Corpori comes, nisi postquàm in auras æthereas editum est, cui enim antehac esset usui? item ut Corpus natum sit aliquamdiu instar plantæ, aut meræ machinæ, cui deinde addatur Mens, veluti cùstos;

Tom. II.

D

quau-

quando necesse est, societatis causâ, ut officiis incipiat fungi, supra naturam plantæ, aut machinæ positis. Denique eæ Scholasticorum, ut ita dicam, *possibilitates* innumeris aliis oppugnantur *possibilitatibus* æquè verisimilibus, & æquè fide dignis.

5. Nobis hîc, quid Veritatis perspicuæ Sectatores magis deceat, confessione ignorantiae, nihil occurrit. Néve hujus confessionis aliquem pudeat, à nemine posse hîc veritatem certò cognosci, ostendemus.

6. Tres tantùm sunt viæ, quibus posset ad originis Mentium cognitionem iri, quæ omnes sunt nobis obseptæ. Prima est naturæ Mentis plenior cognitio, ex qua fortè ejus originem intelligere possemus; sed, quâ nobis deficiente, eâ viâ progredi non possumus. Altera via est recordatio ipsius Mentis, quæ memor suæ originis, à quo tempore fuerit scire posset; verùm ejus rei memoria nulla est. Tertia, revelatio Naturæ intelligentis, ac fide dignæ, à qua quod nescimus, edoceremur; quo auxilio caremus, neque enim Deus, aut inferior aliqua alia Natura, quidquam quod sciamus, hac de re clarè aperuit, aut cognoscendum ex consuetariis præbuit. Nam argumenta, quæ ex æquitate & justitia Dei ducuntur, dubia esse vidimus.

7. Hoc in loco, ita se gesserunt Philosophi, ut sæpe aliàs solent. Cùm cupiditate veri cognoscendi flagrarent, & in omnes partes animum versarent; ut pro se quisque veritatem, si quâ se offerret, vel fugientem raperet; *possibilitates* pro veritate amplexi sunt, ne viderentur frustra laborasse, utque animo veri avido aliquâ
fal-

saltem veri specie satisfacerent. Deinde tempore, inter Sectatores eorum, qui primi eas sententias defenderant, auctoritatem tantam eæ nactæ sunt; ut *possibili* idem deferretur honos, quem soli compertæ Veritati tribuere jus, falsque est, hoc est, non dubius adensus, qui uni evidentiae debetur.

CAPUT IX.

De Mentis Immortalitate.

1. **D**UO sunt ex quibus maximi momenti quaestio, de Immortalitate Mentis, solvi queat. Primum est ipsa natura Mentis, quæ si nobis perspecta foret, fortè mortalitatis, aut immortalitatis manifesta præ se ferret indicia. Alterum voluntas Dei, quâ sit, aut fieri potest ut Ens naturâ suâ mortale in æternum tamen duret. Alterutro horum principiorum, pro sententia quam circa naturam Mentis amplexi erant, usi sunt Philosophi Christiani.

2. Horum sententias proferemus, statim ac dixerimus, 1. nos *Mentis* voce hîc intelligere *id quod in nobis cogitat*, quidquid sit: 2. *Mortem* hîc non quamvis mutationem, sed aut *adnibilationem*, aut eam mutationem quæ facultates omnes alicujus rei destruat, dici. 3. Mentem igitur dicendam *immortalem*, si neque *adnibilari*, neque umquam ita mutari statuatur, ut facultates, quas in eaprehendimus, amittat.

3. Hoc posito quaestionis statu, sunt, ut alibi diximus, qui existiment Mentem esse

se substantiam prorsus à Corpore diversam; quæ naturâ suâ perpetuò cogitet, nec cogitatione destitui possit ab ulla Creatura; sed tantum à Deo, qui eam posset in nihilum redigere, ut reliquas omnes substantias. Hæc si vera est sententia, quod illi contendunt, ex eo quòd partes corporis dissipantur, dissipari Mentem quæ partibus caret; aut facultatibus suis spoliari, vel in nihilum redigi, non sequitur; si enim Mens sit naturæ planè à Corpore alienæ, mutatio quæ Corpori evenit, ad eam necessariò non pertingit.

4. Si incertam eam esse sententiam quis colligat, ex iis quæ suprâ de ignorantia nostra circa naturam Mentis, demonstravimus, adeoque dubia esse dicat, quæ inde tantum deducuntur, consuetaria, non equidem negabimus; sed certè hoc nobis concedi oportebit, non posse evidenter demonstrari, dissipato Corpore, Mentem quoque dissolvi, quoniam potest fieri ut sint diversæ planè naturæ. Igitur si Mentis immortalitas, inde deducta, dubia est; non minùs mortalitas Mentis, ex contrariis principiis collecta, incerta erit; unde summum hîc oportere *εἰσχυρ*, quoniam utrimque obscuræ sunt rationes, consequens esset.

5. Alii * ex Christianis, qui immortalitatem Mentis non minùs acriter tuentur, existimant tamen esse corpoream, nec negant, naturâ ejus absolutè consideratâ, posse dissolvi; sed divinâ voluntate, eâque immutabili, fieri ajunt ut re ipsâ numquam dissolvatur, etiamsi Corpus quod sub oculis cadit putrefit. 6. Re-

* *Tertullianus*, & alii multi *Patres*. Vide *Dionys. Peta-*
gium, *Dogm. Theol.* T. III. Lib. I. c. 5.

6. Regeri quidem potest, ut satis suprà demonstravimus, hanc de natura Mentis sententiam esse incertam : at evidenter, uti nec prior opinio, confutari nequit. Posset etiam dici ab Epicureis aut aliis Mentis mortalitatis propugnatoribus, dubium esse an Deus velit Mentis esse æternas, qua de re postea agemus ; sed interea fateantur oportet, se negare quod an verum sit nesciunt ; quis enim rationibus philosophicis, probari posse Deum finem durationi Mentium præstituisse dicere aúsit ? Certè plerique qui negant immortalitatem Mentis, Dei ipsius existentiam, aut disertè, aut per consequentiam negant ; quam, in tertia Sectione, demonstrabimus, quamvis & alibi breviter sit à nobis probata.

7. Hinc primùm colligere meritò possumus, qui negant Mentem esse immortalem, eos quamcumque de Mentis natura opinionem sequantur, temerarios esse ; quoniam seu corporea, seu incorporea sit, mortalitas ejus probari nequit, neque ex dissolutione Corporis colligi.

8. Deinde quoniam, ex ipsa natura Mentis ignota, nihil satis certum potest elici, aliò nos ad cognoscendam Mentium, post dissolutionem Corporis, sortem, confugere oportere. Theologi divinam revelationem meritò hanc in rem proferunt ; sed quia hîc solâ Ratione nitimur, videndum an ex iis, quæ nos recta docet Ratio, possimus certa quæpiam, de immortalitate Mentis, deducere consectaria.

Quædam sunt hîc nobis sumenda, ne in iis probandis & institutâ brevitate & hujus discipli-

næ limitibus excedamus. * Unum est, humani generis esse initium, quod ex Historiis omnium Gentium, novitate Artium, aliisque certissimis indiciis constat; nec sanè hominum vitâ finitâ æterna duratio confici potest. Alterum est, Causam humanâ naturâ præstantiorem ei ortum dedisse, nam nihil potest per se è nihilo emergere. Tertium est, Causam illam, quam *Deum* vocamus, nos hisce in terris posuisse, non animo nobis nocendi, sed contrâ benefaciendi; quod nobis constat ex omnis generis bonis, quibus nos circumdedit; quales sunt tot præstantissimi omniumque generum terræ proventus, quibus utimur, summa cum voluptate. Qua in re, non prætermittendum est, ita nos à Deo esse constitutos, ut ne ipsis quidem infirmitatibus naturæ satisfaciamus, quin maximam experiamur voluptatem: ut quando post famem & sitim, edimus & bibimus, &c. Quartum est, eam esse humani generis constitutionem, ut sine extremis malis homines mutuis officiis carere nequeant. Quis enim omnia solus in deserto, sine ulla ope humana, sibi subsidia ad vitam commodè degendam necessaria parare posset?

10. Negari certè nobis, sine summa iniquitate, superiora postulata nequeunt; nunc fingamus omnia humanitatis officia sibi invicem homines omnes exhibere; ita ut totum humanum genus inter se agitare eo modo, quo cognati, iique amicissimi, vivere solent. Nihil videretur postea hominibus exoptandum relictum, nisi ut morbis omnibus carerent, utque

* Vide *Logicam* Part. III. cap. I. §. 9.

utque ea vita æternum duraret; aut si esset amittenda, ejus jactura fieret, ut aliam non deteriore in æternum consequeremur. Imò si cupiditatem humanæ naturæ insitam excutiamus, comperiemus nos necessario cupere beatitudinem cui nihil prorsus desit; ita ut nihil amplius optari queat, neque quidquam in posterum timeri. Hæc summa est votorum nostrorum, ad quam tanto impetu ferimur, ut nihil, præter beatitudinem ejusmodi, ægri animi desideriis satisfacere possit.

11. Hinc sequitur tot bona, quæ à benefico Numine accepimus, omnia inania, nisi perpetuam felicitate fruamur, futura. Nam quamvis omnibus bonis, quæ hîc in vita hacce mortali comparari possunt, frueremur; tandem iis carendum esset, & moriendum in summa tristitia, propter æternam jucundissimarum rerum jacturam. Tunc temporis bona omnia, quibus antea fruebamur, veluti in venena versa, nos acerbissimè cruciarent. Eodem loco essemus ac qui, sine morbo ullo, valente stomacho & cibum adpetente, recordaretur quidem se omnis generis cibis olim abundasse; sed sibi statim fame pereundum esse sciret. Memoria illa præteritarum copiarum eum vehementissimè cruciaret, nedum ut ejus dolorem leniret.

§. 11. *Hinc sequitur &c.* Cicero de Finibus, Lib. II. n. 86. aliud agens: Si amitti, inquit, vita beata potest, beata esse non potest. Quis enim confidit semper sibi illud stabile & firmum permansurum, quod fragile & caducum sit? Qui autem diffidit perpetuitati bonorum suorum, timeat necesse est, ne aliquando amissis istis, sit miser. Beatus esse in maximarum rerum timore nemo potest. Tusc. Quæst. Lib. I. n. 118. Non temerè, inquit, nec fortuito sati & creati sumus, sed profecto fuit quadam vis, qua generi con-

salaret humano; nec id gigneret aut aleret, quod cum exantlavisset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum; potius potius paratum nobis & perfugium putemus.

12. Igitur si esset, sine spe beatitudinis, post hanc vitam futuræ, moriendum; jam beneficium illud Numen non immeritò in nos contulisse videretur bona hujus vitæ, non benefaciendi causâ, sed potius irritandæ nostræ cupiditatis, cui tamen nullâ ratione satisfactum vellet; hoc est, animo nos acerbissimo supplicio interficiendi. Cùm ita constituti simus, ut omnibus numeris absolutam beatitudinem necessariò optemus, Deus ostensâ nobis aliquantâ ejus parte, ut eam magis optaremus, subitò omnem ejus spem subtraheret, ut in summa desperatione vitam relinqueremus. Nobiscum ageret eodem modo, ac qui homini fame vehemente laboranti cibum olfaciendum offerret, ut videret miserum

*Longo die, bis tæve mutata dapis
Inemori spectaculo.*

13. Hoc quid fieri crudelius possit, me non capere fateor. Igitur aut eam, à qua tot & tanta beneficia in nos sunt collata, esse omnium Naturarum crudelissimam; aut nobis negari ab ea beatitudinem, quia dari non potest, dicendum esset.

14. Prius absurdum est & iniquum, quoniam eum qui nobis certa bonitatis dedit indicia suspectum habere crudelitatis, sine causa, absurdum simul ac iniquum est. Sine causa autem
à Deo

à Deo nobis felicitatem datum non iri, priusquam certò nobis constaret hanc ab eo expectari non debere, suspicaremur. Quomodo rursus certò nobis constare potest, Deo non esse voluntatem nobis tribuendæ beatitudinis? Certè nos ab eo innumeris beneficiis fuisse cumulatos videmus; unde eum porrò in nos beneficium futurum, nisi ipsi fortè obstemus nostris vitiis, potius est colligendum.

15. *Æquè absurdum est dicere Deum non posse nobis beatitudinem dare; nam qui potuit efficere ut esse inciperemus, annon poterit facere ut aut pars nostri post mortem æterna sit, aut ut totus etiam homo denuò vivat, quamvis Corpus ejus dissipatum olim fuerit? Posterius certè non est priore difficilius.*

16. Inde ergo colligimus Deum & velle & posse nos æternâ donare felicitate, quod fieri nequit, nisi saltem ea pars nostri quæ intelligit, vult, ac sentit, æternum vivat, adeoque nisi Mèns nostra immortalis sit. Si ergo constat Deum & posse & velle nos æternâ donare felicitate, eo ipso Mentès nostras immortales esse liquet.

17. Hæc nostra ratiocinatio statuit Deum bonitati suæ convenienter non acturum, si nullam hominibus beatitudinem æternam præberet, quamvis alioquin hujus vitæ bonis omnes fruerentur, quatenus homini iis frui licet; at multò majoris erit ponderis, si, quod res est, animadvertamus, neminem iis omnibus frui non tantum propter corporis infirmitatem, aliòsque inevitabiles casus, sed potissimum propter violationem ejus Legis, quam natura ipsa ac constitutio

tutio hominis nos docet. Diximus homines hîc in terris à Deo collocatos, ut se invicem adjuvarent, quoniam quò minus auxilium sibi vicissim præbent, eò miseriore; quò amplius, eò feliciores evadunt. Hoc cum sit manifestum, homines tamen adfectibus occæcati sibi invicem, quàm maximè possunt, nocent, quâ re infelicissima hæc vita facta est. Atque inter ceteros infelices sunt ut plurimum, qui maximè omnium Legem illam observant; quâ fit ut qui divinæ voluntati omnium maximè convenienter vivunt, ii demum sint mortalium sæpe infelicissimi.

18. Hoc posito, quærendum an ex iis, quæ de Deo novimus, possimus conjicere Deum eorum, qui legem ab ipso naturæ humanæ inditam observant, ideoque infelicem vitam ducunt, nullam rationem habiturum. Certè qui ortum Hominibus dedit, non ut iis malefaceret; eosque ita constitutos esse voluit, ut mutuo auxilio indigerent; idem se adjuvent invicem, sine dubio, vult; adeoque eorum vitam, qui id faciunt ad quod sunt naturâ suâ comparati, probat. Si eorum probat mores, an eos à Deo nèque miseriis hujus vitæ eximi, nèque post hanc vitam quidquam accipere mercedis credibile est? Nisi præmio quopiam vitæ hujus incommoda probis pensaret, sibi ipse, ut ita dicam, contradiceret; qui vellet homines se mutuo adjuvare, & tamen eos, qui maximè huic ejus obtemperarent voluntati, omnium pessimè haberi pateretur.

19. Igitur ex miseriis, quæ à probis, hoc est, iis qui maximè humanam Societatem colunt, hac
in

in vita feruntur sæpissimè , certius colligimus Mentem esse immortales; quoniam eorum nullam alioqui Deus rationem haberet, quod absurdum esse vidimus.

20. Ita, solâ Ratione duce, eò usque pervenimus, ut absurda nobis videatur eorum sententia, qui crediderunt hominem, cùm moritur, æternum interire. Accedente deinde Revelatione, firmissimis nixa argumentis, res extra omnem dubitationis aleam ponitur; præsertim apud eos, qui non optant nullam esse probis mercedem post hanc vitam, ne sibi delictorum suorum sint timendæ pœnæ. Verùm argumenta ex Revelatione petita, ne in alienam messem falcem injiciamus, hîc non adtingemus.

21. Sunt quibus hæc nostra ratiocinatio displicuerit, quod adfirmare non audeamus Mentem esse naturâ suâ immortalem; sed 1. si quod nescimus id non adfirmemus, an possumus vituperari? 2. Rem ipsi probent, & libenter in eorum castra transibimus. Quod si adfirment non quod verum esse sciunt, sed quod volunt videri verum, nos eo fucò uti nolle profite-mur. Deinde nesciunt quid sibi velint, cùm ipsi disertissimè adfirment nihil naturâ suâ esse immortale, præter Deum; dum dicunt reliqua omnia, vi ejus solius conservationis, quam *Creationem perpetuam* esse volunt, durare; quod si ita est, Mens voluntate divinâ, non naturâ suâ, est immortalis.

Primæ Sectionis Finis.

PNEUMATOLOGIÆ

SECTIO SECUNDA.

DE SPIRITIBUS PURIS.

CAPUT I.

An sint Spiritus Puri, aut saltem crassiore corpore exuti?

I. **V**ix ulla Philosophiæ pars est, cujus argumentum abstrusius sit, atque ab humana cognitione remotius, iis de quibus hac Secundâ Pneumatologiæ parte acturi sumus. Vix tamen ulla est, de qua veteres Philosophi, *Pythagorici* potissimum & *Platonici*, & qui eos inter Christianos veteres & recentiores sequuti sunt, plura & subtiliora in medium adtulerint. Ingenium, scilicet, humanum rebus inusitatis gaudet; & se in iis maximè interdum jactat, quæ minimè omnium novit. Nos quidem eorum præcipua dogmata paucis, ut historia opinionum Philosophorum aliquatenus innotescat tironibus, explicabimus. Sed simul plerumque summam incertitudinem eorum omnium, quæ hac de re dicuntur, ostendemus.

2. *Spiritus puros* vocant eos, quos putant aut omni corpore destitutos, aut certè tenuioribus mul-

multò, quàm nostra sunt, indutos esse. Etenim in duas sententias abire Philosophi, circa hosce Spiritus. *Chaldæi* Veteres, & *Platonici* ac *Pythagorici*, quī omnia dicuntur *Chaldæis* debere, videntur omnibus Spiritibus, excepto *Deo Deorum*, ut loquuntur, corpus tribuisse, sed tenuius multò quàm nostrum est; quod Scriptores Christiani Veteres plerique sequuti sunt, & Scholasticorum nonnulli. At alii, inter quos *R. Cartesius* ejusque discipuli eminent, eos Spiritus nullā prorsus materiā esse indutos contendunt.

3. Verùm, 1. licèt concederemus posse esse Spiritus, sine ullis corporeis proprietatibus, ut vult *Cartesius*; non constaret an re ipsā iis careant, an verò omnes, ita volente rerum omnium Creatore, corpori sint conjuncti. 2. Cùm ignota nobis sit Spirituum & Corporum intima natura, non possumus, utrum Spirituum & Corporum proprietates in uno eodémque subjecto esse nequeant definire, ut alibi ostendimus. Fortè autem idem est utrarumque subjectum, fortè diversum, fortè eæ proprietates necessario conjunctæ sunt; adeò ut hīc nihil explorati habeamus. Qui ergo negant aut adfirmant posse esse Spiritus, sine ulla corporea proprietate, ii longius æquo progrediuntur.

4. *Chaldæi* tamen * *Græcique* Philosophi, ex *Pythagoræ* & *Platonis* Schola, Mentibus incorporeis perpetuò adesse corpus tenuissimum; & *Mentes Humanas*, hoc crasso corpore destitutas, eo, quod *ἵκεμα* vocant, seu *vehiculum Mentis*, esse indutas, nec umquam

D 7

exui.

* Vid. Hist. Philos. Oriental. T. Stanleii.

exui volunt. Sed sua dogmata quasi quædam *λίγια*, auctoritate potius Deorum, vel Magistrorum suorum, quam rationibus suffulta proferunt. Cum autem nec veritas Oraculorum illorum, nec *ἀναμαρτησία* Philosophorum constet; eorum dogmata, quasi compertæ veritatis, admittere non possumus. Ea tamen nosse conducit, ut sciamus quæ fuerit olim sententia de hoc negotio, inter sapientiores Ethnicos & Christianos, qui eos sequuti sunt; quibus etiam Hebræos, è captivitate Babylonica reduces, conjungere possumus.

5. Cum nequeamus colligere ex natura ipsa Spirituum, nobis ignota, utrum sint aut sine omni corporea proprietate, vel cum tenuiore tantum corpore, quando *puri* dicuntur, videntum est an Experientia nos aliquid de hisce doceat; multa enim eâ viâ, imò pleraque omnia Entia novimus, ad quorum cognitionem solâ ratiocinatione aut numquam, aut rarè deveniremus.

6. Per totum Orientem, viguit ea sententia, quam jam adtigimus; nempe, præter supremum Deum, esse innumeras alias inferiores Mentis, ejus in administratione Universi Ministras. Eas Mentis sæpe ad homines missas fuisse, cum ut aliquid eos monerent, tum ut improbos plecterent & probis subsidio essent. Prout autem ipsis videretur, conspicuas, aut inconspicuas factas; aded ut multa egerint non advertentibus hominibus, multa etiam ab iis conspectæ, formâ plerumque humanâ, sed augustiore & sanctiore. † Græci similia etiam de suis Numinibus narrabant

† Vide & *Apuleium* in *Libro de Deo Socratis*, & in *Libro de Mundo*.

bant, ut apud Poëtas, & Historicos passim videre est.

7. Quamvis multa mendacia iis sint narrationibus admista, nec quænam veræ, quænam falsæ sint satis nobis constet; attamen propterea omnia quasi falsa repudiare, ut faciunt multi, temerarium est. Non possumus ullâ ratione ostendere, ex ipsa natura rerum, fieri non posse, ut sint Spiritus tenuiori corpori conjuncti; neque Gentes tam multas, locisque & opinionibus aded remotas, quasi ex compaëlo, de Spirituum adparitionibus omnia quæ dixerunt mentitas esse verisimile est. Mendaciorum, quæ circa hanc rem inventa sunt, originem esse veram aliquam adparitionem, cui similes, ut fit, innumeræ aliæ fictæ sint, multò credibilius. Ac sanè plerisque Mendaciis quæpiam Veritas, quæ postea immutata, aut adaucta figmentis est, ortum dedit.

8. Sed quamvis tacerent aliæ Gentes, testimonium exstat omni exceptione majus Gentis Hebrææ, quam tot singularibus beneficiis ornavit Deus. Ejus autem Historiæ nos docent sæpe, variorum ministeriorum causâ, missas esse Mentis cœlestes à Deo; quo fit ut dubitare quin sint Mentis quædam, præter Humanas, Dei ministræ nefas sit.

9. Verùm eædem Historiæ de natura harum Mentium, quas *Angelos* seu *Nuncios* vocant, prorsus tacent. Hæc tantùm ex iis quæ habent colligimus: 1. Esse Mentis ab humanis distinctas: 2. Eas Deo ministrare: 3. Corporibus, sub humana specie, interdum indutas apparuisse: 4. Ne corpora illa nostris planè similia suspicaremur,

ea subito ex adspicientium conspectu ablata & cuilibet motui, seu adscendendum, seu descendendum esset, apta fuisse.

10. Ceteroqui, neque an illarum intima natura sit omnis proprietatis corporeæ expers doceant; neque an corpora, quæ habebant, ad tempus sibi adsumsissent, ea, peracto ministerio, deposituræ, an verò in perpetuum iis vestitæ essent, ostendunt. Cum ergo neque naturæ ignotæ consideratio, neque experientia aliorum hominum, aut nostra nos quidquam iis de rebus doceant, instituti nostri memores nihil definiemus.

C A P U T II.

De iis, in quibus Spiritus Puri similes Mentibus nostris; & iis, in quibus Mentibus præstantiores sunt.

1. **N**OVIMUS, internâ conscientiâ, inesse nobis cogitationes varias, seu id quod Mentem vocari diximus. Similes esse Mentem in aliis Hominibus intelligimus, quod ab iis eadem fieri videamus, quæ nos non sine cogitatione facimus. Inter alia, loquela manifestum est indicium inesse aliis ratiocinandi facultatem; neque enim posset inter homines convenire quibus vocabulis certas ideas, potissimum abstractas, adpellarent: aut sibi invicem ad rem responderent, ubi ratiocinationibus opus est; nisi utrimque ratiocinandi similis esset facultas, licet non sit æquè in omnibus excellens.

2. Si-

2. Similiter, qui sermones conseruerunt cum aliis Naturis, aut verba audiverunt suis similia, & alias earum actiones quæ in intelligentes tantum Naturas caderent viderunt; iis inesse facultates nostris similes, hoc est, intellectum, voluntatem, memoriam, &c. collegerunt. Ita olim sub V. Fœdere & sub Novo, legimus interdum Angelos homines adloquutos, sermonesque cum iis habuisse, varia denique Deo ministeria præstitisse; quæ intelligentium tantum sunt Naturarum.

3. Attamen, licet inde meritò colligamus Angelos esse intelligentes Naturas, fatendum est, nos non posse adfirmare eorum facultates, aut facultatum usum prorsus esse similes nostris: neque dissimilitudinem, si quæ sit, nobis esse notam; quod ut clariùs constet, facultates, quæ Menti nostræ tribuuntur, singillatim cum Angelica Natura conferemus.

4. Angeli quidem certò *intelligunt*, sed an eodem modo ac nos intelligant id demum incertum est. Tantum abest ut quæ sit ratio eorum intellectiōis definire possimus, ut ne intellectiōis quidem nostræ rationem ipsi teneamus, ut ostendimus S. I. C. V. ubi de *Ideis* egimus. Scholastici quidem, qui nihil ignorare videri volunt, hoc discrimen esse inter intellectiōem Angelorum & nostram, aiunt; quòd Angeli principia cognoscant, & ex iis consecutaria deducant, non longâ propositionum serie consideratâ singillatim, sed unico intuitu. Contrà nos non modò seorsim propositiones consideramus & comparamus, sed ex consecutariis, seu effectibus ad principia & causas adscendimus.

Uno

Uno verbo, res novimus à posteriore & successive; Angeli verò à priori & uno intuitu, si Scholasticis credimus. Verùm hæc sunt meræ conjecturæ; quarum nullas rationes esse, præter Magistrorum auctoritatem, fatentur; quæ auctoritas esset aliqujus ponderis, si Scholasticus aliquis Philosophus, inter Angelos versatus, hæc ab iis accepisset.

5. Ad *voluntatem* quod adinet, quæ est altera Mentis nostræ facultas, dubium esse non potest, quin eâ sint præditi, quoniam sine Voluntate inutilis esset intellectio; quippe ex qua sola manant judicia, sine quibus nulla est ratiocinatio.

6. Major est difficultas, circa *sentiendi facultatem*; quamvis enim Angeli sentire videantur quæ inter homines aguntur, cum nonnulla inter eos administrant; organisne utantur, an nullis, & quomodo objectis adficiantur, in re tam obscura, quis dicere queat? Scholastici; inter alia, quærunt an dolorem patiantur Spiritus illi, ubi feriuntur corpora quibus induti sunt, aut eorum, uti loquuntur, *soluitur continuïtas*. Verùm hæc nemo definire queat, nisi cui Angeli dixerint, aut qui ipse Angelum fuisse se meminert.

7. *Libertas* censetur olim fuisse Angelis, quia eorum nonnulli, ut Orientales credebant, & Sacræ testantur Litteræ, in Deum peccarunt; alii verò in officio manserunt. Vulgò tamen existimant post lapsum malorum Angelorum, utrorumque libertatem, aut ejus usum periisse; aded ut neque boni peccare, neque mali ad sanio rem mentem redire queant. At hæc omnia sunt

sunt meræ hariolationes. Certè si iis demta sit libertas, propter ea quæ nunc agunt neque præmia expectare eos, neque pœnis subesse oportet. Si careant libertate in judiciis ferendis, oportet iis omnia esse perspicua; aut eos cæco semper ferri, in omnibus judiciis, impetu; quorum neutrum verisimile est.

8. An *imaginentur* scire nullo modo possumus, quoniam aliquis dñe habeant, quod cerebri sit iis loco, ignoramus; uti nec, an sine cerebro ulla sit imaginatio, nobis constat. Quidquid hîc in alterutram partem dicatur, æquè incertum est.

9. *Memoriâ* carere censeri non possunt, si iis ratiocinandi concedatur facultas, quam sine memoria esse non posse jam demonstravimus *Sect. II. C. II.* Nec opus est ea quæ ibi diximus repeti.

10. *Habitus* inesse iis nemo etiam dubitet, quoniam ex Memoria, ut ostendimus *Sect. I. C. IV.* necessariò fluunt. Sed si quis quærat utrum habitus suos adquisiverint repetitis actibus, aut actione semel editâ ejus repetendæ facultatem sibi compararint; is sibi responsum differri patietur, donec inter Angelos versemur; nemo enim hoc præter ipsos, & eos quibus aperuerint, scire potest.

11. Diximus *Sect. I. C. VI. & VII.* nos ignorare an insit Mentibus nostris *locomotiva facultas*; ideoque an Angelis insit, iisdem ferè de rationibus, dubitamus. Constat quidem ex Sacra Historia, & innumeris aliis, Spiritus illos corpora quædam movere visos; sed eadem hîc oritur, quæ circa Mentem humanam agitur

tatur quæstio, nempe, an translatio corporum, Angelis volentibus loco motorum, sit effectus proximus & propriè dictus voluntatis Angelorum? an verò insit iis facultas, ab eorum voluntate distincta; quâ corpora movere queant? Sunt qui adfirmant, quoniam nullus videtur esse nexus inter voluntatem Spirituum, & motum corporum, non posse ab Angelis propriis viribus quidquam moveri. Alii contrà, propriis viribus Angelorum corpora transferri contendunt. Verùm utrique, nostro iudicio, incomperta proferunt.

CAPUT III.

*De Muneribus & Potestate Bonorum
Angelorum.*

1. **I**N superiore Capite, aliquos Spiritus, ex iis qui Angeli vocantur, constanter Dei voluntati obsequutos fuisse, alios verò ab officio descivisse vidimus. Hoc Capite quid constet de muneribus & potestate Bonorum, de Malis insequente acturi, quæremus.

2. Hîc sola ratio in veritate inquirenda nos nequaquam juvat, agitur enim de Naturis, quas expendere non possumus, quoniam cum iis versari nobis non licet. Quidquid de iis novimus pendet ex narratione eorum, qui Angelorum observarunt ministeria; quo fit ut prima cautio hîc à nobis adhibenda tota circa fidem testium versetur.

3. Veteres Ethinici *Dæmonas* suos, seu *Heroas*, qui erant inferiora Numina, Hebræorum *Angelis*

lis similia, rebus humanis præficiabant, unde
* ab *Hesiodo* dicuntur,

— Διὸς μεγάλα διὰ βυλάς
Ἑσθλοὶ, ἐπιχθόνιοι, φύλακας θνητῶν ἀνθρώπων.

magni Jovis consiliis, boni, terrestres, custodes mortalium hominum. Existimabant etiam unamquamque regionem habere suos Heroas præfectos, qui ἐπιχθόνιοι Θεοὶ dicebantur, *regionis Dei.* Atque ad hanc opinionem accedunt Veteres Hebræi, qui Angelos bonos circa homines castrametari, & à Deo variis regnīs præfectos docent.

4. Nulla ratio, ut Sacrarum Litterarum auctoritatem aliquantisper seponamus, rem ita se non habere ostendit; nihil enim adfirmant hīc Græci aut Hebræi de Angelis, quod sit contrarium cuiuspiam certæ cognitioni. Igitur potest fieri ut verum dicant, si res in se spectetur. Quin autem sit reapse verum quod à Prophetis Hebræorum dicitur, dubitare nos non sinit Sacri Codicis à Theologis demonstrata auctoritas.

5. Pythagorei credebant unicuique homini suum esse adtributum Dæmonem, aut Genium bonum (de malo Capite sequenti dicemus) qui eum quatenus posset tutaretur; bona suggereret consilia, à malis absterret, ratione quadam quæ à plerisque non sentiretur. Notum etiam est quod fertur de Dæmone Socratis, qui eum multa facere vetaret, ut docet *Xenophon* in *Memorabilibus*, aliisque multi. In Vetere Fœdere,

* In *Oper. & Diebus.*

§. 5. *Dæmonem*] Copiosissimè hac de re *Apuleius*, in *Libro de Deo Socratis.*

re, est locus, ubi singularis Angeli, quasi custodis, mentio fit. Eccles. V, *Ne dicas coram Angelo, non est Providentia, ne fortè iratus Deus contra sermones tuos perdat cuncta opera manuum tuarum.* In N. F. libris, celebris est locus Aët. XII, 15. ubi mentio injecta *Angeli Petri* ostendit eo tempore Hebræos singulis hominibus Genios suos adtribuissse. Sunt & alia loca huc spectantia, sed non ita clara; quoniam de Angelis, numero plurali, sermo est.

6. Hic quoque res ipsa nullum veri aut falsi certum in se indicium habet; nec ulla via nobis patet, quâ ad eam introspiciendam pergamus. Antiquissimæ Gentes rem adfirmant, quasi experimentis multis compertam. Plurimæ etiam recentiores circumferuntur Historiæ, quibus idem confirmari videtur. *Origenes*, aliisque Patres Platonici, eandem opinionem quasi indubitam amplexi sunt, eamque à Barbaris ad Græcos venisse crediderunt. Attamen quia Scriptura hujus dogmatis non ita meminit, ut ejus fidem atque utilitatem commendet, sed tantum obiter & aliud agendo; posset fieri ut ex opinione recepta, potius quàm ex vero, loquuta esset. Atque ut plerumque exornatur veritas, fortè Gentes de Genio unicuique tributo opinionem finxerunt; ex eo quod scirent Angelos, jubente Deo, aut hominum plurium, aut unius etiam curam gerere, licet singulis hominibus singulos adtributos esse Angelos non constaret. Igitur præstat hac de re *ταπεινω*, quam quidquam temerè pronunciare.

7. Platonici crediderunt Angelum esse, qui Mentem è cœlestibus locis, ubi prius erat, ad
in-

inferiora deduceret & corpori conjungeret, ubi corpus humanum formaretur; contrà vero Mentem officio defunctam, fatifcente corpore, ad superiora reduceret. Eos Angelos *ψυχόπομπος*, & *ἀναγωγὴς*, Animi *reductores* & *deductores* vocant. In novi etiam Fœderis Parabola de Lazaro, mentio fit Angelorum Mentem Lazari a sinu Abrahami deferentium, quod ad Platoniam opinionem accedit. Discrimen in eo est, quòd Platonici Angelum unum *ἀναγωγὴς* uni Menti tribuant, & præterea alterum qui eam cœlo deduceret; seu Genius fuerit custos hominis perpetuus, seu alius. Ut ex Parabola captui opelli adcommodata, ideòque secundùm vulgè opiniones concepta, nulla duci certa consuetudina possunt: ita nec quidquam certum de re aliunde non comperta statui queat.

8. Quoniam verò constat Deum varia in Telluris globo, & spatiis Tellurem ambientibus Angelorum ministerio efficere: necesse est iis à Deo facultatem datam eorum efficiendorum, uæ jubentur. Sed præterea duo à Philosophis quæri solent, utrum perpetuam & propriam vim habeant agendi, cum in Corpora, um in Animos; anve certos & constantes facultas limites habeat, & quousque porrigatur?

9. Philosophis hæc quærentibus ut satisfaceret, oporteret adesse Angelum, qui eorum quæsitis responderet. Primò, ostendimus, Cavite antecedente, nos ignorare quâ ratione Angeli, vine propriâ, an alienâ, corpora moveant. Secundùm, non minùs ignotum est, perpetuane ea gaudeant, an ad aliquod tempus,

pus, prout res postulat, accepta. Tertiùm, eadem de ratione, ignoramus an ea facultas, quâ Angeli id peragunt, ad quod missi sunt, semper sit æquè ampla, an minor ac major, pro rerum gerendarum natura. Ignoramus itidem quousque porrigi queat; quemadmodum enim solâ experientiâ novimus, quæ pondera ab Hominibus adtolli, quæ Corpora loco moveri queant: ita inter Angelos nos versatos esse oporteret, ut quid possint, quid nequeant sciremus. Memini me legere apud Theologum non incelebrem, non sine risu, ab Angelis quidem Montes subverti, sed ab iis non posse Telluris integrum globum dimoveri; quasi vidisset quid Angeli queant, ac nequeant! Nescimus etiam an singula, quæ geruntur hîc ab Angelis, à Deo singillatim præcepta iis sint, an verò liberam in quibusdam potestatem agendi, prout videretur, acceperint. Denique quò plura hîc quærentur, eò plura occurrunt humanæ ignorantix, aut temeritatis indicia.

CAPUT IV.

De malis Angelis, eorûmq; ministeriis, ac potestate.

I. **N**ON opus est hîc quæ de Angelorum Natura diximus Cap. II. repetamus, quoniam æquè pertinent ad Angelos malos ac bonos; inter quos hoc tantum esse creditur discrimen, eo respectu, quòd boni bene facul-
ta-

atibus suis usi in officio erga Deum manserint, illi verò peccatis contaminati Deo infensi, in-
visque sint.

2. Eas porrò facultates initio iis non esse tri-
butas, ab æterno rerum omnium Creatore,
quibus necessariò rectè uterentur, ex eventu
colligere est. Hinc omnes iis liberum arbi-
trium, initio certè creationis, tribuunt; ut in
officio manere potuerint, aut non manere.

3. Veterum Ethnicorum nonnulli, ut Persæ,
crediderunt duo esse Principia; * quorum alte-
rum bonum, alterum malum esset, sed prius po-
tentius posteriore, quod aliquando tandem à po-
iore esset perdendum. Græci quoque & Roma-
ni *Cacodæmonas* & *Vejoves* inter minora colloca-
unt Numina. Neutri satis clarè docent, cer-
è in monumentis quæ ad nos pervenerunt,
n malos semper fuisse, an verò è meliore sorte
d deteriorem prolapsos existimarent. At Novi
testamenti Scriptores ostendunt communem
iudæos fuisse opinionem, Angelorum ali-
quot, & *ἐν τῇ ἀρχῇ ἡμετέρῃ*, quales erant initio
in permanisse; adeoque in peccatum esse pro-
prios, suâ culpâ. Ceterum † Orientales etiam
aliqui non bonos tantum, sed malos etiam
dæmonas summo consensu agnoverunt.

4. Græcorum alii crediderunt unicuique ho-
ini suum *Cacodæmonia*, non minùs ac *Agatho-
monia*, adtributum. ‡ Narrantur etiam Hi-
storiæ de malis Geniis, qui viris illustribus ad-
Tom. II. E pa-

* Vide Lib. Plutarchi de Iside & Osiride.

Vide Th. Stanleii Philosoph. Orient. Histor. Lib. I. Sect. 2.

p. 17.

Vide Quæst. Sacras Steph. Clerici Quæst. V.

paruerint, ut Bruto ante pugnam Philippensem, auctore *Plutarcho* in ejus vita. Verum alii, inter quos *Menander* Comicus, ullum singulis adtributum Dæmonem, præter bonum negarunt. Utrique videntur potius conjecturas, quam compertam certis argumentis veritatem, protulisse. At malum unicuique additum esse, à Deo benefico, carnificem & seductorem nullo modo verisimile.

§. 4. *Menander.*] Hi sunt ejus versus ex incerta Comædia:

* Ἀπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
 Εὖθες γινεμένη μυσταγωγὸς τῷ βίῳ
 Ἀγαθὸς, κακὸν γὰρ δαίμων ἔνομιστόν
 εἶναι τὸν βίον βλάπτοντα χρητὸν πάντα γὰρ
 Δεῖ ἀγαθὸν εἶναι τὸν Θεόν.

Interprete *H. Grotio.*

*Hominem unumquemque, simul in lucem est editus,
 Sectatur Genius, vite qui auspiciū facit,
 Bonus, nimirum; credi enim malum nefas,
 Bona infessorem vite. Nam qui sit Deus,
 Bonus idem sit necesse est.*

§. Cacodæmonas autem ita vitio mancipatos esse aiebant, ut Deo perpetuò adversarentur, & hominibus, quantum liceret, infesti essent. Morbos item innumeros ab iis hominibus, quorum corpora invaderent, creari, & omnia tentari ut humanum genus à Dei cultu avertant. Hæc non modò à Judæis, Apostolicis temporibus, * sed etiam à Chaldæis vetustioribus credita fuisse satis constat. Utrique adferebant historias

* Vide *Micææl. Pselli* libellum de Operat. Dæmonum.

ftorias quamplurimas, quales multæ in Evangeliorum exftant libris, quibus eam Dæmonum malignitatem probari à fe poffe putabant. Hodie quidem multò rariores funt *ἐπιγυµνοί*, feu à Dæmonibus obfeffi; quamquam non defunt exempla, ab iis qui de Dæmonibus fcripferunt, congefta. Sunt fanè permulta, arte humanâ ficta, fed pullos effe poffe hodie veros *ἐπιγυµνούς* quis contendere fufteineat; cùm vetera tot & tanta fint ab Apoftolis litteris confignata? Quod autem olim fieri potuit, id hodie non poffe quis dixerit? At quæritur quare quod tam frequens Chrifti tempore in Judæa erat, hodie apud Chriftianos adeò rarum fit? Ex natura rerum petita ratio nulla cùm hîc occurrat; aut ignorantia nofta profitenda; aut ad Dei confugiendum vóluntatem peculiarem, quâ frænum fit Cacodæmonibus laxatum eo tempore; fortè ut occasionem Chrifto edendorum miraculorum præberet, ut oftenderet fe veniffe ad deftruenda opera Diaboli, ne pro Mago haberi poffet; fortè alia de caufa, quam non adfequimur. Alterutrum eligatur, noftâ parum intereft, modò ne rem certam faciat ignorantia nofta dubiam.

6. A Cacodæmonibus plura præterea mirabilia fieri, tempeftates excitari in terra & mari, pecudes perdi, aliâque innumera quæ vires fuperant humanas, dictitabant Veteres. Non deerant hîc etiam iis hiftoriæ, quibus rem ita fe habere, uti dicebant, oftenderent.

7. Eam fuam potentiam Cacodæmonas exfcerere cenfebant, in gratiam eorum qui fe certis

ritibus iis consecrarent ; unde hodièque superest inter omnes occidentales populos, non secus ac in Oriente, sparsa latè opinio, quosdam esse *Magos* aut *Veneficos*, qui cum Cacadæmone pactum inierint ; ut voluntati suæ Cacadæmon obsequeretur, eâ lege ut ipsi postea Cacadæmonis mancipia fiant. Nullum pænè est portentorum genus, quod non narretur à Cacadæmonibus, in gratiam ejusmodi hominum, factum.

8. Ut dubitari vix potest quin iis narrationibus innumera admista sint mendacia : ita omnes falsi arguere temerarium esset, præsertim cum Sacri Codices similia quædam narrent. Ac sanè res ipsa ita nota nobis non est, ut ex natura Dæmonum possimus quidquam colligere, quod cum iis quæ narrantur, multis *saltem, consistere nequeat. Si quis ex eo quòd Angeli mali, æque ac boni, substantiæ cogitantes esse meritò creduntur, ut ostendimus, contenderet iis nihil potentiæ in corpora esse, quia nudæ cogitationis in corpora vis nulla est; eum antequàm hoc concederetur, ostendere & quidem evidenter oporteret, 1. nihil esse in Angelis, præter cogitationem: 2. à Deo nullum esse inter eorum voluntates, & corporum mutationes quasdam nexum institutum. Nam si alterutrum sine absurditate admitti queat, etiam haud absurdè in corpora agere posse censebuntur.

9. Sunt qui dicant non vera portenta, sed præstigias ab iis fieri. Verùm ut quid sibi hoc velit intelligamus, definienda sunt vocabula, quibus hîc utuntur. *Portentum*, *Miraculum*, aut *Prodigium*,

digium, unum idémque sunt hoc in loco, & denotant effectum 1. supra vires humanas: 2. præter constantem naturæ rerum ordinem: 3. quod fit volente homine, seu eo momento quo vult. Quis autem possit certis argumentis nixus dicere à Cacodæmonibus nihil posse fieri, supra vires humanas, præter consuetum naturæ ordinem, eo momento quo Magus velit? Cùm, ut antea diximus, nobis Angelicæ potentiæ limites sint ignoti, hîc nihil pronunciare, nisi ab experientia petitur, possumus.

10. Hoc unum ergo superest, ut videamus an aliquando Magi fuerint, qui prodigia ediderint, qualia modò descripsimus. Quamvis autem innumera mendacia circumferantur, attamen omnia prorsus negare, quæ narrari hac de re solent, tutum non esse vidimus. Cavendum etiam est, ne dum ab iis qui à Dæmonibus quidquam fieri posse negant longiùs abimus, incauti delabamur in plebeculæ opinionem; quæ putat Cacodæmonibus vim maximam in omnia à Deo datam, & Magos in homines quosvis, pro arbitrio, Cacodæmonis potentiâ abuti posse. Idum interdum abest, quin Cacodæmonum potentiâ divinæ æquet; sũntque qui multò minùs hanc reverentur, quàm illam horrent. Hæ opiniones divinæ bonitati dicam, an providentiæ? immane quantum detrahunt; dum Deum homines Cacodæmonibus fallendos & perdendos tradentem describunt. Itaque habenis compesci à Deo Cacodæmonas, rariùsque, improborum plectendorum causâ, eas laxari, ut sine permissione Numinis nihil possint, verius est.

11. Qui facta quædam mirabilia non negant, ii, ut dixi, ut plurimum *præstigias* fuisse contendunt. Verum præterquàm quod id adfirmant quod nesciunt, duplici sensu vox hæc sumi potest. *Præstigiæ* à quibusdam ita intelliguntur, quasi Cacodæmones quod nusquam est quasi esset, sensibus objiciant; ut Domus, exempli causâ, ibi videatur esse, ubi nulla est. Sed ut hoc fiat, aut cerebrum spectantium moveant, ut solet moveri quando obversatur Domus; aut in aëre Domus speciem quamdam, quæ oculos spectantium percellat, exstruunt. Alterutrum autem eligatur, ostendendum erit quomodo hoc non sit verum miraculum; nam & supra vires humanas, & præter naturæ ordinem, & eo tempore, quo Magus vult, utrumque fit.

12. *Præstigiæ* ab aliis dicuntur artes quædam, in sola dexteritate, & celeritate sitæ; quales sunt Agyrtarum, qui manuum dexteritate, & motu celerrimo portenta quædam vulgo edere videntur. Verum ut prorsus negari nequit, Cacodæmonas fortè artibus ejusmodi valere: ita etiam omnia quæ illis facta dicuntur iis artibus peragi potuisse, vix credibile est. Tota difficultas sita est in inveniendo portento exploratæ veritatis, cui quantumvis mirabili aptari possit quod de præstigiis dicitur. Verum hujus opusculi limites arctiores, nos hanc in rem latius exspatiari, non patiuntur.

CAPUT V.

*De Magis seu Veneficis, qui sibi noctu ad
Magorum cœtum, colendi Dæmonis
causâ, proficisci videntur.*

1. **E**St quidem indubitatum fuisse Veneficos, qui homines & pecudes venenatis cibis interfecerint, aut in longinquos morbos conjecerint. Sunt enim & multa in rerum natura venena, & animi malefici, qui ut vindictam de inimicis sumant, aut aliis adfectibus indulgeant, venenis abutantur. Hi autem sæpe facti sunt, tormentis adacti, non modò se ejusmodi maleficiis usos, sed præterea Cacodæmoni cuiquam mancipatos; quem singulis noctibus inviserent, & sub Hirci formâ, cum plurimis aliis Veneficis, adorarent. Se circa Hircum in orbem saltasse, cum eo splendidissimè convivatos esse narra- runt; & similia portenta, quæ à plurimis crassiss voluminibus collecta sunt.

2. Veneficos multos talia esse in tormentis confessos, inter omnes convenit; verùm quæritur an verè & vigilantes Veneficorum & Dæmonum Conciliis interfuerint, an in somnis tantùm sibi iis interessè visi fuerint? Ipsi quidem verè adfuisse se, & corpore per aërem eò translatos fuisse pertinaciter credunt; & viros eruditos constanti affirmatione in suam sententiam pertraxerunt. Alii verò contendunt hæc omnia esse adfectæ Imaginationis, in somnis, phantasmata.

3. Priores adfirmationi Veneficorum credendum esse censent, 1. quòd multi paria dicant, ut ex editis eorum Confessionibus adparet: 2. quòd dubitari nequeat quin ex animo loquantur, quoniam in perniciem suam Dæmonolatriæ mysteria aperire se sciunt, quippe qui flammis Dæmonolatræ damnari norunt: 3. quia quod narrant non est impossibile, aut saltem ultra Dæmonum vires positum esse demonstrari nequit.

4. Alii reponunt, 1. hunc Phantasie morbum ad plures propagari, narrationibus Maleficorum, qui imaginofum patiuntur: 2. Veneficos somnia vividissima cum rebus verè actis confundere, cujus rei duæ rationes adferuntur. Prima ab experientia petitur, quâ constat multos Veneficos arctissimo somno in lectis suis oppressos, atque immotos conspectos esse, per totam noctem, quâ se Dæmonolatrarum choreis interfuisse postea jactarunt. Altera est, somnia ab iis quæ vigilantibus accidunt aliter secerni non posse, ubi somnia vivida sunt; quàm quia nullum hæc habent cum iis, quæ vigilantes videmus, connexum, nec cum certissima vigilantium experientia consentiunt. Exempli causâ, non credimus Amstelodami, ubi somniavimus nos esse Constantinopoli, id verè contigisse; quoniam ante & post somnium, intra ejusdem noctis limites, Amstelodami in lecto jacere nos sensimus. At Veneficorum somnia ejusmodi sunt, ut debeant esse ab iis quæ interdium accidunt planè aliena, ut videantur vera. Nocte tantùm, aliis omnibus nesciis, ad Concilia Dæmoniorum iri putant, & qui iis interfunt id altissimo silentio inter-

interdiu diffimulare censeant. Hinc fit ut vix, ac ne vix quidem, etiam ab iis qui eos in lecto jacentes totâ nocte viderunt, ad sanio- rem mentem revocari possint: 3. Ceterum quod ad possibilitatem rerum adinet, licet negari fortè semper nequeat; attamen res ipsas idè verè contingere; ut notum est, non sequitur.

5. Si cui difficile videtur Phantasiæ morbum ita propagari, ut qui cum hominibus cerebro laborantibus versantur, eosque de suis visis loquentes audiunt, eodem morbo adficiantur; ei posterioris sententiæ Patroni haud difficulter, rei ipsius descriptione, satisfieri posse censeant.

6. Fingamus, inquiunt, Pastorem in desertis Montibus vitam degentem, cum pauculis aliis, sæpe noctis silentio per vastas solitudines iter facere solum. Audivit sæpius esse Naturas inconspicuas, in desertis vagantes, & tantæ potentiæ ut pænè quidquid velint efficiant, viresque humanæ iis collatæ resistere nullo modo queant. Si ea cogitatio ei in tenebris versanti incidat, quid mirum si totus c. horreat, & nocte, solitudine, ac silentio terrorem augmentibus perturbetur, adeò ut vix sui compos sit? Homini autem ita perturbato facilè obversari videntur, quæ nusquam sunt. Audit strepitum foliorum, obscurè videt rupem, aut arborem, aut nubem; jam credit adventare Cacodæmonia, quem percussa Imaginatio illico figurâ quadam vestit; mox audit verba quibus reponit, & ubi domum venit, verissimè gesta putat, quæ Imaginatio perturbata animo ingessit. Si hîc accedat magna Christianæ Religionis

gnoratio, quæ inter miseros rusticos nimiùm quàm frequens est, non difficulter adducitur ut horrendæ Cacodæmonis potentia succumbat, eamque colere incipiat. Quod ubi semel factum est, facilè intelligitur nihil esse tam absonum, quod ab ejusmodi homine & credi & fieri nequeat.

§. 6. Nocte, solitudine, &c.] Valerius Flaccus sic describit nocturnum timorem, Argon. Lib. II. vs 37. & seqq.

*Auxerat hora metus jam se vertentis Olympi,
Ut faciem, raptosque simul montesque, locosque
Ex oculis, circumque graves videre tenebras,
Ipsa quies rerum, mundique silentia terrent,
Astraque & effusis stellatus crinibus aether.
Ac velut ignota captus regione viarum,
Noctivagum qui carpit iter, non aure quiescit,
Non oculis, noctisque metus niger auget utrimque
Campus, & occurrens umbris majoribus arbor:
Haud aliter trepidare viri.*

7. Ubi Pastor paterfamilias eo in errore verfatur, fingamus eum familiæ suæ, uxore æquè ignara rerum omnium & sexu ipso timidiorè, pauculisque liberis adolescentibus constanti, ad focum vesperi narrare quæ se vidisse putat. Ex animo loquenti adsunt omnia candoris indicia, vultus pallens & perturbati oculi, pro tantæ rei pondere, verba apta, gestus hominis præterito terrore vehementissimè adfecti. Familia, quæ Virum, quæ Patrem seriò de re tam mira, deque potentia inconspicua, eoque magis tremenda, loquentem audit, nec ullo streptu interpellatur, nisi fortè mugientis ventì, aut ulu-

ululantium bubonum; familia, inquam, facile credit verissimum esse quod narratur. Hoc ne in dubium possit revocari, faciunt exempla frequentia puerorum, non in solis Montibus & inter paucos homines viventium, sed in ædibus frequentissimis, ejuscemodi fabulis adeò terrorum, ut sine lucerna nullo in ædium loco versari audeant, ubi nox obscurior est, & vix etiam soli ædes cum candela obire, multò minus in lecto soli dormire sustineant.

§. 7. *Ubi nox obscurior est.*] Legenda descriptio *Pavoris*, apud *Statium*, Lib. VII. Thebaïdos, ex qua paucula verba proferemus:

— *Quacumque libet bonus omnia credi
Auctor, & horrificis lymphæ incurfibus urbes.
Si geminos soles, ruituræque suadeat astra;
Aut nutare solum, aut veteres descendere silvas,
(Ab miseri!) vidisse putent.*

8. Absolutâ narratione, timidi omnes, cerebro perculso, cubitum eunt, & similia iis quæ narrata fuerant, somniant. Quotidie eæ repetuntur narrationes, quæ altiùs memoriæ infiguntur, ut vividiora in dies evadant somnia. Atque ut qui semel territus est, nisi aliquid aliud ei animum addat, magis ac magis, sine causa, suâ ipsius terretur Phantasiâ: ita qui semel ejuscemodi imbutus est opinionibus, nec à doctiore ad meliorem mentem revocatur, magis in dies insanit, & pertinaciùs præconceptis opinionibus adhæret.

9. Si autem contingat ut quispiam, ex ea familia, nocturnis terroribus perculsa, som-

niet, aut vigilans, præ cerebri imbecillitate, credat se audivisse vocem, quæ certis ritibus, aut unguentis uti se juberet, si velit aliorum Veneficorum & Dæmoniorum interesse Conciliis; facile eum cupido inceffet eorum rituum peragendorum, conficiendive unguenti; quo se inungens certò sciat nocturnis se adfuturum Cœtibus, & à formidolosa Dæmonis potentia quidquid libebit impetraturum. Ex olentibus herbis contusis & coctis faciet, exempli causâ, unguentum quo se inunget; dein adrepto baculo ei inequitare incipiet, invocato Cacodæmone; quibus peractis mirumne cuiquam est hominem perturbari, vertigine corripì, somno obrui, in somnis sibi videri per aërem baculo equitantem ferri, & versari cum aliis Veneficis & Dæmonibus?

10. Postquàm autem ejusmodi ritibus usus est, facile sibi aliisque persuadet hanc esse eundi ad nocturna illa Concilia, certissimam viam. Itaque tota familia iis utitur, & quoniam ritus efficaciam majorem habent ad cerebrum percellendum, quàm sola narratio; quò magis iis utuntur, eò magis perturbantur, & ad insaniam tandem tantam deveniunt, ut non magis dubitent de nocturnis illis læsæ Imaginationis phantasmatibus, quàm de iis quæ interdiu audiunt & vident. Hinc fit ut nolint credere iis, qui eos dormientes in lecto viderunt, eo tempore quo se adesse Cacodæmoni, in loco quopiam semoto, somniabant.

11. Quando autem contigit hosce Magos incidere in virum timidiorem & infirmioris cerebri, cui sua somnia narrent, eum adeò terrent;

rent; ut vix sui compos exeat, sæpe eisdem furoris Paroxysmos, ac is à quo ea audit, patiatur, & bonâ fide tandem nocturnis Magorum cœtibus se interesse credat.

12. Sic eæ opiniones, seu cerebri morbi, contagionis instar, latius serpunt, & plura infestant capita. Observatu tamen dignum est frequentiores esse eos morbos inter Montium, & locorum solorum incolas, quàm inter eos qui in Urbibus, aut locis frequentioribus degunt; unde etiam terrorem vastarum solitudinum, cerebrum movere aptum, multùm ad hanc insaniam conferre liquet. Addendum etiam hujus insanix capaciores esse eos, qui atrâ bile abundant, contrâ ab ea alienissimos, qui sunt hilarioris indolis; quod suspicionem auget hæc omnia visa, nihil præter meticulosi & melancholiâ laborantis cerebri ludos esse.

13. Si mirum nimis videretur tot homines, à suo timore susque temperatione corporis, ludos fieri, posset omnis admiratio tolli furoris majoris exemplis. Morbi sunt, qui ita cerebrum turbant, ut qui iis laborant sibi quæ nusquam sunt conspiciere videantur. Morbus ejusmodi cum vehementiore sanguinis motu conjunctus, si diutiùs duret, ægrum tandem absumit; si verò motus sanguinis resideat, morbus minuitur, atque æger ad sanio rem mentem revertitur.

14. Si autem morbus non ita vehementer sanguinem adficiat, ut sine interitu ægri, aut virium imminutione durare nequeat; per plures annos, portenta Menti obversantur,

tur, quod frequentissimis exemplis constat.

15. Neque sunt tantum, qui extra se ea esse putent, quæ nusquam sunt, sed & qui se ipsi esse pertinaciter contendunt lupos, aut feras nescio quas. Vocatur is morbus à Græcis *λυκανθρωπία*, proferunturque ejus à Medicorum filiis exempla. Videtur hoc, aut simili morbo laborasse *Nabuchodonosor* Babyloniorum Rex, qui per septennium in silvis fuit, in quibus instar bovis herbam pascebat, & — *falsis mugitibus agros implebat*. — Quicumque hæc probè expenderit non mirabitur Magorum opiniones instar Melancholici morbi haberi.

16. Attamen licet hæc sic se habere possint, nolim adfirmare numquam verè contigisse quod Magi narrant; at quod semel verè accidit, millies delusæ Mentis somnia fuisse facilè crediderim.

§. 16. *Nolim adfirmare*] Hac cautione utendum censebat *Plutarchus*, ut hæc ejus verba ostendunt, in vita *Camilli* p. 132. Τοῖς τοιούτοις καὶ τὸ πισίνειν τοῦδρα καὶ τὸ λῆαν ἀπιστεῖν ἐπίσφαλός ἐστι, διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ὅπου ἢ ἔχουσιν, ἢ δὲ κρατεῖσαν αὐτῆς, ἀλλ' ἐκφερομένην ὅπου μὲν εἰς δεισιδαιμονίαν καὶ τύφον, ὅπου δὲ εἰς ὀλγαρίαν τῶν θεῶν καὶ περιφρόνησιν. ἢ δ' ὠλιδεῖα καὶ τὸ μηδὲν εἶναι ἀμείνον· Talibus nimium credere, aut nimium diffidere, periculosum est, propter humanam infirmitatem; quæ fines non habet, neque sui compos est, sed fertur interdum quidem in superstitionem & vanitatem, interdum verò in neglectum & contemptum rerum divinarum. Metus verò & nequid nimis optima sunt. Sic ille, post memorata nescio quæ miracula.

Secundæ Sectionis Finis.

PNEU-

PNEUMATOLOGIÆ

SECTIO. TERTIA.

DE DEO.

CAPUT I.

In quo quid intelligendum voce DEUS; & Natura, quæ eo nomine adpellatur, necessario esse ostenditur.

1. **N**E impingamus in eundem scopulum, in quem multi impingunt, qui crassos libros de rebus quas nusquam defini-verunt scribunt; hoc est, de rebus sibi ignotis agunt; ab initio monemus nos voce *Deus* intelligere *Ens illud*, quæcumque tandem sit ejus natura, quod ceteris omnibus existentiam dedit, ipsum suam à nullo accepit. In sequentibus paullo distinctius ejus naturam, quantum per humanam imbecillitatem licet, describemus; hoc in loco, satis erit generali definitione vocem *Deus*, nos esse interpretatos.

2. Scholastici quidem negant Deum posse definiri quòd; ut loqui solent, *transscendat omnes Categorias*, hoc est, referri ad nullum Genus rerum, quæ sub Peripateticis Categoriis continentur, queat; nec ullum nomen ei conveniat eodem

eodem sensu ac Creaturæ. Certè non est Accidens, nequè tamen dici potest Substantia, eodem planè sensu ac res creatæ; nam alio modo subsistit ac nos, quippe qui sit sine causa à qua pendeat, & necessariò, dum res creatæ ab eo pendent, & possunt non esse. Verùm si modò probè intelligantur voces, quibus in describenda Dei idea utimur, ita ut cum nulla alia confundi queat, audità definitione, satis id superque nobis esse debet; cùm is sit solus finis, propter quem definitionibus utimur. Parum interest nostrâ, invenerintne Philosophi voces, quibus more suo Genus & Differentiam Dei exprimant.

3. Ens autem ejusmodi, quale descripsimus, esse, & quidem necessariò ostendemus. Verùm ante omnia adsumimus quasi exploratum, humano generi, pro omnium Gentium Historiis, initium fuisse. Fuerunt quidem olim Philosophi, qui cùm hoc re ipsâ coacti confiterentur, humanum genus ex terra ortum, instar plantarum, censebant: uti liquet ex *Lucretio*, qui hanc opinionem multis explicat & acriter defendit. Verùm si hoc umquam factum fuisset, & hodie alicubi fieret; nulla enim ratio adferri potest, quâ olim id fieri potuisse, nunc non posse constet. Præterea si factum esset, oporteret ex semine, qualia sunt Plantarum semina, natos homines; quo concessò, redirent quæstiones, quis id semen formarit, quis terræ commiserit; nam casu hæc velle esse facta ridiculum est. Si natura quæpiam initium ejus rei fecisse diceretur, eo ipso ad Dei existentiam pervenissemus.

4. Ne-

4. Negari non potest quin esse possit Ens humanâ naturâ præstantius, hoc est, & pluribus, & amplioribus præditum proprietatibus; quod plura, exempli gratiâ, & norit & possit. Nec esse tantum potest ejusmodi Ens, sed etiam est necessariò; nam cum primus hominum non potuerit sui esse Artifex, causa alia quærenda est, eaque præstantior. Minus præstans prognerare non potuisset Naturam præstantiorem, nemo enim dat quod non habet. Æquè præstans homo fuisset, quales nos sumus; nec facere quivisset quod nos non possumus, seu è nihilo, sine causa, emergere.

5. Eam præstantiorem Naturam adpellamus *Deum*, qui si hominem fecit, quacumque demum ratione eum absolverit, potest æquo jure statui fecisse reliqua animalia, cum minus composita, tum majore partium compage constantia; imò etiam omnia quæ nos circumstant corpora, nec humanâ industriâ exornata sunt, ita, ut ea videmus, disposuisse. Nam quandoquidem humanum genus initium habuit, nulla ratio est quæ persuadeat reliqua fuisse æterna. Verum alia quidem nunc omitemus, ut in homine, ejusque Creatore hæreamus.

6. Est ergo Natura humanâ præstantior, cui initium humanum genus debet. At qualis ea est? Huic quæstioni hæc reponimus. Videmus in homine esse corpus, quod manibus potest tractari, & certis circumscriptum est limitibus, quod denique variis proprietatibus destitutum est, quibus si esset ornatum, multò præstantius esset. Sentimus præterea in nobis aliquid quod oculis cernere non possumus, quodque intel-

intelligit, vult, sentit, liberum est, imaginatur, recordatur, & multa denique præstare potest, quæ, ut videtur, à conspicuo illo Corpore fieri nequeunt. Hoc posterius vocare *Mentem* solemus, quæ tantopere Corpore conspicuo præstat, ut quædam, quæ Corpore infinitis vicibus majora sunt, adprehendere queat. Cernit vastam illam extensionem, quæ nos undique circumambit; cujus tamen extensionis, ope nostri illius conspicui Corporis, non potest formari imago, quæ non sit infinitis partibus minor, ea quæ nobis obversatur, neque enim major Corpore nostro esse posset.

7. Igitur Mens est Corpore conspicuo præstantior, nec tamen est ad eum præstantiæ gradum elevata, ut Corpus procreare queat, aut mutare pro arbitrio. Quasdam dumtaxat Corporis partes movere potest, alias, quamvis maximè velit, nequit; uti nec eas ampliare, aut minuere valet. At qui & Mentem & Corpus procreavit, eum cum utroque, ut vidimus, præstantiorem, tum etiam multo perfectiorem Mente esse oportuit; quoniam efficere ut Mens existeret, & Corpus ita formaretur, quale id cernimus, potuit.

8. Hoc itaque jam habemus, eum qui nos progeniit, longè supra nos positum esse. Videmus autem supra nos, hoc est, extra proprietatum nostrarum limites, tria potissimum rerum esse genera. 1. Sunt ad quæ nostra pertingere nequit cognitio: 2. Sunt quæ efficere non possumus: 3. Sunt quæ ex utroque aliquid trahunt; quæque nobis ignota, & nimium difficilia factu cum sint, quominus ea, quam optaremus, beatitudine fruamur obstant.

9. No-

9. Nobis constat Mentem esse Corpore conspicuo præstantiorem, nec quisquam inficias iverit, quin esse queant Naturæ, quæ ea norint, possint, atque habeant, quæ Menti nostræ negata sunt, aliæque aliis præstantiores; donec tandem ad Naturam, quæ omnes proprietates omnium generum habeat, omnia norit, omnia possit, summâque fruatur beatitudine, deveniamus.

10. Eam autem naturam re ipsâ esse hac ratiocinatione liquet. Causa, quæ homines creavit, aut est adhuc, aut periit. Si periit, non fuit ab æterno, nam quod est ab æterno, id perire non potest; quæ enim esset causa, quare id quod nullum habuit initium, finem nancisceretur? Id à se certè non destruetur, nec ab alia Natura, à qua existentiam non habet, in nihilum redigetur. Itaque quid ei existentiam dederit, quidve finem statuerit quæremus. Si eatur per varios Naturarum perfectiorum gradus, tandem in ea quæ omnes proprietates complectitur, & quæ ut nullum habuit initium, nullum finem est habitura, subsistendum erit.

11. Uno verbo, omnia quæ initium habuerunt ab alio sunt procreata, quia nihil per se incipit esse. Illud autem, quod ea omnia procreavit, nullum habuit initium, nec proinde finem habere potest. Itaque omnibus Naturis, quæ inceperunt aliquando esse, seu etiamnum permaneant, seu jam perierint, initium dedit, id sit adhuc oportet. Igitur est Natura æterna, hoc est, DEUS, quæcumque sint ejus alioqui proprietates.

CAPUT II.

*De Proprietatibus Dei in genere, & unde nobis,
sine revelatione, innotescant.*

1. **D**Uabus viis ad rerum cognitionem pervenimus. Quædam novimus per se, atque à priori, ut loquuntur Scholastici, sine aliarum cognitionum interventu, quibus quasi per gradus eò deducamur. Alia verò nobis tantum per alia, & à posteriore innotescunt. Interdum scimus, positis certis causis, certos emanaturos effectus; ut nobis constat, posito pondere majore in una lance libræ, quàm in altera, eam, in qua majus erit pondus, depressum iri. Interdum verò dato quodam effectû, ad causam pervenire conamur; ut cùm ex eo quòd gravia corpora versùs centrum terræ descendunt, ea ab alijs, superiora loca petentibus, deturbari, aut aliâ vi, quæcumque sit, deorsum versùs trahi colligimus.

2. Si inquiramus in eam rationem, quâ Deus, sine revelatione, nobis innotescere potest, esse eam à posteriore; seu ab existentia Creaturarum gradum fieri ad Creatoris existentiam comperiemus; & quoniam nemo dat quod non habet, ex proprietatibus Creaturarum, quæ sint etiam in eo à quo illæ fluxerunt, colligimus. Hoc ex demonstratione existentiae divinæ, quam antecedente Capite tradidimus, satis adparet.

2. Philosophi tamen nonnulli volunt Deum, ut *Ens perfectissimum*, à priori nobis esse notum, quia

quia ideam, quæ Menti nostræ obversatur, Entis perfectissimi, considerare, quando videtur, sine aliarum idearum interventu, possumus. Sed quidquid dicant, oportet prius definiant quid sit *perfectio*, cujus ideam ex Creaturarum contemplatione hausimus; nec perfectiones alias Deo tribuimus, præter eas quas in Creaturis videmus, aut quarum ideas indidem colligimus, atque in infinitum, pro captu nostro, amplificamus.

4. Hoc cum ita sit, videndum quot genera proprietatum in Creaturis observarimus, ut ex effectibus ad Causam adscendamus. Sunt ergo quædam proprietates, quas *Morales* vocare possumus, quales sunt in Creaturis intelligentibus; & quæ idè *Morales* dicuntur, quod ad *mores* pertineant. Aliæ sunt *Physicæ*, quæ cum in intelligentibus, tum in intelligentia destitutis Naturis cernuntur, & quæ ad mores non referuntur. *Bonitas*, exempli causâ, proprietas *moralis*; *Potentia* verò *physica* est.

5. Ut initium faciamus à proprietatibus *Physicis*, quas in Deo deprehendimus, indubitatum est Naturam, quæ reliquas omnes initium habentes procreavit, harum omnes proprietates possidere; nec tantum eo gradu quo in Creaturis sunt, sed ita ut nullis terminentur defectibus; cum nihil sit extra eam Naturam, quæ omnium parens est, quod eas imminuere possit, nec in ejus natura quidquam, quod eas capere nequeat, prorsus illimitatas. Creaturæ, exempli causâ, sunt, ideoque etiam est Deus, qui illis existentiam dedit; sed præterea Deus ab æterno est, adeoque necessariò; cum nisi ali-

aliquid ponatur sine initio & quod semper fuerit, nihil umquam exsistere potuisset, quis enim quidquam per se è nihilo emergere capiat? Hinc exsistentiæ ideam nos ex nobilimet ipsos colligere, indèque ad divinam retrogredi, & ad ipsam æternitatem, quatenus licet, dum de initio rerum cogitamus, animadvertimus pervenire.

6. Cum autem duo potissimum Naturarum genera norimus, Intelligentes & Corporeas, possumus in Deo utrarumque proprietates quærere; si modò recordemur, quæ defectibus in Creaturis finiuntur, eas esse in Deo sine defectibus, seu infinitas. Intelligentes Naturæ intelligunt, volunt, sentiunt, imaginantur, recordantur; ideòque in Deo etiam hæc omnia sunt, sed sine defectibus, quibus in Creaturis laborant. Intelligit Deus, sed unico intuitu omnia simul; vult, sed nonnisi sapientissimis de rationibus, nec inconstanti voluntate, aut consilio in arena capto; sentit, sed non adfectus à Creaturis, quæ nos, quando sentimus, adficiunt; imaginatur, hoc est, rerum corporearum imagines præsentis habet, sed sine commotionibus quibus nos percellunt; recordatur, sed sine labore & oblivione; nec revocat ea de quibus aliquamdiu non cogitaverat, sed omnia semper præsentia intuetur.

7. Extensio universa simul sumpta videtur limitibus carere, nullos certè ei Mente adfingere possumus. Deus quoque immensus est, & eà quidem immensitate, quæ non est partibus distincta, ita ut hîc esse partem Dei, quæ alibi non sit, dicere possimus. Corpora in alla impacta ea loco demoveant, quocumque id fiat modo: sic & Deus corpora movet, prout vult; quoniam
riam

niam materiæ motum indidit; at non ita movet, quasi moveatur, aut ut quantum immittit tantumdem ipse amittat motûs, aut ut superficie superficiem premat, qui sunt defectus. Primus motor, immotus licet, omnia movet.

8. Et Spiritus & Corpora *posse* aliquid dicuntur, non omnia, ut eorum potentia limitibus, quos transgredi nequit, contineatur; at Deus omnia potest quæ fieri queunt, hoc est, quorum ideam aliquam formare possumus. Qui enim dare initium potuit rebus, quæ non erant, quid non posset? Quid potest enim sublimius à nobis Mente concipi?

9. Et sic quidem ex Creaturis proprietates *Physicas* Dei colligimus; ad *Morales* verò quod adinet, quainquam nobis etiam gradum ab inferioribus ad superiora facientibus innotescunt, paullò aliter id fit. Eæ proprietates divinæ, quemadmodum in hominibus, *Virtutes* adpellantur.

10. Si humanam naturam diligenter consideremus, eam esse ejusmodi comperiemus, ut unus homo sibi solus sufficere nequeat, sed mutua ope indigeamus. Hinc nascuntur officia mutua hominum inter se, in quibus siti sunt ii animorum habitus, qui *Virtutes* dicuntur. Sine his vita non est vitalis, quid enim humano genere fieret, si nulla esset consanguineorum, amicorum, civium, hominum denique inter se caritas; si nulla foret justitia, nulla probitas, nulla fides, nulla beneficentia, nulla denique earum virtutum, quibus Societas continetur?

11. Hinc intelligere licet Deum, qui voluit homines Societate constringi, sine qua vivere non possunt, voluisse etiam ab hominibus eas
coli

coli virtutes , quæ ad tuendam Societatem sunt aptissimæ ; ea vitari vitia , quibus dissolvi posset. Hoc autem posito , sequitur ut hæ virtutes Deo gratæ sint , quid enim eum cogeret ferre hominibus , per ipsam naturæ constitutionem , leges quas ipse improbaret ? Si porrò eas probat , ejus naturæ eas esse consentaneas , adeoque Deum similibus *Virtutibus* , quantum naturæ divinæ & humanæ discrimen patitur , præditum necesse est. Deo igitur insunt *moralia* adtributa , quemadmodum nobis.

12. Ita ad divinarum proprietatum , quarum collectione Idea Dei constat , cognitionem , ab ipsa natura nostra gradum ad Creatorem facientes , devenimus. Nunc paullò distinctiùs de præcipuis ejus adtributis , quatenus sine revelatione innotescere possunt , agemus.

C A P U T III.

De Æternitate, Immensitate, & Spiritualitate Dei:

1. **I**N recensendis potissimis proprietatibus divinis , initium à Physicis faciemus , ad Morales postea deventuri. Inter priores eminent *Æternitas* ; de qua tamen eò pauciora dicemus , quò pluribus in *Ontologia* Cap. V. egimus.

2. In Æternitate Dei , tria considerare potissimum possumus. Primum , esse eam durationem , sine initio & fine. Quando autem dicimus

mus Dei existentiam esse sine initio, nolumus dumtaxat defectum à Deo removere, quale est initium, seu simpliciter aliquid negare; sed præterea, eum semper fuisse, quæ proprietas est quàm maximè positiva, adfirmamus. Etenim cùm quævis duratio non sit, multò minùs duratio perpetua negatioerit. Fatendum quidem est nos infinitatis ipsius, abstractè consideratæ, habere ideam tantum negativam, ut ostendimus *Ontologiæ* C. XVII. At id quominùs ipsa duratio æterna sit maximè positiva non obstat.

3. Hanc Dei proprietatem quidam ex recentioribus Philosophis *Aseitatem* vocarunt, quia Deus eò quòd principio caret, est *à se*, non ab alio, contenduntque eam esse positivum adtributum; quod eòdem quidem redit ac id quod diximus, sed vocibus novis sine causa expressum est.

4. Quando Æternitatem Dei sine fine esse dicimus, consequens tantum antecedentis doctrinæ colligimus; quia si ponas Dei durationis nullum initium, eo ipso nullum esse finem adfirmas. Neque enim se ipsa in nihilum rediget Natura, quæ ab æterno fuit; neque ab ulla alia simile pati quidquam poterit, ut primo Capite inuimus.

5. Indidem fluit quod secundum in æternitate considerari potest; scilicet, partes æternæ illius durationis ita connexas esse, ut nullo modo possint à se divelli; contrà quàm in Creaturis, quæ initium habuerunt, usu venit. Non sequitur ex eo quòd hodie sumus, cras futuros; sed semel positâ Naturæ sine initio existentia, necesse est eam sine fine perseverare.

6. Tertium, quod in Æternitate observandum

Tom. II.

F

dum

dum est, in eo situm est ut successione durationis neque ulla mutatio in proprietatibus, neque major Dei duratio fiat. Post mille millenas annorum myriadas, neque erit senior Deus, neque ullam amiserit, aut adquisiverit proprietatem; si enim infinito addamus infinitum, prius non sit magis infinitum, quàm antea. Ubi agemus de immutabilitate Dei, ei nihil accedere, aut decedere, sed semper eundem remanere ostendemus.

7. Quidam volunt Æternitatem Dei esse, sine successione; sed cùm hac de re satis egerimus Cap. V. *Ontologia*, hîc pluribus de ea loquamur necesse non est. Illinc poterunt, quæ huc faciunt, peti.

8. *Immensitas* Dei inde colligitur, ut Cap. antecedenti breviter indicavimus, quòd extensio videatur immensa. Absurdum enim esset Deum, qui multò plures proprietates habet quàm extensio, quæ pigra & immota nihil agit, patiturque omnia in se fieri quæ vult Deus, eâ ita superari, ut partes extensionis, ultra divinæ potentiæ limites porrigerentur; quod tamen statueretur, nisi Deus esset immensus, seu nisi posset per se agere per infinitam extensionem. Imò nisi Deus immensus esset, remanerent infinita semper extensionis spatia, ad quæ numquam ejus potentia pertingeret.

9. Utuntur hîc Philosophi Christiani etiam argumento, ex creatione materiæ è nihilo deducto, quod licet vero nixum hîc non urgebimus; quia res est profundioris indaginis, & fusiore inquisitione indiget.

10. Sed quæret fortè quispiam, quæ sit tandem

dem immensitas Dei; nam eam hæcenus potius obscurè descripsimus, quàm definiimus. Respondemus nos eam in se non intelligere, sed à posteriore illuc pervenientes, eò usque tantùm hoc in negotio progredi, ut Deum in infinita totius rerum Universitatis extensione per se posse agere colligamus. At si quærat quomodo in extensionem agat, aut quâ ratione ei præsens sit? fatebimur id à nobis non intelligi; quamvis mundi, qualis est, exornatio, hominisque inter alia procreatio manifestò Deum præsentem in extensionem egisse testentur.

11. Scholastici, quidem, hoc in loco, de *virtuali extensione*, seu quæ *eminenter* in Deo contineatur, multa dictitant: sed tandem eò deveniunt ut quid sibi velint nesciant, aut Deum extensum prorsus efficiant, seu ei extensionis defectus ipsos tribuant. Exempli causâ, dicunt nonnulli Deum esse *locum* corporum, hoc est, infinitum illud & immotum spatium, quod corpora continet. Hoc si verum esset, à Deo corpora moveri intelligere non possemus, quî enim extensio mera eâque immota aliud moveret? Sunt qui dicant extensionem esse *substratum Dei*. Sed quis talia intelligat? Itaque satius multò est tacere.

12. Rei, quæ à posteriore quidem nobis constat, modum ignotum esse ingenuè agnoscere præstat. Itaque quando dicimus Deum esse immensum, æquè ac extensionem; ubique extensioni ipsum adesse, atque in eam per se agere, à nobis intelligitur; licet rationem, quâ adest & agit, prorsus ignoremus.

13. Immensitatis divinæ consideratio nos ad *Spiritualitatem*, quoniam Philosophi hæc con-

jungere solent, deducit. Eum enim esse immensum, eâ immensitate, quæ Spiritui non quæ corpori convenit, aiunt. Sed alii corporum proprietates inesse Deo negant, alii, ut diximus, nescio quam extensionem *virtualem*, cujus ideam formare non licet, & quæ spirituali naturæ conveniat, effingunt. Nos quæ nullo modo intelligimus quasi comperta proferre, aut obscuro sermone ignorantiam nostram tegere religioni ducimus. Itaque hîc paucis, quæ certa videntur, contenti, cetera omitemus, & nobis ignota esse ingenuè fatebimur.

14. *Spiritus*, initio hujus Opusculi, vocari à nobis omnia Entia, quæ Intellectu & Voluntate prædita sunt, diximus. Eo sensu dubitari nequit, quin Deus *Spiritus* adpellari debeat. Qui initium dedit Spiritibus, quales sunt humanæ mentes; is necessariò earum facultates, & quidem nostris ampliores possideat oportet, ut diximus, ubi ejus existentiam probavimus.

15. Ostendimus etiam, *Cap. II. hujus Sectionis*, eas proprietates à Deo ita possideri, ut in eo sint sine defectibus, quibus in nobis laborant; nec ea hoc in loco repetemus. Observabimus tantùm eum, qui omnibus aliis Entibus initium dedit, & ab æterno fuit, tantæ eo ipso esse supra reliqua omnia excellentiæ, ut qui hoc (quod necessariò oportet) concesserint, nullam proprietatem quantumvis eminentem ei negare queant.

16. Cùm igitur Spiritum dicimus Deum, eum prorsus ejusdem naturæ aut non amplioribus facultatibus, & quas eodem modo exerceat, esse præditum ac Angelicas Naturas & Mentis humanas, non intelligimus. Hoc volumus, nihil posse

posse à Spiritibus fieri, facultatibus quibus præditi sunt; quod Deus quoque suis, multò etiam meliùs & faciliùs efficere nequeat.

17. Si quis quæstiverit quare Deus à nobis potiùs *Spiritus*, quàm *Corpus*, vocetur, cùm non minùs habeat proprietates Corporum quàm Spirituum? Reponimus omnium quidem Entium proprietates in Deo esse, ideòque ad unum Genus Entium eum adcuratè loquendo, magis referri, quàm ad alterum non posse. Sed quoniam usus obtinuit ut denominatio fiat à nobiliore parte, hoc est, ab ea cujus adtributa aut plura sunt, aut minoribus laborant defectibus; Deus meritò *Spiritus* potiùs quàm *Corpus* dicitur, quia intelligere, velle, omnia providentià administrare, aliàque ejusmodi, adtributa sunt præstantiora, quàm id facere quod corpora efficere possunt. Deinde qui dicunt Deum esse Spiritum, propterea non negant eum esse Corporum proprietatibus instructum, quia ignotum nobis est quæ naturà Spirituum contineantur. Sed si diceretur Corpus, quicumque ita loqueretur, negare videretur in Deo esse vim intelligendi, quia eam corporibus meris detrahare solemus.

18. Huc accedit quòd Corporis adpellatio *visibilitatem*, hoc est, superficiem quamdam certis finibus limitatam, quâ lux ad oculos nostros reflectitur, involvit; Deus autem est *invisibilis*, hoc est, ejus limitationis, ex qua oritur visibilitas, expers. Certè qui primi Deum *Spiritum* esse dixerunt, & quos nos hodie sequimur, Veteres Hebræi, nulla alia de causâ Deo hoc vocabulum imposuisse videntur, nisi quia eum intelligentià præditum, & inconspicuum esse no-

rant; ea enim sola Spirituum adtributa cognovisse videntur, quoad ex omnibus eorum libris, qui supersunt, colligere licet.

12. Possumus ergo dicere Deum esse Spiritum, non minùs ac æternum & immensum; nec de verbis litem nobis moverit quisquam, quando nec ea primi invenimus, nec ea definire recusamus. Ceterùm Dei proprietates Spirituum proprietatibus analogas, Capitibus sequentibus, pluribus persequemur.

C A P U T IV.

De Intellectu & Omniscentia Dei.

1. **D**Eum intellectu esse præditum, si non constaret vel ex eo quòd nos ejus facultatis nobis sumus conscii; ex mundi mirabili dispositione, satis liqueret. Quicumque enim mundum non summâ ratione, sed casu esse factum olim crediderunt, aded sunt ab omnibus explodi, atque ita insaniunt; ut jam nemo desipienti Sectæ adsensum præbere possit, nisi alienatæ Mentis.

2. Igitur missis proluxioribus argumentis, quibus Deum intelligere solent probare Philosophi, duo hîc expendemus; quâ ratione Deus intelligat, deinde quæ sint ejus intellectiõnis objecta, secundùm quæ Cognitio, seu Scientia Dei in varia genera dividi solet.

3. Nos quidem, intimâ conscientiâ, objecta verò corporea ex occasione motûs cerebri, atque obversantibus Menti nostræ rerum, quas intuemur, imaginibus; Spiritualia denique ideis, quæ

quæ Menti se sistunt, cognoscimus. At Deus non eodem modo intelligit, cùm in nostra intellectuione quædam sint imperfectiones, seu defectus, quibus fieri nequit ut laboret. Sui quidem sibi conscius est, est enim hoc omnium rerum Intelligentium necessarium adtributum. Sed hoc est discrimen inter nos & Deum, quòd Deus suam totam naturam intellectuione exhauriat, nec sit quidquam in ipso, quod non norit; nos verò totam Mentis nostræ naturam notam non habemus. Scilicet, à Deo procreati sumus, qui certos limites facultatibus nostris præscripsit, ultra quos procedere non licet; sed qui ab æternitate fuit, is nec ab alia natura quidquam accepit, nec sibimet ipse, si ita loqui licet, negavit.

4. Deus neque motibus in sua natura excitationis, neque perculsus ab objectis sentit, aut intelligit, ut nos solemus. Etenim neque est *ἀνθρωπώμορφος*, neque à Creaturis suis adfici potest; alioquin aliquatenus ab iis penderet, quippe qui ab objectis varias mutationes pateretur, quod absurdum est.

5. Spiritualia non intelligit, ut nos, intervenientibus ideis, quæ ab ipso non pendeant. Multa intelligere frustra cupimus; ideæ, quibus ea animo nostro veluti præsentia sistuntur, licet attentione animi advocatæ, non adsunt. Innumera de Deo ignoramus, nec quomodo ad eorum cognitionem perveniri queat scimus. Igitur hoc pacto Deus spiritualia non cognoscit, quod enim fieri posset ut qui omnibus initium dedit, eorum omnes proprietates, & relationes non norit?

6. Præterea pauca simplici intuitu novimus;

pleraque per demonstrationum, interdum prolixarum, ambages quærenda sunt. At ratio modò adlata Deum unico intuitu Creaturarum suarum proprietates & relationes omnes intelligere ostendit. Intelligendi facultas in hominibus adeò arcta est, ut ita loquar, ut plura simul intelligere nequeamus distinctè, propositionesque à se invicem pendentes singillatim considerare propterea cogamur. Sed qui intellectum hominibus dedit, is sine dubio molestâ ejusmodi deductione propositionum non indiget.

7. Itaque quamvis Deus Ens intelligens dicatur; eodem tamen modo, ac Mentēs nostræ, intelligere non est censendus. Verùm hîc aliquis quæserit, quâ ergo ratione intelligat? Fatemur nos quidem, defectibus, qui in Mentium humanarum intellectione sunt, animadvertis, posse certò adfirmare dissimilem iis in rebus esse divinam intellectiōem humanæ, sed qualis tandem in se sit prorsus ignorare. Scholastici verò Deum in se omnia cognoscere, quoniam ejus natura omnes omnium rerum ideas complectitur, dictitare solent; sed quoniam, postquàm subtilissimè sententiam suam explicuerunt, nulla divinæ intellectiōis Menti nostræ obversatur idea; sine ambagibus illico, ut temporis fiat compendium, ignorantiam nostram præstat profiteri.

8. Omnia, quæ sub divinam atque humanam cognitionem cadunt, possunt ad quatuor referri classes 1. est præteritorum: 2. præsentium: 3. futurorum: 4. possibilium. Homines quædam horum certò cognoscunt, plurima dubiè, innumera nullâ ratione. Sed Deus, qui id effecit

cit quod omnes homines simul efficere non possunt, cum primos homines procreavit, cognitionem habet infinitò ampliorem, ut ex rationibus adlatis satis adparet. Cum semper fuerit, omnia administrarit & administret, Creaturas suas optimè norit, & quid earum operà variisque conjunctionibus fieri possit sciat; neque enim sine perfectissima earum rerum cognitione, iis creandis, aut regendis suffecisset; ei omnia prorsus esse nota colligimus.

9. Ad præterita quod adinet, nos ea, ope memoriæ, ne effluant retinemus; sed ita ut Menti nostræ eo tantum tempore objiciantur, quo actu de iis cogitamus. Præterea innumera aut non adtendentibus, aut invitis nobis elabuntur. Ea omnia, quin sint imbecillitatis certa indicia, nemo dubitare queat; ideoque à Deo amolienda esse omnes consentiunt. Si quando igitur Deus negatur alicujus rei meminisse, hoc ἀνδροπονικὰς dictum esse tenendum est.

10. Hominum præsentia certis est limitibus finita; adeò ut is dicatur præsens alicui rei esse, qui eam videt. Quidquid enim fit extra conspectum nostrum, id nobis præsentibus factum esse negatur. Sunt fortè alia Entia Spiritualia, quales Angeli, quorum præsentia latius patet, quòd plura simul animadvertant quàm nos; sed Deus qui immensitate suâ, ut vidimus, ubique præsens est, omnia præsentia per se cernit.

11. Præsens autem est non modò corporeis actionibus, sed etiam spiritualibus, seu Mentis cogitationibus; neque enim Mentem minùs fecit quàm Corpora, neque minùs opera sua spiritualia, quàm corporea novit. Homines quidem, qui

nihil eorum animadvertunt, quæ extra se aguntur, nisi ope sensuum, non sentiunt ea quibus sensus non percelluntur, quales sunt aliorum hominum cogitationes; sed Deus, qui ea organa ipse finxit, ejusmodi subsidio ad animadvertendum quod geritur non indiget, ideoque tam videt Spirituum actiones, quam Corporum, coram nobis loco motorum, translationem.

12. Futura sunt aut necessarid eventura, qualia quæ intervenientibus meris corporibus aguntur; aut contingentia, quæ, scilicet, à libertate Spirituum pendent. Priora quin cognoscat dubitari nequit, qui enim machinam fecit, cujus omnes partes perfectè novit, earumque inter se dispositionem pervidet, is machinæ effectus certò prævidet, & prædicere potest. Deus autem totius machinæ mundi non modò artifex, sed qui constantibus eam regit legibus, etiam moderator est.

13. Major occurrit difficultas, circa futura contingentia, ut satis ostendimus Ontologiæ Cap. XIII. ubi de Contingentibus egimus. Dicuntur enim contingentes eventus in se spectati ejus esse naturæ, ut sint prorsus pendentes, ac veluti in æquilibrio; hoc est, tam facild possint evenire, ac non evenire. Qui negant contingentia Deo esse ante eventum nota, eos eventus aiunt esse ejusmodi, ut repugnet eos à Deo præcognosci. Quod est minimè fixum in se, inquit, id à Deo quasi fixum præcognosci repugnat: quemadmodum circulum, qui angulis caret, ab eo quasi angulis refertum intelligi. Itaque queruntur sibi ab adversariis injuriam fieri, qui eos insectantur, quasi divinæ Scientiæ terminos pone-

ponerent; cùm non magis eam finiant, quàm Potentiam, qui repugnantia à Deo fieri posse negant.

§. 13. *Quod est minimè fixum, &c.*] Eòdem recidit argumentum *Ciceronis*, contra divinationem rerum fortuitarum, Lib. de Divin. num. 18. *Ne in Deum quidem*, inquit, *cadere videtur ut sciat quid casu & fortuito futurum sit. Si enim scit, cerè illud eveniet. Sin cerè eveniet, nulla fortuna est. Est autem fortuna. Rerum igitur fortuitarum nulla est præsensio.*

14. Alii verò, qui confitentur esse quosdam eventus contingentes (qui enim necessaria omnia esse putant, eos hîc omittimus) contendunt tamen à Deo eos prævideri, & prædici posse. Atque hi hoc nituntur inter alia fundamento, quòd Deus, si ignoraret contingentia ante eventum, quotidie doctior fieret; disceret enim passim quædam evenisse, quæ antea an eventura essent, ignoraverat. Hoc autem Deo prorsus indignum videtur, ut quotidie videat ea evenire, quæ exspectare non potuerat.

15. Verùm hæc postrema ratiocinatio, ut & aliæ multæ, quæ hanc in rem adferuntur, rationes contrariæ sententiæ, aut objectiones meræ sunt; quibus nullo modo solvitur argumentum adversariorum §. 13. adlatum. Si verum hîc profiteri licet, fatebimur utrimque esse difficultates maximas, quarum quidem specimina memoratæ esse poterunt. Utraque pars adèd plausibilibus utitur rationibus, ut si seorsim audiantur, nunc ab una, nunc ab altera stare Veritas videatur.

16. At ii omnium modestissimè ac prudentissimè

mè se gerere nobis videntur, qui postquàm eventus esse contingentes, atque ex Scriptura Deum ejusmodi eventus prædixisse ostenderunt; ideò, licèt contingentiam rerum cum præcognitione certam concordiam redigere nequeamus, tamen hanc esse admittendam contendunt, quia modum quo Deus res cognoscit ignoramus. Hoc tantùm superesset quærendum, an prædictiones sint in Scriptura, quæ circa res planè contingentes versentur. Verùm hoc Theologicum est, non nostri instituti.

17 Possibilia omnia à Deo cognosci intellectu difficile non est ei, qui meminerit rerum naturas perfectè Deo esse notas; adeoque eum planissimè scire quid earum ope, seu seorsim agentium, seu conjunctarum, fieri possit. Cùm præterea suarum perfectionum sibi plenè conscius sit, potentia suæ extensionem, hoc est, quæ facere posset si vellet, quæ verò sint naturâ suâ repugnantia, noscat necesse est.

18, Ceterùm Scholastici distinguunt Scientiam in *conditionatam* & *absolutam*; *simplicis intelligentiæ* & *visionis*. *Conditionatâ* scientiâ Deus quid futurum sit novit, si hoc aut illud fiat, quia nexum causarum & effectuum perspectum habet. *Absoluta* verò cognitio est quæ versatur circa eventus certos, & quorum fixæ sunt causæ. Scientia *simplicis intelligentiæ* circa possibilia, sive sint futura, sive non; quæ verò *visionis* dicitur circa futura; eaque quasi in certo tempore considerata, versatur. Hæ non sunt facultates diversæ, quæ Deo insint; sed una eadémque Omniscientia divina, variorum objectorum respectu, considerata.

CAPUT V.

De Voluntate & actionibus Dei, ac præsertim Creatione è nihilo.

1. **Q**UAMVIS unus idémque Deus & intelligat, & velit; attamen quia intelligere & velle duæ sunt actiones, in Deo distinguitur Intellectus à Voluntate. Ante omnia, nos profiteri oportet ignorantiam nostram; tantùm enim abest ut hîc acutùm videamus, ut nesciamus quomodo ad volendum impellatur Deus, quia ejus intellectiōnis modum ignoramus. Hoc universè dumtaxat adfirmare licebit, Deum non agere, seu ad volendum, nisi rationibus sapientissimis naturæque ejus consentaneis, non adduci.

2. Circa modum, quo agit Deus, æquè ignari sumus, licèt innumera à Deo facta esse, & fieri certò sciamus. Quidam olim crediderunt Deum agere in Creaturas; nescio quo virtutis effluvio, quod ab illo in eas transfiret; sed quodnam sit hoc effluviū cùm docere nequeant, perinde est ac si nihil dixissent. Alii acutiores aiunt Deum agere Voluntate suâ, aded ut sola volitio, sine ulla alia actione, rem quam fieri vult peragat. At licèt verissimum sit nihil eorum quæ Deus vult non fieri, ut ostendemus, ubi de ejus Omnipotentia agemus; attamen res ipsas esse effectus proximos ejus volitionum non satis constat.

3. Solent quidem dicere nullam aliam actionem Spirituum esse nobis notam, præter volitionem,

ideoque nullam etiam aliam Deo tribui oportere. Verum hæc ratiocinatio statuit quidquid est in Spiritibus nobis esse notum, quoniam non licet quidquam esse in Spiritu adfirmare, nisi quod novimus. Præterea quis docuit eos, qui ita loquuntur, Deum eodem modo agere, quo agunt Spiritus nobis noti, hoc est, Mentēs humanæ? Sanè postquàm immāne discrimen esse vidimus inter Mentēs nostras & Spiritum increatum, aliis in rebus; adfirmare eos hac in re esse similes temerarium est.

4. Præcipua omnium Dei actionum est Creatio mundi, in quo considerantur *materia* & *forma*; & circa materiam quidem potissima est quæstio, nam posito à Deo creatam esse ipsam materiam mundi facilè formam ab eodem ei inditam ostendere est.

5. Duo sunt Entium genera nobis nota, Spiritus & Corpora. Utraque autem à Deo è nihilo, sine præjacente materia, esse creata hoc generali argumento ostendunt Metaphysici. Illa duo Entium genera sunt à se, aut ab alio; seu initium habuerunt, aut nullum. Si omnia, excepto uno, initium habuerunt, confecta res est, habemus unicum illud æternum Ens, quod quærimus. Sin verò semper fuisse omnia dicantur, videndum an in eorum natura quidpiam sit, quod Æternitatem, ut ita dicam, sapiat.

6. Ut à Spiritibus initium ducamus, nullum Spiritum notiore Mente nostrâ habemus, cuius proinde in existentiam, an æterna sit, meliùs, quàm in aliorum Spirituum, inquirere possumus. At primò, nos non recordamur fuisse,

fuisse, nisi ante pauculos annos, nedum ut ulla sit in nobis æternitatis memoria; unde consequens est, si reverâ Mentes nostræ ab æterno fuerint, id aliunde nobis, si sciamus, innotuisse oportere. Revelatio tamen nulla est Naturæ æternæ, quæ nobis eam nostri præstantiam, cuius alioquin obliti essemus, in memoriam revocarit. Nullum etiam in Mente nostra durationis sine initio indicium videmus, quod ejus æternitatis suspensionem in nobis creare possit. Cognitiones nostræ tam arctis limitibus circumscriptæ sunt, ut nihil panè norimus, præter proprietates pauculas rerum, quas primùm sensibus hausimus, & quas longâ experientiâ compertas habemus; unde postea abstractione, adjunctâ animi conscientiâ, generalia axiomata formavimus, ut satis in Logica ostendimus. Potentia nostra, sive facultates Mentis nostræ exiguæ sunt, & ad paucissima porriguntur. Hæcine autem sunt æternitatis indicia? Certè quod ab æterno fuit, ut nullâ causâ ut esset indiguit: ita nec indigere ullâ causâ videtur ad alias proprietates, æternitate nequaquam præstantiores, consequendas. Præterea Mentes nostræ maximis incommodis invitæ subjacent, quales sunt dolores innumeri, quibus inviti adfligimur. An credibile est Naturam adeò præstantem, ut existendi initio careat, posse ab aliis, quibus esset antiquior, aut saltem æqualis, ita vexari?

7. Non novimus quidem alios Spiritus, nisi obscurè, ut in secunda hujus Opusculi Sectione ostendimus; sed tamen nihil est, quod animis nostris suspensionem injicere possit, inter ea quæ
de

de eorum natura non novimus, esse Æternitatem. Imò quæ de illis narrantur à pluribus Gentibus nihil tale arguunt, quod patebit leviter expendentibus ea quæ de Spiritibus separatis diximus; ideoque fusiore eorum examine hîc superfedebimus.

8. Si nos ad Corpora convertamus, in corporea natura, nihil etiam deprehendemus, quo ad æternitatem illi tribuendam adducamur. Tres potissimum in corporibus novimus proprietates, Extensionem, Divisibilitatem, Impenetrabilitatem, seu Soliditatem. Hæccine autem includunt ullam æternitatis ideam? An possumus dicere: *Corpora sunt extensa, divisibilia, & solida; ergo æterna?* Imò si conferamus summam illam Æternitatis perfectionem, cum defectibus quos deprehendimus in materia; eos defectus cum Æternitate stare posse numquam animum inducimus ut credamus. Exempli causâ, materia est per se immota, eodémque in statu quietis in æternum remaneret, nisi vi externâ agigaretur. Quis possit sibi persuadere Naturam, quæ omnium proprietatum præstantissimâ gauderet, tanto defectu laboraturam?

9. Unicum argumentum, alicujus ponderis quo utuntur qui æternitatem materiæ propugnant, huc redit; quodd extensionis infinitæ, quam quaquaversum porrigi videmus, nullum capiant initium. Quantumvis animo nitantur, negant se ullo modo intelligere posse hanc semper non fuisse. Verùm non dicemus quidem hîc, quodd Philosophi Veteres & Recentiores multis dixerunt, & sine dubio verum est, solam
exten-

extensionem non esse corpus; sed eos jubebinus in se ipsos descendere, & diligenter expendere quid intelligant, quando dicunt materiæ initium ullum à se concipi non posse, ideóque nullum esse.

10. Si quis dixerit *materiam cœpisse exsistere*, propositionis hujusce non modò subjectum & adtributum probè intelligimus, sed etiam eorum nexum distinctè percipimus. Hoc unum fallit eos, qui initium materiæ se intelligere posse negant, quia nihili, quod, ut ita loquar, existentiam materiæ antecessit, positivam ideam effingere vellent; quæ tamen fallax esset, cùm nihili nullum conceptum, nisi negativum, habere queamus. Igitur quando cogitamus de initio materiæ, non est negandum id à nobis concipi, quòd ideam statûs, qui materiæ existentiam præcessit, nullam habeamus positivam; nam nulla esse debet, neque potest, nisi fallax.

11. Hinc colligere est, 1. quoniam nihil, neque in Spiritibus, neque in Materia, videmus, quod eorum Æternitatem prodat, saltem ea esse æterna adfirmare nos non posse: 2. cùm Spiritus & Materia laborent defectibus maximis, non posse iis tribui proprietatem omnium præstantissimam Æternitatem; adeóque illa esse creata ab alia Natura, quæ illis proprietates, quas voluit, adtribuit; quas visum est negare, non dedit. Quod habet per se id quod majus est, potiore jure id habebit quod minus judicatur. Ideóque quod est ab æternitate, id sanè nihil est quod per se habere non debeat.

12. Hinc

12. Hinc satis adparet innumera Entia è nihilo esse veluti producta, adeoque Causam habere quæ è nihilo ea eduxerit, cùm nihil per se esse incipiat. Atque id cùm de Spirituum Substantia, & de Materia ipsa mundi, à nobis ostensum fuerit; multò minùs de forma, contradicentibus omnium Gentium Annalibus & rebus etiam ipsis, negari potest. Ideoque posteriori huic rei non immorabimur, cùm præferimus à Theologis soleat probari.

13. Paucis tantùm verbis quæstionem celebrem adtingemus, *utrum Deus liberè mundum creaverit?* In memoriam ante omnia revocandum, *libertatis* nomine intelligi *facultatem quâ aliquid facere, aut omittere possumus.* Itaque quando quæritur an Deus liberè agat, idem est ac si quæreretur an Deus eâ facultate, quâ possit non facere quod facit, sit præditus?

14. Quoniam autem simili facultate ornatissimus, ut nobis sumus ipsi conscii, quin ea quoque gaudeat Deus dubitare nefas est. Sed cavendum ne eam in Deo libertatem ponamus, quæ ex naturæ defectu manet. Interdum libera sunt judicia nostra, quia res, de qua judicamus, satis nobis non est nota, ut ostendimus, ubi de Libertate agimus. In Deo, Libertatem ejusmodi ignorantia niti, ejus non patitur Omniscientia.

15. Sed potest fieri, ut quando de re quapiam facienda Ens sapientissimum, si ita loqui fas est, deliberat; duæ sint rationes æquè graves, quarum una rem faciendam, altera omittendam suadeat. Tunc videtur liberè posse alterutrum eli-

eligere. Sed si convenienter sapientiæ suæ Deus ut agat, quidpiam facere, aut omittere eum necessarium oporteat, tunc libertatis nullus superesse videtur usus; non magis quàm in nobis quando propositio, de qua iudicium ferendum, ad summum evidentiae gradum perducta est. Ut enim per naturam nostram evidentibus ad sensum negare nobis nec licet: ita nec Dei natura eum sapientiæ minùs convenienter agere patitur.

16. His positis, quando quæritur *an Deus Mundum liberè creaverit?* nihil est quod reponamus, nisi, ut solvatur ea quæstio, nobis priùs sciendum esse an rationes creandi mundi ejus ponderis apud Deum fuerint; ut naturæ suæ convenienter non egisset, nisi quod suadebant fecisset. Si eæ rationes ejusmodi fuerunt, Mundus liberè non est procreatus; sin verò convenienter naturæ suæ agendo, Deus eas negligere potuit, liberè creata est rerum universitas.

17. Nunc autem, cùm eas rationes nemini revelarit, qui solus eas novit Deus, propositæ quæstioni quidquam reponere religioni ducimus. Temerarium videtur homunciones, quorum cognitio arctissimis limitibus continetur, iudicia de rebus aded supra se positis ferre. Hoc in negotio, si aliàs usquam, adsentendum ei videtur, qui de re incomperta dicturus: * *quid putem*, inquiebat, *non quid contendam*, ponam; *hominis enim est hæc opinari, Dei verò scire.* Hoc tamen constat Deum nequaquam

* Varro ex Platone.

quam indiguiffe creaturis, quasi sine iis minùs beatus fuisset & creatis beator esset. Nec ullo jure communi; inter Deum & creaturas, eas è nihilo educere necesse habuit; nec creaturarum existentia, ut Dei, necessaria fuit, solius enim Dei est necessariò esse.

18. Suæ ignorantia, & viæ quâ ad divinarum rerum tenuem pervenitur cognitionem, immemores ii sunt, qui Deum necessariò omnia agere contendere audent. Nescimus quomodo Deus ad agendum adducatur, nec possumus aliter ea de re loqui, quàm ex analogia proprietatum, quas in nobis deprehendimus, & à quibus à posteriore ad Dei proprietates pervenimus; ideòque hac in re tutius nihil est sapienti *προχῆ*, quæ temeraria omnia iudicia coercet.

C A P U T VI.

De Providentia & Concursu Dei.

1. **P**ostquàm de Creatione diximus, sequitur ut de rerum creatarum regimine agamus, quæ *Providentia* solet adpellari, & definiri potest: *Actio Dei, quâ omnes creaturas, secundùm leges à se positas, conservat, & regit.* Quæritur, in ipso tractationis limine, an Ratione solâ probari possit divina Providentia? Quæ ut solvatur quæstio, observandum est duo esse rerum generâ, circa quæ versari potest Providentia; quarum aliæ sunt intelligentiâ, adeòque libertate destitutæ: aliæ verò & intelligentes & liberæ.

Hz

Hæ cùm fint naturâ diverfæ, non eodem modo divinæ fubjacent Providentiæ.

2. Si res intelligentiâ deftitutas, feu corporeas, confideremus, videbimus eas constanti ordine perpetuò agi; unde colligere eft eas aut ejufmodi naturam à Creatore accepiffe, quæ ordinem femel institutum neceffariò fequatur, aut etiamnum à constante caufa regi. Alterutrum autem ftatuatur, divina agnofcenda eft Providentia. Si prius, fatendum eft Deum fuis Operibus *providiffe*; qui ftabilem adeò iis concefferit naturam, ut leges femel iis pofitæ numquam violentur. Si pofterius, ea conftans caufa, quæ omnia reget ac fufcentabit, cùm à Creatore diverfa eſſe nequeat, divina Providentia extra omne dubium collocabitur.

3. Circa res intelligentia ac libertate prædita, paullo obſcurior videtur Providentia. Attamen vel ex eo cognoſci poteſt, & ab Ethnicis ſapientibus agnita re ipſa eſt, quòd res corporeæ, quæ circa homines pofitæ ſunt; ita ſint eorum uſibus aptatæ, ut earum ope vitam commodiſſimè ſufcentent. Si Deus homines ſemel creatos poſuiſſet in terra iis, quæ ad vitam neceſſaria ſunt, deſtituta, neque ullam viam eorum comparandorum aperuiſſet; brevi totum humanum genus intercidiffet, & meritò ſe à Creatore ſuo ſine providentia deſtictum queri potuiſſet. Sed cùm contrario prorfus modo ſe nobiſcum geſſerit, hinc evidenter poſſumus colligere nos Deo curæ fuiſſe & etiamnum eſſe.

§. *Ab Ethnicis sapientibus.*] Præsentim à Stoïcis Vide *Cle-
ronis* Lib. II. de Natura Deorum C. xxix. & seqq. & Se-
necam passim.

4. Alia quidem multa & possunt adferri, & adferuntur hanc in rem argumenta, sed præterquàm quòd per institutum nostrum prolixioribus nobis esse non licet, pleraque sunt, si Rationem Revelatione destitutam spectes, obscuriora. Satis est, hoc in loco, ostendere humanum genus à Deo non negligi; undò proclive est colligere Dei Providentiam, occultis etiam sæpe nobis rationibus, circa nos agere posse, quoniam manifesta curæ ejus in hominibus sustentandis indicia habemus.

5. Sed ut distinctiùs Metaphysicorum doctrinam, circa Providentiam tradamus, tres in ea potissimùm spectandæ sunt actiones. Prima est *Conservatio*, altera *Concursus*, seu *Cooperatio*, tertia *Gubernatio*.

6. Circa Conservationem, duplex est Philosophorum sententia, licèt ceteroquàm omnes creaturas à Deo conservari consentiant. Alii volunt, semel creatis rerum naturis eam inditam stabilitatem, ut suæ naturæ vi esse pergant, nisi à Deo destruantur. Substantiæ omnes, secundùm eos, vi à Deo semel acceptâ necessariò sunt, nisi ab ipso Deo in nihilum redigantur. Quæcumque, nempe, mutationes, ex naturæ legibus, iis eveniunt accidentales dumtaxat sunt. Alii verò conservationem esse veluti perpetuam quamdam creationem contendunt; adeò ut quemadmodum, Deo volente, vi hujus voluntatis, res exstiterunt,
ita,

ita, ejusdem voluntatis perseverantis efficaciam, esse pergant. Sunt etiam alii, qui non voluntatem solam Dei existentiae & durationis rerum causam agnoscunt; sed praeterea influxum nescio quem Dei in creaturas esse adfirmant, cujus vi conserventur.

7. Nos de hisce omnibus sententiis hoc iudicium, sine temeritate, ferri posse opinamur; nimirum, Philosophos, qui eas propugnant, de re sibi incomperta judicare. Primi, qui Deum volunt stabilitatem substantiis indidisse, non possunt adfirmare substantiarum naturam sibi perspectam esse, atque in ea stabilitatem, quam dicunt, se deprehendisse; ideoque meam conjecturam in medium proferunt. Ad alteros quod adinet, verum quidem est substantias, Deo volente, primum exstitisse, & etiamnum perdurare; sed quaeritur an id fiat vi solius voluntatis divinae, quod, ut observavimus, non satis intelligitur. Si ad *influxum* confugas, rem neque compertam, neque ab ullo intelligendam profers; adeoque nihil, quod adcuratè philosophantibus satisfacit, dicis.

8. Libera debere esse hac de quaestione iudicia videntur, quoniam res est naturam suam obscurior, quam ut quisquam eam sibi perspectam esse jactare possit. Hoc unum extra omnem dubitationem positum videtur, omnia, Deo volente, in eo statu quo sunt manere; ac, Deo volente, dissolvi, & in nihilum redire posse; nam qui omnibus existentiam dedit, idem adimere potest.

9. Metaphysici non modò substantiam & proprietatem

prietates rerum à Deo volunt conservari, sed præterea negant cujusquam creaturæ ullam esse actionem; ad quam Deus non concurrat. Ita nunc plerique censent; nam *Durandus*, qui existimavit à Deo semel datam Creaturis operandi facultatem dumtaxat conservari, sine cooperatione in singulis actionibus, paucos nactus est discipulos. Alii ferè omnes Creaturis omnem agendi facultatem detrahunt, atque actiones, quæ Creaturarum dicuntur, propriè esse Dei qui ex occasione Creaturarum agat, adfirmant.

§. 9. *Durandus.*] *A Sancto Porciano* dictus Gallus Arvernus, qui floruit circa annum M. CCC. XX. De hac ejus sententia dissertationem scripsit *Joan. Launojus*.

10. Potissimum fundamentum, quo hæc opinio nititur, hoc est; nempe, oportere Creaturas à Deo pendere, non modò procreationis & conservationis ratione, sed etiam in ipsis operationibus, quod solent Metaphysici ita efferre: *causas secundas pendere à prima in fieri, in esse, atque in operari*. Videtur hisce Philosophis quicumque ausit negare operationes Creaturarum esse ipsius Dei, eas divinæ potentiæ subtrahere, quod blasphemiæ adfines est.

11. Verum solent sæpe, vocibus obscuris, sibi & aliis fucum facere, nec speciosis verbis nobis imponant oportet. Quærendum itaque quid sit *pendere*? Si hac voce significetur Creaturis nullam inesse per se operandi facultatem, sed Deum propriè loquendo esse facultatem Creaturarum; hoc ipsum est quod quæritur, merâque admittitur petitio principii. Sin autem *pendere in operando* significet, quod potest sanè significare, ejus

ejus esse naturæ ut, si Deus velit, operandi vim detrahat, impediatur, & dirigatur, prout libet, quod nemo negarit qui Deum agnoscat; tum verò Axioma adlatum Deum esse auctorem actionum Creaturarum non probat.

12. Certè ut summam Dei in omnia sua Opera potestatem agnoscamus, non videtur necesse esse ut ipsi tribuamus quæ à Creaturis fiunt; sed tantum ut, quemadmodum quidquid habent Creaturæ id à Deo acceperunt: ita omnia eo volente amittere, nec suis facultatibus, inscio, aut invito, uti ullo modo posse nos credere profiteamur. Satis, hoc posito, à prima causa pendere intelliguntur, neque ullâ ratione divinæ potentiae subtrahuntur. Igitur speciosus ille *dependentiae*, ut loquuntur, Creaturarum à Deo prætextus, quo probare nituntur omnia à Deo fieri, plane inanis est.

§. 12. *Quidquid habent, &c.*] Eleganter *Lactantius* de artium inventionem, Instit. Div. Lib. I. cap. 18. *Relinqueris hac sanè Deus humanis ingeniis eruenda; tanquam fieri non potest quin ipsius sint omnia, qui et sapientiam tribuit homini, ut inveniret; et ipsa illa, quæ possent inveniri.*

13. Tantum abest ut hæc opinio divinam gloriam extollat; quemadmodum ejus fautores jactare solent; ut potius, duplici de causa, divinis perfectionibus immane quantum detrahat. Primum enim, dum ita deprimuntur Opera divina, etiam intelligentiâ prædita, ut in machinam alienis nervis mobilem mutantur; divina Potentia multo minus in mundi creatione elucere ab incautis Philosophis statuitur, quàm ex *Durandi* sententia. Tantæ certè potentiae indicium non est ma-

china, quæ ut effectus edat, quibus destinata est, debet ab opifice moveri; & præterea in edendis illis effectibus ita ab eo adjuvari, ut effectus sint opificis, si propriè loquamur, non machinæ quæ merum est instrumentum, nulla vi agendi præditum; tantæ, inquam, non est ejusmodi machina potentia specimen, ut quæ aliquid, sine artificis auxilio, per se agere potest. Quis Horologium quod fune circumducto, vi elateris sui, horas, sine alio subsidio demonstrat, ei quod idem præstaret, impulso digito gnomone, non præferat? Quis *αὐτόματος* seu *αὐτοκίνητος*, si fieri queat, machinæ externâ vi actæ, non anteponat? Igitur divinæ gloriæ majorem rationem habent, qui vim à Deo acceptam, quâ per se agere possint, Creaturis tribuunt, quàm qui earum actiones Dei esse contendunt.

14. Secundò, hac posteriore sententiâ, Deus malarum actionum auctor statuitur; licèt perneget *Thomistæ*, sententiæ hujus propugnatores. Si enim quando homo quidpiam vult, ea volitio in eo gignitur à Deo, sequitur Deum esse mali auctorem, si ea volitio mala sit. Vult, exempli causâ, quispiam fidem Evangelio detrahare; quæ volitio mala est, nec potest à Deo gigni, nisi sit peccati auctor.

15. Atque hæc objectio æquè firma est, seu admittatur cum Thomistis *prædeterminatio physica*, quâ causæ secundæ, antequàm operentur, accipiunt à Deo *influxum*, ut loquuntur, quo posito, non possunt non operari; seu quis dixerit non prædeterminari quidem causas secundas à Deo, sed tantùm ab eo *τὸ εἶναι* actionibus Creaturarum conferri, eo momento quo operantur. Nam dare *τὸ εἶναι* actioni cuipiam est

est facere ut actio quæ non erat sit, adeoque eam reverâ edere: ut *prædeterminare* aliquem ad aliquid faciendum, ita ut, eâ positâ *prædeterminatione*, nequeat ab eo faciendo abstinere, eodem recidit ac id ipsum facere per se.

16. Alii quidem difficultatem eludere nituntur, distinctione inter id quod est in actione *morale & physicum*, aut inter actionem *in se consideratam*, & *relationem* ejus ad certum *objectum*. Aiunt à Deo fieri quod physicum est in actione, non quod morale; actionem ipsam, non quod in ea respectu objecti vitiosum est. Verum, ut *aliud agendo alibi observavimus, hæ distinctiones mera sunt aurium ludibria. Etenim licet abstractione possint morale à physico, actio ipsa à relatione ad objectum distingui; non sequitur ea esse divisa, aut actionem singularem posse divisim ita edi, ut Deus partem ejus, alteram Creaturæ faciant. Nulla est actio in genere, omnes sunt singulares & eo ipso momento, quo eduntur, versùs certum objectum ferantur. Igitur eæ opiniones, dum primâ fronte videntur ad divinam gloriam excogitatæ, reverâ Deo detrahunt honorem sanctitatis.

17. Hoc adeò manifestum est, ut non opus esset rei ampliùs inhærere, nisi paucis objectioni quorundam Metaphysicorum respondendum esset. Aiunt à solo Deo posse Entia creari, adeoque actiones Creaturarum, quæ actiones Entia sunt, ei esse tribuendas. Fatemur quidem à Creaturis non posse novas substantias creari; sed quare non possint substantiam aliquam modo quopiam novo adficere, non vi-

G 2

de-

* *Logic. P. I. C. 10. & IV. C. 9.*

demus. Imò contrà sentimus, & ipsi Mentem nostram à nobis modificari, variis rationibus, nobis conscii sumus. Ipsi volumus, aut voluntatis impetum cohibemus, prout videtur, variis in rebus. Ipsi etiam nobis conscii sumus, eaque conscientia cogitatio est, seu modificatio Mentis; quæ modificatio planè nostra est, non aliunde nobis injecta. Igitur licèt substantiarum procreatio supra nos sit posita, accidentia gignere possumus.

18. Neque hoc quidquam divinæ gloriæ detrahit, quoniam hoc ipsum quod accidentia procreamus à Deo, non à nobis, habemus, cui nos totos debemus. Præterea tantum est discrimen inter substantiæ è nihilo creationem, & modi alicujus generationem, ut semper immensum, hac in re, inter Deum & homines supersit intervallum; cùm præsertim Deus accidentium, quæ à Creaturis fit, procreationem & norit, & impedire, si ei videtur, possit.

19. Tertia divinæ Providentiæ actio est *Gubernatio*, quæ cùm in rerum merè corporearum, tum in humanarum administratione sita est. In ea administratione Deus viis jam institutis, à prima rerum creatione, aut inusitatis utitur. In priore agendi ratione, summa postulatur sapientia; cùm in tam multiplici causarum corporearum & liberarum concursu videre quid futurum sit, atque eventibus moderari difficillimum sit, Summa verò Dei Potentia elucet, in extraordinariis eventibus; etenim novas leges, prout libet, naturæ rerum præscribere ejus solius est, qui ordinarias semel posuit. Per ordinarias naturæ leges non potest, exempli causâ,
cada-

cadaver in vitam rursus vocari. Dissoluta semel corporis humani compages numquam reficitur, quod experientiâ certissimâ constat. Igitur si homo mortuus ad vitam redeat, non potest hoc esse effectus legum naturæ ordinariorum, sed tantum voluntatis extraordinariæ Legislatoris summi, qui omnia è nihilo eduxit.

20. Verum hinc observandum, non semper à nobis posse inusitados ejusmodi eventus ab ordinariis secerni; quia rem usitatam quidem in se, sed circumstantiis nobis ignotis, extraordinariam, sine interventu causarum secundarum, Deus potest facere. Exempli causâ, nihil est pluviam frequentius, nihil, secundum veteres naturæ leges, facilius, ubi sunt multi in aëre vapores, qui frigore aut vento condensantur. At si nulla corporea causa vapores è terra educat, nulla eos in pluviam cogat; sed solus Deus hoc efficiat, tum est extraordinaria pluvia. Verum hanc pluviam ab ordinaria secernere nobis non licet, nisi Deus ipse revelarit.

21. Ceterum divina Providentia aliter se gerit, circa causas liberas, ac circa eas quæ ineluctabili mechanismo agunt. Non eodem modo percelluntur Spiritus ac corpora, ideoque aliter reguntur. Sed quomodo hinc Deus agat, & quotuplici ratione, ignotum est. An per se ipse cogitationes animis ingerat, an utatur tantum externis objectis, aut quando alterutrâ tantum adgrediatur homines viâ, nobis prorsus latet. Ideoque, cum præsertim Theologi hæc soleant excutere, pluribus de iis agere supersedebimus.

CAPUT VII.

De Infinitate & Omnipotentia Dei.

1. **O**ntologia nostræ Cap. XVII. ubi de Finito & Infinito egimus, paucula de Infinitate Dei prælibavimus. Inter Infinitatis genera eam quæ *perfectioris* dicitur, & quæ in solum Deum cadit recensuimus. De qua paullo distinctius hîc sumus acturi.

2. Duplici ratione divinæ proprietates infinitæ dici possunt, *numero & intensione*. Numero infinitæ sunt proprietates divinæ, quòd Deus in se complectatur proprietates omnes possibles; quæ tot sunt numero, ut numquam exhaustiri queant. Hoc inde liquet, quòd Deus omnia possible efficere queat, seu omnia quorundam ideas formare possimus, è nihilo educere, ut infra ostendemus; nemo autem dare possit quod non habet, ut sæpe diximus. Igitur Deus omnes omnium rerum possible proprietates in se habet; ideoque, vel hoc respectu, infinitus dici potest.

3. Si omnia, quæ sunt, Naturarum genera nobis nota essent, fortè inde etiam infinitatem Dei colligere possemus. Fortasse enim sunt infinita Entium re ipsâ existentium genera, infinitisque eorum gradus inter Nihilum & summam illam Naturam, quæ omnia è nihilo eduxit. Certè Opificem, cujus est infinita beneficentia, non deceat numerus infinitus Creaturarum, in quas inexhaustas suas opes effuderit. Vel minima arcu-
nulæ

nulæ particula est divisibilis in infinitum. Sed quia conjecturis hîc agere nolumus, priore potius ratiocinatione, ad probandam infinitatem proprietatum divinarum, nitimur.

4. *Intensione* verò infinitæ sunt Dei perfectiones, quòd nullus earum capi possit terminus, atque ad omnia prorsus objecta ad eas pertinentia extendantur. Exempli causâ, duratio Dei dicitur infinita; quia neque habuit initium, neque finem habitura est. Nemo potest indicare divinæ durationis terminum, ultra quem Deus neque fuerit, neque erit; ut ostendimus, ubi de *Æternitate* egimus. Scientia Dei infinita dicitur, quòd omnia quæ possunt sciri, Deo nota sint, nec quidquam sit, de quo dicere queamus: hucusque non porrigitur Dei cognitio, aut hîc est ultimus divinæ cognitionis terminus.

5. Quando ita loquimur, probè observandum est nos intelligere tantum objecta realia; non verò repugnantes ideas, quæ propriè nihil sunt. Si ergo dicimus Deum omnia scire, non intelligimus voce *omnia* repugnantes propositiones, quæ non sunt scientiæ ullius objecta. Nemo dixerit detrahi Omniscientiam Deo ab eo, qui Deo notum esse circulum quadratum negarit; quia reverà circulus quadratus est idea contradictoria, seu merum nihil. Igitur non præfiniuntur divinæ scientiæ limites, ubi id quod naturâ suâ sciri non potest Deo notum esse negatur. Modo nulla res *γινώσκεις* Deo latere, nec ulla propositio, quæ intelligi queat, illum fugere dicatur, satis est.

6. Hoc ipsum dicendum de Omnipotentia Dei,
G. 2 quæ

quæ est facultas omnium, quæ concipi possunt, faciendorum. Vidimus * nos ad Potentiæ divinæ cognitionem pervenire, ex nostra ipsorum conscientia, quâ aliquid à nobis posse fieri sentimus; sed hinc colligimus Deum esse nobis potentiorum; quod ea fecerit quæ nos non possemus, quale est initium dedisse humano generi nondum existenti, ut reliquarum omnium rerum procreationem omittamus.

7. Verum quando cogitamus Deum ab æterno fuisse, nec quidquam eorum quæ habet ab alio accepisse, sed per se & naturâ suâ semper habuisse; eò faciliè devenimus ut Potentiam, ut & reliquas ejus proprietates, esse infinitam agnoscamus. Etenim qui tantæ præstantiæ est, ut duratione infinitâ sit præditus, utque nihil ab ullo Ente acceperit; nullos etiam proprietatum terminos habere potest. Proprietates finitas eæ Naturæ habent, quæ eas ab aliâ ipsis fines statuente acceperunt; non quæ sibi ipsa, si ita loqui licet, pro arbitrio quæ voluit dedit.

8. Quoniam ergo nulla fuit antiquior Natura, quæ Deum facultatibus quas habet ornaverit, Potentiæ ejus nulli prorsus sunt limites; seu omnia potest facere, quæ fieri possunt. Nullam rem animo concipere quimus, ad quam non porrigatur divina potentia; ostendimus enim alibi † ea demum possibilia à nobis dici, quorum ideam formare possumus.

9. Hic rursus observandum est, quod jam monuimus, & quidem eò diligentius, quod plures hac de re inter Philosophos Christianos ortæ sunt controversiæ, quia non satis intellexerunt nonnulli
quid

* Sup. Cap. II. 8.

† Ontolog. C. XIV. 6.

quid sibi vellent. Qui dicunt à Deo omnia posse fieri, voce *omnia* non complectuntur ea quæ naturâ suâ fieri non posse à nobis intelliguntur, sed tantum *omnia possibilia*.

10. Quæritur, exempli causâ, an Deus possit facere ut aliquid sit & non sit simul? Deum quidem posse facere ut aliquid, quod non erat, sit, seu existat: aut ut aliquid, quod erat, non sit, seu desinat esse intelligimus. Sed quis intelligat vi divinâ posse fieri ut aliquid sit, & non sit simul? ut propositio sit simul vera & falsa, eodem sensu? Hæc certè propositio, quod de repugnantibus omnibus & alibi à nobis observatum est, sensu omni destituta est; nec qui eam profert magis intelligitur, quàm si Linguâ sibi & aliis ignotâ uteretur, aut prorsus fileret. Aliquid, quod est & non est simul, est merum non Ens, nulliusque aded potentiæ objectum.

11. Igitur qui, divinæ potentiæ reverentiores ut videantur, negant se audere dicere à Deo repugnantia non posse fieri, sibi ipsi fortè, aut certè aliis speciosis vocibus illudunt. Contra qui à Deo talia fieri posse negant, ii nihil divinæ potentiæ detrahunt; quandoquidem hoc eodem recidit, ac si merum nihil esse divinæ objectum potentiæ negarent.

§. Ontolog. C. XIV. 12.

C A P U T VIII.

De Miraculis.

1. **Q**Uæ de divina Omnipotentia modò diximus, non intempestivè hîc de *Miraculis*

agi posse nos admonent. Qua quidem in re, quæstiones Theologicas, quoad ejus fieri poterit, vitabimus, hîc enim pænè solam Rationem audimus. Primum itaque, quid propriè miraculum vocetur, & quo discrimine vera à falsò sic dictis fecerni queant; secundò à quo fieri, & quæ inde deduci consecraria possint; tertio circa quæ miracula edantur, ostendemus.

2. *Sectione II. C. 4.* hujus Opusculi, ut miraculum quidpiam vocetur, tria postulati obiter diximus, quod accuratiùs hîc excutiemus. Oportet I vires humanas superet: II. Præter constantem naturæ rerum corporearum ordinem sit: III. Si quod, in cujuspîam gratiam, deducendum ex edito miraculo consecrarium est, id ab eo cujus potentia, aut in cujus gratiam sit prædici, aut saltem eo tempore, quo eo indiget, evenire necesse est. Quæ tria singillatim explicabimus, quippe quæ solvendis, quæ hîc proponi solent, quæstionibus haud parum conducant.

3. *Primum* ergo, miraculum non dicitur, si quis quadringenta pondo humeris ferat, neque enim hoc excedit vires humanas. Sed si quis aliquot millena pondo bajularet, miraculum haberetur, si modo & alia, quæ adjecimus, adessent indicia; est enim prorsus supra humanas vires tantum pondus humeris gerere. Sunt qui velint, miraculum dici propriè non quod hominum dumtaxat, sed Creaturarum omnium vires superat, infinitamque potentiam necessariò postulat. Verùm eos falli in sequentibus, ubi de auctore miraculorum, ostendemus.

4. In-

4. Interea hinc colligere indicium possumus, quo falsa miracula à veris secerni sæpe possunt. Quod quasi miraculum venditatur, si vires humanas non superet, aut humanâ arte fieri queat, id suspectum esse debet. Exempli causâ, quidpiam, quod humano capiti simile sit, incorruptum per aliquot sæcula servare non est supra humanam artem positum. Cereum enim effingi caput potest, humano simile, & quod annos feret. Itaque ante omnia diligentissimè inquirendum an non ars, aut fraus lateat; quod examen si inire non liceat, aut res in medio relinquenda, aut suspecta habenda, si sint suspicandi rationes.

5. *Secundò*, neino miraculum editum censeat, si metalla igne liquefacta; lapidesve in calcem redactos viderit, quia experienciâ hanc esse igni vim inditam constat. Sed si quis vidisset homines, illæsis & vestibus & corpore, per medias flammâs in fornace diu incedere; is meritò, si modò tertium non deesset indicium, miraculum in gratiam eorum factum hoc vocaret. Hic quoque rem factam esse, ut creditur, certissimum ante omnia sit oportet; alioquin ubi de re ipsa non constat, an sit præter naturæ ordinem frustra quæritur, aut probatur; quod vulgò ab iis, qui ficta venditant miracula, fieri solet.

6. Hoc veri miraculi indicium quidam incertum facere nituntur, hoc argumento; quòd cum rerum naturæ ordinem non planè noscamus, & innumeræ esse queant nobis causæ ignotæ, quæ inusitados edant effectus, quidpiam esse præter naturæ ordinem satis certò dijudicare ne-

queamus. Rerum quidem naturalium inadæquatam nobis esse ideam, aut an sit adæquata scire nos non posse, ultrò fatemur. Attamen tanta non est ignorantia nostra, ut numquam quidquam, præter naturæ ordinem, esse adfirmare possimus. Multa Gentium & sæculorum omnium experienciâ constant, qualia sunt quæ modò diximus. Proprietates quidem omnes humanæ naturæ, & substantias quibus homo constat, non satis esse notas passim ostendimus; nec eò seciùs ab homine decem millia pondo bajulari, & ignis vehementiam, sine detrimento, ferri non posse notum est. Si quis tantum pondus ferat, aut illæsus in mediis ignibus diu maneat, id præter naturæ esse ordinem omnibus liquet. Si diceretur Cometa ad Solis nostri vorticem adpulsus, præter naturæ ordinem esse, posset hoc in dubium revocari; quia satis nobis non est notus Cometarum motus, ut quid sit præter ordinem quo moventur certò definire queamus. Sed ubi de rebus sermo est, quas omnes homines semper eodem modo se habere experti sunt; quid sit præter naturæ ordinem pronunciare certò possumus, ut ex adlatis exemplis intelligere est.

7. *Tertio* loco, miraculum non haberetur, ex quo quidem duci posset consuetudinem in gratiam cuiuspiam, quod nec opinis omnibus eveniret, neque cuiquam prodesset. Dicitur, exempli causâ, à *Curtio* cadaver Alexandri, septem post ejus mortem diebus, sub fervido Mesopotamiæ cœlo, nullâ tæbe, ne minimo quidem livore corruptum, & vultus ejus vigore, qui ex spiritu constat, destitutus non fuisse. Hoc si verum statuatur, nulli
tamen

tamen confectario locum præbēbit; quia nemo hoc præviderat, nec in cuiusquam emolumentum vertit. Idem iudicium de longè maxima portentorum, quæ apud *Livium* sunt, parte ferendum est. Sed si quis tempus, quo portentum futurum erat, significarit, idque in rem suam aut alterius converterit; tunc hoc inde potest confectarium duci, portenti auctorem hoc ei revelasse, adeoque miraculum in ejus gratiam edere voluisse; quod non faceret nisi is, in cuius gratiam id edidit, illi acceptissimus esset. Ita Moses, qui prædixit Israëlẽ à Deo liberatum iri, pridie ejus diei quo inare Erythræum discedere jussum est coram Israëlẽ, hoc quoque vaticinio ostendit verum se esse Prophetam, Deoque Israëlẽ ex Ægypto egressum placere; neque enim Deus in gratiam impostoris, & ut evaderet invisus sibi populus, ejusmodi miraculum fecisset.

8. Hic tertius miraculi character inanem esse ostendit eorum objectionem, qui miracula ordini cuiuspiam naturæ minùs noto, necessariò tamen sese evolventi, tribuunt; si enim ordo ille naturæ ignotus est humano generi, quĩ factum ut Prophetæ, Christúsque & Apostoli ejus ordinis effectus ita præviderint, ut post eorum verba, aut preces, semper evenerint? Huic quæstioni reponere illi quidquam nequeunt; sed etsi videntur miraculorum historiam admittere, eam falsam re ipsã existimant; nec adlatam objectionem, quæ historiã ipsã evertitur, invenerunt alia de causã, quàm quia historiam apertè negare ausi non sunt.

9. Cùm autem tria, quæ memoravimus, in

Scripturæ miraculis reperiantur; ea miraculorum vocabulo digna esse facile colligere est, & nisi à Theologicis, quantum potest, abstinere decrevissemus, præcipuis aliquot selectis quæ à nobis de miraculis generaliter dicta sunt hîc aptaremus. Verùm hoc non est hujus loci, neque factum est difficile.

10. Jam videndum quæ sit causa efficiens & proxima miraculorum. Ipsâ descriptione miraculi homines, & causas naturales seu corporeas, secundum ordinem à Deo ab initio institutum actas, exclusimus. Superfunt Spiritus humanis Mentibus præstantiores, sed creati; atque ipse, Creator omnium, Deus. Sunt qui præter ordinem naturæ quidquam fieri posse negant ab ullo, nisi ab ejus institutore Deo, imò & *potentiam infinitam* ad miraculum edendum postulari aiunt.

11. Non negaverimus innumera miracula divinæ potentiæ immediatos esse effectus; adeoque ei tribuenda, cujus infinita est potentia, quod Scriptura multis locis testatur. Sed quaeritur an semper ita sint supra omnium Creaturarum vires, ut soli Deo, quasi *causæ totali & immediatæ*, tribuenda sint? Ut adfirmatione respondere possemus, oporteret terminos potentiæ omnium Creaturarum nobis esse notos; & miraculorum naturam ejusmodi esse, ut extra eos terminos posita esset. At miracula quidem præter naturæ ordinem fiunt, sed unde nobis constat Deum Spiritibus nullis violandi ejus ordinis potentiam unquam concessisse? Certè quamquam is ordo est ab infinita potentia institutus, non sequitur eum à sola ea potentia

tia immutari posse, Hinc etiam plurima portenta inter Israëlitas Angelorum ministerio edita esse, Deo jubente, memoriæ proditum est.

12. Credibile etiam est ab Angelis numquam eum violari ordinem, nisi jubente, aut peculiaribus de causis permittente Deo. Indecorum enim esset ordinem, à summo rerum omnium Domino sapientissimè institutum, temerè passim à Creaturis immutari. Atque hinc fit ut rarò turbatus sit, nec sine gravissimis causis; ut facilè ostenderemus, si hîc miracula in Sacris Litteris memorata expendi institutum nostrum pateretur.

13. Quæ diximus de Angelorum potentia, ea videntur æquè de malis ac bonis debere intelligi; quamvis negare nolimus inæqualem fortè esse variorum Angelorum potentiam, ut alii facilè quod aliorum vires superat efficere queant. Verùm quia hæc omnia ignota sunt, & omnis via, quâ ad eorum penitiorem cognitionem perveniri possêt, præclusa; conjecturis indulgere supervacuum est. De potentia Cacodæmonum diximus, quæ verisimillima visa sunt. S. II. c. 4.

14. Sed quæritur hoc in loco, si Deus atque Angeli miracula edant, primò unde possimus scire an miraculum à Deo, an ab Angelo sit editum? Secundò, si concedatur ab Angelo profectum, quî malum Angelum à bono discernere? Certè cùm miraculum non postulet naturâ suâ causam, cui potentia insit infinita, ex ipso miraculo evidentia auctoris ejus indicia elicere non possumus. Sed quò difficilius videtur miraculum,

lum, eò magis ad infinitam potentiam accedere à nobis judicatur. Exempli causâ, certa prædictio rerum multis sæculis postea futurarum adeò difficilis videtur; ut quamvis scientiæ Angelorum limites nobis ignoti sint, attamen eam ad solum Deum pertinere censeamus. At excitare procellam, licet supra vires humanas sit, nec alioqui futurum esset, ejusmodi esse videtur, ut ab Angelo & malo & bono fieri posse facile existimetur.

15. Ad alteram quæstionem quod adtinet, de discrimine inter bonorum & malorum Angelorum miracula inveniendò, certiora nonnulla responderi possunt. Cùm veritas simplex, & una sit, semper sibi constat. Ideoque quodcumque miraculum eò pertinere videretur, ut quidpiam falsum nobis persuaderet, id à mendace adeoque malo Angelo profectum oporteret. Si ergo miraculum ad confirmandam doctrinam; quam falsam esse ex indubitata Revelatione; aut Ratione scimus, fieret; id fallaci auctori illico tribueremus, & insidias à Cacodæmone simplicioribus strui judicaremus. Contrà si miracula eò spectare videamus, ut homines ad Revelationis & Rationis ductum sequendum excitent, ea si non Deo, saltem bono Angelo meritò tribuimus; neque enim mali Angeli, virtutis ac pietatis hostes, ut iis adhæreamus umquam operam dabunt. At si portentum ederetur, cujus finem nullo modo adsequeremur, id cui tribui oporteret in dubium revocari posset.

16. Ex hujusmodi etiam miraculo, quod de portentis Ethnicorum suprà diximus, nullum certum

certum duci posset confectarium. Sed si quis ad homines erroribus & vitiis inquinatos veniat, eos ad saniores mentes traducturus; & postquam docuit quid credi, quid fieri ab iis, ut se & erroribus & vitiis liberent, oporteat, dicat se à Deo propterea missum, & argumentum mandatorum à Deo acceptorum portentum quoddam subitum editum iri pronunciet, idque eveniat, dubium esse non potest quin verum dicat. Nam nec Angeli mali doctrinæ veræ & sanctæ pondus, edito portento; neque Deus aut boni Angeli plano ac pravo homini auctoritatem, turbato propterea naturæ ordine, conciliare velent.

17. Neque dixeris hominem fallacem extraordinarium causarum latentium effectum in suam rem vertere, & credulæ plebi id in sui gratiam editum persuadere posse, quamvis is effectus non evenire non potuerit. Locus huic exceptioni in rebus miris, quas post eventum vir callidus interpretatur, esse potest; sed ubi prædicitur effectus planè inusitatus, & qui à nemine præcognosci queat, ipsa prædictio manifestum est revelationis divinæ indicium. Sic, ut jam monuimus, cum Moyses prædictioni, de aquis Erythræi maris discessuris, respondisset eventus, nemo dubitare potuit quin hoc ei revelatum esset ab eadem Natura quæ miraculum edidit; imò quin ipsum miraculum, quod tam opportunè accidebat, in ejus gratiam factum fuisset. Sed cum Alexandro per littus, sub Climace Pamphylæ monte, iter facturo, Austri quibus flantibus transiri illac non poterat, in Septemtriones sunt mutati, idque ipse non *sine numine* factum inter-

interpretaretur; irrideri meritò poterat, cùm nihil sit vento mutabilius, & insperata opportunitate usus esset.

18. Postremò, ut de Miraculis tractationi finis imponatur, ostendendum esset in rebus possibilibus, non in effectibus repugnantibus, sita esse miracula; nisi jam, ubi de Omnipotentia Dei egimus & alibi, divinæ Potentiæ objecta non esse repugnantia demonstrassemus. Itaque nihil quidem ea de re addemus; observabimus dumtaxat, si omnia Veteris & Novi Testamenti miracula animo versentur, nullius planè mentionem fieri, quod ita naturæ rerum repugnet. Portenta omnis generis Deus edidit, sed omnia possunt Propositionibus exprimi, quarum sensus probè intelligitur. Fecisse, exempli causà, ut qui mortuus fuerat in vitam rediret facilè intelligitur Deus. Sed si quis nobis narraret Deum fecisse ut unus, idemque vir vivus & mortuus esset, hoc est, viveret & non viveret eodem tempore; eam Propositionem numquam intelligere possemus, frustra que nobis, quasi credenda traderetur.

19. Hinc miraculum, quod nunc Christianorum haud exigua pars in Eucharistia fieri vult; ubi, ut aiunt, unum idémque corpus est extensum & non extensum, unum & non unum; hoc, inquam, miraculum nullà ratione admitti posse colligimus. Possemus & alia indicare, quibus ab omnibus aliis, quæ verè accidere, miraculis differt; nisi hoc ad Theologicas controversias, quas vitare decrevimus, nos abduceret.

20. Ejusdem generis est miraculum, quo Humanitatis Christi proprietates Divinitatis communes

munes factæ esse, & vicissim divinæ Humanitatis ab aliis adfirmantur. Unum idemque subjectum, qualis est Humanitas, non potest esse simul Humanitas & non Humanitas; ideoque quidquid dicatur de Communicatione illa Idiomatum, non magis potest intelligi quàm Transsubstantiatio; nec creditur etiam ab ullo, cùm repugnantia credi nequeant, quamvis cæca dogmatum ejusmodi tantoperè jactentur fides.

C A P U T IX.

De Immutabilitate & Simplicitate Dei.

1. **I**Nter divina adtributa, quasi omnium aliorum vinculum, habetur *Dei Immutabilitas*; quâ fit ut neque quidquam adquirat quod non habuerit, neque quidquam amittat umquam perfectionis. Summatim considerata ex ejus æternitate veluti manat. Quod enim semper fuit, ut causa ad existendum non indiguit: ita nec ulla causa ad ea omnia ab æterno possidenda, quæ haberi possunt, indiget. Quæ autem semel habet amittere non potest, quia ejusmodi Natura per se ipsa non abjiciet perfectiones suas; neque ab alia ulla iis spoliari poterit.

2. Immutabilitas autem Dei potest duplici ratione considerari, & primò quidem divinæ naturæ, secundò decretorum ejus respectu. Immutabilitas, quatenus naturam divinam respicit, in eo sita est ut nulla mutatio fiat in proprietatibus Dei;

Dei; altera verò decretorum divinatorum, ut ne voluntatem ex eventibus nec-opinis, aut ex mutatione consilii, quæ ex ignorantia aliqua oriatur, mutare Deus videatur.

3. Facilis est intellectu naturæ seu proprietatum divinarum immutabilitas; propter adlatam rationem, §. 1. Sed difficilius est intelligere Dei consilia non mutari, si de iis ex actionibus ejus externis judicium feramus. Exempli causâ, Deus creationem mundi perficere certo demum tempore statuit, mutationes tempestatum & omnium pænè rerum sub-lunarium varias esse voluit, quod primâ fronte consiliorum varietatem arguere videtur.

4. Verùm solvetur is nodus, si in animum revocemus mutationem in actionibus duplicis esse generis. Altera subitanea est, quando aliquid evenit, quod prævisum non fuerat; ut cùm Nauta velificationem, mutato subitò vento, commutat, & in alium tendit portum, quàm animo destinaverat. Hæc mutatio non cadit in Deum, quia nihil non prævisum ei contingit. Altera verò est antea jam concepta animo, quàm res eveniat quæ mutationem postulat, ut si quis prævideat aliquid futurum, quod exiget ut aliter tunc agat, quàm nunc agit. Hæc mutatio nihil habet, quod ipsum dedeceat Deum, qui semper in se idem manet, quamvis extrinsecus aliter agat.

5. Deus ab omni æternitate, certo æternæ durationis articulo (quem solus intelligit, quippe qui solus totam æternitatem capit) mundum

dum creare constituit apud se ; quod decretum postea, statuto tempore, exsequutus est. Licet actio hæc non sit cœterna decreto, tamen nihil naturæ divinæ præstantiæ detrahit, cum non subiti effectus consilii, sed æterni decreti exsequutio sit. Similiter mutationes, quæ in rebus corporeis constanter eveniunt, quales sunt temporum vicissitudines, cum, secundum quasdam leges semel positas, semper fiant, nihil habent quod divinam lædat immutabilitatem.

6. At saltem, inquiet fortè quispiam, mutatur in eo Deus, quod actionem edat certo tempore, quam alio non edit. Antequàm creasset mundum, eam actionem quâ mundum creavit non ediderat; neque post creatum mundum, umquàm edidit. Sine dubio ea in re aliqua est mutatio, sed cum actio sit tantum effectus accidentalis proprietatum Rei agentis, mutationem nullam in proprietates ipsas inducit, si modò facultatem Rei agentis non exhauriat. Si Potentia Dei agendo exhauriretur, actiones ejus mutationem in divinam naturam inducerent; verum nihil ejusmodi evenire intelligimus. Præterea, si Deus agendo diceretur aliquid adversum virtutibus fecisse, tunc actiones Dei in eo mutationem crearent Deo indignam; sed si semper agat convenienter virtutibus suis, mutatio, quæ in Deo fit, nullo modo immutabilitatem ejus minuit.

7. Magnam cum immutabilitate Dei adfinitatem habet ejus *Simplicitas*, quæ à Metaphysicis Compositioni opponitur. Hoc adtributo Deus est, ut putant, ita simplex, ut omnis
pror-

prorsus Compositionis, cujuscumque tandem sit generis, sit expers. Non est compositus ex partibus divisibilibus, ut corpora, sic enim posset à Creaturis adfici & mutari. Non est compositus ex Essentia & Existentia, sunt enim in Deo inseparabilia, cum Deus essentialiter sit.

8. Sed Metaphysici præterea negant eum ex Genere & Differentia compositum esse, hoc est, quidquam esse in Deo, quod sit ei commune cum certo genere Entium; quoniam proprietates ipsæ Creaturarum, quæ Deo insunt tamquam Causæ, in eo sunt sine defectibus, quibus in Creaturis laborant. Verum cum ejusmodi compositio sit Rationis, & abstractione merâ distinguatur Genus à Differentia; quamvis admitteretur in Deo, nullam labem ei adaspergeret; non magis quam abstractæ ejus adtributorum distinctiones.

9. Negant etiam Metaphysici Deum compositum esse, ex Subjecto, & Accidentibus. Verum hîc adfirmant quod ex eorum principiis intelligi non potest; si enim in Deo sunt volitiones variæ, quarum efficaciam varia sint ejus opera effecta, quæ non fieri, si voluisset, poterant, seu quæ liberè à Deo facta sunt; non potest negari quin in Deo sint accidentia. Illæ enim volitiones cum, secundum Metaphysicos, liberæ sint, potuissent in Deo non esse; & reverâ ubi res, quam voluit, Deus, peracta est, non sunt amplius.

10. Si in animum revocemus nos non aliter nosse Deum, quam à posteriore, esque tribuere, defectibus omnibus remotis, quæ in nobis sensimus

finis esse, animadvertemus nos non aliter posse singulas ejus intelligere cogitationes, quam ut nostras intelligimus. Igitur ut quasi accidentia intelliguntur à nobis, quæ singillatim cogitamus: ita cogitationes singulas Dei, quasi accidentia quædam consideramus. Hoc tantum hîc faciendum superest; ut omnem hinc defectum removeamus. Nullus autem videtur Deo tribui, quamvis dicatur cogitationes habere accidentales, quas non habere posset; modò ex cogitationes nihil complectantur, quod divinæ præstantiæ repugnet. Exempli causâ, si statuamus à Deo liberè creatum esse mundum, ita ut eum non creare potuerit, actio ea Dei, seu volitio creandi mundi potuit in Deo non esse; neque hac opinione, quidquam divinis perfectionibus detrahitur, quia creatio mundi nihil habet quod Deum dedeceat.

II. Qui negant Deum esse compositum ex Actu & Potentia in easdem difficultates se conjiciunt, quis enim possit intelligere in eo Ente nihil esse potentiâ, quod innumera facere potest, quæ non facit? Verùm hæc compositio est tantum abstractio Mentis, quâ posita nihil sequitur incommodi; modò ne ulla nova perfectio Deo accedere posse dicatur, quod per ejus immutabilitatem non licet.

CAPUT X.

De Unitate Dei.

1. **P**ostquàm Deum esse ostendimus, variaque ejus adtributa physica lustravimus, unum superest considerandum ; nempe , *Unitas* summæ illius Naturæ, cui reliquæ omnes ortum debent. Probavimus quidem antehac debere esse *Causam* æternam omnium rerum quæ cœperunt ; sed nondum satis ex dictis, utrum dicere nos oporteat *Causam*, vel *Causas*, liquidum est.

2. Si expendamus argumenta, quibus æternitas Causæ alicujus ostenditur, nullum comperiemus esse, quod plurium Causarum æternarum suspicionem vel minimam moveat. Non possumus quidem, hoc in loco, in medium omnia ea argumenta proferre ; sed unum, quo usi sumus Cap. I. hujus Sectionis, instar omnium erit. Diximus omnia, quæ initium habuerunt, ab alio fuisse procreata, quia nihil per se è nihilo emergit : unde collegimus oportere esse causam æternam, quæ Entibus non æternis initium dederit. Ut autem inñictum habeatur hoc argumentum, satis est Causam ejusmodi unam esse, nec ullo modo Causarum æternarum postulatur multitudo. Ut enim aliquid quod non erat incipiat esse, unica Causa æterna, æquè ac plures, efficere potest.

3. Hoc cùm ita sit, Philosophi unum esse Deum

Deum hinc colligunt, quòd si essent plures Dii, sibi invicem contradicere possent, & mutuo sibi impedimento esse. Nam quamvis concedant plurium Causarum æternarum voluntates in eo consensuras, quod erit virtutibus ac perfectionibus earum consentaneum: attamen posset fieri ut in rebus indifferentibus, aut æquè bonis, dissentirent. Exempli causâ, sit aliquid quod liberè fiat ab una Causa, & aliud item quod altera æquè liberè efficiat, quæ sint inter se contraria; orietur inde & dissensio & maxima omnium rerum perturbatio. Si esset indifferens utrum Solem oporteat lineam æquinoctialem obliquè secare, aut parallelo motu sequi; posset fieri ut una Causa hoc vellet, altera verò illud. Quid autem tunc fieret? Alterutra invita cederet, alterâ inferior esset; utramque autem æqualem & æternam statuimus. Si neutra cederet, quis hujus pugnæ finis esset?

4. Certè in regimine hujusce nostri Vorticis, in quo Terra sedes nostra circumagitur, nihil occurrit quod plurium Causarum gubernationem vel minimùm sapiat. Omnia constanti ordine peraguntur, & inferiores Causæ mechanicæ semper eodem modo agunt, quod unius summæ regimen satis indicat. Si quis diceret unicuique Vortici, aut saltem parti certæ rerum Universitatis suum esse peculiarem Opificem & Deum, suæ affirmationis rationem redderet oporteret. Deinde quid factum esset ut Causæ æternæ inter se ita mundum, aut ornandum, aut regendum divisissent?

5. Veterum Persarum * Philosophi hîc tamen intercedunt, quippe qui duo Principia alterum bo-

Tomus II.

H

ni,

* *Vide Thora. Stanlejum Hist. Phil. Orient. Lib. 2, c. 6.*

ni, alterum mali ponerent. Hoc vocabant *Arimanem*, illud *Oromazem*, dicebántque posterius causam omnium bonorum, similéque esse Luci; prius verò malorum omnium, & Tenebras referre. Ut hoc probarent, vitam hancce nostram bonis & malis mistam observari jubebant; quæ cum uni Principio tribui non possint, neque enim unica Natura malefica ac benefica simul esse potest; idèò necessariò duo Principia rerum, bonum & malum, agnoscenda statuebant.

6. Fatemur quidem vitam hancce bonis & malis physicis & moralibus esse mistam, imo bona malis superari; sed nullo modo inde colligas esse duo Principia. Potest enim unum idémque Principium iis, quibus benefacit alioqui, mala quædam *physica*, ut ab iis incipiamus, immittere; si mala ab animo nocendi cupido non proficiscantur, sed sint instar Pharmacorum, quibus morbos, in quos inciderent, aut antevertat, aut curet. Hoc autem ipsum hominibus usu venit, qui nisi malis coërcerentur, in extrema omnia se precipites darent. Nisi essent morbi, qui non forent valetudinis abusus? Nisi calamitatibus frangerentur ferocióres spiritus, quis secunda fortuna benè uteretur? Nisi mors hominum cœptis finem imponeret, quæ superbia esset potentiorum, quæ infirmiorum miseria? Igitur hæc aliáque id genus vitæ mala, propter quæ malum Principium oportere esse contendebant Persæ, eorúmque discipuli *Manichæi*, tantùm abest ut quidquam simile suadeant, ut contrà hinc colligere liceat unicum esse beneficum Principium; à quo tam mala, quàm bona fluant, quæ fuit pia Veterum Hebræorum sententia.

§. 6. *Nisi*

§. 6. *Nisi malis coercerentur, &c.*] Pulchrè hanc in rem Lactantius, Lib. de Opif. Dei, C. IV. *Si mors certa constituta esset atati fieret homo insolentissimus, & humanitate omni careret. Nam serè jura omnia humanitatis, quibus inter nos coheremus, ex metu & conscientia fragilitatis oriuntur, &c.*

7. Ad mala *moralia*, hoc est, vitia & flagitia omnis generis, quæ inde manant, quod adtinet; orta ea sunt, non culpâ Dei Opt. Maximi, sed hominum; qui Libero Arbitrio à Deo donati, eo in deteriorem partem abusi sunt, cum possent rectè uti; nam fatum Manichæicum, non minùs ac Stoicum, absurdissimum est commentum. Sed cur, inquiunt Manichæorum patroni, Liberum Arbitrium ab hominum Creatore, si bonus sit, iis est datum; cum probè sciret eos libertate illa sua abufuros? Fecit hoc Deus (si fas est hominibus talia rimari) ut summam suam potentiam, aliâque perfectissima adtributa sua hominibus patefaceret; non quodd eorum judicio, vel laudibus indigeat, sed quia illos ea cognitione doctiores & meliores reddere vellet; quæ beneficia in alias etiam intelligentes naturas, rei testes, redundarent.

8. I. Lapsus hominum cum per se malus est, tum innumera etiam mala peperit, non diffiteor, & pœnas etiam hujus atque alterius viæ iis contraxit. Sed Deus iis incommodis, pro sua summa sapientia & bonitate, cum in hac, tum in futura vita mederi potest, & sine dubio merdebitur. Bonos in terris tuetur, prout iis conducere novit, & eò magis in altera vita beabit, quò plura mala in hac tulerint. Malos etiam patitur esse, de quibus supplicium sumet, sed tamen justum, quod omnibus creaturis liquebit;

simúlque bonitate summa temperatum, Deus enim numquam bonus esse desinet Si quid sit hodie, iis in rebus, difficultatis, quidquid id est alterius vitæ luminibus, umbræ instar, evanescet. II. Adde & à Deo neminem damnari, propter lapsum, sed propter insanabilem in peccando contumaciam; resipiscentibus enim, seu ad meliorem frugem redeuntibus, ignoscere semper paratus est. III. Si vitia, & flagitia ostendunt humanam fragilitatem; virtutes & rectè facta naturæ humanæ præstantiam in clariore luce collocant, Deoque propterea gratiores homines sunt. Vitia sunt veluti umbræ Virtutum, quâ fit ut magis emineant, ut figuræ in pictura. IV. Inde magis etiam elucescit Dei Misericordia, quæ esset ignota, si nulli essent miseri; uti & Justitia, nullis poenas dantibus, obscurior esset; Liberalitas quoque Dei, in præmio adficiendis piis, etiam propter imperfectas virtutes; ac denique Sanctitas, in poenis, quibus ostendit quantum sit sibi invisum vitium, & quàm cara virtus, emicant. Uno verbo tota Evangelica OEconomia, è qua radii adtributorum divinatorum undequaque erumpunt, Dei naturam omni perfectionum genere radiantem Creaturis omnibus objicit longè plenius, quàm si humanum genus nunquam peccasset. Verùm hæc sublimioris sunt investigationis, & pluribus discutienda essent quàm ut, in hac Epitome, pro rei dignitate tractari queant; si quis modò mortalium eò se adtolle-
re umquam possit.

9. Ceterùm Unitas Causæ supremæ, ex qua omnes aliæ pendent, non obstat quin possint esse multæ inferiores; per quas, veluti per Ministros,

stros, aut Instrumenta, omnia regat atque administret Causarum omnium Causa. Atque hinc nata est Veterum Ethnicorum πολυθεΐα, qui licet multos inferiores dicerent esse Deos, tamen eorum unicum Patrem esse agnoscebant; quod cum ex Poëtis, tum ex Philosophis facile probari posset, si res ad institutum nostrum pertineret. Satis erit observasse sapientissimos quosque Unitatem Dei agnovisse. Imò ipsi Persæ Unitatem boni Principii propugnabant, atque id potentius esse malo, quod tandem ab eo destruendum erat, dictitabant; quod eodem pænè recidit, ac si unicum esse summum Principium statuissent.

§ 9. *Hinc nata &c.*] Rem copiosissimè demonstravit *Red. Gudworthius* Systematis Intellectualis Cap. IV.

C A P U T XI.

De Proprietatibus Moralibus Dei.

1. **C**apite II. hujus Sectionis, breviter ostendimus quâ ratione proprietatum Dei moralium, quæ *Virtutes* vocantur, ideas effingamus. Nunc idem argumentum paullo diligentius pertractandum est.

2. Hominum Virtutes ad tria genera, pro numero objectorum in quæ feruntur, possunt revocari. Aliæ ad nos ipsos, aliæ ad proximum, aliæ ad Deum pertinent. Ad eas veluti manu deducimur, ipsarum rerum humanarum constitutione, cui si convenienter agamus, Virtutem colemus; quod paucis ostendemus, quia nisi hoc probè intellex-

rimus, idea divinarum Virtutum nobis fallax obversetur necesse est.

3. Virtutes quæ ad nos ipsos pertinent eò omnes spectant ne animum aut corpus inepta ad ea, ad quæ naturâ suâ comparata sunt, reddamus; adeoque culpâ nostrâ felicitate, quam consequi possumus, excidamus. Sic veritatis, & rerum utilium cognitionis amor, eò tendit ut nobis ad felicitatem via aperiatur. Sobrietas, quæ ad corpus pertinet potissimum, colenda nobis est, ne & animum hebetiorem intemperantiâ, & corpus infirmum potius aut cibi nimiam copiâ reddamus; adeoque inepti rebus omnibus evadamus. Itaque convenienter naturæ nostræ agentes Virtuti constanter adhæremus.

4. In Deo quidem non sunt virtutes, quæ ad vitanda mala, quorum naturâ suâ immunis est, spectent; sed primò Deus nos ita creavit, ut virtutes illæ sint nobis necessariò colendæ, si beati esse volumus. Unde colligimus eas virtutes Deo probari, quæ enim Opifex non probaret quod ad suum opificium factum tectum conservandum conducit? Illud autem Dei virtutibus hisce faventis iudicium virtus habeatur, quæ nostris, quantum per discrimen Dei & Creaturarum licet, respondet.

5. Deinde, quemadmodum convenienter naturæ nostræ agamus par est: ita Deus etiam convenienter naturæ suæ necessariò agit. Veritatem amat Deus necessariò, quia eam non potest ignorare, aut ex ejus cognitione ullum malum timere. Suæ naturæ repugnaret oporteret, ut mendacium amaret, aut probaret. Igitur in Deo, quemadmodum in nobis, virtus est Veritatis amor.

6. Vir-

6. Virtutes, quæ ad alios pertinent, hoc uno continentur præcepto: *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*; quod si observetur, felix, eatenus saltem, hominum vita evadet; si violetur, ut passim fit; inde innumeræ fluent calamitates, quod nos experientia satis docet. Cùm ergo aliunde nobis constet à Deo benefico nos non esse hîc collocatos, eo animo ut miseri essemus, improbat sine dubio vitia, quæ Societatis humanæ felicitati adversantur; contra virtutibus, quibus promovetur, suffragatur. Atque hæc suffragatio loco omnium nostrarum virtutum, quæ proximum respiciunt, esse potest.

7. Hoc ut liquidiùs constet, duas virtutes, Justitiam & Beneficentiam expendemus. Justitia in eo sita est, ut unicuique suum tribuatur, & dividitur in *distributivam* & *vindicatricem*. Distributivâ utimur, quando unicuique reddimus, ac conservamus, quod legitimâ viâ acquisivit, aut possidet. Nisi ita invicem ageremus, vitâ tolerari non posset, ideòque necessitas ipsa vitæ eò nos deducit. Deus ergo, qui necessitatis hujus auctor est, eam virtutem necessitate magistrâ nos docet. Ipse quidem eam, prout in nobis est, non habet; quippe cujus omnia sunt, & qui proinde nemini proprium quidquam eripere potest. Alterum Justitiæ genus est vindicatrix, quæ licet à privatis originem ducat, ejusmodi tamen est ut vetitum ejus, optimis de rationibus, sit iis exercitium. Sita est in pœnis, pro ratione peccatorum, irrogandis; quod à Magistratibus, jam constitutâ Societate, fieri debet. Ea virtus in Deo est, quippe qui summus hominum Judex naturâ suâ est.

H 3

8. Cùm

8. Cùm oporteat homines se invicem omni ratione adjuvare, ut beatam hñc degant vitam, pro benignitate ejus qui nos hñc collocavit; qui, neglectis vitæ officiis, voluntati divinæ erga homines adversatur, Deo ingratus est, adeoque ab eo jure suo beneficium nullum expectare potest. Si per totum vitæ curriculum pertinaciter injustitiæ adhæreat, quid jam superest, nisi ut Deus, qui Societatis humanæ auctor est & vindex, ei, quàm ingrata sibi sit injustitia, testatum dolore aliquo in eum immissio faciat? Sanè qui singulis Societatibus hñc in terris præsunt, injusti haberentur, si earum perturbatores impunè perpetuò abire sinerent. Hñc quidem aliqua est, circa moderationem pœnarum, & earumdem finem, difficultas; verùm eam non movebimus, ne instituti nostri finibus egrediamur.

6. Si homines ita inter se viverent, ut nihil sibi invicem tribuerent, nisi quod summo jure debitum esset, atque ex legibus exigì posset, infelicissima esset vita. Virtus, quâ aliis sine legis necessitate benefacimus, vocatur *Beneficentia*; estque in Deo multò præstantior, quàm in hominibus. Etenim licèt legibus civilibus non sanciat *Beneficentia*, attamen ab ipsa humanarum rerum constitutione præscribitur, ut modò ostendimus, quia sine ea vita vitalis non esset. At Deus nobis benefacit, non spe commodi quod à nobis expectet, sed mero præstantissimæ naturæ suæ impulsu; quæ eum Creaturis suis non benefacere, aut earum malum, quasi scopum suum, sibi proponere non patitur. Hanc autem virtutem in Deo esse scimus, ipsâ experientiâ,
sine

sine multis ratiocinationibus; sed ejus demum ideam formamus, postquam humanam Beneficentiam animo concepimus.

10. Similibus viis, ad aliarum divinarum virtutum cognitionem pervenimus. *Sanctus*, exempli causâ, dicitur, quia probat Sanctitatem hominum, nec contra eam agit, quam ipse constituit; quid enim Deum, ut contraria ageret, cogere posset? *Verax* esse censetur, quia qui Societatem humanam ita constituit, ut veracitas ad eam tuendam necessaria sit, ipse legem à se positam non violabit; neque id faciet, quod ingratiſſimos ei homines mendaces reddit.

11. Tertia virtutum humanarum classis in Deum ipsum fertur. *Religionis* nomine omnes continentur, quæ sita est primò in opinione de Deo, quâ ei nihil tam præstante natura indignum tribuamus, quantum per imbecillitatem nostram licet; deinde in veneratione animi, ejusque externa testificatione, quanta esse potest in eum qui omnes omnium rerum proprietates continet, & cui omnia ipsi debemus. Quoniam autem hæ virtutes sunt inferioris erga superiorem, cum nemo sit Deo superior, in eo esse non possunt aliter, nisi quia eas in nobis probat. Si homines venerari, atque in pretio habere debemus, pro virtutibus, quibus præditi sunt, & beneficiis quibus nos adfecerunt, quid Deo non debemus? Justitia erga homines prius postulat, quâ semel constitutâ, nulla ratio est quare ejus exercitium erga Deum ipsum summo opere ei non placeret. Sunt tamen rationes, quæ suadeant Deum non tam propter se, quam propter

H 5

nos,

nos, Religionem à nobis postulare ; sed non sunt hujus loci, quippe quæ ad Theologiam, quam hîc non adtingemus, pertinent. Eadem de causâ, missâ singularum Dei virtutum contemplatione, hîc finem huic nostræ Pneumatologiæ faciemus.

F I N I S.

I N,

INDEX CAPITUM PNEUMATOLOGIÆ

P <i>Ræfatio.</i>	I
Sectionis Primæ CAP. I. <i>Qua ratione Mens Humana innotescat & quæ sint proprietates ejus in genere</i>	5
II. <i>Utrum essentia Mentis in actuali cogitatione, an in facultate cogitandi sita sit.</i>	9
III. <i>De facultatibus Mentis summatim, & speciatim de Intellectu, Voluntate, Sentiendi facultate & Libertate.</i>	14
VI. <i>De Phantasia, Memoria & Habitibus Mentis.</i>	24
V. <i>De Idearum natura, atque an sint innatæ.</i>	33
VI. <i>De discrimine Mentis & Corporis, eorūque conjunctiōe.</i>	43
VII. <i>An cogitationum nostrarum subjecto insint facultates Vegetativa, Nutritiva & Locomotiva.</i>	51
VIII. <i>De Origine Mentis.</i>	55
IX. <i>De Mentis Immortalitate.</i>	59
Sectionis secundæ CAP. I. <i>An sint Spiritus puri, aut saltem crassiore corpore exuti.</i>	68
II. <i>De iis in quibus Spiritus puri similes Mentibus nostris, & iis in quibus Mentibus præstantiores sunt.</i>	72
III. <i>De muneribus & potestate bonorum Angelorum.</i>	76
IV. <i>De malis Angelis eorūque ministeriis ac potestate.</i>	80
H. 6.	V. De

164 INDEX CAPITUM, &c.

V. De Magis seu Veneficis, qui sibi noctu ad Magorum cœtum, colendi Dæmonis causâ, proficisci videntur.	87
Sectionis. Tertiæ CAP. I. In quo quid intelligatur voce Deus, ejusque existentia ostenditur.	95
II. De Proprietatibus Dei in genere, & unde nobis sine Revelatione innotescant.	100
III. De Æternitate, Immensitate & Spiritualitate Dei.	104
IV. De Intellectu & Omniscientia Dei.	110
V. De Voluntate & actionibus Dei, ac præsertim Creatione ex nihilo.	117
VI. De Providentia & Concursu Dei.	124
VII. De Infinitate & Omnipotentia Dei.	134
VIII. De Miraculis.	137
IX. De Immutabilitate & Simplicitate Dei.	147
X. De Unitate Dei.	152
XI. De Proprietatibus Moralibus Dei.	157

F I N I S.

THO-

THOMÆ STANLEII
HISTORIA
PHILOSOPHIÆ
ORIENTALIS.

*Recensuit, ex Angelica Lingua in Latinam
transfuit, Notisque in Oracula Chal-
daïca & Indice Philologico auxit*

JOANNES CLERICUS.

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS. HISTORIA.

LIBER PRIMUS.

DE CHALDÆIS *Proœmium.*

APUD omnes, ne Græcorum quidem eruditissimis exceptis, Philosophiam ab Oriente originem ducere, in confesso est. Nulla autem Orientalium Gentium antiquitate, cum *Chaldæis* & *Ægyptiis*, certare poterat. *Ægyptii* quidem *Chaldæos* coloniam esse *Ægyptiacam*, quæ sibi eruditionem omnem deberet, dicebant. Sed qui minùs studio & præjudiciis laborabant *Magos*, (a) quorum disciplinæ à *Chaldæis* profluxerant, antiquiores *Ægyptiis* adfirmabant; (b) Astronomiamque à *Chaldæis* profectam ad *Ægyptios* transisse, unde ad Græcos pervenit; nec *Chaldæos* esse (c) antiquissimum doctorum genus diffitebantur.

Babyloniæ pars est *Chaldaea*, cujus incolæ dicebantur *Chasdim* quasi *Chusdim*, à *Chuso* (d) *Chami* filio. Verùm eorum Philosophia, patriæ regionis finibus egressa, per Arabiam & Persidem

(a) Scriptor τὸ Μαγιστὸν citati à Lactio in *Proœm.* (b) *Yeph. Ant. Lib. I. c. 9.* (c) *Cicero I. de Divin.* (d) *Vide Iudicem*
in voce *Chaldæi*,

dem finitimas propagata est; unde factum ut trium earum Gentium eruditio CHALDAÏCÆ nomine insigniretur. Itaque initium faciemus à Sapiëntia Chaldæorum, propriè ita à regione adpellata, unde ceteræ Gentes suam duxerunt; & prior quidem pars nostræ indagationis circa ipsos Sapiëntiæ Auctores, eorúmque Sectas, posterior circa doctrinam versabitur.

SECTIO PRIMA

De Chaldæis Philosophis, eorúmque Sectis.

C A P U T I.

Chaldaïcæ Eruditionis Antiquitas.

QUAMVIS Chaldaïcæ Sapiëntiæ antiquitatem aliæ Gentes non æquarent, multùm tamen abest ut ejus sit antiquitatis, quam ipsi ei tribuebant. Cùm (†) Alexander, victo Dario, Babylone potitus esset, quod incidit in annum Periodi Julianæ 4383. *Aristoteles*, diligens liberalium Artium promotor, rogavit *Callisthenem*, sororis suæ filium, qui Alexandri comes fuit, se doceret quam antiquitatem Chaldaïca Sapiëntia adtingere meritò conseri posset. Chaldæi contendebant ab eo tempore, quo primùm observare astra cœperant, ad expeditionem Alexandri, fluxisse 47000. annos. Sed multò recentiores erant observationes, quas, ut

(†) Vide *Jean. Marsham Chron. Can. nitio Lib. LV.*

ut auctor est *Porphyrus*, à *Simplicio* (a) laudatus, Callisthenes ad *Aristotelem* misit; ad ea enim tempora adservatæ fuerant observationes annorum dumtaxat 1903. quorum initium, retrogrediendo, ab anno adlato Expeditionis Alexandri, incidit in annum Periodi Julianæ 2480. Atque hoc ipsum meritò potest in dubium revocari, nam nihil est in Chaldaïca Astronomia antiquius (*) *Ærâ Nabonassaris*, quæ incipit demum 3967. Periodi Julianæ anno. Ab hac *Æra* computant observationes suas, quâ si antiquiores ullas habuissent, vix fieri potuisset, ut earum non meminisset (b) *Ptolemæus*. Prima enim observationum, à Ptolemæo memoratarum, incidit in annum primum *Merodachi* Babylonîæ regis, qui legatos misit ad Ezechiam, ut inquirerent de miraculo (c) quod in Horologio Achazi contigerat; is autem annus est *Æræ Nabonassareæ* vigesimus septimus. Secunda (d) observatio est anni vigesimi octavi; tertia 127. Nabonassaris, seu quinti *Nabopolassaris*. Hoc testimonium est omni exceptione majus, siquidem *Ptolemæus* rationes & regulas harumce observationum ostendit. Quidquid præterea adfertur videtur Hypothesis mera esse; ac si quidem statuamus cyclum Canicularem, qui complectitur 1461. annos, hoc est, 1460. naturales, à *Porphyrio* (†) positum fuisse, ut constaret Hypothesis, octodecim tantum anni huic numero deessent.

A

(a) In Lib. 2. de Cælo p. 123 l. 18. (*) Vide Indicem in voce Nabonassar. (b) Lib. IV c. 6. 7. (c) 2 Reg. XX. 12. & 1. Paral. XXXI. 31. (d) Ptol. Lib. V. p. 123. (†) Vide indicem in voce Sothica.

CAPUT II.

Varios fuisse Zoroastres.

INVENTIO Artium, apud Chaldæos, ab omnibus ZOROASTRI tribuitur. Ut omit- tam ineptam Etymologiam nominis ejus à Græcis vocibus ζῶον & ἄστρον deductam, *Dinon* (a) à Laërtio laudatus interpretatur ἀστροδύτης, quod *astrorum sacerdotem* vertunt. (b) *Atbanas. Kircherus* hanc minùs probat Etymologiam, quippe constantem duabus Linguis, Græca, nimirum, voce ἄστρον, & Chaldaïca *Zor*. Ipse derivat à צורה *tsura*, figura, aut ציר *tsajar*, formo & כתר *star*, ignis occultus, quasi dictus fuisset *Tsairaster*, hoc est, fictor imaginum occulti ignis; vel *Tsuraster*, id est, imago arcanarum rerum, quod consentit cum Persico nomine *Zarast*. Verùm observarunt docti Viri *Ester*, in Persica Lingua, significare *stellam*. Priorem partem *Zor* (c) *Bochartus* deducit ab Hebraïco *schur*, contemplari; ideóque apud Laërtium, pro ἀστροδύτης, legit ἀστροβιάτης *contemplator Astrorum*. At reperire est particulam *Zor*, in compositione aliorum nominum, ut in *Zorobabel*, quod interpretamur *natum Babylone*; unde colligere licet *Zoroastrem*, significare *filium Astrorum*.

Idem nomen alii efferunt *Zabradus*, alii *Nazaratas*, alii *Zares*, alii *Zaran*, alii *Zaratus*, alii *Zaradas*; quæ sunt tantùm variæ corruptiones Chal-

(a) In Proem. (b) Obel. Pamph. Lib. I. C. II. §. 1. (c) *Geogr Sacr. Lib. 4. c. 1.*

Chaldaïci vel Perfici vocabuli, quod Græci ple-
rumque efferunt *Zoroastres*.

Nemo negat fuisse varios *Zoroastres*, excepto
uno *Goropio Becano*, qui, præter omnem veri-
similitudinem, unicum fuisse contendit. Verùm
in enumeratione eorum, quibus id nominis fuit,
non est exigua inter Eruditos dissensio. Nitun-
tur quidem potissimum (d) *Arnobii* verbis, sed
quæ non unâ ratione interpretantur: *Age nunc
veniat quis super igneam Zonam Magus, inte-
riore ab orbe, Zoroastres, Hermippo ut adsentia-
mur auctori. Bactrianus & ille conveniat, cu-
jus Ctesias res gestas historiarum exponit in primo;
Armenius, Hostanis nepos; & familiaris Pam-
phylius Cyri.* (e) *Patricius*, (f) *Naudæus*, (g)
Kircherus aliisque existimant memorari ab *Arno-
bio* quatuor *Zoroastres*, primum Chaldæum; se-
cundum Bactrianum; tertium Pamphylum, alio
nomine *Erum*; quartum Armenium, filium, ut
vult *Kircherus*, *Hostanis*. Eadem verba (h) *Claud.
Salmasius* ita legit & distinguit: *Age nunc veniat,
quæso, per igneam zonam Magus, interiore ab
orbe Zoroastres, Hermippo ut adsentiamur aucto-
ri, Bactrianus. Et ille conveniat, cujus Ctesias
res gestas historiarum exponit in primo, Arme-
nius Hostanus nepos; & familiaris Pamphilus Cy-
ri.* Itaque secundum *Salmasium*, tres fuere dum-
taxat *Zoroastres*; primus, secundum quosdam,
ex interiore Libya, vel Æthiopia τῆς παραπλήνης
vicina, aut, si *Hermippo* fides habeatur, *Ba-
ctrianus*; alter Armenius nepos *Hostanis*, cu-
jus.

(d) *Cont. Gent. Lib. I.* (e) *Mag. Phil.* (f) *Apol. Mag.*
(g) *Obel. Pamphil.* (h) *Exercit. Plin. pag 355. nova Ed.*

ius res gestas scripsit *Ctesias*; tertias, Pamphilus nomine, amicus Cyri. *Ursinus* (i) ex eadem lectione verborum colligit ab *Arnobio* duos tantum memorari, ac manifestò explodi Bactrianum *Hermippi* Zoroastrem; *Ctesiam* autem, dum confutat fabulosam historiam Eudoxi, probare Zoroastrem vixisse tempore Cyri. Sed verba *Arnobii* ea mutatione indigere non videntur, quod manifestius fiet; si singillatim recensemus eos, quibus impositum fuit nomen Zoroastris.

Primus fuit Chaldæus, *Affyrus* etiam *Suidæ* (k) dictus, à quo & narratur fulminè percussus interiisse. Fortasse eò respicit *Arnobius*, vel ad eam Historiam, quam refert *Dion Chrysostomus*, (l) ubi Zoroaster Persa (confunditur enim cum altero) dicitur ex ignito monte, ad populum venisse. Vel etiam per igneam zonam intelligit sedem Numinum Zonis addictorum, quæ est, secundum Chaldaicam doctrinam, supra Empyreum, vel corporeum cælum. Nusquam enim reperio Zoroastrem Æthiopem habitum fuisse, aut ex interiore Libya, ut explicat *Salmasius*. *Arnobius* *Hermippum* auctorem laudat, qui, teste *Plinio*, (m) *vicies centum millia versuum à Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum ejus positis, explanavit.*

Secundus fuit Bactrianus; quem Bactrianæ Regem, Nino æqualem, ab eoque victum & interfectum memorat *Justinus*, (n) qui & subjicit: *Primus dicitur* (nempe, Zoroastres) *artes magicas*

(i) In *Zoroastres* (k) In *Zoroastre*. (l) In *Orat. Borysthen.*
(m) *Lib. XXX. cap. 1.* (n) *Lib. 1. initio.*

gicas invenisse, & mundi principia, siderumque motus diligentissime spectasse.

Arnobius (o) ait inter *Assyrios* & *Bactrianos*, *Nino* quondam *Zoroastre*que ductoribus, non tantum ferro dimicatum & viribus, verum etiam magicis, & *Chaldaorum* ex reconditis disciplinis. Hujus etiam meminerat in primo libro *Ctesias*, ut adparet ex altero *Arnobii* loco supra adlato. Sex priores ejus operis libri complectebantur tantum, (p) ut ostendit *Photius*; *Assyriacam* Historiam, atque eventus qui res *Perlicas* antecesserant. Ideo non possumus adsentiri conjecturæ *Salmasii*, qui citationem *Ctesie* *Arnobianam* refert ad *Hostanis* nepotem; cum *Hostanes*, auctore (q) *Plinio*, sub *Dario Hystaspide*, vixerit. At *Diodorus* (r) Regem *Bactrianæ*, quem *Ninus* vicit, vocat *Oxyatrum*, & quidam MSS. Codd. *Justini*, quos vidit *Ligerius*, *Oxyatrem*, alii *Zoroastem*. Fortasse similitudo nominum & *εὐρυγενούς* (*Chaldæus* enim *Zoroastres* sub *Nino* vixit, ut habet *Suidas*) effecere ut in unum confunderentur, ut tribuerentur *Bactriano* quæ *Chaldæi* propria fuere; quoniam verisimile non est *Bactrianum* inventorem fuisse earum *Artium*, quibus *Chaldæus* ei æqualis tantopere excelluit. *Joan. Elichmannus* adfirmat receptam esse apud *Arabas* & *Persas* sententiam, *Zoroastrem* non fuisse Regem *Bactrianorum*, sed Magum, aut Prophetam; qui persuaserit eorum Regi inducere novam inter eos superstitionis formam, cujus reliquæ etiamnum hodie supersunt.

Ter-

(o) *Ibid.* (p) *Biblioth. Cod.* 72. (q) *Hist. Nat. Lib.* XXX. cap. 1. (r) *Bibl.* II. pag. 66.

Tertius, qui eo nomine à *Laërtio* insignitur, fuit *Persa*, *Clementi* Alexandrino *Medus*, *Suidæ* *Medo-Persa*, instituto Magorum, & Chaldaicarum diciplinarum discendarum Persis auctor. Quidam hunc cum Chaldæo confundunt, & utrumque, ut *Kircherus*, (s) cum Chamo Noachi filio, non sine ingenti anachronismo. Neque enim comperimus vocem *Persa* usitatam ante tempora *Ezekielis* Prophetæ, neque nobilis eâ Gens ante Cyrum fuit. Occasio hallucinationis videtur fuisse, quòd Zoroaster *Persa* à *Plinio*, *Laërtio*, atque aliis dicatur instituisse Magiam & Magos; quod aliter intelligi non debet, nisi quia eos in Perside primus instituit. Nam *Plutarchus* (t) agnoscit Zoroastrem, apud Chaldæos, Magos instituisse, ad quorum imitationem Persæ etiam suos habuerunt. Arabica quoque Historia (u) tradit Zaradussit non primum instituisse, sed reformasse Religionem Persarum & Magorum, qui divisi erant in plures sectas.

Quartus fuit *Pamphylius*, vulgo dictus *Er*, vel *Erus Armenius*. Hunc etiam Zoroastrem dictum testatur *Clemens* Alexandrinus (x) his verbis; *Idem* (Plato) in *X. Lib. de Repub.* meminit *Eri Armeni*, qui est Zoroastres. Ipse quidem certè Zoroastres hæc scribit. *Hæc scripsit Zoroastres Armenii filius, genere Pamphylius: in bello mortuus cum essem, apud inferos à Diis edoctum sum.* Hunc Zoroastrem adfirmat Plato ad vitam rediisse, post mortem decem dierum, (y) quibus inter cadavera jacuerat; quod ex Platone repe-

(s) Obel. Pamph. Lib. I. c. 2. Sect. 1. (t) De Isid. & Osiride.
(u) Ab Erpenio edita. (x) Strom. Lib. V. p. 591. Edit. Franc.
(y) Lib. I. cap. 8.

repetunt *Valerius Maximus* & *Macrobius* (2) Ad hunc procul dubio referenda sunt *Arnobii* postrema verba, quæ Interpretes aded exercitos habuere; *Armenius Hostanis nepos*, & familiaris *Pamphylius Cyri*. Quidam conjiciunt hîc duos memorari Zoroastres, at ego malim hîc unum notari, & verba fortè corrupta ita restitui oportere & distinguere existimem: *Armenius Hostanis nepos* & familiaris: *Pamphylius Erus*; ubi familiaris idem est ac *γνώριμος* discipulus.

Quintus est *Proconnesius*, *Plinio* memoratus: (a) *Diligentiores*, inquit, paullo ante hunc ponunt Zoroastrem alium *Proconnesium*; nempe, ante Hostanem. Hic Zoroaster videtur idem esse ac *Aristeas Proconnesius*, qui, secundum (b) *Suidam*, vixit temporibus Cyri, ac Cræsi. Idem testatur hujus mentem, quotiescumque vellet, peregrinatam esse à corpore, atque in illud rediisse. Et *Herodotus* (c) quidem hujus portentii exemplum adfert non absimile historiæ Eri Armenii, quæ a quod Platonem legitur: *Aristeam*, inquit, aiunt, cum nulli suæ civitatis esset inferior genere, ingressum in *Proconneso*, fullonicam, mortuum fuisse; fullonemque, occlusâ officinâ, abiisse denunciatum rem propinquis defuncti, dissipatôque jam per urbem rumore *Aristeam* esse vitâ functum, supervenisse sermoni de hac re disputantium quemdam *Cyzicenum* ex urbe *Artacia* profectum, qui diceret se fuisse congressum cum *Aristea* apud *Cyzicum* &c. *Aristeam* autem nec vivum adparuisse, nec mortuum, septimôque deinde anno, cum in

Pro-

(2) In *sem. Scip.* (a) *Lib. XXX. c. 1* (b) In *Aristeas*, (c) *Lib. IV. c. 14.*

Proconneso comparuisset, eos versus fecisse, qui nunc Arimaspei à Græcis dicuntur, iisque conditis rursus evanuisse. Eo poemate describebatur Vita Beata, seu Respublica, ex ejus sententia, perfectissima; quod colligimus ex Cleinente Alexandrino (d) Hyperboreæ enim & Arimaspeæ civitates, campi Elisii sunt, Respublicæ justorum. Scimus autem Platonis quoque civitatem esse in cælo, ut exemplar positam. Hisce addi potest sextus Zoroaster, sic enim ab (e) Apuleio vocatur, qui Babylone vixit, quo tempore Pythagoras captivus à Cambyse eò deductus est. Idem scriptor eum vocat, omnis divini arcanum antistitem, eoque magistro præcipuè usum esse Pythagoram dicit. Videtur idem esse ac Zabratius, à quo Diogenes (f) adfirmat Pythagoram purgatum esse omnibus pristinæ vitæ sordibus, & edoctum quarum rerum probos expertes esse oporteret, uti & Phisicam. Idem quoque erit Nazaratas Assyrius, quem Alexander, in libro de Pythagoricis Symbolis, adfirmat magistrum fuisse Pythagoræ. Hunc eundem Suidas vocat Zarem, Cyrillus Zarame, Plutarchus Zaratham.

Mirum videri non debet tot fuisse Zoroastres, tantamque confusionem apud Scriptores, qui de iis egerunt, nec eos satis distinxerunt, ortam; nam eximiorum Virorum, alicujusque utilis humanæ vitæ inventi (g) auctorum nomine solent postea adpellari omnes, qui in eodem rerum genere eminent. Hoc ipsum peperit tot Belos, Saturnos, Joves, &c. unde natæ tot in eorum Historiis turbæ. Idem dicere est de Chaldæo Zoroastre,

(d) *Strom. Lib. IV. in fine.* (e) *In Floridis.* (f) *Porphyr. Vit. Pythagoræ.* (g) *Vide Indicem in voce Zoroastres.*

roastre, qui cùm inventor fuerit Magicarum & Astronomicarum disciplinarum, causa fuit cur aliis, qui easdem disciplinas in alias regiones intulerunt; quod fecit, auctore *Plutarcho*, Zoroaster Persa imitatus Chaldæos; & similibus, qui iisdem artibus excelluere, quales fuerunt Bactrianus, Proconnesius, & Pamphylius, adtributum fuerit nomen Zoroastris.

C A P U T III.

De Chaldæo Zoroastre Chaldaïcæ Philosophiæ Auctore.

Primus horum Zoroastrum Chaldæus, vel Assyrius, ab omnibus Artium & Scientiarum inter Chaldæos inventor fuisse prædicatur; sed de tempore quo vixit, summa est inter Eruditos dissensio.

Quidam aded immaniter errant, ut confutatione sint indigni, qualis est *Eudoxus* (a) & qui scripsit opus *Μαγικὴν* inscriptum (b) quod *Aristoteli* vulgò tribui solet, qui adfirmant eum 5000. annis vixisse ante *Platonem*. In eandem classem sunt compingendi *Hermippus*, *Hermodorus* Platonicus, *Plutarchus*, & eum sequutus *Gemistus Pletho*, qui eum 500. annis ante bellum Trojanum floruisse aiunt.

Alii existimant Zoroastrem eundem esse cum *Chamo* Noachi filio; in qua sententia, ut emitam *Pseudo-Berosum Annii Viterbiensis*, tuere
Tom. II. I Di-

(a) *Laërt. in Progm.* (b) *Sub ejus nomine à Plinio citatur Lib. XXX. cap. 1.*

Didymus Alexandrinus, Agathias Scholasticus, & Abenephi, quorum postremus: *Cham*, inquit, erat filius *Noachi*: hic primus docuit idololatriam, & primus invexit magicas artes in mundum; ejus nomen est *Zuraster*; hic secundus est *Adris*, & perpetuus ignis. Huc nonnulli referunt Rabbini-
cas fabulas (c) à *Chamo* magicis artibus castra-
tum patrem: (d) *Noachum* eâ ratione impedi-
tum ne quartum generaret filium, maledixisse
quarto filio *Chami*: (e) maledictionem illam
(eum futurum servum servorum) completi pere-
grinum cultum; nempe, idololatriam: (f) pro-
pterea posteros *Chusi* factos esse idololatrias, quan-
doquidem *Cham* primus idola fecit, & invexit pe-
regrinum cultum in mundum & docuit fami-
liam suam colere ignem.

Plerique seriùs eum vixisse putant, & *Epipha-
nius* quidem, tempore *Nimrodi*; quod consen-
tit cum initio observationum, quas à *Callisthene*
ad *Aristotelem* missas diximus; nam floruit *Nim-
rodus* circiter annis 1903, antequàm *Babylon* ab
Alexandro caperetur, quò usque observationes
illæ pertinebant.

Suidas vult eum æqualem fuisse *Nino*, *Affy-
riæ* Regi, *Ensebius* *Semiramidi* uxori *Nini*. Hic
autem à *Chronologis*, ante 3447. *Periodi Julia-
næ* annum, vixisse statuitur.

Suidas alibi prodidit eum vixisse 500. annis,
ante exscidium *Trojæ*; *Xanthus* 600. ante expé-
ditionem *Xerxis* in *Græciam*. *Troja* autem, se-
cundùm *Arundellianum marmor*, capta fuit 334.
ante

(c) R. *Levi* in *Gen.* R. *Samuel* in *fortalit. fidei.* (d) *Ra-
schi* in *Gen.* (e) *Aben, Ezz.* in *Gen.* (f) R. *Hannasse* in *scito
fortium.*

ante primam Olympiadem. Xerxis expeditio incidit in primum annum 75 Olympiadis, hoc est, 4335. Periodi Julianæ. *Suida* ergo calculus incidit in 3030 Periodi ejusdem, *Xanthi* verò computatio in 3634, quæ mihi videtur Historiæ & veritati magis consentanea.

De natalibus, vita, ac morte Zoroastris pauca apud Veteres supersunt, eaque an de Chaldæo, an verò de Persa intelligenda incertum. *Plato* vocat eum (g) *Zoroastrem filium Oromazis*. Sed *Oromazes*, ut *Plutarchus* alisque ostenderunt, nomen fuit quod Zoroastres Persa ejusque discipuli Deo tribuebant. Hinc colligas verba *Platonis* esse intelligenda de Mago Persa, qui propter inusitatam eruditionem figuratè, aut fabulosè dicebatur *Filius Dei*, aut boni Genii; quo honore affecti sunt Pythagoras, *Plato*, alisque præstantissimi viri.

Plinius (h) scripsit Zoroastrem (quem intelligat non addit) *risisse eodem die quo genitus esset, atque eidem cerebrum ita palpitasse, ut impositam repelleret manum, futuræ præfagio scientiæ*. Zoroastres Assyrius, auctore *Suida*, *precatu* est *ut igne cœlesti consumtus obiret, & monuit Assyrios suum cinerem conservarent: sic enim illis regnum perpetuò mansurum*; quod *Cedrenus* de Persa Zoroastre prodidit.

Scripta Chaldæo adtributa memorantur (i) viciis centena millia veruum, quos indicibus & commentariis illustraverat *Hermippus*.

Oracula, quæ fortè partem aliquam antecedentium versuum complectebantur, & in quæ

(g) *In Alcibiad. I.*
Lib. xxx, cap. 1,

(h) Lib. vii, cap. 16,

(i) *Plin.*

Syrianus duodecim libros interpretationum scripserat.

De Agricultura & Mechanicis. Plinius inde laudat rationem ferendi, & scriptor *Geoponicorum* plurima experimenta naturalia. Verùm hæc erant spuria, aut ab alio Zoroastre scripta.

Revelationes, quæ etiam supposititiæ, fictæ, ut *Porphyrius* putabat, à quibusdam Gnosticis.

Addendus est, ab Arabibus laudatus, liber *de Magia*; item *de somniis* eorúmque interpretationibus, sæpe à *Gelaldino* citatus, sed posteriorum temporum foetus.

Quidam adscribunt Chaldæo libros Persæ Zoroastri, qua de re infrà agemus.

C A P U T IV.

De Belo, altero apud Chaldæos Scientiarum inventore.

QUIDAM adscribunt inventionem Astronomiæ *Belo*, quo nomine duo viri insignes fuere. Alter Tyrius fuit, alter Babylonius, qui Arabibus Regibus in regno Babylonico successit, circa annum mundi 2682, secundum calculum *Africani*; ob quas inventiones, Babylonii illi divinos honores detulere.

Durat adhuc ibi, ait Plinius, (a) *Jovis Belis Templum. Inventor hic fuit sideralis scientiæ.*

Diodorus (b) verba faciens de Ægyptis, „ Plurimas etiam, inquit, ex Ægypto colonias in
„ OR-

(a) *Hist. Nat. Lib. VI. cap. 26.*

(b) *Lib. I. pag. 24. Ed. Wachel.*

„orbem terrarum sparsas esse dicunt. Babylonem
 „*Belus* Neptuni & Libyæ, ut creditur, filius
 „coloniam deduxit; & delectâ apud Euphratem
 „sede, sacerdotes, pro more Ægyptiorum, im-
 „pensis & oneribus publicis exemptos instituit;
 „quos Chaldæos Babylonii nominant, ἔς Βα-
 „βυλώνιοι καλεῖσι Χαλδαίους. Hi observant astra;
 „imitati Sacerdotes, qui sunt apud Ægyptios,
 „Physicósq; & Astrologos, μιμῶμενοι τὸς παρ’
 „Αἰγυπτίους ἱερεῖς καὶ Φυσικῶς, ἔτι δὲ Ἀστρολόγους.
 At *Belum Neptuni & Libyæ* filium esse, id
 ex Græca Mythologia petatum est; eúmque co-
 loniam ex Ægypto in Babyloniam duxisse fa-
 bulosum. Nam Ægyptiis cum peregrinis, per
 longum tempus, nullum fuit commercium.
 Verùm *Belum* memoratarum disciplinarum pe-
 ritum fuisse ostendit hac historiâ (c) *Ælianus*:
 „*Xerxes* *Darii* filius, effosso vetustî *Beli* monu-
 „mento, vitream urnam reperit, ubi jacebat
 „in oleo cadaver. Nec tamen plena erat urna,
 „vacuúmque à summis labris ferè palmæ spa-
 „tium habebat. Adjacebat urnæ columna exi-
 „gua, in qua scriptum erat eum, qui sepul-
 „crum aperuisset, neque repleffet unam, malè
 „habiturum. Quo lecto, *Xerxes* expavit, &
 „oleum celerrimè jussit infundi; sed ne sic qui-
 „dem impleta fuit. Jussit iterum infundi; &
 „cùm non impleretur, effuso oleo frustra amisso
 „destitit; clausóque monumento, mœstus abiit.
 „Neque verò eum fefellerunt quæ columna
 „prædixerat. Cùm enim coëgisset exercitum
 „septuaginta myriadum hominum contra Græ-
 „cos, malè mulctatus est; deinde redux tur-

„pissimè periit , noctu in lecto à filio inter-
fectus.

Huic Belo Semiramis filia (d) Templum mediâ Babylone exstruit ; quod summæ erat altitudinis , & in quo Chaldæos , siderum illic contemplationi vacantes , ortus & occasus adcuratè notasse memoriæ proditum est.

(d) *Diod. Lib. 11. p. 69.*

C A P U T V.

Alii Chaldæi Philosophi.

ZOROASTRI ortum debuerunt Chaldæi Magi & Philosophi , inter quos *Plinius* (a) recenset *Azonacen* , Magistrum Zoroastris , sine dubio recentioris alicujus , cùm plures ita vocatifuerint , ut ostendimus. Idem scriptor meminit veterum Magorum , *Marmaridii Babylonii* , & *Zarmocenidæ Assyrii* , qui soli cognominantur , & quorum nulla exstant monumenta.

His addendus ex *Suida* *Zoromastres* , qui Mathematica & Physica scripsit ; & *Tencer Babylonius* , priscus scriptor , qui de Decanis egerat.

Mathematici etiam , teste *Strabone* , (b) quosdam memorabant , ut *Cidenam* , *Naburianum* , *Sudinum* , *Seleucum Seleuciensem* , aliósque eximios viros.

(a) *Lib. xxx. cap. 1.*

(b) *Lib. xvi. p. 505. Ed. Cas. Gem.*

CAPUT VI.

*De Beroſo, qui primus invexit Chaldaïcas
disciplinas in Græciam.*

POST hosce floruit *Berosus*, vel ut à Græcis vocatur Βήρωσος, cujus nomen (a) quidam interpretantur *filium Hoseæ*; etenim ex *Elia*, apud Chaldæos, בֵּרִי idem esse ac בֵּרִי apud Syros liquet. Ita dicunt *Bar-ptolemæum*, *Bartimæum*, & hic noster à *Gorionide* aliisque Rabbinis בֵּרִי הוֹשֵׁעַ *Bar-Hosea* vocatur. Arabes, ut ex *Abenephi* aliisque constat, *Barasa* appellant.

(b) *Casparus Barthius* ait quosdam eum æqualem *Mosi* facere, quod meritò ut absurdum rejicit. *Claudius Verderius*, in sua *Anniani Beroſi* Censura, adfirmat eum vixisse paullò ante *Alexandri* Macedonis tempora, quâ auctoritate fretus mihi non constat. *Tatianus*, in Oratione adversus Græcos, *Alexandro* æqualem fuisse ait; verùm idem testatur à *Beroſo* Historiam à se conscriptam dicatam ei *Antiocho*, qui tertius ab *Alexandro* fuit. At dubia est hæc lectio, cùm (c) *Eusebius* eum *Tatiani* locum his verbis laudet: * *Berosus vir Babylonius idemque Beli*, quod illorum numen erat, *Sacerdos*, qui *Alexandri* vivebat temporibus, in ea, quam tribus libris *Antiocho* post *Seleucum* tertio (τῇ μετὰ

I 4

Σίλου-

(a) *Jos. Sal. in Euseb.*

(b) *Ex Voss. de Hist. Græc. Lib. 1. cap. 13.*

(c) *Præp. Lib. x. cap. 11.*

* *Vide Indicem in voce Berosus.*

Σίλευκον τρίτῳ) *scripsit, Chaldaeorum historia, &c.* In ipso textu *Tatiani* est ἀντὶ τοῦ μετὰ Σίλευκον, μετ' αὐτὸν, quæ lectio magis consentanea Historiæ videtur. Alexandro proximè successit *Seleucus Nicator*, huic *Antiochus Soter*, cui *Antiochus Deus*, regnum auspicatus uno & sexaginta annis, post Alexandri mortem. Jam autem fieri potest ut *Berosus*, eo tempore quo Alexander Babylonem cepit, natus esset triginta annos, aut aliquantò pauciores, & nonagenarius aut paullò junior Historiam suam Antiocho Deo dicaverit. Fortè etiam *Antiochus post Alexandrum tertius* esse queat, apud *Tatianum*, *Antiochus Soter*, si ipsum Alexandrum, scilicet, numeres, post quem *Seleucus secundus* erit, *Antiochus Soter tertius*, ad quem à morte Alexandri effluxere tantùm quadraginta quatuor anni. Hac etiam computatione admisâ, ferri poterit lectio *Eusebii*; primus enim erit *Seleucus*, secundus *Antiochus Soter*, tertius *Antiochus Deus*. Neque hoc pugnabit cum eâ ratione, quâ *Gesnerus Tatiani* verba vertit: κατ' Ἀλέξανδρον γενομένου, ut legitur in *Stephani* Eusebiana editione, vel, ut est apud ipsum *Tatianum*, κατ' Ἀλέξανδρον γεγενῆς, qui *Alexandri ætate vixit*, quam versionem secutus est (d) *Onuphrius Panvinus*. Sed verba hæc pensculatiùs expendenti in mentem venit rectiùs verti, qui *Alexandri ætate natus est*. Sic sanè tollitur omnis scrupulus. Quippe natus sit *Berosus*, biennio ante obitum Alexandri, fuerit hoc pacto tantùm annorum sexaginta quatuor, cum cœpit regnare *Antiochus Deus*, cui librum suum obtulit. Utcumque est,

(d) *Lib. de Sibyll.*

est, Berosus Historiam suam emisit temporibus *Ptolemæi Philadelphi*. Nam hic imperavit triginta octo annis, ac anno quidem ejus sexto, regnare in Syria cœpit Antiochus Deus, quorum alterutri sua nuncupavit Berosus. Minimè verò adfentiendum *Conrado Gesnero*, qui, in notis ad *Tatianum*, per *Alexandrum* intelligi putat, non illum Philippi filium, cognomento *Magnum*; sed eum, qui in Syriæ regno *Demetrio Soteri* successit, successorémque habuit *Demetrium Nicatorem*. Per *Antiochum* verò capit *Antiochum Sidetem*, qui post *Demetrium Nicatorem* regnavit. Hæc enim si vera essent, Berosus toto sæculo esset junior *Manethone*. Atqui *Manethos* floruit sub *Philadelpho*, ut ostendit alibi *Vossius*, ex quo hæc hausimus. *Philadelphus* obiit anno tertio Olympiadis CXXXIII; at *Antiochus Sidetes* Syriam invasit, anno primo Olympiadis CLX. Quomodo tum demum vixisse Berosus potest, qui paullò antiquior est ipso *Manethone*? quod disertim dicit *Georgius Syncellus*. Aliter etiam ætatem Berosi adstruimus. Nam *Plinius* (e) scripsit Berosum prodere memoriam annorum CCCCLXXX, qui sine dubio sunt anni Nabonassaris. At caput Æræ Nabonassaræ surgit Olympiadis VIII. anno secundo; à quo tempore, si annos numeres CCCCLXXX, incidemus in extrema tempora Antiochi Soteris. Quare vel huic, vel filio hujus Antiocho Deo historiam suam dicaverit Berosus. Hæc profectò de ætate Berosi dubitare nos minimè sinunt.

(e) Lib. IV. cap. 15.

Meminere Berosi plurimi Veterum, eosque inter (f) *Vitruvius*, qui testatur eum in insula & civitate Coo consedisse, ibique aperuisse disciplinam. *Josephus* (g) memoriæ prodidit eum scripta Astronomica & Philosophica Chaldæorum intulisse Græciæ. Ob divinas prædictiones ei ob Atheniensibus publicè in Gymnasio statuum, inauratâ linguâ, positam auctor est (h) *Plinius*. Ejus etiam mentionem *Tertullianus* (i) & *Chronici Alexandrini* scriptor (k) injecere.

Condidit *Babylonica*, seu *Chaldaica*, tribus libris; promiscuè enim his nominibus utuntur Veteres. *Babylonica* quidem Berosi advocat (l) *Athenæus*; at *Tatianus* (†) ait scripsisse *Chaldæorum historiam* tribus libris. *Alexandrinus Clemens* (m) citat Berosum, libro tertio *Chaldaeorum*, & alibi simpliciter ejus *Chaldaicas Historias*. *Agathias* (n) quoque contexta ab eo ait antiquissima Assyriæ & Medicæ Gentis, hisce verbis: ut alibi *Berosus Babylonius*, & *Athenocles* & *Symmachus* retulerunt, qui ἀρχαιότατα Ἀσσυρίων τε καὶ Μιδαίων scripserunt. Ex eo opere præclara fragmenta conservavit nobis *Josephus* Lib. I. contra *Apionem*, & Lib. V. *Antiquit. Jud.* Verum supposititius Berosus *Anni* vanus & nugax est, ac ejusdem farinæ ac sunt ejus *Megasthenes* & *Archilochus*. Multos cominiscitur Reges, qui nusquam memorantur; ac vix quidquam eorum invenias, apud hunc, quæ ex vero Beroso profert *Josephus*. Imò interdum pugnantia habet; ut,

(f) Lib. IX. c. 9. & 7. (g) Cont. *Apion*. Lib. I.

(h) Lib. VII. c. 37. (i) *Apol.* (k) P. 48.

(l) Lib. XIV. (†) *Adm. ad Gent.* p. 43.

(m) *Stron.* p. 329. (n) Lib. II. initio.

ut, quando ait Babylonem à Semiramide conditam esse; cùm *Josephus* dicat à Beroso scriptum fuisse, non esse eam à Semiramide ædificatam.

Filiam hujus Berosi memorat (o) *Justinus Martyr* Babylonicam Sibyllam, quæ *Cumis* vaticinata est; quod non potest intelligi de Cumana Sibylla, quæ vixit tempore *Tarquini Prisci*; nam inter *Tarquiniu Priscu* & primum bellum Punicum, cujus tempore Berosus erat, sunt anni CCXLV, Capiendum ergo est de aliqua recentiore Cumana Sibylla. Sanè varias Sibyllas Cumis vaticinatas ex libro *de Mirabilibus rebus auditu perceptis*, aliisque, dudum ostendit *Onuphrius Panvinus*, libro *de Sibyllis*.

Cùm ergo à Beroso primùm Chaldaïca doctrina in Græciam adlata sit; is claudet Doctorum, sive Philosophorum Chaldæorum agmen.

C A P U T VII.

Eruditos præsertim Chaldæos dictos fuisse.

CHALDÆI disciplinas non tradebant aut propagabant, more Græcorum; apud quos qui Sapientiam publicè profitebantur, eam quoslibet Auditores promiscuè imbuebant. Chaldæi intra certas familias se continebant, quæ id nominis peculiari jure obtinebant. Se totos studiis addicebant; & propriâ sede sibi concessâ, immunem publicorum onerum, ve-

(o) *In Paran.*

ſtigaliſſimæque vitam agebant. De hiſce capiendum quod *Diodorus* (a) ait de iis, quos Babylonii *Chaldæos* nuncupabant, quippe à Belo inſtituti publicorum omnium onerum expertes erant. Conſtitutam habitationem peculiarem in Babylonia Philoſophis indigenis, qui Chaldæi appellantur; * fuiſſe Chaldæorum nationem, & Babyloniæ regionem ab iis habitatam, proximam Arabibus & mari, quod Perſicum dicitur, auctor eſt (b) *Strabo*.

Hi fuere Chaldæi (c) qui, ut prodidit *Cicero*, non ex artis ſed ex gentis vocabulo nominati ſunt. Idem etiam intelligendi videntur, quos alibi (d) dicit in Syria cognitione aſtrorum, ſollerziæque ingeniorum antecelluiſſe. *Curtius*, ubi † deſcribit ſollemnem pompam eorum, qui Babylone Alexandro obviam proceſſere, dicit poſt Magos veniſſe *Chaldæos*, non vates modò, ſed artifices *Babyloniorum*. Quod quidam intelligunt de iis qui Aſtronomica inſtrumenta faciebant, ſed videtur *Curtius* duo indicare Chaldæorum genera; plebeios, nempe, opifices, & eruditos.

De hiſce quoque Chaldæis, quibus id nominis peculiariter tribuebatur, intelligendus *Laërtius* (e) ubi dicit *Perſis Magos, Babyloniiſ & Aſſyriiſ Chaldæos* Auctores ſapientiæ fuiſſe. Eodem etiam reſpexiſſe credendus *Hefychius*, qui Χαλδαίους interpretatur γίνεσθαι Μάγων πάντα γινωσκόντων, genus *Magorum omnium diſciplinarum peritorum*.

C A-

(a) *Bib. Lib. II. p. 81.* (*) *Vide indicem in voce Chaldaea duplex.* (b) *Lib. XV. p. 501.* (c) *De Div. Lib. c. 1.* (d) *Ibid. c. 41.* † *Lib. V. c. 1.* *Vide vocem Artifices in Indice.* (e) *In Iunon.*

C A P U T VIII.

Quomodo Discipulos Chaldæi instituerint.

CHALDÆI suam eruditionem intra se continabant, traditionis *πατροπαράδοτε* ope.
 „Hæc inquit, *Diodorus*, (a) non docent, uti
 „Græci qui hæc studia tractant. A familia hæc
 „Philosophia traditur, Filiusque eam à Patre
 „accipit, solutus omnibus publicis muniis.
 „Quia parentibus utuntur magistris, plenius
 „omnia discunt, & iis quæ docentur maiorem
 „habent fidem. Præterea dum à pueris statim
 „disciplinis innutrientur, magnum ad Astrolo-
 „giam habitum adquirunt; cum propter ætatis
 „docilitatem, tum propter longitudinem tem-
 „poris, per quod in discendo perdurant. Apud
 „Græcos verò plerique accedunt imparati, Phi-
 „losophiam serò adtingunt, atque aliquamdiu
 „operâ ei datâ, necessitatibus vitæ subtrahun-
 „tur. Pauci, qui Philosophiam prorsus pene-
 „trant, quæstus causâ disciplinæ adhærent, no-
 „vâsque de rebus magni momenti opiniones
 „inquirunt, neque majores suos sequuntur.
 „Igitur Barbari, iisdem semper inhærentes, fir-
 „miter singula percipiunt. At Græci ex arte
 „lucrum captantes novas condunt sectas, & de
 „maximis theorematibus disceptantes faciunt
 „ut discipuli dubitent, animisque eorum per to-
 „tam vitam fluctuent, nec ulli rei prorsus ad-
 „sentiri queant. Nam si quis maximè insignes
 „Phi-

„Philosophorum sectas diligenter expendat, plurimum inter se discrepare, & in gravissimis sententiis sibi invicem adversari competet.†

CAPUT IX.

Sectæ Chaldaeorum distinctæ, pro variis eorum sedibus.

QUEMADMODUM eruditionem apud Chaldaeos professi à reliquo distinguebantur populo, peculiari *Chaldaeorum* vocabulo è regione petito: sic & inter se distincti erant in sectas, nomen ducentes è variis sedibus, quas in ea regione obtinebant. *Plinius* (a) & *Strabo* (b) meminerunt *Hipparenorum* sic dictorum ab *Hippareno* urbe Mesopotamiæ: *Babyloniorum* à *Babylone*: *Orchenorum*, qui *Plinio* *tertia Chaldaeorum doctrina* dicuntur, ab *Orchoë* Chaldaë oppido: *Borsippenorum* à *Borsippe*, alia Babyloniam urbe Apollini & Dianæ sacra.

Quamvis *Diodorus* præferat Chaldaeorum Philosophos Græcis, quod priores, missâ novandi cupidine, in iisdem perseverarent doctrinis; inde tamen cave colligas universè eos inter se consensisse, sed tantum unamquamque sectam constanter iisdem placitis adhæsisse, & rejectis omnibus novis opinionibus, intemeratam mansisse. Nam inter Sectas quidem plenus non fuit consensus, ut liquet ex *Strabone*, qui docet complu-

† Vide Indicem in voce Collegium. (a) Lib. VI. c. 26.

(b) Lib. XVI. p. 509 Ed. Genevensis.

plures eorum iisdem de rebus, ut in Sectarum fieri solet diversitate, aliter atque aliter statuisse; item fuisse inter eos, qui è natalibus hominum eventura iis vaticinari se profiterentur, † at ceteris non probatos. Hinc quoque (c) *Lucretius*:

*Ut Babylonica Chaldæorum doctrina refutans
Astrologorum artem contra convincere tendit.*

C A P U T X.

*Sectæ Chaldæorum secundum varias Disciplinas
distinctæ.*

ALTERA aptior eruditorum Chaldæorum distributio è disciplinis, quas profitebantur, petita est. *Daniel* Propheta C. II, 2. ubi narrat à Nabuchodonosoro accersitos esse omnes Doctos, qui somnium ejus divinarent, præcipuos eorum quatuor adpellationibus complectitur: *Hbartumim*, *Aschaphim*, *Mechaschephim*, & *Chaschdim*.

חבטמים *Hbartumim* *Abarbaneli* sunt *Magi rerum naturalium periti*, *Fachiada* verò *Magi qui theoreticam scientiam colebant*, quæ interpretatio origini vocis consentanea est. Neque enim derivatur à חבטמים *hberoujim toumim*, ossa combusta, ut quidam volunt, quòd *Magi* supersticiosos ritus ope ossium cadaverum perficerent, neque à חרש *Hheret* quod *stylum*, aut *cælum* significat; quòd, ut apud *Ægyptios*, docti inter *Chaldæos* *Scribæ* dicerentur, *Chaldaïca* enim
VOX

† Vide Indicem in voce *Genethliacus*. (c) *Lib. V.*

vox eo sensu non sumitur. Sed ortum ducit à Persica voce *חרר charad* mutato *Daleth* in *Tet*, quæ significat *cognoscere*; unde *Elmacinus* pro hac Persico-Chaldaica utitur duabus Arabicis. *Albhachamaon*, *walarraphaon*, sapientes & periti. Igitur *Hbertumin* non erant, ut vulgò interpretantur, Magi, sed potiùs qui cognoscendæ rerum naturæ operam dederant; quæ contemplatio Theologia; & (*) Physicam, seu cognitionem Dei, rerûmque naturalium complectitur.

אשכפח *Aschaphim* à *Jachiade* fuisse creduntur Magi qui scientiam activam colebant, prout ejus verba vertuntur à Constantino l'Empereur; qui tamen *Jachiadem* falli putat, & *Aschaphim* potiùs idem esse ac *Souphoun* in Arabica lingua, sapientem acipium. Quod sanè verisimilius est, nam *Souphoun* optimè convenit iis, qui omnia theologicè, mysticè, atque allegoricè docebant. Derivatur à voce Arabica *Tsouph, lana*, seu quòd ejusmodi Sapientum vestes semper lanâ, numquam serico, constarent; vel quòd ea quæ ad amorem divinum pertinent velarent, conspiciuarum rerum figuris. Inde derivatur vox *Hat-seviph*, mystica Theologia; & forte etiam ab Hebraica radice *aschaph* deducenda vox Græca *εσφίς*, quo nomine primùm eruditi inter Græcos, qui postea Philosophi vocabantur. *Aschaphim* Danielis vulgò explicantur *Astrologi*, & vocem quidem *Aben-Esra* deducit à *נשף neshcheph*, crepusculum, quòd eo tempore cælum observarent. Sed *Astrologi* designantur voce *Chaschdim*, quæ postrema est. *Aschaphim* Chaldæorum

vi-

(*) Vide *Iglicum* in *Physici*.

videntur potius esse Magi Persarum, Sacerdotes, eorumque rituum, quos magicos appellant, Magistri.

מכשפים *Mechaschephim* propriè dicuntur *Revelatores*; nempe, absconditarum rerum. Veriverbium petendum à כשף *chaschapha*, quod etiamnum hodie apud Arabas revelare significat. *Moses Nachmanides*, *Abarbanel*, aliisque hosce putant diabolicis artibus usos, possètque adeò haud ineptè vox ea verti verbo *Sortiarii*, quo hodie ejusmodi homines designamus.

כשדים *Chaschdim*, ut antea ostendimus, nomen fuit peculiariter eruditis Chaldæorum adtributum; & arctiore etiam sensu iis qui profitebantur Astrologiam, cui potissimum addicti erant, & quâ præ ceteris excellebant. Hos *Strabo* Χαλδαίους ἀστρονομικούς vocat.

Præter quatuor hæc genera, quæ præcipua fuisse videntur, erant & alia, quæ memorantur & prohibentur à Mose Deut. xviii. 10. *Quosem, mebonen, menabhesch, schober, schoel-ob, jidhoni, doreseh-el-hammethim*; quibus recitatis, *Moses Maimonides* subjicit fuisse varia genera divinatorum, à priscis Chaldæis originem ducentium. *Jachiades* putat esse genera תמי *Mechaschephim*. (a)

(a) Vide Indicem in voce Rabbins.

LIBRI PRIMI

SECTIO SECUNDA.

Chaldaïca Doctrina.

EX quatuor Eruditorum, apud Chaldæos, generibus, quorum Daniel Propheta meminit, & de quibus modò egimus, quibus partibus doctrina cōstaret Chaldaïca colligi potest. *Hhartumim* divinis & naturalibus contemplationibus operam dabant: *Aschaphim* Religionum ritibus: *Mechaschephim* & *Chaschdīm* divinationi, hi Astrologiæ ope, illi aliis artibus. Duos posteriores ordines *Diodorus* Astrologorum nomine complectitur, duos priores, nominibus Physicorum & Sacerdotum: ait enim eos *imitari Sacerdotes Ægyptios*, καὶ φυσικὸς ἔτι δὲ ἀστρολόγος.

Propterea de Chaldaïca acturi doctrina, primum eorum *Theologiam* & *Physicē*, quibus incumbebant *Hhartumim*: deinde *Astrologiam*, aliásque divinandi artes, quæ exercebantur à Chaldæis & *Mechaschephim*: tertio eorum *Theurgiam*: quarto *Deos*, quorum contemplatio & ritus ad *Aschaphim* pertinebant, lustrabimus.

Chaldaïca doctrina ante omnia contemplatur Naturas omnes divinas & naturales; priorumque contemplatio Theologia est, posteriorum Physica.

Zoroastres divisit omnes Naturas (a) in tres classes, æternas; alteras, quæ initium habuerunt sine carituræ; tertias, perituras. Duas priores contemplatur Theologia.

Qui Græcorum Theologiam adcuratè expendunt, ait (b) Eusebius, eos (c) sine dubio intelligens qui Zoroastrem sequebantur, rem totam in quatuor genera partiti sunt, quippe ante omnia Deum primum secernentis, omnibus eum rebus præsidere, ante omnes esse, omniumque Deum, parentem ac regem se se agnoscere profitentur; secundum quem alterum Deorum genus, tertium Dæmonum, quartum denique Heroum adsignant; vel, secundum alios, Angelorum, Dæmonum, & Animorum.

Tertia classis Naturarum, quæ perituræ, est Physices argumentum; omniâque materialia, in septem mundos divisa, unum empyreum, tres æthereos, tres corporeos, complectitur.

(a) *Pletho in Orac. pag. 90. Ed. Amstel. 1688.* (b) *Præp. Evang. Lib. IV. c. 5.* (c) *Vide Indicem in voce, Gizci.*

C A P U T I.

De æterna Natura, sive Deo

PRIMA classis Naturarum est æterna, secundum Zoroastrem, & supremum continet Numen. Hoc ex modò adlatis Eusebii verbis liquet, confirmaturque oraculo à (a) Porphyrio laudato.

Musi

(a) *Ap. Euseb. Præp. Lib. IX. c. 10.*

Μῆνοι Χαλδαῖοι σοφίαν λάχον, ἣδ' Εἰραῖοι
 Αὐτογένεθλον ἀνακτα σιῶάζομενοι θιδὸν ἀγνῶς.

Chaldaeis solis sapientia cessit, () Hebraïisque,
 Æternum casto veneratis numen honore.*

Hoc est unicum illud Principium, de quo scrip-
 tor *Explanationis brevis* dogmatum Chaldaïco-
 rum: μία ἀρχὴ τῶν πάντων δοξάζουσι &c. unicum
 arbitrantur rerum omnium Principium, idque
 profitentur unum esse & bonum.

Deus, ut Pythagoras (b) à Magis, qui eum
 Oromazen (†) appellant, didicerat, corpore si-
 milis est luci, animo veritati. Deum etiam lucem
 à Chaldæis dici, præter Eusebii testimonium,
 constat oraculis Zoroastris, ubi passim describi-
 tur vocibus, φάσ lux, ἀνγαι radii, φῆγ, & splen-
 dor.

Eodem sensu, Deum vocabant ignem; nam
 cūm ὣν Or vel Our, Chaldaïcè significet lucem
 & ignem, promiscuè horum duorum vocabulo-
 rum significata sumebant. Inter plures alios,
 Plato (c) ubi dixit Deum cœpisse componere cor-
 pus totum mundi, igne & terrâ, significat se igne
 intelligere solem; quem splendidissimum & luci-
 dissimum rerum omnium vocat, quasi lux & ignis
 idem sint. Hoc quoque manifestum ex Zoroa-
 stris oraculis, ubi Deus passim πῦρ ignis, &
 πατρικὸν πῦρ paternus ignis, & ὑπατοῦ πῦρ supre-
 mus ignis.

Hoc sine dubio fundamento inædificatus cul-
 tus ignis apud veteres Chaldæos, à quibus ad
 Per-

(*) Vide Indicem in voce Hebræi. (b) Porphyr. in vit.
 Pythag. (†) Vide Indicem in Oromazes. (c) In Timæo.

Perſas tranſierat; qua de re poſthac, ubi de horum Religione & Diis agemus.

C A P U T II.

Emanatio ignis, ſeu luminis à Deo.

CUM Deus, ut oſtendimus, ſit τοῦτον φῶς aut πῦρ, in ſua intellectuali potentia non inclufit ſuum ignem in ἐν δυνάμει τοῦτ᾽ οὐκ ἐκλείπει ἰδίον πῦρ, ſed eum largitus eſt omnibus creaturis; & quidem ipſe atque ante omnia Primæ Menti, ut oracula docent; tum etiam æternis atque incorporeis Naturis aliis, ſub quibus continentur innumeri Dii, Angeli, boni Dæmones & Mentes hominum. Proximum è Deo effluviū eſt ὑπερχόσμιον φῶς (a) ſupramundanum lumen, infinitum, idēque incorporeum ac lucidum ſpatium, intellectualium Naturarum beata ſedes. Supramundanum autem lumen illuſtrat primum corporeum mundum; empyreum, nempe, ſeu igneum cælum; quod, cū proximè ſubjaceat incorporeæ luci, eſt omnium corporum altiffimum, ſplendidiffimum, ac rariffimum. Empyreum cælum diffunditur ad ætherem uſque, quod eſt corpus inferius, ignēque minùs ſincerum continet. Sed igneum tamen eſſe denſiffimæ ejus partes, Sol ac ſtellæ, ſatis oſtendunt. Ab hoc æthere ignis tranſnittitur ad hunc ſublunarem ac materialeū mundum; nam licèt materia quā conſtat, non ſit lux, ſed tenebræ (quales ſunt corporei, ſeu mali Dæmones) attamen id ζωγενὲς πῦρ
vi-

(a) Vide Indicem in Lumen.

vivificus ignis, ut loquuntur Oracula, eam agit, & lumine omnes ejus partes collustrat, dum per omnia diffunditur & ad centrum usque penetrat : *ἄνωθεν διέξω ἐπὶ τὸ κατ' ἄντικρυ, ἀπὸ τῆς κέντρης τῆς γῆς*, *desuper permeat in oppositam partem, per centrum telluris*. Verum hæc plenius describemus, ubi de singulis agemus.

CAPUT III.

De rebus æviteris & incorporeis.

SECUNDA seu media classis rerum, ex sententia Zoroastris, est quæ initium habuit, at carebit fine, qualia vulgò à Scholasticis *æviter-nadicuntur*. Huc pertinent *Deorum genus*, quod sub Deo patre & rege collocatum testatur (a) *Eusebius*, & *Mentes hominum*. *Pletho*, & alter ille, qui compendio doctrinam Chaldaicam tradidit, has Naturas hoc ordine collocant : (*) *Intelligibiles & intellectuales; Intellectuales fontes; Hyperarchii, vel Principia; Azoni Dii; Zonæi Dii; Angeli; Dæmones; Animi*. Aiebant Chaldæi hæc omnes naturas *lucem* esse, Dæmonas malos *tenebras*.

Huic medio generi Zoroastres præficiebat (b) *Mithram*, qui in Oraculis, (*) interprete *Psel-lo*, vocatur *Mens*. Hic circa secundarium genus versatur.

(a) *Lib. IV. cap. 5. Prop.* (*) *Vide Ναισὶς & Νουρὶς in Indice.* (b) *Plutarchus in Lib. de Iside & Osiride.* (*) *Vide Zudicem in Mithra.*

CAPUT IV.

De primo ordine æviterarum rerum.

PRIMO loco sunt tres ordines, (§) unus *intelligibilium* rerum, alter *intelligibilium & intellectuum*, tertius *intellectualium*. Primus horum trium (conjectore *Patricio*, nam *Pletho* hæc memorat quidem, sed non explicat) videtur esse quem intellectu dumtaxat adsequimur, quisque est summus. Medius est earum *Naturarum*, quæ intelliguntur & intelligunt. Τα μὲν ἐστὶ νοερά καὶ νοητά, ὅσα νοῦν τε καὶ νοῦτον, ait *Zoroastres*, hæc sunt *intellectualia & intelligibilia*, quæcumque intelligentia intelliguntur. Tertius ordo est earum, quæ tantum intelligunt; quippe quæ sunt, seu essentiâ suâ, seu participatione, intellectus. Hac distinctione, capimus supremum ordinem esse supra intellectum, quippe qui intelligitur à medio *Mentium* genere. Medius ordo, superioris naturæ particeps, est *Mentium*, quæ superiores & seipsas intelligunt. Postremus videtur esse *Mentium*, quæ non modò se ipsas, sed superiores etiam & inferiores intelligunt.

De primo horumce ordinum *Anonymus* scriptor *Compendii* de doctrina *Chaldaica*, sic habet: *Deinde* (nempe, post unum & bonum) *colunt paternum quoddam fundum, ex tribus Triadibus compositum. Quælibet autem Trias habet patrem, potentiam & mentem. Psellus paulò plenius: Secundum Unum, adfirmant paternam profunditatem compleri tribus Triadibus,*
qua

(§) Vide *Indicem* in *Nοεράς & Νοητός*.

quarum unaquæque primum habet (*) Patrem, deinde mediam (a) Potentiam, & tertiam (b) Mentem inter eas, quæ intra se claudit Triadem. Hæc vocantur etiam ab iis intelligibilia.

Hæc triplex Trias eadem esse videtur, cujus meminit Zoroastres, qui patrem vocat eundem qui ita à Psello adpellatur: πάντα γὰρ ἐξέτελλεσσι πατήρ, omnia perfecit Pater. Vocat & πατρικὴν μονάδα unitatem paternam.

Secunda Natura, quæ à Psello vocatur Potentia, dicitur à Zoroastre δύναμις νοερὰ intellectuales potentia, & ἀλκὴ πατρὸς vis patris: item, Dyas generata à Monade, & quæ apud eam sedet, & prima mens paterna.

Tertium Triadis Principium, quod à Psello dicitur Mens, secunda mens Zoroastri est: πάντα γὰρ ἐξέτελλεσσι πατήρ καὶ τῷ περιέδωκε διευτέρῳ, ὃν πρῶτον κληίζεται πᾶν γένος ἀνθρώπων, omnia enim perfecit Pater, & menti tradidit secundæ, quam primam vocat omne hominum genus. Quemadmodum Psellus dicit ab hac Mente intra se Triadem ac paternam profunditatem claudi: Zoroastres ait eam εἶναι πῦρας & πατρικῷ βυθῷ & πηγὴν τῶ νοερῶν, finem esse paternæ profunditatis, & fontem intellectualium. Item: (†) εἰ προῦλθεν αἰὶν' ἔμεινεν ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ, non processit, sed mansit in profunditate paterna.

(*) Vide Indicem in voce Pater. (a) Vide Indicem in Potentia. (b) Vide Indicem in Mens. (†) Vide indicem in voce Mens.

CAPUT V.

Secundus ordo æviteronarum rerum.

Post hosce, ait Psellus, est alius ordo intelligibilium ac intellectualium. Hic dividitur tripliciter, in *Jyngas*, *Synoches* & *Teletarchas*. Cui adsentitur scriptor Compendij: Tūm sunt intelligibiles *Jynges*; secundum quas sunt *Synoches*, *Empyreus*, *Æthereus*, *Materialis*; post *Synoches* sunt *Teletarchæ*.

De primis ita loquuntur Oracula: νοῦμαις ὑγγῖς πατρόςιν νοῦσι καὶ αἰταί, βυλαῖς ἀφθίγκτοις κινῆμαις ὡς νοῦσαι, intellectæ *lynges* à patre intelligunt & ipsæ, consiliis ineffabilibus motæ ut intelligant. Psellus (a) vult esse certas potentias secundum paternam profunditatem, constantes tribus Triadibus, quæ secundum oraculum, intelliguntur à paterna mente, quæ singularum causam in se continet. Pletho: (b) sunt intellectuales species à Patre perceptæ, quæ & ipsæ intelligunt, excitantes notiones ineffabilibus consiliis. Eædem videntur esse Ideæ descriptæ in Oraculo *Zoroâstris*, à v. 100. ad 119. Νῦ πατρός ἰπποζῆτος, & quæ sequuntur. His etiam verbis *Proclus*, postquam ea protulit quasi oraculum Deorum, ait confirmari sententiam *Platonis* de ideis.

Secundi sunt *Synoches* numero tres, *Empyreus*, *Æthereus*, & *Materialis*, pro numero mundorum quibus præsunt. Videntur esse Mentes, quæ ab *Hecate* ducunt vivificum ignem,

Tomus II.

K

quem

(a) p. 101. Ed. Amstel. 1681. (b) p. 89. Amstel. Ed.

quem immittunt Empyreo, Ætherco ac Materiali mundis, cum quibus vitalem motum communicant. Vocantur in Oraculis Ἀνοχῆς:

— ἔχει κόσμον τοῖς ἀνοχῆας ἀκαμπῆς.

habet mundus intellectuales Anoches inflexos. Hæc *Pfellus* vult esse excellentissima intelligibilium generum, & ex iis quæ ab Immortalibus in hoc cœlum demittuntur, quibus præesse intelligitur Deus à Patre secundus.

Postremi sunt *Teletarchæ*, qui in Oraculo Synochibus junguntur: οἱ τελετάρχαι συνίληπται τοῖς συνοχῆσι, *Teletarchæ continentur sub Synochibus.*

Secundæ Triadis, quam hoc Capite exposuimus, sæpius meminerunt *Damascius* & *Proclus*, duplici nomine eam insignientes, *intellectuale* & *intelligibile*, τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δεύτερου.

C A P U T VI.

Æviter narum rerum tertius Ordo.

POSTREMUS ordo est rerum intellectualium. *Pfellus*: post medium ordinem est intellectualis habens unam Triadem paternam, constantem (τῷ ἀπαξ ἐπίκεινα) semel ulteriore, *Hecate*, & (τῷ δις ἐπίκεινα) bis ulteriore: alteram verò Triadem constantem tribus *Amilictis*; ad quos accedit *Hypexocos*. Hi sunt septem fontes. Compendium Chaldaicæ doctrinæ: His succedunt fontem patres (πρωταῖοι πατέρες) qui dicuntur etiam *Cosmogogi*, quorum primus dicitur semel ulterior, post quem *Hecate*; deinde bis ulterior, post quem sunt

sunt tres Amiliēti (ἀμιλιῆται implacabiles) & ultimus Hypezocos, ὁπίζακος succinctor.

Pfellus, in Scholiis ad Oracula, versum 126. jam laudatum antecedente Cap. de hisce intelligit: (a) Chaldaei, inquit, ponunt potentias in mundo, quas vocant Cosmagogos, quippe quæ mundum providis motionibus agunt. Has igitur potentias vocat Oraculum ἀνοχῆας sustentatores, quod mundum universum sustineant. Voce ἀκαμπύς designatur stabilis eorum potentia; & voce ἀνοχῆς custodiendi cura. Has autem potentias definiunt solam & indeclinabilem mundorum causam. Pletho has interpretatur, ut Iyngas.

Amiliētos & Hecaten, & Hypezocon memorant Oracula vers. 120. & seqq. Amiliēti, auctore Psello, ita dicuntur, quod sint naturæ stabilis, neque versùs hæc inferiora conversæ, impediuntque ne Animi adfectuum illecebris demulceantur.

C A P U T VII.

Fontes & Principia.

PRÆTER hunc postremum Intellectualium ordinem, quos Psellus vocat septem fontes, (†) Compendium fontanos patres; ab hoc memorantur plurimi alii fontes: Venerantur etiam fontanam Triadem fidei, veritatis & amoris. Aiunt etiam esse (ἀρχὴν) principalem solem, & materiali fonte etiam Archangelicam, & fontem sensationis, & fontanum iudicium & fulmineum

K 2

(a) P. 96. (†) Vide Indicem in voce Fontes,

fontem, & fontem speculorum, & fontem characterum insidentem ignotis synthematibus, & fontanas altitudines Apollinis, Osiridis & Hermæ. Aiunt quoque esse materiales fontes centrum, & elementorum; somniorum Zonam, & fontanam animam.

Post Fontes, ait Psellus, sunt Hyperarchii. Anonymus plenius: post fontes dicunt esse principia, nam fontes sunt magis principales (ἀρχαιότεροι) quàm principia. Hæc nomina fontium & principiorum frequentia apud Dionysium Areopagitam occurrunt; imò in tertia Triade principia collocat, post quæ Archangelos recenset.

Principiorum autem animalia gignentium (verba sunt Anonymi sequentia) summum vocatur Hecate; medium Anima principalis; fundus Virtus principalis.

Hæc videtur esse Hecate, quam Psellus ait creditam à Chaldæis fontem Angelorum, Dæmonum, Animarum & Naturarum. Hanc eandem designat oraculum:

Αἰὼς ἐν λαγύρῳ Ἐκάτης ἀρετῆς πύλη πηγῇ.

in sinistris Hecates lateribus fons est virtutis &c. Chaldæi, ait (a) Psellus, Hecaten existimant Deam, quæ medium ducit ordinem, & quæ veluti centrum tenet omnium Potentiarum. In dextris ejus partibus, collocant fontem animarum; in sinistris, fontem bonorum. Et aiunt fontem quidem animarum paratum esse ad procreationes. Fons verò virtutum intra fines manet suæ essentiae, estque quasi virgo intacta. Eam quam habet firmitatem

(a) pag. 98.

tatem & immobilitatem ab Amilictis Potentiis desumpsit, estque virginali cingulo ornatus. Quæ hîc à Psello vocantur fontes animarum & fontes virtutis ab Anonymo ἀρχικὴ ψυχὴ καὶ ἀρχικὴ ἀρετὴ dicuntur.

CAPUT VIII.

Dii Azoni & Zonæi.

POST Hyperarchios, ex Pselli sententia, sunt Azoni. Apud illos, ait Anonymus, sunt & Hecatæ ἄζωνοι (sine zona) ut Chaldaica τριπλό-
tis, κυμας & ἐκκλυσική. Dii sine zona eis dicuntur (a) Sarapis, & Dionysius, & Osiridis catena, ut & Apollinis. Azoni autem vocantur, qui liberè exserunt potestatem suam in zonis, suntque collocati supra conspicuos Deos. Hi Dii conspicui sunt Coeli & Planetæ, fortasse ejusdem generis ac Mentis, à quibus sphaeras circumagi putant Peripatetici. Uti hîc dicit Anonymus ἰνέχουσι ζων
ejusmodi Naturas: ita Dionysius secundam tertiae Hierarchiae vocat τῇ ἀγλῇ ἰευσίαν.

Zonæi (quibus adtributa est zona) sequuntur, ut ait Psellus. Hi sunt, Anonymo auctore, qui zonas in coelo non liberè (lego αὐτῶς) circumvolvunt, & quæ hîc sunt administrant. Est enim apud eos genus Deorum Zonæum, cui adtributæ sunt sensibilis mundi partes, & quod cingit divisiones sorte acceptas, circa materiale locum.

Idem officium adsignat secundæ & tertiae Hierarchiis Dionysius.

K 3

Ite-

(a) Vide Indicem in hisce Vocibus.

Iterum Numinum zonis adnexorum, aut iisdem solutorum meminere *Damascius*, & *Proclus* in *Proem. Parmenid.*

CAPUT IX.

De Angelis & immaterialibus Dæmonibus.

INFRA *Zonæos* sunt *Angeli*, secundum *Psel- lum* *Hostanes* ex *Perfarum* *Magis*, qui *Chaldæis* placita sua debebant, dicitur à *Minutio Felice* docuisse (a) *Angelos* *venerationi veri Dei* *adstare*. *Zoroastres* meminit *reductorum Angelorum*, qui *animos reducant ad ipsos*, ex *variis rebus*. (b)

Proximi sunt *Dæmones*, docente *Psello*, quorum alios esse credebant *Chaldæi* malos, alios bonos. Bonos dicebant esse lucem; malos tenebras. Bonos esse *Dæmones* ratione colligere possumus. Oraculum:

Ἡ φύσις πῦρ ἐστὶν αἱ τὰς δαίμονας ἀγνῆς,
καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλασθήματα χρυσὰ ἐστὶν ὁ θεὸς.

Natura suadet esse *Dæmonas* *puros*, & *malæ materiæ* *germina utilia* & *bona*. Ad quem locum ita *Pletho*: (c) *Natura*, sive *naturalis ratio*, suadet esse *Dæmonas* *puros*, & *omnia prorsus ex Deo*, qui ipsum *bonum est*, *manantia*, *utilia esse*, &c. si autem *materiæ malæ germina bona sunt*, multò magis *Dæmones*, qui tanto sunt illâ *excellētiore*, quòd sint *naturæ rationalis*, & *naturæ corruptioni obnoxia* *impermisti*.

CA-

(a) In *Oratio.*

(c) Pag. 86.

(b) Vide in voce *Ἀγγελος*.

CAPUT X.

De Animis.

PSELLUS, in compendiaria descriptione Chaldaicæ doctrinæ, *Animos* extremas æviteronarum naturarum esse ait.

Magi, (a) atque ex eorum doctrina Pythagorici & Platonici, constituunt triplex formarum genus; unum quod penitus à materia secernatur, cujuscmodi sunt Mentēs supracœlestes; alterum quod à materia abjungi non possit, quod essentiam per se subsistentem non habeat, sed à materia pendentem, quâ, naturæ corruptibilitate, solutâ, dissolvatur & pereat. Atque hoc genus totum rationis esse expers tradunt. Inter illa medium locant Animum ratione præditum, à Mentibus quidem supracœlestibus eâ in re diversum, quod perpetuò materiæ adsit; ab irrationali verò genere, quod materiæ non conjunctus sit, sed contrâ materiam sibi adjunctam habeat; & sit essentiæ peculiaris & vi suâ subsistentis, itemque indivisibilis, ut Mentēs illæ supracœlestes; quibus etiam actiones quadamtenus adfines edat, iisdem quibus hæ studiis occupatus; omnium rerum, scilicet, quæ in natura sunt; ne excepto quidem summo Deo, cognitione & contemplatione, ac propterea corruptioni non obnoxius.

Animus, (b) cùm sit ignis immaterialis & incorporeus, & ab omnibus compositis, & mate-

K 4

riali

(a) *Plashe in Orac.*(b) *Psell. p. 105.*

riali corpore distinctus, immortalis est. Nihil materiæ, aut calignis particeps illi immistum est; multò minus compositus est, ut in ea, ex quibus constitutus fuit, resolvi queat.

Animus (c) habet essentiam *αὐτόνοον καὶ αὐτόζων* per se genitam & animatam. Aliunde enim non movetur, nam si, secundum Oraculum, ignis divini pars est & ignis lucidus atque paternæ mentis conceptus, perfecta forma est materiæ expers & per se subsistens. Sic enim est omnis divina natura, cujus pars est animus.

Animorum (d) humanorum duplicem ponunt causam fontanam, Paternam scilicet Mentem, & Animam fontanam. Prodit autem, ex illorum sententia, particularis anima à fontana, pro Patris voluntate,

Jam autem (e) cum sint variæ sedes, quarum una tota lucida est, altera tota tenebricosa, aliæ tenebris & luce mistæ; locus subjectus Lunæ undique tenebricosus est; lunaris alternatim lucidus & obscurus; qui supra Lunam est undequaque lucidus, adtribuiturque animis.

Hinc (f) volunt hujus generis animos variis de causis dimitti in terram, seu propter *πτεροπύησιν*, quod eis defluerint pennæ; quibus verbis significant abscissionem animi à primigenia perfectione; aut ut pareant voluntati Patris.

Animus (g) autem cum corpore æthereo, quasi cum vehiculo, semper versatur; atque hoc, continuo ad tactu, participem immortalitatis facit. Est inanimatum quidem suâ naturâ, sed

(c) *Summar expof.* p. 110. Ed. *Amstel.* 1682.

(d) *Ibid.* (e) *Ex Psel in Oracul.* p. 91. & *Pleth.* p. 81.

(f) *Summar.* *Ibid.* (g) *Pletho in Or.* p. 84.

sed animatur ab anima irrationali, (quam sapientes vocant *εἰδωλον*, *simulacrum* animæ rationalis) imaginationeque & sensu ornatum totum videt, audit, omni denique sensu viget, & ceteris hujusmodi animæ irrationalibus facultatibus utitur.

Ita potissimâ hujus corporis vi, imaginandi facultate, animum rationalem cum toto tali corpore jugiter esse contendunt; tali verò corpore cum mortali aliquando humanum animum copulari, toto illo toti foetus in utero contenti spiritui vivifico, ob cognationem quamdam, implicito, cum ea vis vivifica sit spiritus.

Simulacrum animi (*b*) hoc est, ea pars quæ cum sit rationis expers, cum parte rationali est conjuncta & ab ejus vehiculo pendet, particeps est sedis undequaque lucidæ, neque enim umquam animus deponit suum *vehiculum*, *ἵχημα*.

Animus à (*i*) sede prorsus lucida in hoc corpus delapsus, si bene operam suam corpori accommodaverit; in eundem rursus locum redit; sin malè, in sedes has deteriores hinc se recipit, pro ratione eorum quæ in vita fecerit.

Ita Chaldæi (*k*) restituunt animos post mortem, prout se purificarunt, in omnibus mundi partibus; quosdam etiam ultra mundum evehunt, *ὑπὲρ τὸν κόσμον ἀναστρέφουσιν* (*l*).

(h) *Id.* pag. 80. (i) *Id.* pag. 81. (k) *Summ.* pag. 112.

(l) *Vide Indicem in voce Resurrectio.*

CAPUT XI.

Supramundanum lumen.

OMNES hæ æviternæ & incorporeæ Naturæ sedem in supramundano lumine sortitæ sunt; quod lumen incorporeum est, supra altissimum corporeum mundum positum, atque inde superiora versûs in infinitum porrectum. *Proclus à Simplicio*, in hoc Zoroastris oraculum, citatus: Ἀπὸ τοῦ ἐμψυχῶτα φωτός, πῦρ, αἰθήρ, κόσμος, *affatim animans lucem, ignem, æthera, mundos. Proclus*, inquam, „ait hoc lumen esse supra septem „Mundos, ut Monas est ante vel supra Triadem „Empyreï, Æthereï, & Materialis mundorum. „Addit etiam primigenium hoc lumen esse Imaginem Paternæ profunditatis, ac propterea esse „supramundanum. Præterea hoc lumen, cùm „sit supramundanus sol, emittere fontes lucis; „& mysticos sermones docere esse inter res supramundanas, esse enim solarem mundum & „(a) Universale lumen, secundum oracula „Chaldaïca.

Idem etiam ait „centrum totius mundi, quasi „unius considerati, esse in hoc lumine; nam si „Oracula materialis mundi centrum supra illum „ponunt in Æthere, eadem ratione adscendendo, adfirmandum centrum altissimi mundorum „in hoc lumine situm.

(a) Vide Indices in Universales.

CAPUT XII.

De rebus Corruptioni obnoxiiis & Corporeis.

TERTIUM & ultimum genus rerum, ex doctrina Zoroastris, est id quod ut inceptit, ita etiam finem nanciscetur, cui præest *Arimanes*.

Sub hoc tertio genere continentur corporei mundi; Empyreus, qui proximè supramundano subjacet lumini; Æthereus, qui eum sequitur; Materialis denique omnium infimus. Ita enim disponuntur, in Oraculi modò allati verbis. Quod apparet etiam ex Oraculorum vers. 182. & seqq. *Ἐπὶ τὰ γὰρ &c. Psellus* quomodo, secundum Chaldæos, septem sint mundi ostensurus, ait ab iis numerari unum Empyreum eúmque primum; dein tres Æthereos; & tandem tres Materiales, nempe, Orbes fixarum & erraticarum stellarum, ac Sublunarem regionem. Sed hæc enumeratio satis plena non est, etenim hîc mentio fit duorum tantùm Æthereorum mundorum, Orbis stellarum fixarum & Planetarum, & unius materialis sublunaris, ut observavit vir eruditus *Franc. Patricius*, qui proinde septem mundos ita recenset: 1. Empyreus: 2. Ætherei, nempe, Orbes fixarum, Planetarum, exceptâ Lunâ, & Lunæ: 3. Elementares, Aëreus, Aqueus & Terrestris. Sed fortè magis consentiret cum Oraculo, quod Lunam inter Planetas complectitur, & Aquam Terræ subjicit, & cum *Psello*, qui tres postre-

mos mundos materiales vocat, quicumque eos ita disponeret :

7 Mundi Corporei	}	1	Empyreus	{	Supremus Æther
		3	Ætherei	{	Sphæra stellar. fixar.
				{	Orbis Planetarum.
				{	Aër.
		3	Materiales	{	Terra.
				{	Aqua.

Neque mirum videri debet tres postremos materiales vocari, nam Chaldæi materiam tenebri-
cosam esse, aut potius tenebras ipsas existima-
bant. *Empyreus* verò & *Ætherei* mundi, qui,
ut videbimus, luce vel igne constabant, non
poterant eo sensu materiales dici, licèt corpo-
rei.

Empyreum, seu primum, ut tradit *Pfellus*,
tribuebant Menti, *Æthereum* Animæ, Mate-
rialem Naturæ.

C A P U T XIII.

Empyreus Mundus.

PRIMUS (a) corporeorum mundorum est
Empyreus; quâ voce Chaldæi non intellige-
bant, ut Christiani Theologi, Dei & beatorum
Spirituum sedem, quæ potius eadem est cum su-
prema Chaldæorum luce, sed extimam corporei
mundi Sphæram. Figura ejus rotunda est, ut
habet Oraculum: τὸ ἄρα τὸ κυρτὸν σχῆματι περιελίσσας
cælum rotundâ figurâ circumcludens. Est quo-
que

(a) *Summar.*

que *solidus Orbis*, seu *firmamentum*, nam eadem oracula vocant eum *supra*. Constat igne, unde nomen ducit; qui ignis, cum proximè subjaceat supramundanæ & incorporeæ luci, omnium corporum tenuissimum ac rarissimum est. Præ tenuitate facilè permeat subjectum ætherem, & ubi hoc pertransiit, reliquos materiales mundos. „ Hoc potest distinctiùs probari, ait *Proclus*, traditione divinâ (*intelligit, nempe, Zoroastrea oracula*) nam Empyreus permeat Ætherem, Æther verò materialem mundum. Et „ licèt omnes intellectuales Tetrades & Hebdomades habeant fontanum Ordinem, ac proinde Empyreum Præsidentem; attamen continentur in mundis, quandoquidem omnes mundos „ permeat Empyreus.

Nihilominus Empyreus ipse immotus est, ut docet *Simplicius*, Chaldaicam doctrinam hac similitudine distinctiùs interpretatus: „ Animo „ concipiamus duas Sphæras, quarum una pluribus corporibus constet, sintque ambæ paris „ crassitie, unâque in centro alterius collocatum, „ & in immota luce motum; secundùm totam „ extensionem immotum, ut sit similis loco; „ sed motum partibus quibusdam, ut sit loco „ minor.

CAPUT XIV.

Ætherei Mundi.

POST Empyreum Mundum, Oraculum, *Æthereos* collocat, πῦρ, αἰθέρα, κόσμος. Confirmatur hoc à *Psello* & auctore Summarii, qui dicit secundum Empyreum esse tres *Æthereos* mundos. Verum ex tribus duos tantum memorant, eosdemque inter materiales perperam ponunt: *Sphæram*, nempe, *Fixarum*, & *Sphæram Erraticarum*. Tertius, licet non-expressus, esse queat *Æther*, inter Empyreum & Sphæram *Fixarum* porrectus.

Æther est ignis, ut ex ipso nomine adparet, (a) minùs quàm Empyreus subtilis, cùm Empyreus *Æthera* permeet. Tantæ tamen tenuitatis est, ut ipsos permeet materiales mundos.

Secundus *Æthereus* mundus est stellarum fixarum Sphæra, quæ Stellæ sunt densissimæ & compactissimæ partes, ætherei ignis; qui est sensus, ut ingeniosè interpretatur *Patricius*, hujus Oraculi:

Ἐπὶ δὲ καὶ πολλοὶ ὁμιλοῦν αἰθέριον ἀπλανῶν
Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

*Fixitque multum cœtum astrorum inerrantium,
ignem ad ignem cogens.*

Tertius æthereus mundus est orbis Planetarum, qui continet Solem, Lunam, & quinque Pla-

(a) *Venis nempe à verbo αἶθεα ardeo.*

Planetas, quæ ab Oraculis & *erratica animalia* & *ignes* vocantur Ζῶων πλατωμέναν ὑφίσταται ἐν ταῖς, *Animalia errantia constituit septem*, & rursus: Ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει, ἑβδομή ἡλίῳ μισομβολήσας πῦρ, *sex eos creavit, septimum solis ignem medium calculatus.*

C A P U T X V.

Materiales Mundi.

POSTREMI & infimi sunt Materiales Mundi, quos *Pfellus*, & *Summarii* Scriptor tres esse aiunt; significantes sine dubio Aërem, Terram & Aquam, nam eo ordine ab Oraculo collocantur: Ἦν δ' ἐν μέσῳ τίθει, ὕδωρ δ' ἐν γαίᾳ πόλποις, Ἀἶρα τ' ἄνωθεν τέλει: *Terram in medio posuit, aquam verò in sinu terræ, & aërem supra hæc.* Hic est postremus ordo Mundorum, de quo hæc *Summarii Dogmatum Chaldaïcorum*: *ultimus terrestris dicitur & lucis osor, qui locus est sub Luna, habens in se materiam, & qui vocatur βοθρὸς, fundum.* Ex hisce verbis liquet, quâ de ratione Chaldæi sublunares mundos solos materiales vocitent, contrâ verò *Empyreum* & *Æthereos* immateriales esse prædicent, quamvis corporeos: nempe, materiam (*) putant esse *μισοφάνη*, tenebras & fundum Naturæ, adeoque ab *Empyreo* & *Æthere* planè diversam; quorum cùm ipsa substantia lux sit, agitur præterea *ζωγενὲς πῦρ*, quod ut antea ostendimus, ad centrum usque omnia permeat.

Ad

(*) *Vide Indicem in voce Materia.*

Ad terram quod adtinet, *Diodorus Siculus* (a) testatur Chaldæos fovisse peculiare opiniones, & dixisse eam esse σκαφοειδῆ καὶ κοιλὴν *instar scaphæ & concavam*. Addit etiam multa argumenta πειθικά, cū de hac, tum de reliqua Universalitate rerum ab iisdem adlata.

Pfellus præterea addit sublunarem regionem aliquando ab illis vocari Ἀδαν.

(a) *Lib. II. p. 83.*

C A P U T XVII.

De Materialibus Dæmonibus.

DÆMONUM, ut diximus, Chaldæi duo statuebant genera bonos & malos; bonos *lucem*; malos *tenebras* vocabant.

Priores sunt iidem, quos *Hystanes* (a) dicebat *esse ministros & nuncios veri Dei, ejusque venerationi adfistere*: posteriores verò quos *terrenos, vagos, humanitatis inimicos* prodidit. De prioribus jam egimus; posteriores *Pfellus*, in *Dialogo de Operatione Dæmonum*, multis descripsit, ex ore (b) *Marci* cujusdam in *Mesopotamia* degentis, qui cū Chaldæorum ritibus addictus fuisset, & eorum doctrinā imbutus, Christianismum amplexus erat. Quod narrat, cū ex re ipsa, tum ex hominis patria, satis liquet Chaldaicam esse Traditionem.

„Hi Dæmones sunt variorum generum, cū
„ad eorum formas, tum ad corpora quod adti-
„net; & tanto numero, uti & aër supra nos po-
„situs

(a) *Ap. Minuc. Fel. (b) Vide Indicem Marcus.*

„situs & circumambiens iis refertus sit. Iisdem
 „terræ ac maria, & abditissimi sinus, occultissi-
 „mæque spelæa scatent.

„Sex sunt eorum præcipua genera. (b) Pri-
 „mum vocabatur *Leliurium*, † hoc est, *διάνυρον*
 „igneum. Hoc autem per aërem, qui supra nos
 „est, volitat; nam ex ipatio quod circa Lunam
 „est, quasi sacro, ut profana, omnia Dæmonia
 „expulsa sunt. Secundum est, quod per nobis
 „contiguum aërem vagatur, idque à multis pro-
 „priè Aëreum vocatur: Tertium, terrestre:
 „Quartum, aqueum & marinum: Quintum,
 „subterraneum: Sextum, lucifugum & (*) ter-
 „ribile.

„Ceterum omnia Dæmonum genera Dei odio
 „flagrant, atque hominibus adversantur; sunt
 „tamen alia aliis pejora. Nam aqueum, &
 „subterraneum, atque lucifugum malo gauden-
 „tia, & perniciosa præ aliis sunt. Siquidem hæc
 „non illusionibus & phantasmatis animos
 „lædunt, sed instar efferatissimarum belluarum
 „irruentia in hominum perniciem properant.
 „Aqueum quidem navigantes suffocat. Sub-
 „terraneum autem & lucifugum, viscerum, si
 „finatur, penetralibus se se insinuat, & in quos-
 „cumque homines inciderit, eos occupat, suf-
 „focat, comitialique morbo & phrenesi exagi-
 „tat. Dæmones verò aerei & terrestres arte
 „mentes hominum subeunt & fallunt, atque ad
 „absonos quosvis adfectus & illegitimos impel-
 „lunt.

„Hæc

(b) Ex^o Psello. p. 63. Ed. nupera Kiloniensis, in 12.

† Vide Indicem, in hac voce.

(*) Lego *δυσάνυρον*, vide Indicem in hac voce.

„Hæc autem operantur, non quòd nobis im-
 „perent, sed quòd suggerant. Phantastici enim
 „nostrum spiritum subeuntes, quippe spiritus
 „& ipsi; nescio quos adfectuum voluptatum-
 „que sermones insusurrant; non quòd voces
 „aërem ferientes & sonoras emittant, sed su-
 „surros quosdam, quibus verba sua submit-
 „tunt. Neque fieri non posse, ut sine voce lo-
 „quantur, videbitur, si reputemus ei, qui lo-
 „quitur, si sit eminus, elatiore vociferatione
 „opus esse; qui cominus, eum in audientis
 „aures vocem insusurrare. Quod si animæ quo-
 „que spiritum subire posset, nullo ei susurro fu-
 „turum opus; sed sermonem quemlibet, taci-
 „tâ quadam viâ, sine ullo strepitu, ad exci-
 „pientem perventurum; quod animis etiam
 „egressis è corporibus, qui inter se citra stre-
 „pitum colloquuntur, inesse aiant. Eodem
 „prorsus modo, ipsi quoque Dæmones nobis-
 „cum clam confabulantur, ita ut ne sentiamus
 „quidem undenam bellum nobis ingruat. Nec
 „est, secundum Chaldæos, quòd super hac re
 „quidquam dubitemus, si quod in aëre accidit
 „animadvertamus. Quemadmodum enim, so-
 „le lucente, aër varios colores & formas sumit,
 „atque in corpora eorum capacia transmittit,
 „ut in speculis videre est: sic etiam dæmonia
 „colores, & quascumque voluerint formas su-
 „mentia eas in animalem spiritum nostrum tra-
 „jiciunt. Eo pacto, multa nobis negotia fa-
 „cessunt, dum consilia nobis suggerunt, vo-
 „luptatum memoriam refricant, & adfectuum
 „idola, tam vigilantibus quàm dormientibus,
 „excitant. Imo etiam membra ventri subiecta
 „ti-

„titillationibus demulcent, atque in vefanos &
 „illegitimos amores succendunt, potiffimùm fi
 „calores humidos nobis à natura infitos eoope-
 „ratores habeant.

„Reliqua Dæmoniorum genera nullam artem
 „norunt, neque fallere sciunt; sunt tamen mo-
 „leſta, fi excipiantur, & inſtar (*) *Charonei* ſpi-
 „ritûs lædunt. Quemadmodum enim ille fer-
 „tur corrumpere quidquid admotum fuerit, ſive
 „ſit quadrupes, ſive homo, ſive volucris: eo-
 „dem proſus modo terribilia hæc Dæmonia gra-
 „vibus damnis eos adficiunt, in quoscumque tan-
 „dem inciderint; quippe quæ corporibus & ani-
 „mis noceant, habitûſque naturales evertant,
 „nonnumquam etiam igne, aquâ, & præcipitio
 „non ſolùm homines, verùm etiam animalia
 „nonnulla perimant.

„In animalia autem impetum faciunt, non quia
 „ea ullo odio (†) proſequuntur, aut eis nocere
 „volunt, ſed quia mirum in modum animali ca-
 „lore capiuntur. Nam cùm in profundiffimis lo-
 „cis verſentur, quæ admodum frigida & ſicca
 „ſunt, ſit ut multum ſibi frigoris inde contrahant;
 „quo quidem contracti atque adfecti, humidum
 „& animale calorem adpetunt; quo ut potian-
 „tur, in bruta inſiliunt, & in balnea, (‡) con-
 „cavâque loca penetrant. Ignis enim & ſolis calo-
 „rem, quia urit & exſiccât, averſantur; anima-
 „lium verò, quippe moderatum & humidum,
 „libenter amplexantur, maximè hominum, in
 „quos inſuſi, dici non poteſt quantum tumultum
 „exci-

(*) Vide Indicem in hac voce. (†) Vide Indicem in voce
 Bruta. (‡) Vide Indicem in voce Cobajus.

„excitent. Poris, nimirum, quibus spiritus ani-
 „males inhærent, oppletis, spiritûque, ob corpo-
 „rum quibus præditi sunt crassitiem, velut in an-
 „gustias redactò & compresso; hinc fit ut corpo-
 „ra concutiantur, eorûmque præcipuè faculta-
 „tes malè adficiantur, motûsque obtusiores fiant
 „& hebetiores.

„Quod si Dæmon irruens ex subterraneorum
 „genere sit, hominem infessum concutit & dif-
 „torquet, atque per eum loquitur, spiritu pa-
 „tientis utens, non secus atque proprio quo-
 „dam instrumento. Si quis autem eorum, qui
 „Lucifugi dicuntur, clam irrepserit, remissio-
 „nem membrorum inducit, vocem reprimit,
 „& eum quem invasit mortuo similem reddit.
 „Hoc enim genus, quippe dæmonum extre-
 „mum, magis terrenum est, summéque frigi-
 „dum & siccum, & quemcumque invaserit,
 „omnem ejus animalem facultatem hebetat &
 „obtundit. Quia verò rationis expers est, &
 „omni intellectuâli contemplatione destitutum,
 „imaginationéque rationis experte agitur, ut
 „animalium efferatissima; increpationem mini-
 „mè timet, eâque de causâ meritò mutum & sur-
 „dum appellatur. Nec fieri potest, uteorum,
 „qui ab eo correpti sunt, ullus alio modo libe-
 „retur, quàm divinâ potentiâ, quæ oratione &
 „jejunio adest.

„Medicos niti nobis persuadere ejusmodi adfe-
 „ctiones non à Dæmonibus profluere, sed potiùs
 „ab humoribus, articulis, & spiritibus malè ad-
 „fectis, adeoque posse curari pharmacis & diæ-
 „tis, non autem incantationibus & expiationi-
 „bus; Medicos, inquam, niti hoc nobis per-
 „sua-

„suadere mirum non est, quoniam præter ea quæ
 „sensu percipiuntur nihil norunt, sed in sola cor-
 „pora inclinati sunt. Morbi quidem plurimi à ma-
 „lè adfectis humoribus meritò oriri censentur;
 „Enthusiasticos verò, insanias, & catochas, qui-
 „bus qui correptus est nihil quidquam agere po-
 „test, neque sermone, neque phantasiâ, neque
 „sensu, sed ab alio quodam agitur, eâque lo-
 „quitur quæ ignorat, futurumque quidpiam in-
 „terdum prædicit, quâ ratione motus materiæ vi-
 „tiosos dicamus?

„Ceterum (c) nullum Dæmoniorum genus
 „masculum aut foemineum suâ naturâ est, nam
 „ejusmodi adfectiones compositorum sunt cor-
 „porum. Atqui Dæmonia simplicia sunt corpo-
 „ra, quæ cum ductilia sint, & facilè inflectantur,
 „eò fit ut omni figuræ suscipiendæ apta sint.
 „Quemadmodum enim nubes videre est, nunc
 „hominum, nunc urforum, nunc etiam draco-
 „num, vel quorumlibet aliorum figuram refe-
 „rentes; ita & dæmoniacæ corpora. Jam verò
 „nebulæ, ab externis ventis impulsæ, varias fi-
 „guras exprimunt. At Dæmones, pro animi
 „sui arbitrio, in quæcumque voluerint corpora
 „transeunt; ut copiosè ex *Marci* sermone, osten-
 „dit *Pfellus*.

„Sed (d) omnes Dæmones ejusdem potesta-
 „tis & voluntatis non sunt participes; neque
 „parum discriminis hac in re est inter eos. Sunt
 „enim qui ratione carent, ut inter animalia
 „composita, mortisque obnoxia. In his homo,
 „qui facultate intelligente præditus est, ideo
 „generaliorē imaginandī vim habet, quæ ad
 „om-

„omnia fermè sensilia extenditur. Equis autem
 „& bobus & ceteris id genus arctior est imagi-
 „nandi vis, quippe quæ ad eorum tantum non-
 „nulla extendatur, quæ imaginatione compre-
 „henduntur; & cognoscit dumtaxat pecudes,
 „quæ secum pascuntur, præsepe, & possesso-
 „res.

„Culices denique muscæ & vermes eandem
 „habent arctam, nec bene cohærentem. Ho-
 „rum enim singula nec foramen norunt, ex
 „quo egressa sunt, nec locum ad quem ten-
 „dunt, quove divertendum sit; sed unica illis
 „est alimenti imaginatio. Eodem prorsus mo-
 „do, sunt Dæmonum variagenera. Alii *ἱμνύ-
 „πτοι* seu *ignei*, alii *aërei*; variâ imaginatione
 „sunt præditi, quancumque tandem in rerum
 „speciem vim imaginativam extendant. Sub-
 „terranei verò & Lucifugi diversè se habent;
 „quapropter haud pluribus formis utuntur;
 „quippe qui non habent plura phantasinatum
 „genera, neque corpore agili & versatili prædi-
 „ti sunt. Aquei verò & terrestres, inter me-
 „moratos medii, non possunt quidem plures
 „induere formas, sed in iis quibus gaudent
 „perseverant. Quotquot enim humidis in lo-
 „cis vivunt, molliorèque victu utuntur, in aves
 „illi & fœminas se transformant. Inde fit ut
 „eos Græci *Naiadas*, *Nereidas*, & *Dryadas* ge-
 „nere fœminino adpellent. Quotquot autem in
 „locis aridis, seu tesquis inhospitis versantur,
 „eis subarida quoque sunt corpora cujusmodi
 „ὄντοκελεις (*cruribus asininis*) aiunt esse. Hi in
 „viros se transformant, & nonnumquam etiam
 „canibus & leonibus adsimilantur, & ceteris
 „id

„id genus animantibus, quibus sunt mores masculi.

„Dæmones porrò (*) possunt percuti & ictu
 „infecto dolere, quamvis compositi non sint,
 „neque enim compositorum proprius est sensus.
 „In hominibus non os, neque nervus id est
 „quod sentit, sed spiritus iis insitus. Proinde
 „quantumvis prematur nervus aut refrigeretur,
 „aut aliud hujusmodi patiat, dolor ex spiri-
 „tûs in spiritum immissione oboritur. Nec enim
 „fieri potest ut compositum corpus per se do-
 „leat, sed quia spiritûs particeps est; quando-
 „quidem in frustra dissectum, seu mortuum,
 „sensu prorsus caret. Ita & Dæmon, cum to-
 „tus sit spiritus, naturâ suâ sensûs in omnibus
 „membris particeps, per se videt & audit, &
 „adfectionibus ex tactu orientibus obnoxius dis-
 „sectus dolet, solidorum corporum instar. Hac
 „tantum ab his ratione differt, quod cum ce-
 „tera quæ dissecantur vix, vel nullo potius mo-
 „do, denuò coalescant: dæmonium contrâ dis-
 „sectum statim coit, & redintegratur: quem
 „admodum particulæ aëris vel aquæ, solidi cu-
 „juspiam corporis interjectu divisæ, rursus coa-
 „lescent. Tametsi autem verbo citius spiritus
 „coalescit, tamen eo momento dolet, quo dis-
 „sectio fit.

Atque hæc, de *Theologia & Physica* Chaldæo-
 rum, hæctenus.

(*) *Ibid.* p. 140.

CAPUT XVII.

*De Astrologia, reliquisque divinandi artibus,
& primò quidem de stellis fixis & erra-
ticis, earumque præsignificatione.*

SECUNDA pars Chaldaicæ doctrinæ sita erat in divinandi artibus, quarum præcipua fuit Astrologia. Hæc, quæ ab iis primùm inventa traditur, præcipua eorum in se traxit studia; cujus rei rationem *Ptolemæus* ex ipsa Arte petit, quòd, nimirum, essent sub *Virgine* & *Mercurio*. Verùm plausibilior à (a) *Cicerone* adfertur, propter planitiem, magnitudinèque regionum quas incolebant, cælum ex omni parte patens atque apertum, in quo trajectiones, motusque stellarum facile observari poterant.

Constat autem duabus partibus, quarum una est *Meteorologicæ*, quæ versatur circa motum stellarum: altera *Apotelesmaticæ*, quæ ad divinationem pertinet. Prima nota erat Veteribus Græcis, communi *Astrologiæ* & *Astronomiæ* nomine; donec secundâ Græciæ illatâ, distinctionis causâ, priorem propriè *Astronomiam*, posteriorem *Astrologiam* dixerent. *Josephus Scaliger*, vir summus, ut Græcam eruditionem extollat, constanter adfirmat (b) Chaldaeos ἰατροχρῆν tantum, non etiam ἀστροχῆν *Astronomiæ* notitiam habuisse, & Græcos nihil penè à Chaldaeis didicisse; cum *Aristoteles* ingenuè fateatur ab Ægyptiis & Babyloniiis plu-

(a) *De divin. Lib. 1. c. 1.* (b) *In Pref. ad Manil.*

plurimas observationes, circa singulas stellas, Græcos habuisse. Attamen multum aberant Chaldæi sine dubio ab ea perfectione Artis, ad quam Græci Astronomiam ab Oriente acceptam postea perduxere; nam *Diodorus Siculus*, (c) de solis defectionibus, infirmissimas ab iis adlatas fuisse rationes, easdemque non ausos prædicere, memorie prodidit.

Verum τὸ ἀποτελεματικῆς (*) non modò se inventores, sed summos etiam magistros jactabant; usque adeò ut quicumque eam artem profitebantur, cujusvis essent regionis, vocarentur, ut supra ostendimus, *Chaldæi*.

In primis autem ab eis ponitur (d) τὸ συμπάσις τὰ ἐπίγεια τοῖς ὑπεράνωις *sympathiaim* esse inter terrestria & cælestia, ut ex illorum influxibus hæc semper renoventur.

Τοῖς γὰρ τόις ἐν ἐπιχθονίῳ ἀνθρώποις
Ὅιον ἐπ' ἡμᾶς ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

*Terrenorum hominum mens & sententia talis,
Unoquoque die, qualem vult Jupiter esse.*

Astronomi actiones nostras & vitam pendere ex stellis, cum erraticis, tum fixis, humanumque genus multiplici earum cursu regi putabant: *Chaldæi dicunt*, ait idem Scriptor, *septem stellas*, (planetas) *habere rationem causarum agentium in unumquodque eorum, quæ in vita accidunt; adjuvare autem partes Zodiaci*. Existimabant eas esse causas boni & mali, prout hora natali dispositæ erant, atque ex contemplatio-

Tom. II.

L

ne

(c) Lib. II. pag 83. (*) Vide Indicem in Astrologia.

(d) Sext. Empir. adv. Mathem. Lib. V. init.

ne earum naturæ futura hominibus posse prædici.

„Deos principes, auctore *Diodoro* loco laudato, numerabant duodecim; singulis mensum, & de duodecim Zodiaci signis unum adtribuunt.

„Post Zodiacum, viginti quatuor constituunt stellas, (*) quarum duodecim Borealem, duodecim Australem partem sibi vindicent. Inter has, quæ adparent viventibus ab iis deputantur: quæ latent vitâ functis congregatæ esse putantur; atque has *δικαστὰς ἢ ὄλων* appellant, rerum omnium iudices.

„Maximam verò considerationem aiunt, & singularum motûs efficaciam in quinque stellis, quas alii Planetas, ipsi *ἑρμηνῆς interpretes* nominant; quòd cùm ceteræ non errantes stellæ certum habeant progressum, hi soli, peculiari suo itinere futura ostendant, Deorumque benevolentiam, interpretum instar, hominibus nuncient. Quædam enim ortu, quædam occasu suo; nonnulla per colores, si quis animadvertere velit, portendi ab his aiunt. Aliàs quanta ventorum procella, aliàs quanta imbrium tempestas, aut quanta caloris vehementia sit ingruitura-prænunciant. Cometarum quoque exortus, Solisque & Lunæ defectiones, cum terræ motibus, & cunctas denique variationes aëris nos ambientis, tam bonas quàm noxias, non solum Gentibus, verùm & Regibus & privatis quibuscumque ab iis significari putant. His stellas triginta subiiciunt, quas vocant *Deos Consiliarios βουλευτὰς θεοὺς*; quo-

(*) Vide Indicem in voce Stellæ.

, quorum dimidia pars infra terram adspiciat,
 „ altera pars supra terram res mortalium con-
 „ templetur. Decémque intervallo dierum à su-
 „ perioribus ad inferiores, unum veluti stellarum
 „ nuncium adlegari, & ab inferioribus ad supe-
 „ riores vicissim unum. Atque hunc eis mo-
 „ tum, æterni circuitûs lege, sic esse definitum.

C A P U T XVIII.

De Planetis.

PRÆTER ea quæ ex *Diodoro* protulimus,
 Capite antecedente, de opinione Chaldæo-
 rum circa Planetas, (a) *Sextus Empiricus* testa-
 tur eos credidisse τὰ ἑπτὰ ἡγῆσθαι τὴν ἥλιον & τὴν σελήην, septem Planetarum præcipuos esse Solem &
 Lunam, minorem autem his vim habere πρὸς τὰ ἀποτελεσματῶν ἐκβάσεις ad apotelesmatum (actio-
 num) eventus quinque reliquas.

Ex quinque aliis (*) cum Sole consentire, eidem-
 que opem ferre (†) Saturnum, Jovem & Mercu-
 rium, quos vocant ἡμερινὰς diurnos; propterea
 quòd Sol, cui ferunt auxilium, iis dominetur, quæ
 gignuntur interdiu.

Ex stellis autem alias esse beneficas, alias ma-
 leficas, alias communes; beneficas quidem stellas
 Jovis & Veneris; maleficas autem Martis &
 Saturni; communem Mercurii; quoniam cum be-
 neficis sit benefica; cum maleficis malefica.

(a) *Ad Math. p. 114. & seq.* (*) *Vide Indicem in voce*
Ægyptii. (†) *Vide in voce Saturnus.*

CAPUT XIX.

Divisiones Zodiaci.

„CUM (a) apud Chaldaeos non esset certa ob-
 „servandorum Astrorum ratio, quod non
 „contemplantur signa, ex ipsorum circum-
 „scriptione, sed septem dispersarum stellarum
 „observatione; venit eis in mentem in duodecim
 „partes totum dividere circulum. Rationem,
 „quâ id factum est, ita narrant; dicunt, nempe,
 „Veteres, cùm observassent unamquamque luci-
 „dam stellam, earum quæ sunt in circulo Zodia-
 „co, & deinde perforatam amphoram aquâ im-
 „plessent, sivisse aquam fluere in alterum vas sub-
 „jectum, donec eadem stella oriretur, conjectan-
 „tes ab eodem signo ad idem signum fuisse circuli
 „circumvolutionem. Rursus sumserunt duode-
 „cimam partem ejus quod fluxerat, & considera-
 „runt quanto tempore effluxisset. Dicebant enim
 „tanto tempore duodecimam partem circuli ab-
 „solvi, & eandem esse rationem partis absolutæ
 „ad totum circulum, quæ est partis aquæ, quæ
 „fluxit, ad totam aquam. Ex hac relatione duo-
 „decimæ partis signabant ultimum finem ab ali-
 „qua insigni stella, quæ eo tempore spectabatur,
 „aut aliqua ex simul orientibus Borealibus aut
 „Australibus. Hoc ipsum autem faciebant in aliis
 „*Dodecatemoriis*, seu partibus duodenis.

Unicuique Dodecatemorio adtributam pecu-
 liarem à Chaldæis figuram, ut primo figuram
 Aric-

— (a) Ex Sexto Emp. Lib. V. p. 113. Ed. Gen.

Arietis, cum hac nota γ, licet negetur à Pico (b) *Mirandulano*, videtur manifestum satis ex iis quæ de Chaldæis habent *Ptolemaus*, *Sextus Empiricus* & alii, quorum verba suis locis adferemus.

Τῶν θεῶν δὲ κυρίως εἶναι φασὶ δ' δέκα τὸν ἀριθμὸν;
(c) *Deorum precipuos aiunt esse duodecim numero, singulis mensem & de duodecim Zodiaci signis unum adtribuunt.* Zodiacum ipsum vocabant circulum *Mazzaloth* (†) מלחמ quod *Septuaginta* Μαζαλὸθ verterunt 2. Reg. XXIII, 5. quam vocem *Suidas* interpretatur τὰ συστήματα τῶν ἀστέρων, αἱ ἐν τῇ συνθέσει ζῳδία καλεῖσθαι, *constellationes astrorum, quæ vulgo dicuntur Zodia*, nam *Mazzal* significat stellam. Adtributio illa singulorum Deorum singulis signis, consentit cum eo quod dicitur de cultoribus Bahalis (quos *Rabbi Maimonides* eosdem ac Chaldæos fuisse putat) qui *suffitum* offerebant Bahali, *Soli, Lunæ, τοῖς Mazzaloth, & omni exercitui Cæli.* Quidam etiam putant hanc ipsam doctrinam ab Ægyptiis *Homero* traditam, quam à Chaldæis ipsi acceperant, atque ad eam adlusum à Poëta *Iliados* I. ubi meminit convivii Æthiopum, quo per duodecim dies erant excepturi Jovem & reliquos Deos. Atque hi digniores fide sunt aliis ex Veteribus, qui, teste *Eustathio*, (*) volebant *Homerum* originem, ita loquendo, dedisse opinioni Mathematicorum. Nec tamen quod addit in fabulæ interpretationem, sedium Deorum & stellarum fabricationem *Vulcano* tribui, propter Cælestium

L 3

(b) *Cont. Astrol.* (c) *Diod. L. b. II. pag. 83.*

(†) *Vide Indicem in hac voce.* (*) *Vide Indicem in voce Homeri.*

lestium Orbium æthereum calorem, à Chaldaïca doctrina abludit.

„Chaldæi porrò signorum (d) alia quidem ap-
 „pellant *masculina*, alia autem *fœminina*; & alia
 „quidem *bicorporea*, alia verò non; alia *firma*,
 „alia verò *tropica*. Atque *masculina* quidem vo-
 „cabant & *fœminina*, quæ naturam habent quæ
 „juvat masculorum & fœminarum generatio-
 „nem. Aries enim est signum masculinum,
 „Taurus autem fœmininum: Gemini masculi-
 „num; & sic reliqua, ex simili analogia, alia
 „quidem masculina, alia verò fœminina. Non-
 „nulli autem, unumquodque Signum dividentes
 „in duodecim partes, eadem ferè utuntur ratio-
 „ne; ut in ariete, primam quidem duodeci-
 „mam ejus partem adpellent Arietem & mascu-
 „lū: secundam autem Taurum & fœminam;
 „tertiam Geminos & masculum, & sic porrò
 „in ceteris.

„*Bicorporea* dicunt esse signa Geminos &
 „qui eis ex diametro adversatur, Sagittarium;
 „Virginēque & Pisces; non *bicorporea* reli-
 „qua.

„*Tropica* ea sunt in quibus cū Sol fuerit, re-
 „trogreditur, & facit ambientis circuli conversio-
 „nes (τροπής) cujusmodi sunt signa Aries, &
 „quæ ei ex diametro adversatur, Libra; Capri-
 „cornus & Cancer. Nam in Ariete fit conversio
 „verna, in Capicorno autem hiemalis, in Can-
 „cro verò æstiva, & in Libra Autumnalis.

„*Firma* autem existimant Taurum, &, qui
 „ei adversatur è diametro, Scorpionem; Leonem
 „& Aquarium.

„Fue-

(d) Sext. Emp. Ibid. p. 174.

„Fuerunt (e) etiam quidam Chaldæi, qui
 „unamquamque partem humani corporis adtri-
 „buerent unicuique signo; ut cui cum illo in-
 „tercederet Sympathia. Arietem caput nomi-
 „nant, Taurum collum, Geminos humeros,
 „Cancrum pectus, Leonem latera, Virginem
 „coxendicem, Libram ilia, Scorpionum puden-
 „dum & matricem, Sagittarium femora, Ca-
 „pricornum genua, Aquarium tibiae, Pisces
 „pedes. Atque hoc, ait *Empiricus*, non ab-
 „surdè, quoniam si quæ fuerit stella in aliquo
 „horum signorum in ortu maleficorum, efficit
 „mutilationem ejus partis, quæ est ejusdem
 „nominis.

„Præterea unumquodque Signum (f) divi-
 „dunt in partes triginta, unamquamque autem
 „partem in sexaginta; ita enim vocant (ait
 „idem *Sextus*) quæ sunt minima & individua;
 „unde colligi potest Chaldæos ulteriorem divi-
 „sionem non adhibuisse in secunda, tertia &c.
Sunt particule, ait Censorinus * Chaldæorum
 rationem explicans, *in unoquoque signo tricena*,
totius verò Zodiaci numero CCCLX: Has μῦθας
Græci cognominarunt, eo, videlicet, quòd Deas fa-
tales nuncupant μῦθας. Et eæ particulae nobis
veluti fata sunt, nam quâ potissimum oriente
nascamur plurimum refert. Sol ergo, cùm in
proximum signum transcendit, locum illum con-
ceptionis aut imbecillo videt adspectu, aut etiam
nec conspicit, &c.

Tres sunt aliæ dividendi Zodiaci rationes, quæ
 adtribuuntur Chaldæis, per *Trigona*, *Terminos*
 & *Decanos*.

L 4

Tri-

(e) p. 113. (f) p. 111. * Cap. VIII.

Trigona, (g) sunt quatuor: Primum est Arietis, Leonis & Sagittarii; secundum Tauri, Virginis & Capricorni; tertium Geminorum, Libræ, & Aquarii; quartum Canceri, Scorpii, & Piscium. A Chaldæis autem divisum fuisse Zodiacum in hæc Trigona, ex ratione colligendi terminos Planetarum, à *Ptolemaeo* descripta, satis liquet.

„Unumquodque signum habet quinque Terminos. Chaldaïca ratio eruendæ quantitatis terminorum in unoquoque signo, una est & perfacilis. Nam eorum quantitates differunt pari diminutione. Unusquisque terminus minor est antecedente uno gradu; etenim cujusque signi primum terminum constituunt octo graduum, secundum septenorum, tertium senorum; quartum quinquorum, quintum quaternorum, qui simul triginta gradus efficiunt.

Denique signa dividebantur in *Facies*, Hebraïcè פנים *phanim*, Arabicè وجاه *wageah*. Græce πρόσωπα, & à Recentioribus διανοί dictæ, quæ postrema appellatio derivata est, ut observavit (h). *Jos. Scaliger*, à Militia Romana. In unoquoque signo tres sunt, quorum quisque decem gradus continet. Hæc nota fuisse priscis Chaldæis aded liquet, ut vetustissimus Scriptor *Teucer Babylonius* de iis egerit.

(g) *Ptol. Ars. Vide Scalig. in Manil. pag. 328.*

(h) *In Manilium pag. 329.*

CAPUT XX.

De Planetis respectu Zodiaci consideratis.

CHALDÆI Planetis non esse semper eandem vim, sed in quibusdam Zodiaci signis efficaciores, in aliis minùs existimabant. „ (a) Eædem. „ stellæ majorem vim habent, aut quod sint in „ propriis domibus (*in idios vîxus*) aut in exaltationibus (*in Trigonis*) aut in Terminis, seu „ Decanis. Quæ à posterioris ævi Astrologis *essentiales* eorum *dignitates* dicuntur.

Adspèctus Planetarum efficacissimus is est, quem in domibus propriis obtinent. „ Ut autem putant, Solis domus est Leo, Lunæ Cancer, Saturni Capricornus & Aquarius, Jovis Sagittarius & Pisces, Martis Aries & Scorpius, Veneris Taurus & Libra, Mercurii Gemini & Virgo.

„ Stellarum autem vocant *Exaltationes*, & similiter *Depressiones* ea quibus delectantur, & in quibus vim habent exiguam. Nam delectantur quidem exaltationibus, exiguam autem vim habent in depressionibus. Ut Solis quidem exaltatio est Aries, & adcuratè loquendo decimus nonus hujus gradus. Depressio autem signum, quod ei adversatur è diámetro. Lunæ exaltatio est Taurus, Saturni Libra, Jovis Cancer, Martis Capricornus, Veneris Pisces, & horum depressiones, quæ è diámetro oppositæ sunt exaltationibus.

L 55

Tria

(a) Sextæ Emp. Lib. V. p. 113.

Trigona Planetarum hoc ordine à Chaldæis disponuntur: (b) terminus primi Trigoni (*Zodiaci*) est Jupiter; secundi Venus. „ Eundem „ ordinem servant in aliis duobus Trigonis, nisi „ quod tertium duos Dominos habere dicatur, „ Saturnum & Mercurium. Prior pars diei tribuitur Saturno, nox Mercurio. Mars postremi Trigoni dominus est. Quantum porrò hæc methodus differat à vulgari, quæ Solem & Lunam complectitur, facile is animadvertet qui utramque componet; & posterior quidem apud *Firmicum* inveniri potest.

Vocant terminos Planetarum, in unoquoque signo, eos intra quos Planeta quispiam, à certo gradu ad certum gradum, maximè pollet, atque efficax est.

„ Chaldaïca (c) methodus colligitur ex Dominis Trigonorum, quæ planior est & efficacior Ægyptiacâ ex Domuum Dominis ducta. „ Neque tamen Chaldæi semper sequuntur, in „ suis quantitatibus, eos Planetas qui Trigonis „ præsumt. In primo Trigono, divisio Terminorum uniuscujusque signi una eademque est. „ Primus Terminus Domino Trigoni Jovi, secundus Dominae secundi Trigoni Veneri, tertius & quartus Dominis duobus Trigoni Geminarum, hoc est, Saturno & Mercurio, quintus Domino postremi Trigoni Marti tribuitur. „ In secundo Trigono similiter unumquodque „ signum dividunt, & Veneri Terminum tribuunt, quod huic Trigono præsit; secundum „ & tertium Dominis duobus Trigoni Geminorum, „ no-

(b) *Ex Ptolemæo.* (c) *Ptolemæo.*

„ norum, Saturno & Mercurio ; quartum Marti ;
 „ postremum Jovi. Saturno in die dantur 66. gra-
 „ dus, in nocte 78, Jovi 72, Marti 60, Veneri 75,
 „ Mercurio in die 96, in nocte 78.

Decani vel facies Planetarum referuntur ad Zodiacum, primus Decanus est Planeta cujus est signum, secundus alter Planeta ; & ita porro. Hæc fuisse Veterum Chaldæorum inventa liquet, non modò ex eo quòd de hisce scripserit *Teucer Babylonius*, sed etiam quòd ab Ægyptiis, qui, auctore *Josepho*, ex Chaldæis hanc eruditionem derivaverant, observata fuerint. *Necipso* Rex Ægypti, idémque justissimus Princeps, si *Firmico* credimus ; ex Decanis omnes morbos collegerat, ostenderatque quinam ab unoquoque crearentur Decano ; quoniam natura ab alia natura, Deus unus ab aliò superarentur Deo. Idem Scriptor docet etiam à *Petosiride* hanc Astrologiæ partem leviter perstrictam fuisse, non quòd eam ignoraret, sed quòd nollet suam eruditionem ad posteros traduci.

Termini Planetarum, secundum Chaldaeos.

Aries	Jupiter	8	Venus	7	Saturnus	6	Mercurius	5	Mars	4
Taurus	Venus	8	Saturnus	7	Mercurius	6	Mars	5	Jupiter	4
Gemini	Saturnus	8	Mercurius	7	Mars	6	Jupiter	5	Venus	4
Cancer	Mars	8	Jupiter	7	Venus	6	Saturnus	5	Mercurius	4
Leo	Jupiter	8	Venus	7	Saturnus	6	Mercurius	5	Mars	4
Virgo	Venus	8	Saturnus	7	Mercurius	6	Mars	5	Jupiter	4
Libra	Saturnus	8	Mercurius	7	Mars	6	Jupiter	5	Venus	4
Scorpio	Mars	8	Jupiter	7	Venus	6	Saturnus	5	Mercurius	4
Sagittarius	Jupiter	8	Venus	7	Saturnus	6	Mercurius	5	Mars	4
Capricornus	Venus	8	Saturnus	7	Mercurius	6	Mars	5	Jupiter	4
Aquarius	Saturnus	8	Mercurius	7	Mars	6	Jupiter	5	Venus	4
Pisces	Mars	8	Jupiter	7	Venus	6	Saturnus	5	Mercurius	4

Numeri designant gradus uniuscujusque Signi, inter quos Planetae interpositi maximam habent efficaciam.

CAPUT XXI.

Adspectus Signorum & Planetarum.

SIGNUM quodlibet, ait Censorinus, (a) cum ceteris singulis habet mutuum conspectum, non tamen uniformem cum omnibus, nam validiores alii, infirmiores alii habentur. Igitur quo tempore partus concipitur, Sol in aliquo signo sit necesse; & in aliqua ejus particula, quem locum conceptionis propriè adpellant. Similiter Planetæ inter se invicem varios adspectus habent. *Sextus Empiricus*: (b) „Se invicem dicuntur adspicere, & inter se convenire, quippe qui adparent κατὰ τρίγωνον ἢ τετράγωνον. Et κατὰ τρίγωνον, quidem disponuntur, & se invicem adspiciunt „Stellæ, quæ trium signorum spatium inter se „habent. Κατὰ τετράγωνον verò quæ duorum: „οἱ ἐν τριῶν ἢ δυῶν ζῳδίοις ἔχοντες τὸ μεταξὺ διάστημα.

Sol ergo, cùm in proximum (c) signum transcendit, locum illum conceptionis aut imbecillo videt conspectu, aut etiam nec conspicit; nam plures proximantia sibi met Zodia invicem se videre omninò negaverunt. At cùm in tertio est signo, hoc est, uno medio interposito, tunc primum illum locum, unde profectus est, videre dicitur, sed valde obliquo & invalido lumine, qui conspectus vocatur κατ' ἑξάγωνον, qui sextam partem circuli subtendit. Nam sicut à primo Zodio ad tertium, sic à tertio ad quintum, inde porro ad septimum,

L 7

ac

(a) C. VIII. (b) Adv. Math. p. 115. (c) Censorinus Ibid.

ac deinde alterne lineæ emittantur, hexagoni æquilateralis forma in eodem circulo scriberetur. Hunc quidam conspectum non usquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videatur conferre. Cum verò in quartum signum pervenit, & media duo sunt, videt κατὰ τετράγωνον, quoniam illa lineæ, quæ visus pertendit, quartam partem orbis abscidit. Cum autem in quinto est, tribus interjacentibus mediis, κατὰ τρίγωνον adspicit. Nam tertiam signiferi partem visus ille metitur, quæ duæ visiones τετράγωνον τρίγωνον, perquam efficaces, incrementum partus multum adminiculant. Ceterum à loco sexto conspectus omni caret efficentia, ejus enim lineæ nullius Polygoni adscit latus. Ita septimo Zodio, quod est contrarium, plenissimus, potentissimúsque conspectus, quosdam jam maturos infantes educit, qui septemimestres adpellantur, quia septimo mense nascuntur. At si intra hoc spatium maturescere uterus non potuerit, octavo mense non editur (ab octavo enim signo, ut à fixo, inefficax visus) sed vel nono mense, vel decimo. Sol enim à novo Zodio particulam conceptionis rursus conspicit κατὰ τρίγωνον, & à decimo κατὰ τετράγωνον; quæ conspectus, ut supra jam dictum est, perquam efficaces sunt. Ceterum undecimo non putant nasci, quia languido jam radio infirmum lumen καὶ ἰσχυρῶς mittitur. Multò minùs duodecimo, unde conspectus pro nullo habetur. Itaque, secundum rationem hanc, ἑπτάμηνοι nascuntur κατὰ διάμετρον, ἑννιάμηνοι autem κατὰ τρίγωνον, δικάμηνοι verò κατὰ τετράγωνον. (d)

(d) Videndum schema quod est in notis Lindenbrogii.

C A P U T XXII.

Schemata.

„CUM divisione adlata Zodiaci (a) consen-
 „tit ratio, quâ dicunt à Chaldæis uniuscu-
 „jusque nativitatis horoscopum observari. Noctu
 „enim, ut aiunt, sedebat Chaldæus in promon-
 „torio quopiam astra observans; alter verò partu-
 „rienti, donec peperisset; adsidebat, & quampri-
 „mum pareret, ei qui in promontorio erat disco
 „significabat. Hic cùm audisset, observabat sig-
 „num quod oriebatur, tamquam Horoscopum.
 „Interdiu autem adtendebat horoscopus & mo-
 „tus Solis.

„Ex duodecim partibus, seu domibus, in
 „quas dividebatur Zodiacus, signa (b) quæ in
 „unaquaque nativitate dominantur ad Apote-
 „lesmatum eventum, & ex quibus maximè
 „prædictiones colligunt, dicunt esse numero
 „quatuor; (*) quæ quidem communi nomi-
 „ne appellantur Centra, propriis verò unum
 „Horoscopum, aliud *μεσημέριον*, medium
 „cælum, aliud *δύων* occidentis; aliud subter-
 „raneum & *ἀντιμεσημέριον*, quod & *medium*
 „cælum est. Atque horoscopus quidem est id
 „quod contigit oriri, eo tempore quo ab-
 „solvebatur nativitas: *medium cælum* quartum
 „ab illo signum ei conjunctum: *occidens* quod
 „est è diametro horoscopo oppositum: sub-
 „ter-

(a) *Sext. Emp. p. 112.* (b) *Id p. 112.*

(*) *Vide Schema apud Scaliger, in Manilium p. 298.*

„ terra denique est *oppositum medium cælo*. Ita (cla-
 „ rior enim res exemplo fiet) si Cancer est ho-
 „ roscopus, in medio quidem cælo est Aries,
 „ occidit verò Capricornus, sub terra autem est
 „ Libra. Verùm enim verò signum, quod unum-
 „ quodque horum Centrorum antecedit, vocant
 „ ἀποκλίμα, *declinationem*; quod sequitur ἰσά-
 „ ριστος, *relationem*. Jam verò id quidem quod
 „ sequitur signum, quod est in horoscopo, si sit
 „ in aperto, appellant *mali dæmonis*; quod est
 „ post hoc & sequitur medium cælum *boni Dæ-*
 „ *monis*: quod antecedit id quod est in medio
 „ cælo: κατὰ μέρη inferiorē partē, καὶ πο-
 „ νοίται καὶ εἶναι ὁ ὕμνος ὅτι ὁ ὕμνος ὅτι ὁ ὕμνος;
 „ quod venit in occasum *otiosum signum* & ini-
 „ tium *mortis*; quod est post occasum, neque ad-
 „ paret, *pœnam* & *malam fortunam*, quæ est è dia-
 „ metro opposita malo Dæmoni; quod venit sub
 „ terram, *bonam fortunam*, quæ è diámetro oppo-
 „ sita est bono Dæmoni; quod recedit à medio
 „ cælo versùs orientem *Deam*, Deo è diametro
 „ oppositam; quod autem Horoscopus sequitur
 „ *otiosum*.

„ Ut compendiosius dicamus, signi, quod est
 „ in Horoscopo, *declinatio* vocatur *Malus Dæ-*
 „ *mon*, Epanaphora *otiosum*. Eodem modo ejus,
 „ quod est in medio cælo, *declinatio* quidem
 „ *Deus*, Epanaphora *bonus Dæmon*: similiter
 „ ejus quod est ex adverso mediæ cæli, *declina-*
 „ *tio* vocatur *Dea*, Epanaphora *bona fortuna*:
 „ pariter Occidentis *declinatio* quidem *mala for-*
 „ *tuna*, Epanaphora autem *otiosum*. Existi-
 „ mant autem hæc non esse leviter expendē-
 „ da.

„ Chal-

„Chaldæi (c) hinc deducunt suas prædictiones
 „Apotelesmatum. Apotelesmatum autem ali-
 „quod est discrimen; nam alia sunt simpliciora,
 „alia adcuratoria. Simpliciora fiunt secundum
 „signum, aut simplicem vim stellæ; ut, quod
 „hæc stella, ubi est in hoc signo, tales facit. Ad-
 „curatoria sunt quæ fiunt secundum concursum,
 „aut, ut ipsi loquuntur, κατὰ σύγκρασιν πλειόνων,
 „per *misturam plurium* stellarum; ut, si alia
 „quidem sit in Horoscopo, alia in medio cælo,
 „alia sit in eo quod est ex adverso medii cæli, aliæ
 „autem sic se habeant, hæc evenient, συμβήσονται
 „ταῦτά.

Atque hæc solæ sunt Astrologiæ Veteris reli-
 quæ, quæ certò priscis Chaldæis à nobis tribui
 queant.

(c) *Id.* 3. 116.

C A P U T XXIII.

Aliæ divinandi artes.

PRÆTER Astrologiam, alias invenere &
 usurpavere Chaldæi divinandi artes, inter
 quas *Diodorus* memorat (a) τὴν διὰ τῶν οἰσίων
 ματικὴν, ὕπνιον τε καὶ τεράτων ἐξηγήσεις καὶ τὰ
 περὶ τῆν ἰεγοσκοπίαν, *divinationem per aves, som-*
niorum, prodigiorumque interpretationes & quæ
pertinent ad Aruspicinam. *Maimonides* (b) quo-
 que auctor est, apud Chaldæos, ab antiquissimis
 usque temporibus, varia fuisse Hariolorum ge-
 nera, & præsertim ea quæ recensentur Deut.
 XVIII, 10. 11.

Divi-

(a) *L. I. p.* 81. (b) *Mor. Nob. L. III. c.* 29.

Divinationem per auspicia primùm eis tribuit *Diodorus*, nec sanè credibile est homines, qui adeò diligenter in omnes divinandi artes inquisiverant, fuisse imperitos hujus, quam tanti fecerunt posteriora sæcula. Sed qui hunc sensum tribuunt voci מנחש *mnacheschim*, videntur eò adducti, quòd ea vox Latinè *augurari* translata sit.

Sequentem, quæ in somniorum interpretatione sita est, ab Abrahamo inventam fuisse (c) *Philo Judeus* memoriæ prodidit. Certè veteres Chaldæos hanc artem esse professos adparet ex responso eorum Dan. II. ubi sic Nabuchodonosorem alloquuntur: (*) *Rex somnium dicat servis suis, & interpretationem illius indicabimus.* Exstant etiamnum plurimi versus *Onirocritici*, quibus præfixum est *Astrampsychi* nomen, & quos collegit ex *Suida*, ac digessit *Iosephus Scaliger*. *Astrampsychus* autem à *Laërtio* inter Magos numeratur, nec desunt (d) qui *Astrampsychi* nomen interpretamentum vocis *Zoroastres*, quam quidam *astrum vivens* explicant, esse existiment.

Tertiam divinandi artem, interpretationem, scilicet, portentorum, Græci Interpretes existimarunt significari voce Hebraicâ מַחְשֵׁי יָדוֹנִים *jidhonim*, quam ideò verterunt *ἰαοιδὲς καὶ τερατοσύνους*.

Ultimam *Diodorus* vocat extispicium, atque hac usos esse Chaldæos adparet ex *Ezekiele* XXI, 21. ubi dicit Propheta Regem Babylonis, inter alias divinationes, *inspexisse jecur*. Qui hoc

(c) *Suidas in voce Abraham.* (*) *Vide in voce Onirocritice.*

(d) *Ursinus in Zor.*

hoc divinationis genus excolebant videntur à Daniele vocari גזרין *gazrin*, à גזר *gazar*, *secuit*; cædebant enim hostias, atque extis inspectis futura prædicebant.

Ob אוב vertitur *Pytho*, seu potius *Pythonicus spiritus*. Hæc autem vox propriè *lagenam* significat, & fumitur pro eo spiritu, qui *ex utero Pythonissæ* loquebatur. Hebraïcè ea mulier vocatur אשת בעל אוב *Escheth Bahalath Ob*, à Septuaginta verò Interpretibus ἡ γγασφίμω. Quando ait Saul 1. Sam. xxvii, 8. *quæso, divina mihi in Ob*, verterunt παραύσαι ὃν μοι ἐν τῇ γγασφίμῳ. Rabbi *Moses Maimonides* (*) ab ea quæ huic arti initiabatur gestatam fuisse manu myrteam virgam; Rabbi verò *Abraham filius Davidis*, hocce ritus ad sepulcrum solitos fuisse celebrari, ait.

Doresch el hammethim דרש אל המתיב *inquirens apud mortuos* propriè est *Necromantis*. Atque hoc divinationis genus à Chaldæis originem duxisse (e) quidam adfirmant. Qui porrò has divinandi artes aliasque similes exercebant, generali nomine *Mechaschphim* indigitabantur, ut suprà dictum est.

(*) Pag. 3. c. 37. *Mor. Neb.*
rum pranot. Lib. IV. pag. 328.

(e) *Franc. Mirandul. de ve-*

CAPUT XXIV.

De Magia Naturali & Theûrgica, & primùm quidem de Naturali.

TERTIA Chaldaicæ doctrinæ pars in *Magice* sita fuit, quæ, licet nomine Persico donata, originis erat Chaldaicæ, excolebatúrque ab iis qui *Aſchaphim* vocantur. De hiſce intelligendus *Laërtius* (a) ubi dicit γεγενῆσθαι παρὰ μὲν Πέρσαις Μάγους, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις ἢ Ἀσσυρίοις Χαλδαίους, fuiſſe apud Perſas quidem Magos, apud Babylonios verò & Affyrios, Chaldaeos. (*) Hinc fit ut Magorum nomine intelligantur etiam Chaldæi.

Ait quidem *Plinius* (b) inter auctores convenire ortam eſſe *Magicen* à Zoroaſtre; ſed addit unſſne hic fuerit, an poſtea alius non ſatis conſtare. Ab eo autem intelligi Zoroaſtrem Chaldæum, non Perſam, inde colligere eſt, quòd eos laudet Scriptores, qui Zoroaſtrem antiquiorem Platone cenſent ſex annorum millibus, & Trojano Bello quinque millibus: quorum rationes, quamvis abſurdæ, reſpiciunt antiquiſſimum Zoroaſtrem Chaldæum. Eodem in loco meminit Babylonii *Marmari*, & Affyrii *Tarmoendæ*, aliorumque ejusdem artis peritorum; ſed adeò antiquorum, ut nulla eorum ſuperſint monumenta.

(a) In Proœmium. (*) Vide Indicem in voce *Magus*.

(b) Lib. XXX. cap. 1.

Quid-

Quidquid porro Chaldaicæ Magices ad nos pervenit, potest ad duo genera referri, *Naturale & Theurgicum*.

Prima Chaldaicæ doctrinæ pars ea censetur, quæ *Naturalis Magice* vulgò dicitur, quòd contempletur virtutes omnium rerum cœlestium & sublunarium, scruteturque earum *συμπερίαιας*, & mutuâ earundem adplicatione inusitados effectus edat.

Hoc genere Magiæ (c) Chaldæi profitebantur mirabilia à se fieri, in rerum natura, cùm in singulis hominibus, tum in integris provinciis. Inter alia, ut *Mairponides* inferiùs docet, existimabant à se leones, serpentes & similia noxia animalia è civitatibus ejici, omnia vitiorum genera à plantis arceri, grandinem cohiberi, vermes è vineis, ne eas corrumpant, interimì, ne folia ex arboribus decidant effici, aliâque, de quibus in libro *עברת הנב"א Abudath Hannabatim*, cultura Nabatæorum.

(c) *Maim. Lib. III. cap. 37. Mor. Neb.*

C A P U T XXV.

Magicæ Operationes, eorûmque genera.

MAGICAS operationes ad tria genera refert modò laudatus Rabbinus, eodem loco; quorum „ primum versatur circa Plantas, Animalia & Metalla: alterum in designatione temporis, quo illa peragenda sunt: tertium in „ gestibus & actionibus humanis, ut saltatione, „ manuum complosione, clamore, risu, cubatione

„tione humi, rei alicujus combustionē, fumi
 „excitatione, quorundam verborum articula-
 „torum aut inarticulatorum pronuntiatione si-
 „tum est.

„Quædam nonnisi his omnibus simul perfi-
 „ciuntur, ut cum dicunt: fumatur hoc folium
 „de hac herba, idque dum Luna est in hoc
 „gradu & loco; vel: fumatur de cornu bestię,
 „vel de ejus sudore, villis, aut sanguine, hæc
 „vel illa mensura, quando Sol est in medio cœ-
 „lo, aut alio certo loco; vel: fumatur de hoc
 „aut pluribus metallis, quæ liquefiant sub cer-
 „ta constellatione & Lunæ situ; postea profe-
 „rantur certa verba, ex certis foliis excitetur
 „fumus, idque hac aut illâ ratione, tum certò
 „aliquid continget.

„Deinde sunt quædam opera Magica, quæ
 „uno tantum genere ex memoratis, perfici pos-
 „se censentur. Hæc aiunt à mulieribus potissi-
 „mum fieri posse, quale est, quod apud eos
 „de aqua elicienda legimus. Si decem Virgines
 „se ornent, vestimenta rubra induant, saltent
 „ita ut una alteram impellat, & quidem progre-
 „diendo & retrogrediendo, digitos denique ver-
 „sus Solem certis signis extendant; ad finem per-
 „ductâ illâ actione, aquam elici & prodire di-
 „cunt. Sic scribunt: si quatuor Mulieres in ter-
 „go jaceant, & pedes suos cum complosione
 „versus cælum extendant, certa verba, certos
 „item gestus adhibeant, ab iis turpi hac actione
 „grandinem decidentem averti. Ita similes va-
 „nitates & similia deliria multa alia passim ha-
 „bent, ad quæ nonnisi mulierum operâ & mini-
 „sterio illos uti comperimus.

„Nul-

„ Nullum autem Magicum opus, sine siderum operatione, perfici potest; opinantur enim cuius Plantæ suam esse Stellam, quemadmodum etiam omnibus animalibus & metallis certas stellas adtribuunt. Existimant quoque operationes illas esse proprios stellarum cultus, atque has eâ actione, cō sermone, vel fumo delectari; & propterea quod ii optant, qui eos ritus peragunt, id à Stella perfici.

Hactenus *Maimonides*, qui ex libris Chaldæorum suâ ætate exstantibus hæc se hausisse scribit, solusque pauculas hæc reliquias Chaldaicæ superstitionis posteritati conservavit.

C A P U T XXVI.

De Tfilmenaja, vel Talismanibus, quibus utebantur instar amuletorum.

PRÆTEREA à Chaldæis inventam adfirmant Rabbini arcanam figurarum virtutem: neque ejusmodi imaginibus quidquam umquam celebrius fuit. A Chaldæis & Persis *Tfilmenaja* תפילמנא vocantur, voce ductâ ab Hebraïca *Tselem* צלם *imago*. Arabes vocant *tislanon* تيسلانون fortè ex eadem radice, quod verisimilius videtur, quàm quod conjiciunt quidam ab iis voces, quibus utuntur, deductas à Græco vocabulo τέλεσμα, quo *τιτελισμίνον τι* *aliquid perfectum* significatur.

Hæ

Hæ imagines sub certis constellationibus conficiebantur in varios usus, five averruncandi, seu prædicendi causâ.

Quæ instar amuletorum erant, eas quidam putant esse recentius à *Tyanæo Apollonio* inventas; ac reverâ primus eo nomine, apud Græcos, celebris factus est. At hanc artem ab eo ex Oriente adlatam verisimile est, quoniam ejusmodi imagines, per totum Orientem, etiamnum hodie, plurimæ conspiciuntur, & nonnullæ quidem antiquissimæ; quas (a) *Gaffarellus* memorat, ut earum inventionem Persis, aut, si inavis, Chaldæis vel Babyloñis deberi ostendat.

Hæ imagines à Græcis vocantur *σοῦξια* & *σοῦξιαῖοι*, earumque opifices *σοῦξιαπομῆναι*. *Generabiles* & *corruptioni obnoxia* formæ, ait *Ptolemæus* in *Censiloquio*, à cœlestibus adficiuntur formis, qua de causa *Stoichiomatici* iis utuntur; quod à stellis eas insideri putent.

In quæ verba *Hali Aben Rodan*, aut, ut Hebraïca habet Translatio, *Aben Giasar*, scribit:
 „ In hoc Capite *Ptolemæus* multa imaginum ar-
 „ cana revelare adgreditur, & ostendere figuras,
 „ quæ hîc infrâ sunt, respondere iis quæ sunt
 „ suprâ, à quibus adficiuntur. Exempli gratiâ,
 „ cœlestis scorpius terrestribus scorpiis, & ser-
 „ pens cœlestis terrestribus anguibus præest. Pe-
 „ riti Stellarum observabant quando Planeta ex
 „ radiis solaribus emergebat, & ingrediebatur
 „ constellationem aliquam, cui figura hujusmo-
 „ di tribuitur; tum Planetâ in Horoscopio col-
 „ locato, insculpebant figuram lapidi, addebant
 „ que

(a) In libello Gallico inscripto *Curiositez inouïes*.

„que alia necessaria, & imaginem ad exitium,
„vel ad tutelam aptabant. Atque ea virtus in
„lapide diu perseverabat.

C A P U T XXVII.

*De Talismanibus, prædicendorum futurorum
causâ confectis.*

ALTERUM Talismanum genus, ad futuro
rum præcognitionem adhibebatur. „Haf-
„ce imagines, ut scribit *Maimonides*, (a) in
„honorem stellarum erigebant, & Soli quidem
„aureas, Lunæ verò argenteas; atque ita etiam
„Metalla & Climata terræ Stellis dividebant.
„Dicebant enim certi Climatis Deum esse cer-
„tam Stellam. Deinde Sacella exstruebant, at-
„que in iis simulacra statuebant, vires Stella-
„rum influere in illas imagines, easque intelli-
„gentiâ esse præditas, hominibus Prophetiæ
„donum largiri, ac denique iisdem utilia ac
„salutaria ab imaginibus ita consecratis indica-
„ri rati. Ita dicunt de arboribus, quæ ad Stel-
„las pertinent; cùm arbor quædam certæ Stel-
„læ dedicata est, nomini ejus fata, & certis ri-
„tibus culta, virtutes spirituales Stellæ in ar-
„borem illam infundi, ita ut efficiat ea arbor
„ut homines, prophetico spiritu pleni, vatici-
„nentur, eadêmque in somnis homines eam co-
„lentes adloquatur.

(a) *Mor. Neb. Lib. III. cap. 29.*

Vox *Theraphim* תרפים (*) in Scriptura, inter alia quæ obtinet significata, aliquando pro hisce imaginibus sumitur; unde (b) ab *Onkeloso*, cui adstipulatur *Syrus* interpres, vertitur *Tsilmenaja*. Septuaginta Intt. explicant δῖλως, ἀποφθιγγόμενους, & φωτισμὸς, quibus vocibus significant illis fuisse vim prædicendorum futurorum; quod ab ipsa habent Scriptura, quandoquidem testatur *Ezekiel* (c) *Babyloniæ* Regem futura cognoscendi avidum, inter alias artes, consuluisse *Theraphim*.

Hujus generis fuisse existimantur imagines, quas *Rachela* patri *Labani* suffurata est, cum hic iis nomen tribuat (d) *Deorum suorum*, quæ verba, *maximum Deorum suorum*, *Coptus* Interpres transtulit. R. *David Kimchi* statuas fuisse existimat, ad futurorum prædictionem, ope *Astrologiæ* confectas; quarum figuras quidem hodie ignoramus, sed eas futura ore *Cacodæmonis* eloquutas. R. verò *Eliezer* censet humanam speciem eas retulisse, & factas sub certis constellationibus; quarum influxu certis horis loquendi, & cuivis interroganti respondendi virtutem accipiebant. Humanâ pariter formâ factas, ita ut cœlestis influentiæ essent capaces, adnotat *Aben Ezra*; atque ad eam mentem interpretatur *Theraphim*, quæ pro liberando *Davide*, in lecto posuit *Michal*. Addit hæc sigua à *Rachele* non esse surrepta eo animo, ut patrem ab *Idololatria* revocaret, alioquin „enim potius alicubi in via ea fuisse celaturam, „non secum adeò procul delaturam. Sed quoniam
„nam

(*) Vide Indicem in hac voce. (b) *Gen. III.*

(c) *Cap. XXI, 21.* (d) *Gen. XXXI,*

„niam Pater Astrologiæ erat peritus, timuisse
 „ne, consultis imaginibus & stellis, quâ viâ
 „aufugisset Jacobus resciret. Ideo etiam Au-
 „gustinus Quæst. xciv. in Genesin: Quod Laban,
 inquit, dicit, quare furatus es Deos meos, hinc
 est illud fortasse quod & augurari se dixerat.
 Capite enim antecedente Jacobum Laban sic
 adloquitur: *anguratus sum, quod benedixeris*
mibi Dominus propter te. Nam ita vertunt vo-
 cem נִבְחַשְׁתִּי *nibhashti* Vetustiores, & de præ-
 noscendo, probando, seu conjiciendo locum
 illum intelligunt Hebræi, ut observavit (c) Joan.
 Seldenus.

Philo Judeus (f) verba faciens de *Theraphim*
Michæ, fingit ab hoc conflatas fuisse „ex puro
 „auro & argento, tres imagines juveniles, tres
 „vitulos, item imagines Leonis, Draconis &
 „Columbæ; aded ut, si quis aliquid arcani de
 „uxore rescire vellet, ad imaginem Columbæ,
 „quæ respondebat quæsitis, confugere eum
 „oporteret; si de pueris, ad Puerum; si de di-
 „vitibus, ad Aquilam; si de potentia ad Leo-
 „nem; si de filiis & filiabus, ad Vitulos; si de
 „longævitate denique, ad Draconem. Hæc,
 „quamvis inania, ostendunt tamen à *Philone*
 „rüs *Theraphim* imagines fatidicas fuisse cre-
 „ditos.

(e) *De Diis Syris Synt. I. c. 2.* (f) *Hic locus ubi sit nescio,*
nisi sit apud Pseudophilonem Annii Viterbiensis. [Postea vidi
existare apud supposititium Philonem, ut conjeceram p. 98. Ed.
Commelin. an. 1599.]

CAPUT XXVIII.

De Magia Theûrgica.

MAGICES Chaldaicæ altera pars fuit *ἑυργικὴ*, ad quam fortè peculiariter adludit (a) Plato, quando dicit Magiam Zoroastris fuisse cultum Deorum. Hanc quoque vocabant (b) *Disciplinam rituum*, *opera pietatis*, &, ut loquuntur Græci doctrinæ ejus Interpretes, *τελεστικὴ ἐπιστήμη*. Qua in re sita esset colligere est ex *Suida*, de duobus Julianis. „Julianus, inquit, „Chaldæus Philosophus pater Juliani, cognomento Theûrgi, scripsit de Dæmonibus Libros „quatuor. Est quoque apud eundem Phylacterium, ad unumquodque membrum, qualia „ducuntur ex Teleûrgicis, hoc est, ritibus arcanis Chaldæorum. Julianus antedicti filius „sub M. Antonino Imp. scripsit & ipse versibus „Theûrgica, Telestica & Oracula, & alia quæcumque sunt hujus artis arcana.

Igitur Telesticæ Disciplinæ operâ putabant, adhibitis certis ritibus, Dæmonas in hominum colloquium venire. *Τελεστικὴ ἐπιστήμη ἐστὶν ἣ οἶον τελεῖσθαι τὴν ψυχὴν, διὰ τῶν ἐνθαυτ' ὑλικῶν δυνάμεως.* *Telestica disciplina* (c) *est quæ perficit mentem, quantum potest, per potentiam materialium quæ hîc sunt.* „Nequit enim Ratio per se ipsa ad „sublimiorem contemplationem se se efferre, & „intellectionem Numinis. At sermo pietatis; hoc est, *Religio Christiana*; (d) eam manu „ducit

(a) In *Alcihiad. I.* (b) *Pfellus in Orac. p. 102. Ed. Amst.*

(c) *Pfell. in Or. p. 94.* (d) *Vide Indicem in Λόγος εὐσεβίας.*

„ducit ad Deum, ope revelationum illinc emiss-
 „farum; Chaldæus verò, per scientiam telesti-
 „cam &c. Plato quidem ratione & intellectu
 „ingenitam Essentiam intelligi posse statuit. At
 „Chaldæus dicit nos non aliter ad Deum efferri
 „posse, nisi animæ vehiculum materialibus ri-
 „tibus firmemus. Arbitratur enim animam,
 „lignis, herbis & carminibus lustrari, & agilem
 „ad adscensum fieri.

Prodest etiam *τηλετική* corpori, non minùs ac
 menti: „Si mentem (e) tuam illustratam ad
 „superiora extuleris, & divini ignis opus ad
 „pietatis opera evexeris (sunt autem Chaldæis
 „*ἔργα ἐνσιβίας αἱ τῶν τηλετῶν μέθοδοι*, rationes
 „sacrorum faciendorum) non solùm animam
 „adfectibus insuperabilem reddes, sed etiam cor-
 „pus tuum salubrius efficies. Est enim is sæpe
 „divinarum illustrationum effectus, ut consu-
 „matur materia corporis, naturæque sana fiat,
 „neque ampliùs adfectibus, neque morbis cor-
 „ripiatur.

(e) *Psell. in Or. p. 102.*

C A P U T XXIX.

Theürgici Ritus.

RITIBUS Theürgicis putabant bonos elici
 Dæmonas, malos verò averruncari. Ri-
 tuum horum præcipuus in sacrificio situs erat,
 de quo memorabilia exstant verba (a) *Jam-*
blich Chaldaicam opinionem sic referentis:

M 3

„Qui-

(a) *De Myst. Sect. 3. c. 31.*

„ Quicumque verè sunt Dii dant tantùm bona,
 „ cum solis viris bonis conversantur, sunt cum
 „ iis qui per sacra purgati fuere, atque ab iis
 „ omne vitium, & omnem adfectum auferunt.
 „ His adfulgentibus, quod malum & dæmonicum
 „ est evanescit & potentioribus cedit; quemad-
 „ modum luci tenebræ. Ne minimum quidem
 „ ampliùs malum turbat sacris operatos (*Θεργούς*)
 „ qui exinde omnem adipiscuntur virtutem, pro-
 „ bis & honestis moribus fiunt, adfectibus & omni
 „ inordinato motu liberantur, purganturque à
 „ moribus impiis & parum sanctis. Quicumque
 „ verò cùm ipsi sunt impuri, tum contra ritus
 „ & ordinem divina invadunt, propter infirmi-
 „ tatem suæ operationis, & defectum potentiae
 „ quæ ipsis inest, non possunt Deos elicere. At
 „ si propter quasdam pollutiones à purorum spi-
 „ rituum commercio arcentur, contra malis spi-
 „ ritibus copulantur, plenisque pessimo eorum
 „ adflatu mali & impii evadunt. Libidinibus,
 „ quas coërcere nequeunt, referti & vitio pleni,
 „ moribus dediti à diis alienis, & ut omnia pau-
 „ cis complectar, simillimi malis Dæmonibus,
 „ quibus conversantur, fiunt. Hi igitur adfecti-
 „ bus & vitio pleni, per adfinitatem adfectionis,
 „ malos in se trahunt (†) spiritus, & ab iis ipsi
 „ ad omne vitium incitantur; atque ita se in-
 „ vicem juvant, ut circulus cujus initium fini
 „ connexus est, & æquales utrimque reddit
 „ vicès.

„ Utebantur etiam variis aliis ritibus, quos effica-
 „ ces in eliciendis putabant Dæmonibus. „ Evocan-
 „ tur, ait *Nicephorus Gregoras* * in *Synefium*, ex
 „ „ aëre

(†) Vide Indicem in voce Spiritus. * De Insomniis.

„ aëre & terra certis vocibus & pulsibus, aut cer-
 „ tis vocibus & figuris, quæ vocantur caracte-
 „ res, inventæque sunt à Chaldæis & Ægyptiis,
 „ qui primi retexerunt signum cujusque Dæmo-
 „ nis diacriticum.

Pauculi ex hisce tribus in Chaldaïcis oraculis
 occurrunt.

Ἡ νῆα δ' ἐρχόμενον πρόσγειον Δαίμον' ἀφ' ἡσθε
 Θύε λίθον μινζῶρην ἐπαυδῶν

† Cum terrestrem Dæmonem ad te accedentem
 videris, immola lapidem inclamando *Mnizurin*.
 Pfellus: (b) „ Dæmones terrestres naturâ sunt
 „ mendaces, utpote longè à divina cognitione
 „ remoti, & materiâ tenebrosâ referti. Quod
 „ si ex his verum responsum audire cupias, aram
 „ parato; & macta lapidem *mnizurin*. Hic au-
 „ tem lapis vim habet eliciendi alterius majoris
 „ Dæmonis, qui inconspicuus ad materiale
 „ accedens rerum quæsitæ veritatem infusur-
 „ rabet, quam ille respondebit interroganti. In-
 „ dicat autem nomen quo potest elici, unâ cum
 „ sacrificio lapidis.

Alius ritus similis, ab iisdem oraculis indi-
 catus, fit ope *Hecatici Strophali*: ἐνέργει πρὸς τὸν
 Ἑκατικὸν στροφᾶλον, operare circa *Hecaticum Stro-
 phalum* (c) „ Pfellus: *Hecaticus Strophalus* est
 „ sphæra aurea, quæ includit sapphirum, loro
 „ bubulo agitata, referta characteribus. Hanc
 „ circumrotantes invocabant Deos, aut Dæmo-
 „ nas. Atque ejusmodi sunt quæ Iyngas evō-

M 4

„ care

(t) Vide In. icem in hac voce. (b) In Orac. p. 108.

(c) In Orac. pag. 96.

„ care solent, seu sphæricam habeant, seu trian-
 „ gularem, seu quavis aliam figuram. Talia
 „ autem moventes sonos inconditos, vel bellui-
 „ nos edunt, ridentes & aërem verberantes.
 „ Docet igitur quomodo sit peragendus ritus,
 „ seu motum hujus strophali, quasi vim arca-
 „ nam habentem. Vocatur autem strophalus ille
 „ Hecaticus, quia Hecatæ dicatus est. Hecate
 „ autem Dea est apud Chaldæos, ad dextram
 „ habens virtutum fontem. (b)

Non levis efficacia tribuebatur quibusdam vo-
 cibis, quæ in his sacris proferebantur, & quas
 mutari disertè vetant Oracula: *ὀνόματα βάρβαρα*
μήποτε ἀλλάξεις nomina barbara numquam mutes.
 Psellus: „ Sunt nomina apud unamquamque
 „ Gentem divinitus tradita, quæ in sacris arca-
 „ nam vim habent; ne autem hæc umquam in
 „ Græcam dialectum mutaveris. Ejusmodi sunt
 „ Seraphim, Cherubim, Michaël, Gabriel, quæ
 „ si efferuntur secundum Hebraicam Dialectum,
 „ habent in sacris (*ἐν τειταῖς*) vim arcanam;
 „ mutata verò in Græca nomina nullius sunt
 „ efficacix. (†)

(b) Vide Indicem in Hecate. (†) Vide Indicem in voce No-
 mina.

C A P U T XXX.

Adparitiones.

DÆMONUM adparitiones, qui hisce ritibus
 eliciebantur, duplicis erant generis.

Pri-

Primùm vocatur *ἰσπεία inspectio*, (a) quæ vox respicit *πρὸς ἰσπίας*, ad mysteriorum inspectores. Quando is, qui ritus perfecerat, videbat adparitionem lucis, exempli causâ, aliquâ (†) formâ vestitæ; „monet Oraculum (b) nead hanc „ampliùs animum advertat, néve vocem inde „missam veracem existimet.

„Solent (c) nonnumquam multis qui initiantur adparere, inter sacrificandum, canina „quædam, aliâque portentosa spectra &c. Hæc „sunt inania quædam simulacra (*εἰδωλα*) ejusmodi absconorum mentis adfectuum, qui sunt „in iis qui initiantur, quæ adparent sine substantia (*ἀνυπόστατα*) & propterea nihil veri significare possunt.

Alterum vocatur *αὐτοψία*, (d) ipse conspectus, quo tum dicitur initiatus frui, *cum videt divinam lucem sine forma, vel figura*. Hanc vocat „Oraculum *ὑπὲρ πῦρ* quod invocantibus (e) „viris sanctis conspectus sit, & saltuatim totus „ignis adparuerit, seu hilariter, nec sine gratia, „per profunditatem mundi. Hunc qui vident, „non decipiuntur, sed quidquid responsi accipiunt verum est.

Ἦνίκα μὲν βλέψης μορφῆς ἄτερ ὑπὲρ πῦρ
λαμπόμενοι σκιρτηδὸν ἔλα κατὰ βύθιον κόσμου,
Κλύθι πύρρος φωνήν.

Quando videris sacrum ignem sine forma, fulgentem per totius mundi profunditates, audi ignis vocem.

M 5

Pletho:

(a) Psell. in Orac. pag. 100. (†) Vide Indicem in Forma.
(b) P. 98. (c) Pletho in Orac. pag. 96. (d) Psell. in Orac. pag. 100. (e) Vide Indicem in voce Ignis.

Pletho: (f) „cùm conspexeris divinum ignem
 „(†) figura expertem (ἀσχημάτιστον) per totum
 „mundum (vel cælum, nam κόσμος & κόσμος,
 „ita interdum sumuntur) saltuatim splendentem,
 „cum gratia quadam & propitium, hujus vocem
 „audi, quippe quæ verissimam præcognitionem
 „adfert.

Idem in hæc verba: μὴ φύσις καλὴς αὐτοῦτον
 ἀγαλμα, ne vocaveris naturæ simulacrum ipsum
 conspicuum: „Ne cupiveris, inquit, intueri per
 „se conspicuum simulacrum naturæ, quippe quod
 „oculis inconspicuum est. Quæ autem adparent
 „initiat, fulmina & ignis & si quid aliud est, sym-
 „bola simpliciter sũnt, non Dei natura, τὰ δὲ τε-
 λεμαίνοντα φαινόμενα, κεραυνοὶ & πῦρ & εἰ τί ἄλλο, σύμ-
 βολα ἀπλῶς εἰσιν, ὃ θεῷ τις φύσις (g) Legitur vul-
 go ἄλλως pro ἀπλῶς, sine sensu.

(f) In Orac. p. 86. (†) Vide Indicem in Ignis. (g) Ad-
 ditionem. Interpretis.

C A P U T XXXI.

Materialis Dæmones quomodo averruncati.

U T i ope Theurgicæ boni Dæmones elicieban-
 tur; ita materiales expellebantur, quod va-
 riis artibus, cùm actionibus, tum verbis fieri exi-
 stimabant.

Et verbis quidem, nam auctore Marco Mo-
 nacho (a) apud *Psellum*, „materialia Dæmonia
 „verita ne in Abyssos, meatúsque subterra-
 „neos relegentur, sibi que ab Angelis eò rele-
 „gan-

(a) De Dam. p. 32.

„ gantibus timentia, cū quis ea illuc relegr-
 „ tum iri comminatur, Angelorūque nomina
 „ exprimit, quibus id provinciæ demandatum
 „ est, dici vix queat quanto metu, quantāque
 „ perturbatione concutiantur. Ita enim animo
 „ percelluntur, ut ne comminantem, quisnam
 „ ille sit, discernere valeant. Sed siue anicula quæ-
 „ piam, siue feroculus senex comminationes hu-
 „ jusmodi expreſſerit, tunc tantus ea metus inva-
 „ dit, ut plerumque abſcedant, ac ſi ea qui com-
 „ minantur, iidem & perficere poſſent.

Actiōibus etiam repellebantur, nam eorum
 corpora, ut idem (b) ait, percuti poſſunt.
 „ Non os in quovis homine, neque nervus
 „ id eſt quod ſentit, ſed ſpiritus eis inſitus;
 „ &c. Nec enim fieri poteſt ut compoſitum
 „ corpus per ſe doleat, ſed quia ſpiritus parti-
 „ ceps eſt, quandoquidem in fructa diſſectum,
 „ vel mortuum, ſenſu prorsus caret, quia ſpiri-
 „ tu privatum. Eodem modo Dæmon, cū
 „ totus ſit ſpiritus, & ſuā naturā ſenſus in om-
 „ nibus membris ſuis particeps, per ſe videt &
 „ audit, iis quæ corpora propter tactum patiun-
 „ tur obnoxius, diſſectusque indolet, ſolido-
 „ rum corporum inſtar. Hac tamen ratione ab
 „ his differt, quod cū cetera quæ diſſecantur
 „ vix nullo potiùs modo coëant, Dæmonium
 „ contra diſſectum ſtatim coaleſcit: quemad-
 „ modum particulæ aëris, vel aquæ, ſolidi cu-
 „ juſpiam corporis interjectione diviſæ, denuò
 „ coëunt. Tametsi autem ſpiritus dicto citiùs in
 „ priſtinam formam redit, tamen eo momento
 „ dolet, quo diſſectio fit. Proinde gladiatorum

„ mucrones timet & expavescit. Cujus rei non
 „ ignari ii, qui artem expellendorum Dæmonum
 „ norunt, quocumque eos accedere velle per-
 „ sentiscunt ibi acus aut gladios cuspidibus ere-
 „ ctis infigunt, aut alia quæpiam hujusmodi ex-
 „ cogitant; tum Antipathiis eos averruncant,
 „ vel Sympathiis adliciunt.

Ab hisce Dæmonibus (c) in eos à quibus co-
 „ luntur, ignei quidam splendores descendunt,
 „ quales sunt stellæ cadentes, quos insani *Θεωρίαι*,
 „ divinas adparitiones, vocitare solent, & qui ni-
 „ hil habent verum, neque stabile, neque fir-
 „ mum (quid enim esset in tenebrosos Dæmo-
 „ nibus lucis?) Sed sunt eorum ludibria,
 „ qualia sunt in oculorum fascinationibus, aut
 „ iis quæ fiunt à Circulatoribus, qui spectatores
 „ deludunt.

Hi Dæmones, (d) secundum Chaldaïca Ora-
 „ cula, à divinæ vitæ beatitudine longè positi,
 „ & intellectuali contemplatione destituti futura
 „ portendere nequeunt; unde fit ut omnia quæ
 „ dicunt aut monstrant falsa sint, & nullâ certi-
 „ tudine suffulta. *Μεσσηριῶν* enim, *ex formâ*
 „ *externa*, Entia cognoscunt. At id quod fin-
 „ gillatim futura novit, notionibus utitur indi-
 „ visibilibus, & formâ externâ destitutis.

(c) *Ibid.* p. 137. (d) *Id.* in *Orac.* p. 102.

C A P U T XXXII.

*De Cultu Deorum apud Chaldæos, & primùm
quidem de Veri Dei Idololatræ cultu.*

UT Chaldaicam Doctrinam, præsertim quæ ad eos qui *Aschaphim* vocabantur, pertinet, enarrare pergamus, quales essent Dii, & quomodo apud Chaldæos colerentur, postremo loco videndum est.

Quamvis *Joannes Seldenus*, in aureo *de Diis Syris* libello, omnes Asiaticos Deos communi *Syrorum* nomine complexus fuerit; nos hîc eos tantùm ad examen vocabimus, qui propriè ad Assyriam spectabant; (seu ibi tantùm culti, seu inde in Syriam, aut aliò translati fuerint) insuper habitis reliquis; quippe qui nihil ad Chaldæos, seu Babylonios adtineant.

Cultus autem Deorum, apud Chaldæos, ad tres partes potest referri. Prima est cultus veri Dei, sed idololatræ ritu: Altera Dæmonum, vel spirituum; Tertia cœlestium corporum, & Elementorum.

Scriptor Chaldaïci Summarii testatur ab iis agniti fuisse *omnium rerum Principium*, idque *unum & bonum*. Hoc uno & bono Principio intellectum ab iis fuisse verum Deum, ad quem hæc sola pertinent adtributâ, colligere est ex *Ensebio*: qui dicit, verba faciens sine dubio de Zoroastris discipulis, ab iis agniti primo loco

(a) *Deum omnium parentem ac Regem*; unde Del-

(a) *Prep. Evang. IV. c. 5.*

Delphicum oraculum, à *Porphyrio* adlatum, (b) eos cum Hebræis jungit.

Sed licet id oraculum dicat ab utrisque *οὐρανὸν θεὸν ἀγνώσκειν*, dubium non est quin Chaldaicus cultus idololatricus fuerit, aut quin iis aptari queat quod Paulus de Romanis dicit, quod cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificarint, sed immutaverint gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis.

Summo Numini nomen & imaginem (†) *Beli* tribuebant, ut liquet ex prohibitione Dei, quæ exstat *Oseæ II, 16. Non vocabis me amplius Babeli. Belus* enim Chaldaeorum idem est ac *Babal* Phœnicum, quâ voce Hebræi dominam significant. *Beli* autem Babylonici mentio, apud *Esaiam* & *Jeremiam* Prophetas, exstat. Qui primi Orientales disciplinas Græcos docuerunt plerique omnes vocem *Βελος*, vocabulo *Ζεύς*, transtulerunt. Ita *Herodotus*, *Diodorus*, *Hesychius*, alique. *Berosus*, ait *Eusebius*, erat Sacerdos *Beli*, quem explicant *Δία Jovem*. Cujus interpretationis ratio videtur esse, quod quemadmodum *Belus* erat summus Deorum, apud Chaldaeos: ita *Jupiter* supremum, apud Græcos, obtinebat locum; unde & hi *Jovis*, ut *Babylonii Beli* nomine, verum Deum intelligebant. Nam huic Paulus aptat hemistichium *Arati: Ἐγὼ γὰρ καὶ γένος ἰσμεν*, cuius Ἔ genus sumus, cum referatur ad primum versum (*) *Ἐκ Διὸς ἀρχαίμεθα*, id Jovis initium faciamus. *Clementis Alexandrinus* (c) postquam

(b) Vide supra Cap. I. (†) Vide Indicem in voce hac. (*) Vide vocem *Jupiter*. (c) *Sirrom, VI. p. 635.* ex libro quo inscriptus erat *Prædicatio Petri*.

quàm adtulit hæc verba Petri: τὸν εἰσεσθε, μὴ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν, Deum colite, non secundum Græcos, ait Apollolum τὸ τελεῖν τὴν σεβήσεως ἐνάλ- λαττον τῷ Θεῷ, ἐχὼ δὲ ἄλλαν κατανύξιν, muta- re rationem cultûs divini, non alium annuncia- re.

Templum hujus Jovis Beli ab *Herodoto*, teste oculato, adcuratè describitur (d): „ In altero „ ambitu est Jovis Beli templum, æreis portis, „ duorum undequaque stadiorum, figurâ qua- „ dratâ. In medio templo est turris solida, cras- „ situdine simul & altitudine stadii, cui alia rur- „ sus superimposita turris, & huic subinde alia, „ ad octavam usque. Forinsecus scalæ in cir- „ cuitu factæ sunt, per quas ad omnes adscen- „ ditur turres. In medio scalarum est statio & „ cellæ ad quiescendum, in quibus adscenden- „ tes sedent ut requiescant. In extrema turri „ magnum est templum, in quo medio est le- „ ctus bene stratus, adjacente mensâ aureâ. „ Nulla est eo in loco statua collocata, neque „ quisquam pernoctat, exceptâ muliere indi- „ genâ, quam Deus ex omnibus elegerit, ut „ Chaldæi dicunt, qui sunt hujus Numinis sa- „ cerdotes. Narrant etiam illi, tametsi mihi „ parum credibile dicunt, Deum ipsum ingre- „ dientem templum in hoc cubili conquiescere: „ quemadmodum in Ægyptiis Thebis fieri etiam „ aiunt Ægyptii. Ibi enim, in Thebani Jovis „ fano, mulier quoque cubat. Utraque autem „ mulier non creditur habere consuetudinem „ cum viris; quod neque etiam creditur de Pa- „ tarensi Antistita, quando eo munere contin- „ git

(d) Lib. I. c. 18, 1,

„git mulierem fungi &c. Porro in Babylonico
 „templo est alterum sacellum interius, quod
 „magnum habet Jovis simulacrum sedens, id-
 „que aureum, ponè mensam & ipsam auream,
 „cujus scamnum & sella sunt etiam ex auro;
 „adèd ut Chaldæi octingentorum talentorum
 „auri opus æstiment. Extra sacellum altare est,
 „& ipsum aureum; atque præter hoc aliud al-
 „tare ingens, ubi integræ ætatis oves mactan-
 „tur; quandoquidem supra aureum non licet
 „ulla animalia occidere, præter lactentia. In
 „majore altari, Chaldæi quotannis centum mil-
 „lia talentorum libanoti adolent, quando huic
 „Deo festum diem celebrant. Erat etiamnum
 „illo tempore statua duodecim cubitorum è so-
 „lido auro, quamvis hanc ego non viderim,
 „sed ea referam quæ à Chaldæis narrantur. Hanc
 „statuam Darius Hystaspides insidiosè captans,
 „non ausus est abripere; sed eam postea Xerxes
 „abstulit, sacerdote, qui eam loco dimoveri pro-
 „hibuerat, interfecto.

Herodotus ait Sacerdotes Beli fuisse *Chaldaeos*,
 R. verò *Maimonides* eosdem ac sacerdotes *Babalis*
 existimat. Mentio occurrit festi *Babalis* 2.
 Reg. X, 20. *Arrianus* etiam meminit Oraculi
 Beli, de quo & *Stephanus*, cujus verba adferemus
 in Proœmio ad *Oracula Zoroastris*. Apud *Arria-*
num (a) Chaldæi Alexandro Babylonem adven-
 tanti aiunt λόγιον γεγενῆσθαι σφισιν ἐκ Θεῶ ὁ Βέλῳ sibi
 oraculum à Deo Belo editum, ingressum in Ba-
 bylonem hoc tempore Regi faustum non futu-
 rum.

(a) Lib. VII. p. 159. Ed. Hen. Steph.

C A P U T XXXIII.

Cultus aliorum Deorum, Angelorum & Dæmonum.

CHALDÆI, secundo loco, alios Deos, Angelos ac Dæmonas colebant: *μᾶτ' ὄν, ait Eusebius (a)* postquam summum Deum nominavit, *γῶν τ' δῖον ὑπάρχον διότητον, post quem est secundum genus Deorum, sequens Dæmonum, quartum Heroum* Hosce Deos distinguebant in varios ordines: (*) *Intelligibiles; Intellectuales & Intelligibiles; Intellectuales; Fontes; Principia; Deos certæ Zonæ, alios nulli adstrictos; Angelos, & Dæmonas.* Ad horum cultum pertinet quod de Theurgia jam diximus.

(a) *Præp. Lib. IV. c. 5.* (*) *Vide Indicem in vocibus Νοεῖς & Νοεῖς.*

C A P U T XXXIV.

De cultu, quo Chaldæi cœlestia corpora prosequiebantur.

TERTIUM genus Idololatriæ Chaldæorum fuit cœlestium corporum cultus, in quem, ut scribit *Maimonides*, (†) brevi post diluvium prolapsi sunt. Inde fortè ortus est is cultus, cùm quoddam Astris contemplandis multam operam po-

(†) *Vide Indicem in voce Astra.*

ponerent, tum quòd eorum maxima ingenus humanum beneficia animo versarent.

Levitica lex, quâ Idololatria hæc vetatur, has ejus circumstantias describit : (a) *Ne fortè elevatis oculis ad cælum, videas Solem & Lunam & omnia astra cœli, & errore deceptus adores ea & colas; quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium gentibus, quæ sub cœlo sunt.* Inter Judæos idololâtras, quos Rex Josias è medio sustulit, præter eos qui thymiamata offerebant Bahali, de quibus diximus, recensentur ii (b) *qui adolebant Soli & Lunæ & Planetis* (מולות *Mazzaloth*) *& reliquo exercitui cœlorum.* Quod sine dubio à vicinis Assyriis, quos conqueritur Ezekiel exemplo iis fuisse, didicerant.

(a) *Dent. IV, 19.* (b) *2 Reg. XXIII, 5.*

C A P U T XXXV.

De Sole.

SOL & Luna primi nominantur, & à ceteris distinguuntur Stellis; atque ab iis fortè cœpit Idololatria, priusquàm ad alias Stellas porrigeretur. In antiquissima Idololatriæ erga Astra mentione (a) quæ occurrit apud *Jobum*, qui Chaldæis vicinus erat, hæc duo Astra sola (†) nominatim adpellantur. Ac sanè à Chaldæis Solem & Lunam præcipua Numina habita fuisse auctor est * *Maimonides*, qui testatur quidem reliquos septem Planetarum Deorum numero ad-

(a) *Vide Indicem in Idololatria.* (†) *c. xxxi. 27.*

* *In lib. de cultu externo, iiii.*

adscriptos, sed duo amplissima Lumina maxima fuisse Numina ait.

Idem addit Solem omnium † summum creditum. Quæ; in horum confirmationem, ex libris Sabæorum, adfert, de Abrahamo & similia, infra à nobis indicabuntur. *Macrobius* meminit trium Idolorum apud Assyrios, * Soli dicatorum, quorum unum erat *Adadi*; alterum *Adonidis*, tertium *Jovis Heliopolitæ*: Deo, inquit, (b) quem summum maximūque venerantur, *Adad* nomen dederunt; ejus nominis interpretatio significat Unum. Hunc ergo, ut potentissimum adorant Deum, sed subjungunt ei Deam nomine *Adargatim*, omnēque potestatem cunctarum rerum his duobus adtribuunt, Solem, terrāque intelligentes &c. Simulacrum *Adad* insigne cernitur, radiis inclinatis; quibus monstratur vim cœli in radiis esse Solis, qui demittuntur in terram. *Adargatis* simulacrum sursum versum reclinatis radiis insigne est; monstrando radiorum vi supernè missorum enasci quæcumque terra progenerat.

Sed quando adfirmat voce *Adad* significari unum; aut ipse fallitur, aut ejus verba depravata sunt; nam, ut observavit. *Joan. Seldenus*, apud Syros & Chaldæos *Chad* חד ab Hebraico *Echad* אחד significat unum, *Adad* verò aut *Adod* aliter scribitur.

Joan. Drusius apud *Macrobius* legit *Hbada* חבד, quod Syriacè significat unum. De hoc idolo fortè intelligendus *Esaias* LXVI, 17. Qui sanctificantur & mundantur in hortis post Unum: nempe, in hortis dicatis idolo quod erat post

Tem-

† *Mor. Nob. Pag. III. cap. 29.* * *Vide Indicem in voce Sol.*
(b) *Sat. Lib. I. cap. 23.*

Templum, subintelligendum enim, ait *Josephus Scaliger*, Templum ponè Templum.

Adonis nomen derivatur ab אָדֹן *Adon* Dominus. *Adonin* autem, ait *Macrobius*, (c) Solem esse non dubitatur, inspectâ Religione *Affyriorum*, apud quos *Veneris Architidis* & *Adonis* maxima olim veneratio vixit, quam nunc *Phœnices* tenent. Nam *Physici* terræ superius hemisphærium, cujus partem incolimus, *Veneris* appellatione coluerunt, inferius verò hemisphærium terræ *Proserpinam* vocaverunt. Ergo apud *Affyrios*, sive *Phœnices*, lugens inducitur *Dea*, quod Sol annuo gressu per duodecim signorum ordinem pergens partem quoque hemisphærii inferioris ingreditur; quia de duodecim signis *Zodiaci* sex superiora, sex inferiora censentur. Et cum est in inferioribus, & ideo dies breviores facit, lugere creditur *Dea*; tamquam Sole raptu mortis temporalis amisso, & à *Proserpina* retento, quam Numen terræ inferioris circuli & *Antipodum* diximus. Rursusque *Adonin* redditum *Veneri* credi volunt, cum Sol, euectis sex signis annuis inferioris ordinis, incipit nostri circuli lustrare hemisphærium, cum incremento luminis & dierum.

Ultimum simulacrum Solis Jovis *Heliopolitæ* nomine insignitum erat. *Affyrii* quoque Solem, ait idem *Scriptor*, (d) sub Jovis nomine, quem Δία Ἡλιουπόλιτιν cognominant, maximis cærimoniis celebrant, in civitate quæ *Heliopolis* nuncupatur. Ejus Dei simulacrum sumtum est de oppido *Ægypti* quod & ipsum *Heliopolis* appellatur, regnante apud *Ægyptios* *Senemure*, seu idem *Senepsos* nomine fuit; perlatumque est primum in

eam

(c) *Saturnal. Lib. I. cap. 21.* (d) *Ibid. cap. 23.*

eam, per Oppiam legatum Deleboris Regis Assyriorum, Sacerdotēsque Ægyptios, quorum princeps fuit Partametis; diūque habitum apud Assyrios, postea Heliopolin commigravit. Cur ita factum, quāque ratione Ægypto profectum in hæc loca, ubi nunc est, postea venerit, ritūque Assyrio, magis quàm Ægyptio colatur, dicere supersedeo, quia ad præsentem non adinet causam. Nunc verò eundem Jovem, Solēque esse, cū ex ipso Sacrorum ritu, tum ex habitu dignoscitur. Simulacrum enim aureum (ex hoc metallo ait fuisse Maimonides talismanes Chaldæorum Solares) specie imberbi instat, dextrā elevatā, cum flagro in aurigæ modum, levā tenet fulmen & spicas. Quæ cuncta Jovis, Solisque consociatam potentiam demonstrant. Hujus Templi Religio etiam divinatione præpollet, quæ ad Apollinis potestatem refertur, qui idem atque Sol est. Vehitur enim simulacrum Dei Heliopolitani ferculo, veluti vehuntur in pompa ludorum Circensium Deorum Simulacra, & subeunt plerumque Provinciæ Proceres, raso capite, longi temporis castimoniā puri; ferunturque divīno spiritu, non suo arbitrio, sed quò Deus propellit, vebentes; ut vidimus apud Antium promoveri simulacra Fortunarum, ad danda responsa Consulunt hunc Deum & absentes, missis diplomatibus consignatis, rescribitque ordine ad ea quæ consultatione additā continentur. Sic & Imperator Trajanus initurus ex ea Provincia Parthiam cum exercitū, constantissimæ religionis hortantibus amicis, qui maxima hujusce Numinis ceperant experimenta, ut de eventu consuleret rei cœptæ, egit Romano consilio, prius explorando fidem Religio-

nis,

nis, ne fortè frans subesset humana. Et primum misit signatos codicillos, ad quos sibi rescribi vellet. Deus jussit adferri chartam, eamque adsignari puram & mitti, stupentibus Sacerdotibus ad ejusmodi factum; ignorabant quippe conditionem codicillorum. Hos cum maxima admiratione Trajanus excepit, quòd ipse quoque puris tabellis cum Deo egisset. Tunc aliis codicillis scriptis, consignatisque consuluit, an Romam, perpetrato bello, rediturus esset. Vitem centuriam Deus, ex muneribus in æde dicatis, deferre jussit, divisamque in partes sudario condi, ac proinde ferri. Exitus rei obitu Trajani adparuit, ossibus Romam relatis. Nam fragmentis species reliquiarum, vitis argumento casus futuri tempus ostensum est. Et ne sermo per singulorum nomina Deorum vagetur, accipe quid Assyrii de Solis potentia opinentur. Deo enim, quem summum maximūque venerantur, Adad nomen dederunt, &c.

Hicce addendum nomen Beli, quod, summo Numini peculiare licet, attamen & alijs Chaldæorum Diis, ac inter alios Soli adtribuitur, auctore Servio: (e) *Lingua Punicâ*, inquit, BAL Deus dicitur; apud Assyrios autem BEL dicitur, quadam Sacrorum ratione, & Saturnus & Sol.

(e) In *Ænid.* I.

CAPUT XXXVI.

De cultu, quo Chaldæi Lunam prosequerantur.

LUNA apud Chaldæos colebatur sub variis nominibus, quæ omnia erant fœminini generis, & Solis nominibus respondebant; quo confirmari videtur quod dicit *Maimonides*, septem Planetas à Chaldæis habitos fuisse Deos & Deas unà connubio conjunctos.

Chaldæi, vel potiùs Græci Chaldaicarum disciplinarum interpretes, Solem cùm aliis, tum Jovis, & *Adonidis* nominibus insigniebant, Lunamque *Junonem* & *Venerem* ex adverso adpellabant.

Voci *Juno* respondebant Chaldaicæ voces * *Ada* & *Belta*, eas enim sic interpretatur *Hesychius*, *Ἀδὰ*, ὑπὸ Βαβυλωνίων ἡ Ἡ'ρα. Item: *Βέλτης*, ἡ Ἡ'ρα, ἡ Ἀφροδίτη, vel *Venus*.

Hæc duo nomina videntur esse ea nomina fœminini generis, quæ respondebant masculinis *Adad* & *Belus*, geminis Solis vocabulis. Junonem apud Mythologos esse eandem ac Lunam probavit eruditissimus *Seldenus*, ex antiqua formula invocationis, quâ Sacerdotes Romani *No-nis*, unoquoque mense, utebantur: *dies te quinque calo*, *Juno novella*, vel *covella*, seu cœlestis. Atque ad hanc Junonem fortè peculiariter referendum, quod *Julius Firmicus* (a) Aëri attribuit:

Affy-

* Vide Indicem in voce utraque. (a) *De Err. Prof. Rel. p. 2. dit. Wower.*

Affyrrii aërem ducatum elementorum habere volunt, nam hunc eundem nomine Junonis, vel Veneris Virginis, si tamen Veneri placuit aliquando virginitas, consecrarunt &c. Effœminarunt sanè hoc elementum, nescio quâ veneratione commoti. Nam quia aër interjectus est inter mare & cœlum, effœminatis eum Sacerdotum vocibus prosequuntur?

Sed Aëris Elementum (b) ab Affyriis cultum non facilè alibi reperias, & quod addit, de impudico cultu, videtur potius pertinere ad Veneris Sacra, prout ab aliis ex Veteribus describuntur.

Veneris, ubi pro Luna sumitur, nomina sunt *Mylitta* & *Alilat*. *Herodotus* auctor est Persas didicisse ab Affyriis & Arabibus Sacra facere *Urania*, quam Affyrii *Venerem Mylittam*, Arabes (hoc est *Sabæi*, de quibus dicemus) *Alilat* vocaverunt. Videtur quidem *Herodotus* hanc *Mylittam*, à Luna, de qua paullò antea loquutus erat, diversam statuere; attamen non aliam fuisse suadet Etymologia nominis, quod à *Lail* ܠܝܠ nox deducitur: *Veteres*, ait *Sihal Assemon*, inter multos alios falsos Deos, unum coluerunt, quem vocabant *Alilath*, adfirmabantque esse Lunam, noctis dominam ac reginam.

(b) Vide Indicem in voce Aër.

CAPUT XXXVII.

De Cultu, quo reliquos Planetas prosequerantur Chaldæi.

RELIQUOS quinque Planetas, auctore *Maimonide*, Deos etiam esse putabant. Nomen *Beli*, pluribus commune, tribuebant etiam *Saturno*, quem *Diodorus* (nisi verba ejus corrupta sint, quod suspicor) adfirmat potissimum Planetarum reliquorum à Chaldæis esse habitum. *Eusebius*, 28 anno *Thare*, ait mortuum esse primum Assyriorum Regem *Belum*, quem Assyrii Deum vocitant, alii verò *Saturnum*. *Servius* alibi laudatus: *Lingua Punicâ Pal Deus dicitur; apud Assyrios autem Bel dicitur, quâdam sacrorum ratione, & Saturnus & Sol.* Hinc *Theophilus Patriarcha* (a) *Antiochenus*: *ἱναι μὲν σέβονται ὁ Κρόνος, καὶ τῦτοι αὐτὸν ὀνομάζουσι Βήλ καὶ Βαλ, μάλιστ' οἱ οἰκῶντες ἀνατολικὰ κλίματα &c.* Nonnulli quidem colunt *Cronum* & hunc vocant *Bel* & *Bal*, præsertim qui *Orientalia Clima* incolunt, nescii quis sit *Cronus* & quis sit *Belus*.

Quidam putant proprium nomen Saturni fuisse *Chiun*, vel *Remphan*, de quo *Amos* V, 26. *Portastis Tabernaculum vestri Moloch & Chiun vestrarum imaginum, stellas Dei vestri quem fecistis vobis.* Quæ verba ita vertit *Stephanus*, *Act. VII, 43.* *Suscepistis tabernaculum Moloch & sidus Dei vestri (*) Remphan, figuras, quas se-*
Tom. II.
N
cistis

(a) *Lib. III. ad Autolyc. sub fin. Vide Indicem in Baal.*

(*) *Vide Indicem in hac voce.*

cistis adorare eas, ἄστρον ἓ τοῦ ὑμῶν Ρεμφάν, τὸς τύπος ὅς ἐποίησαν. Vocem *Chiun* Græci Interpretes vertêre *Remphan*. Aben Ezra intelligit etiam Planetam Saturni, quem *Plantus* quoque, ut observavit *Sam. Petitus*, vocat *Chiun*. *Remphan*, teste *Athan. Kircher*, appellatur etiamnum hodie à Coptis idem Planeta.

- Nihil est quod addamus iis, quæ de *Jove* diximus, ubi de *Belo* & *Sole*, quorum uterque *Jupiter* vocatur, egimus.

Mars, (*) si credimus Scriptori *Chronici Alexandrini*, ab Assyriis primis omnium Deus agnitus est: *Assyrii*, inquit, primi erexere columnam *Marti*, eumque instar Dei coluerunt. Hunc etiam nomine communi *Beli* adfecerunt, unde *Babylonicus Belus* ab *Hestiao* explicatur Ζεὺς ἰνυάδου *Jupiter Martius*. Sed nomine magis proprio *Mars* vocabatur *Azizus*, sub quo colebatur unâ cum *Mercurio*, in templo *Solis Edessæ*, quæ Metropolis fuit *Mesopotamiæ*: „ Qui *Edessam* „ habitant, (b) ait *Julianus*, regionem ab æter- „ no Soli dicatam, *Monimum* & *Azizum* *Solis* „ adseffores & contubernales faciunt. Μόνιμος, ὃ Ἀζίζος συγκαθιδεύει. *Monimo* intelligi *Mercurium*, *Azizo* *Martem*, atque ambos *Solis* esse adseffores à Magistro suo *Jamblicho* *Julianus* se didicisse fatetur.

Quidam idolum *Nergal* (c) à Samaritanis ex *Assyria* adlatum huc referunt, *Rabbini* enim opinantur hoc idolum simile gallo gallinaceo fuisse; atque aliunde constat (d) *Gallum* fuisse sacrum

(*) Vide Indicem in voce *Mars*. (b) *Or. II. pag. 281. Ed. Petaviana.* (c) *2. Reg. XVII. 90.* (d) *Aristophan. Schol. in Aves pag. 580. Edit. Gen.*

sacrum Marti, ejusque avem, propter animos, vocatum; unde colligunt Martis formam fuisse Galli formæ similem: quemadmodum Venerem putant Gallinæ specie effictam, & vocatam *Succoth Benoth*.

Venus à Chaldæis celebratur, sub variis nominibus, quorum tria apud *Hesychium* occurrunt. Primum est *Beltis*, vel potius *Belta*, quod interpretatur Junonem & Venerem, & quod illi commune fuit cum Luna, qua de re jam diximus. Alterum nomen est *Delephat*, quod magis proprium Veneri fuit, ut adparet ex ejus Etymologia, nam *Delpha* דלפא Syriacè est coitus.

Postremum est *Myleta*, ut habet *Hesychius*, qui ita ab Assyriis vocatam fuisse Uraniam subjicit. *Herodoti* exemplaria, ut vidimus, habent *Mylitta*. *Alilat*, ut observavimus, etiam Lunæ tribuebatur; sed *Mylitta* videtur proprium Veneri, cum sit, *Jos. Scaliger* observante, pura puta Syriaca vox *Molidtha* מולידתה, quæ prolificam significat. Cum hac Etymologia optime convenit ritibus, qui in ejus cultu usurpabantur, ita (e) ab *Herodoto* descriptis: „Turpissima legum Babyloniarum hæc est. Nempe, omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in vita, ad templum Veneris desidentibus, cum peregrinis consuetudinem habere. Plurimæ autem mulieres, quæ præ divitiis superbæ se aliis miscere non dignantur, vehiculis cameratis vectæ pro templo consistunt, relictâ interim à tergo magnâ famulitii turbâ. At pleræque sic faciunt. Ad templum permultis

„ sedent nodis, corollisque caput revinctæ; &
 „ hæ quidem accedunt, aliæ verò abeunt. Di-
 „ verticula autem, *funiculis* distincta, aditum
 „ præbent peregrinis quam voluerint electuris.
 „ Cum semel illic sedit mulier, non prius domum
 „ regreditur quàm hospitum aliquis pecuniam in
 „ sinum injecerit, & cum ea à fano seorsim ab-
 „ ducta rem habuerit. Hospitem autem illum,
 „ qui pecuniam obtulit, dicere oportet: *Tibi fa-*
 „ *ventem opo Deam Mylittam*; Mylittam enim
 „ Assyrii Venerem appellant. Pecuniam porrò
 „ illam, quantulacumque sit, non fas est rejice-
 „ re: siquidem sacra sit. Nec mulieri etiam li-
 „ cet hospitem aliquem repudiare, sed quicum-
 „ que pecuniam injecerit primus, hunc illa se-
 „ quitur citrà delectum. Postremò ubi jam con-
 „ gressa fuerit cum hospite mulier, sacris Deæ
 „ factis, domum revertitur. At deinceps nihil
 „ tam magnum est, quo dato potiri illis possis.
 „ Porrò quæ formâ sunt elegantiore, citiùs disce-
 „ dunt; quæ verò deformes, diutiùs coguntur
 „ expectare, cùm legem implere nequeant; ete-
 „ nim tres, aut quatuor annos continuos ex-
 „ spectant. Hactenus *Herodotus*.

De eadem consuetudine, quidam interpretan-
 tur (a) *Baruchi* Prophethæ verba, de Chaldæis
 mulieribus: *οἱ ἡ γυναῖκες περιδέμεναι σχοινία ἐν ταῖς*
οἰαῖς ἐγκάθονται, θυμῶνται τὰ πίτυρα. ἔταν δὲ τις
αὐτῶν ἐφιχευομένη ὑπὸ τῇ ῥά ὠρεγομένην κοι-
μηθῇ, τὴν πλησίον ὀνειδίζει, ὅτι ἐκ ἡλίανται ὥσπερ ἐξ
αὐτῇ, ὅτι τὸ σχοινίον αὐτῇ διαβάλλῃ. Interprete vul-
 gato: *Mulieres autem circumdatae funibus in viis*
sedent, succedentes ossa olivarum. Cùm autem
ali-

(a) Cap. VI. 42. in *Epist. Jeremia.*

aliqua ex ipsis attracta, ab aliquo transeunte, dormierit cum eo, proximæ suæ exprobrat, quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis ejus disruptus sit.

Hiscæ addendum *Succhoth Benoth* סוכות בנות. Idolum Babylonicum, cujus mentio occurrit 2. Reg. XVII, 30. Eæ voces significant *tentoria puellarum*, quibus nonnulli putant designari ea Tentoria, seu divisa loca per funes, quorum meminit *Herodotus*, & ubi mulieres sedebant exspectantes, donec Veneri Mylittæ corpore listassent. Vocabulum *Veneris*, conjectore *Selden*, derivatum etiam est à voce *Benoth*. Sed ex vocibus Scripturæ *Succhoth Benoth* potius esse nomen idoli, quàm Templi, aut Tentorii satis liquet. Rabbini fingunt hoc numen fuisse instar gallinæ cum pullis: *Nam*, inquit R. D. Kimchi, *ut vocant Gallinam succha, à tegendo, ita Gallinas vocant succhoth, à tegendo.* *Benoth autem interpretantur pullos; quos solent Gallinæ alis suis tegere.* Hinc *Athan. Kircherus Mylittam Venerem fuisse colligit.*

C A P U T XXXVIII.

De aliis Stellis.

NEQUE soli Planetæ, sed etiam signa Zodiaci, ac reliquæ stellæ Dii à Chaldæis habebantur, adolebant enim *rois Mazzaloth* & reliquo exercitui cælorum 2. Reg. XXIII, 5. (†) *Mazzal* autem est stella, ideoque vocabant signa duodecim *Mazzaloth*, & Zodiacum circum

N 3

(†) Vide Indicem in hac voce.

lum Mazzaloth. Interdum mutant *Lamed* in *Resch*, & vocant *Mazzaroth*. Septuaginta quoque Intt. habent *μαζαρωθ*, quod *Suidas* interpretatur *constellationes* dictas *ζώδια*. Hoc cum eo quod habet *Diodorus* consentaneum est, qui ait à Chaldæis duodecim habitos esse præcipuos Deos; quorum unicuique mensem, atque unum Zodiaci adtribuerint signum.

Ab iisdem cultas fuisse reliquas stellas inerrantes, adparet ex Scripturæ verbis laudatis, in quibus *toti cælorum exercitui* sacra fecisse dicuntur; atque hoc etiam disertè adfirmat *Diodorus*, qui ubi doctrinam Chaldæorum tradit, ait Planetas ab iis *Interpretes* vocatos; alias verò stellas partim *omnium rerum Judices*, partim *Consiliarios Deos* dictas, ut ostendimus suprâ Cap. XVII. Neque dubium est quin, uti quasdam stellas fixas ornarunt communi nomine dignitatum, *Judicum & Consiliariorum*: ita etiam præcipuis singula nomina, & idola, ut Planetis, statuerint. Et quoniam Chaldæicus Polytheismus non nitebatur, veluti Græcorum *πολυθεϊσμός*, commentitiâ Mythologiâ, quamvis Recentiores Scriptores de utraque similiter egerint; sed referebatur ad cælestia corpora, quæ sub variis nominibus & imaginibus colebant: verisimile & consentaneum Chaldæicæ doctrinæ est, Assyriaca illa idola, *Aschima*, *Nergal*, *Nibbar*, *Tarthac*, *Anamelech*, *Adramelech*, *Nisroch*, quæ in Scriptura recensentur, ejusdem ac reliqua generis fuisse, & ad alias pertinuisse stellas. Verum non facile esset hanc comprobare conjecturam, quoniam de hisce idolis vix quidquam, præter nuda nomina, memoriæ proditum est.

CAPUT XXXIX.

De Igne, Aëre & Terra.

SUNT qui, inter Numina Chaldæorum, Elementa memorent. Sanè constat eos peculiari cultu ignem prosequutos, seu, ut quidam opinantur, summum Deum igneâ imagine, seu, ut alii, Solem effinxerint; cujus rei rationes supra adtulimus.

Ad Pyrolatriam hanc quod adtinet, memoratu digna est, quæ à *Rufino* (a) narratur, Historia: (†) *Ferunt aliquando Chaldæos Ignem Deum suum circumferentes, cum omnium Provinciarum Diis habuisse conflictum, quò scilicet qui vicisset hic esse Deus ab omnibus crederetur. Reliquarum Provinciarum Dii æris, aut auri, argentique: aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia constabant, quæ per ignem proculdubio corrumperetur. Ex quo fiebat ut Ignis locis omnibus obtineret. Hæc cum audisset Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitavit. Hydrie fieri solent in Ægypti partibus fictiles, undique crebris & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua desudans defecatio ac purior redditur. Harum ille unam cerâ foraminibus obturatis, desuper etiam variis coloribus pictam, aquâ repletam statuit ut Deum. Et excisum veteris simulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput desuper positum diligenter aptavit. Adsunt post hæc Chaldæi, itur in conflictum, circa Hydriam ignis accenditur; cera, quâ foramina fuerant obturata, resolvitur, sudante*

N 4

Hy-

(a) *Hist. Eccl. Lib. II. c. 26.* (†) *Vide Indic. in voce Canopus,*

Hydriâ ignis exstinguitur. Sacerdotis fraude, Canopus Chaldaeorum victor ostenditur. Idem habet Suidas in voce Κάτω.

De Aëre ita *Julius Firmicus* (b) : *Affyrîi & pars Afrorum aërem ducatum habere elementorum volunt. Nam hunc eundem nomine Junonis, vel Veneris Virginis, si tamen Veneri placuit aliquando virginitas, consecrarunt &c. Effœminarunt sanè hoc elementum, nescio quâ veneratione commoti. Num quia aër interjectus est inter mare & cœlum, effœminatis eum Sacerdotum vocibus prosequuntur? Dic mihi hocine est, quod in viro fœminam quærent, cui aliter servire Sacerdotum chorus non potest; nisi effœminent vultum, cutem poliant, & virilem sexum ornatu muliebri dedecorent.* (c)

Ad Terram quod adinet, sic loquitur (d) *Macrobius*; *Physici superius Hemisphærium Terræ, cujus partem incolimus, Veneris adpellatione coluerunt; inferius verò hemisphærium terræ (e) Proserpinam vocaverunt. Circa hanc Mythologiam, Phœniciam potius quàm Affyriam, imò fortè potius Græcam quàm Orientalem, plura apud Macrobiū legi poterunt. Atque hæc de Chaldaeorum doctrina, dicenda habuimus.*

(b) *De errore profanar. Religionum. p. 2. Ed. t. Wouweriana.*

(c) *Vide Indicem in voce Aër.* (d) *Lib. I. Saturn. c. 28.*

(e) *Vide Indicem in voce Terra.*

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS

LIBER SECUNDUS,

DE

PERSARUM PHILOSOPHIS.

PROOEMIUM.

ULTRA Chaldæam, ad Meridiem, inde est *Persis*, hinc *Arabia*. Persæ autem & Arabes omnem suam eruditionem debere vicinis Chaldæis. Zoroastres, auctore *Plutarcho*, (a) Magorum inter Chaldæos institutor fuit, quos imitati Persæ suos etiam habuerunt. *Persis* maximum est Asiæ regnum, quod ad Septentrionem habet *Mediam*, ad Orientem (†) *Carmaniam*, ad Occidentem *Susianam*, ad Meridiem *Persici* sinûs partem.

(a) *De Iside & Osir.* (†) *Vide Indidem in voce Carmania.*

N 5

C A

CAPUT I.

De Zoroastre Persa, Philosophiæ inter Persas institutore.

PERSICÆ Philosophiæ institutorem fuisse Zaradem, Zaraduffit, aut Zoroastrem in confesso est; verum hoc nomen, uti antea observavimus, videtur eximiæ eruditionis viris commune fuisse. Quis ergo Zoroastres hic fuerit, aut quâ ætate vixerit non constat. (a) *Diogenes Laërtius* Persidem ei patriam, (b) *Clemens Alexandrinus* Mediam tribuit, *Suidas* Perso-Medum vocat. Unde colligi potest non tantæ eum fuisse antiquitatis, ac multi existimant. Neque enim nomen Persarum, ante tempora Ezechielis Prophetæ, usurpatum fuisse comperimus, neque ante ætatem Cyri celebritatem ullam erat adsequutum. Posteriores Persæ, ut testatur *Agathias*, (c) aiunt eum vixisse sub *Hystaspe*, sed quis fuerit hic *Hystaspes* non docent, nec scire est utrum *Hystaspes* hic fuerit pater *Darii*, an alius. *Hystaspes* *Darii* pater æqualis *Cyro* fuit, neque constat, Persam *Zoroastrem* multò antiquiorem fuisse.

Sed quocumque tempore vixerit, ait idem Agathias, auctor fuit atque introductor Magicæ Religionis inter Persas, mutatisque eorum antiquis ritibus sacris, varias opiniones induxit. Arabs Historicus (d) ab eo non institutam sed restitutam.

(a) In *Proem.* (b) *Strom. Lib. I. p. 324.* (c) *Lib. II. initio.*
(d) *Elmacinus.*

tutam Persarum ac Magorum Religionem, quæ in varias sectas divisa erat, auctor est.

Fabulosam narrationem occasionis & rationis quibus id factum, prout à Persis narrabantur, accipe à (e) *Dione Chrysostomo*: Aiunt eum, amore sapientiæ & iustitiæ, se hominum commercio subduxisse & solitariam in monte quodam vitam egisse; postmodum verò cum abiret à monte, ingentem ignem supernè delapsum perpetuò arsisse; tum Regem, cum Persarum nobilissimis, Deo preces fusurum accessisse; Zoroastrem autem intactum ex igne erresum, propitium adparuisse, iussisseque Persas bñd animo esse, & quædam sacra fecisse, quasi Deus in eum usque locum ipsi comes fuisset; inde Zoroastrem cum omnibus promiscuè hominibus non esse versatum, sed cum iis tantum qui naturâ veritati dediti erant, & Deorum cognitionis capaces; quos homines Persæ Magos vocant.

Huic Zoroastri Persæ Suidas (f) adscribit doctrinæ libros quatuor, de gemmis unum, Astroscopica Apotelesmata quinque; Eusebius (g) Persicorum sacram collectionem, in qua videtur de Persica Religione egisse, ut ex fragmentis ab Eusebio laudatis colligere est. Quidam hæc Zoroastri Chaldæo, alteri cuiquam alii, nemine inter eâ maiorem certitudinis speciem præ se ferente, tribuunt.

(e) In Borystenica pag. 445. Ed. Paris. (f) In Zoroast.

(g) Præp. Evang. Lib. I. c. 7.

CAPUT II.

*De Hystaspe, summo Philosophiæ Persicæ
prorectore.*

PERSARUM Magorum eruditio ab *Hystaspe* multum adaucta. Oriundus, secundum *Herodotum*, (a) erat ex *Achæmenia* Perfidis regione, filiusque *Arsamenis* seu, ut alii Codices habent, *Arsacis*. Vixit tempore Cyri, cujus somnium de *Dario*, *Hystaspis* primogenito, quo somnio eidem *Dario* regnum portendebatur, sermonesque ea de re Cyri & *Hystaspis*, narrantur ab *Herodoto*. *Darius* natus est an. 4165. Julianæ Periodi, neque obiit *Cyrus* antequam is vigesimum ætatis annum adtigisset. Circa eadem etiam tempora (b) *Hystaspes* & *Adusius*, junctis copiis, totam eam *Phrygiæ* partem, quæ *Euxino* *Ponto* adjacet, subegere, Regemque ejus captivum ad *Cyrum* adduxere.

Hystaspes, ut prodidit (c) *Ammianus Marcellinus*, vir fuit prudentissimus, qui cum superioris *Indiæ* secreta fidentiùs penetraret, ad nemorosam quamdam venerat solitudinem, cujus tranquillissimè præcellsa *Brachmanorum* ingenia potiuntur; eorumque monitu, rationes mundani motus & siderum, purisque sacrorum ritus, quantum colligere potuit, eruditus ex his quæ didicit aliqua Magorum sensibus insudit.

(a) *Lib. I. c. 209.* (b) *Xenoph. Inst. Cyr. Lib. VII.*
(c) *Lib. XXXIII. c. 6.*

CAPUT III.

*De Osthane, qui primus Persarum Disciplinas
Græciæ intulit.*

PLINIUS (a) perhibet *Osthanem* Xerxis, in eo bello quod Græciæ intulit, comitem, velut semina artis portentosæ sparsisse, obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo. Hunc præterea primum de Arte Magica commentatum, uti inveniebat, ait. Xerxes est egressus Sufis, ad hanc expeditionem, anno quarto LXXIV. Olympiadis; licet *Diodorus Siculus*, gesta biennii in annum unum conjiciens, initium expeditionis referat ad annum primum sequentis Olympiadis. (b) *Herodotus* vult tres annos in adparatu hujus belli consumptos, sed temporis indicium in præcedenti Capite habet, quod cum annorum serie non consentit. Ait enim à subacta Ægypto à Xerxe, quatuor integros annos consumptos in colligendis copiis, & adparatu faciendo; initio autem quinti anni, cum maximo exercitu movere cœpisse. Nam Sufis quidem egressus est initio quinti anni, at ex quo regnum auspicatus fuerat, non ab Ægypto subacta. Ita & (c) *Justinus* ex *Trogo*, & *Orosius* eum sequutus, inconsultè quinque annos eisdem negotio adtribuunt. Sed absurdissimè *Julianus*, in I. Orat. de Laudibus *Constantii*, in adparando bello Xerxem decennium trivisse ait.

N 7

Ac-

(a) Lib. XXX. c. 1. (b) Lib. VII. c. 21.

(c) Lib. II. c. 20.

Accuratiores est (d) *Libanius*, qui dicit à Dario & Xerxe simul absumptos esse decem annos, in bello in Græciam adparando, licet non prorsus rectè supputet; quoniam à pugna *Marathonia* ad *Salaminiam*, quæ commissa est anno primo Olympiadis LXXV. ferè anno peracto, postquam Xerxes Susis movit, sunt tantum decem anni elapsi.

Hinc adparet *Pythagoram* & *Platonem*, qui antiquiores fuere *Osthane*, & in itineribus suis cum Magis versati fuerant, eorum disciplinarum intima non penetrasse; vel, quod cautiores essent, quæ de iis norant non vulgasse, nisi ea immiscendo iis quæ sibi propria esse volebant.

Plinius, post verba adlata, subdit: *hic maxime Osthane ad rabiem, non aviditatem modò scientiæ ejus Græcorum populos egit.* Respicit *Goëticam* Magiam, cujus imperitos fuisse Magos prodiderat scriptor (e) libri, qui *Μαγικά* inscriptus fuit. *Minucius Felix* (f) honorificentius de eo loquitur, atque eum fuisse *Magorum eloquio* & *negotio primum*, verum *Deum meritâ Majestate prosecutum*, & *Angelos veri Dei adsistere novisse*, aliâque similia.

Ab *Osthane*, ut diximus, eruditio Persarum adlata fuit in Græciam; ideoque eorum nomina, qui ei apud Persas postea addicti fuerunt, ulterius non inquiremus.

(d) *Εν Βαβυλωνίᾳ*. (e) *Diog. Laërt. in Proöm.* (f) *In Oëasis.*

CAPUT IV.

De institutione Magorum.

APUD Persas, quicumque litteras profitebantur vocabantur *Magi*. (†) Laërtius in *Proœmio*: *Philosophiæ rem ipsam à barbaris cœpisse quidam adfirmant; esse etenim apud Persas Magos, apud Babylonios & Assyrios Chaldaeos, apud Indos Gymnosofistas; apud Celtas seu Gallos Druidas & Semnotheos dictos, ut ait Aristoteles in Magico, & Sotion in vigesimo tertio successionis libro. Sed cùm præcipuum Magorum studium ac munus circa Theologiam & Religionis ritus versaretur, Magnus frequentius dicitur esse Sacerdos. Inter Persas, (a) ait Porphyrius, Sapientes, qui Numinis contemplationi ac cultui addicti erant, vocabantur Magi; atque hæc est vocis, eorum Dialecto, significatio. Apuleius Apol. (b) I. Persarum linguâ Magus est, qui nostrâ Sacerdos. Hesychius: Μάγος, ὁ θεοσέβης καὶ θεόλογος καὶ ἱερεὺς αἱ Πέρσαι λέγουσι: Magum, pium & Theologum & Sacerdotem Persæ vocant.*

A Zoroastre, cùm primùm instituerentur, ita adpellatos quidam existimant. Suidas, in voce Zoroastres, ait hunc ἀρχαῖος δὲ νόμος τῶν Μάγων, initium dedisse Magorum nomini. Alii deducunt hoc nomen à *Mog* (c) quod Zoroastris proprium nomen fuerit; (d) alii à *Mije-gusch*, hoc

(†) Vide Indicem in voce Magus. (a) De Abst. Bib. IV.

(b) Pag. 32. Ed. Casaub. (c) Salmasius de Hellen. p. 368.

(d) Pocock, Spec. Arab. p. 146.

hoc est, *brevium aurium*, qualem Zoroastrem fuisse dicunt.

Scriptor Historiæ Arabum (e) ait Persarum Religionem, ante Zoroastris tempus, in multas divisam sectas, ab eo emendatam fuisse. Idem testatur *Agathias* (f) loco adlato. *Ammianus Marcellinus* (g) ait à Magis ea quæ didicerant ab Hytaspæ cum disciplinis præsentienti futura, per suam quoque progeniem, posteris ætatibus tradi. Ex eo, inquit, per sæcula multa ad præsens, unâ eadêmque prosapiâ multitudo creata Deorum cultibus dedicatur, &c. Aucti paullatim in amplitudinem Gentis solidæ concesserunt & nomen; villasque inhabitantes, nullâ murorum firmitudine communitas, & legibus suis uti permissi, religionis respectu sunt honorati, &c. In hac regione oleum conficitur *Medicum*, quo illitum telum, si emissum lentius laxiore arcu (nam ictu existinguitur rapido) hæserit usquam, tenaciter cremat; & si aquâ voluerit ablueri quisquam, æstus excitat acriores incendiis, &c.

Regionis Magorum in Perside meminit (h) *Clemens Alexandrinus*, qui & tres mirandos montes in ea memorat. (i) *Solinus* urbem *Pasagarda* ad eos pertinuisse auctor est. *Magusæos* eos vocant *Suidas* (k) & *Cedrenus*, atque à popularibus *Magog* dictos fuisse adfirmant.

Tanta erat Magorum apud Persas existimatio, ut *Cicero* (l) neget *Regem Persarum* quemquam potuisse esse, qui non ante Magorum disciplinam, sci-

(e) *Elin. Min.* (f) *Sup. cap. I.* (g) *Lib. XXIII. c. 6.*

(h) *Strom. Lib. VI. p. 632.* (i) *Cap. LV.*

(k) *In voc. magyia.* (l) *De Divin. Lib. I. c. 47.*

scientiamque percepisset; quod ita describit (m) Plato: Anno decimoquarto, puerum suscipiunt hi, quos regios Pædagogos appellant. Ex omnibus Persis qui optimi habentur æquales quatuor eliguntur, sapientissimus, iustissimus, temperantissimus, & fortissimus. Quorum primus docet eum Magiam Zoroastris filii Oromazis, quæ est Deorum cultus; idem tradit instituta regia: Dion Chrysostomus (†) ait Magos in Regis consilia admissos, eique in jure dicendo adseffores fuisse, quippe qui naturæ rerum essent periti, & nossent quâ ratione Dei essent colendi. Omnia publica negotia, inquit Agathias, (n) eorum ductu & consiliis administrabantur, præmia & pœnas adtribuebant. Dion alibi testatur Cambysem, expeditione Ægyptiacâ susceptâ, regni administrationem eis commisisse. Constantinus Manasses (o) eosdem Regiorum Palatiorum custodes nuncupat. Denique Plinius ait Magicen in tantum fastigii adolevisse, ut hodièque etiam in magna parte gentium prævaleat & in Oriente Regum Regibus imperet.

(m) *Al'biad. l. p. 32. Ed. Ficin. Gen.* (†) *Loc. laud.*

(n) *Loc. laud.* (o) *In Chron.*

C A P U T V.

Sectæ ac Disciplina Magorum.

EUBULUS, qui Historiam (a) Mithræ multis voluminibus explicuit, narrat apud Persas triagenera Magorum; quorum primos, qui sint doctissimi & eloquentissimi, exceptâ farinâ & olere, nihil ampliùs in cibo sumere. Nullo in alio Scriptore

(a) Verba sunt Hieron. Lib. 2. cont. Jovin. p. 79. Ed. Gryph.

tore mentio occurrit trium sectarum inter Magos; sed fortè hoc ad diversa eorum studia, qualia etiam apud Chaldæos fuere, referendum, de quibus studiis postea agemus.

Dion & *Aristoteles*, (b) aut potius Scriptor *Ἰ Μαγικῆ* à *Diogene Laërtio* laudatus, docent Magos exteriore cultu, & auri usu sibi interdixisse; isque vestem candidam; lectum humum; escam, olus, caseum, & panem simplicem fuisse, arundine pro baculo usos, quâ summâ præfixum caseum ori adplicantes comedisse.

Præfectum Societatis suæ habebant, quem (c) *Sozomenus* vocat μέγαν ἀρχιμάρτυρα, *magnum Archimagum*.

Eorum occupatio præcipua (d) fuit cultus Deorum, quibus sacrificia, quasi soli ab iis audirentur, offerebant. De iustitia item verba faciebant, iniquumque arbitrabantur atque inipium igni sepelire; justum matri, ac filiae misceri, ut in vigesimo tertio libro docebat à *Diogene* laudatus *Sotion*.

Herodotus auctor est (e) eos cum ab aliis hominibus, tum à Sacerdotibus Ægyptiis plurimum discrepasse; siquidem hi nullius animantis occisione se polluebant, exceptis iis quæ Diis mactabant: Magi suis ipsorum manibus, excepto homine & cane, quidvis occidebant, imò inter se certabant quis plures formicas, serpentes, reptilia denique alia, atque volucra plura occideret. (†)

(b) *Laërt. in Proëm.* (c) *Hist. Ec. Lib. II. c. 13.* (d) *Laërt. in Proëm.* (e) *Lib. I c. 140.* (†) *Vide Inducem in voce Mures.*

CAPUT VI.

*De Doctrina Persarum, ac primùm quidem
de eorum Theologia & Physica.*

QUONIAM superest nobis, de Persarum doctrina, adeò exiguum & mutilum est, ut haud facile, secundum methodum aliquam, disponi possit. Attamen propter adfinitatem, quæ eorum Disciplinis cum Chaldaicis fuisse existimatur, eundem ordinem servabimus, in pauculis earum reliquiis colligendis. Primùm quæ pertinent ad eorum Theologiam & Physicam; secundò Divinationem; tertio cultum Deorum & ritus sacros, ac potissimum Magicos; denique omnia eorum Numina describemus.

Persarum Magos, Theologiæ & Physicæ non fuisse imperitos, auctor est *Suidas* (a) jam laudatus. *Laërtius* (b) adfirmat etiam eos de *Essentia, & Generatione Deorum* sermones habuisse. *Dion Chrysostomus* (c) naturarum peritos fuisse auctor est.

Zoroastres Magus, (d) in Sacro Persicorum rituum commentario, hæc totidem verbis habet: *Deus est accipitris capite, hic est primus incorruptibilis, æternus, ingenitus, sine partibus, omnibus aliis dissimillimus, moderator omnis boni, donis non capiendus, bonorum optimus, prudentium prudentissimus, legum, æquitatis,*
ac

(a) In voce *Μάγος*. (b) *ll.* (c) In *Beryst.* (d) *Præp. Evang. Lib. 1. cap. ult.*

ac justitiæ parens, ipse sui doctor, physicus & perfectus & sapiens, & sacri Physici unicus inventor.

Plutarchus (e) prodidit Zoroastrem res omnes in tria genera distribuisse, & primæ quidem illarum parti ab eo () Horomazen præfectum esse; hunc autem esse, quem Oracula Patrem vocent; ultimæ (†) Arimanem, & mediæ Mithram, huncque ab Oraculis alteram Mentem vocari. Ceterum Horomazen Sole, quem Persicè Κίρον vocant, triplo majorem se effecisse; Mithram autem, qui Horomazen sequitur, duplo majorem. Quibus omnibus Platonica illa respondent: omnia sunt circa omnium Regem; ejus gratia sunt omnia, idemque omnium bonorum causa est. Secundus verò circa secunda, tertius circa tertia occupatus est. Tres autem partes, in quas Zoroastres & Plato res omnes diviserunt, sunt hæ: prima quidem æterna: secunda verò tempore cœpit, sed æterna est; tertia demum corruptioni obnoxia est. Hæc Pletho ex (f) Plutarcho, cujus hæc sunt ipsa verba, è libro de Iside & Osiride.*

Existimant. alii duos esse Deos contrariis artibus veluti deditos, unum bonorum, alterum malorum opficem. Alii eum qui est melior Deum, qui est deterior, Dæmonem vocant; in qua sententia fuit Zoroastres Magus, quem aiunt 100 annis antiquiorem bello Trojano fuisse. Hic ergo Zoroastres alterum vocabat Horomazen; alterum Arimanium. Addebat,

(e) Pletho ad fin. Oracul. (*) Vide Indicem in hac voce.

(†) Vide Indicem in hac voce. (f) Pag. 369.

„ bat , ex rebus sub sensum cadentibus, illum
 „ similem esse luci: hunc verò tenebris, & igno-
 „ rantia: medium porrò horum esse *Mithram*.
 „ Ideoque mediatorem Persæ *Mithram* vocant.
 „ Docuit votivas & eucharisticas victimas illi
 „ immolandas: huic verò sacra facienda ad aver-
 „ runcanda mala, atque tristia. Herbam enim
 „ quamdam, *Omomi* dictam, tundentes in mor-
 „ tario Plutonem & tenebras invocant; tum ad-
 „ misto lupi jugulati sanguine, efferunt & abji-
 „ ciunt in locum, quò radii solares pertingere
 „ nequeunt. Nam & stirpium quasdam judi-
 „ cant boni Dei esse, quasdam mali Dæmonis;
 „ & animalium alia ut canes, aves & echinos
 „ terrestres bono, aquaticos malo adjudicant.
 „ Itaque & beatum eum prædicant, qui pluri-
 „ mos interfecerit. Idem multa fabulosa de Diis
 „ narrant, cujus generis est quod referam. Ho-
 „ romazen natum aiunt è luce purissima, Ari-
 „ manium è caligine, eos bellum inter se gere-
 „ re; ab Horomaze factos esse sex Deos, primum
 „ Benevolentia, secundum Veritatis, tertium
 „ Æquitatis; reliquos Sapientia, Divitiarum &
 „ Voluptatis, quæ ex honestis oritur, opifices;
 „ ab Arimanio verò procreatos totidem nume-
 „ ro, contraria facientes; deinde Horomazen
 „ se triplicasse, & à Sole tanto se intervallo re-
 „ movisse, quanto à terra Sol abest, & cælum
 „ stellis decoravisse, unamque ante alias tam-
 „ quam speculatorem ac custodem constituisse
 „ Sirium; alios porrò viginti quatuor Deos ab
 „ eo conditos, & in ovo positos; & à totidem
 „ Diis ab Arimanio factis ovum esse perfora-
 „ tum, atque hinc bona malis esse permista;
 „ cete-

„ ceterum adpetere fatale tempus, quo Arima-
 „ nium pestem, & famem inducentem ab his ne-
 „ cesse est prorsus perdi atque aboleri; terrâque
 „ æquabili & planâ factâ, unam vitam, unâ-
 „ que civitatem beatorum hominum universo-
 „ rum, unâque lingua utentium fore. Hacte-
 „ nus *Plutarchus*.

CAPUT VII.

Artes divinandi.

INTER Persicas disciplinas, recensetur ars di-
 vinandi ac prædicendi; Magos enim ait *Laër-
 tius* περί προφητείας ἀσχολῶνται circa prædictionem
 occupatos. *Cicero* (a) addit eos congregatos fuisse
 in fana commentandi causâ, atque inter se collo-
 quendi.

Hinc (b) *Strabo*, postquàm dixit Divinos à
 Veteribus majori in pretio esse habitos, ait ta-
 les fuisse apud Indos *Gymnosophistas*, apud Per-
 sas Magos, & qui *Necyomantici*, *Lecanomanti-
 ci*, & *Hydromantici* dicuntur. *Ælianus* (c) *Per-
 ficorum Magorum sapientiam*, cùm aliâ com-
 plexam esse, quæ ipsis scire fas esset, tum etiam
 vaticinandi scientiam, auctor est. *Lucianus*
 (d) Magos vocat γένος μαρτυρὸν καὶ θεοῖς ἀνακρί-
 μαιον, genus hominum fatidicum & Diis conse-
 cratum.

Eorum divinationis exemplum; ex interpre-
 tatione somnii Cyri petatum, adfert (e) *Cicero*;
 cui

(a) *De Divin.* Lib. I. c. 41. (b) Lib. XVI. p. 524. *Edit.*
Gen. (c) *Var. Hist.* Lib. II. c. 17. (d) *In Macrobiis.* p. 467.
Tow. 2. Ed. *Amstel.* (e) II. c. 23.

cui alterum, de *Ocho*, addit (f) *Ælianus*. Inter varia divinationis genera, eos divinaſſe ex notis corporis teſtatur (g) *Velleius Paterculus*. Videntur etiam *Altrologiæ* periti fuiſſe, ſi verè *Suidas* Perſarum *Zoroalt*ri quinque *Aſtroſcopico- rum Apotelesmatum libros* adſcribit. Conſultos quoque eos fuiſſe, de portentorum ſignificatione, liquet ex eo quod de *Xerxe* narrat *Valerius Maximus*. (b)

(f) II. (g) Lib. II. 17. (h) Lib. I. cap. 6.

C A P U T V I I I.

De Sacris, ſeu Magicis ritibus, apud Perſas.

PRÆCIPUA Perſicorum Magorum diſci-
plina, *μαγική* vocabatur, à *Magis* qui eam profitebantur, atque à *Platone* *Θαῦρ Θεραπεῖα* *Deorum cultus* definitur. Vocabatur etiam *Μαγυσία*. Circa Deorum cultum reverà occupatos fuiſſe Magos, ex *Diogene Laërtio* Cap. V. oftendimus. (a) *Dion Chryſoſtomus* teſtatur etiam „ à Perſis vocari Magos, qui ſunt cultus Deo-
rum periti non eo ſenſu quo Græci, qui vo-
cis ſignificationem ignorantes ita eos vocitant „ qui *Magiæ Goëticiæ* periti ſunt; cujus Perſarum *Magos* ignaros fuiſſe teſtatur (b) *Laërtius*, ex *Ariſtotelis Magico*, & *Dionis Perſicorum* Libro primo.

(a) In *Beryſſi*. (b) In *Proem*:

Ad

Ad eorum ritus sacros quod adtinet (e) *Herodotus* & (a) *Strabo* testantur Persis neque Tempia, neque Aras, neque Statuas fuisse; cujus rei ratio est, ut putabat *Herodotus*, quod Persæ non crederent, quemadmodum Græci, Deos esse ἀνθρωποφυίας, hoc est, ἀνθρωπομόρφους, formæ humanæ. Cicero (e) etiam Xerxem, auctoribus *Magis*, inflammasse Tempia Græciæ ait; quod parietibus includerent Deos quibus omnia deberent esse patentia, ac libera, quorumque hic mundus omnis templum esset & domus.

Sed cùm *Strabo* alibi frequenter (f) Templo-
rum, Altarium, & Statuarum, (*) apud Persas, meminerit, inde sequitur aut tempore *Herodoti* nulla adhuc fuisse, & *Strabonem*, ubi ei adsentitur, respexisse ad primam institutionem, quam Macedones, illatis Græciæ ritibus, corruperint; aut ab initio varias fuisse sectas, apud Persas, quarum aliis fas erat Tempia, Signa, Altaria habere, aliis nefas.

Herodotus & *Strabo* addunt eos sacra fecisse in locis editis; & sacrificiorum quidem ritus ita describit *Herodotus*: „ Sacrificaturi neque aras
„ erigunt, neque libamentis utuntur, aut ti-
„ biis, aut (†) coronis (victimarum capiti im-
„ fitis) aut molis; verùm ut quisque sacra face-
„ re statuit, in locum mundum victimam dedu-
„ ctâ, Deum invocât, tiaram myrto potissimum
„ coronatus. Illi autem qui sacrificat non licet
„ sibi privatim precari bona, sed communiter
„ universis Persis bene precatur, inprimis autem
„ Regi,

(c) Lib. I. cap. 131. (d) Lib. XV. p. 593. (e) *De Leg.* Lib. II. cap. 11. (f) *Pag. seq.* (*) *Vide Indicem in vocibus illis.* (†) *Vide Indicem in voce Corona.*

„ Regi, nam inter omnes Persas, ipse etiam qui
 „ sacra facit comprehenditur. Ubi verò car-
 „ nem victimæ minutatim conscidit, eamque
 „ elixavit, herbam substernit quàm mollissimam,
 „ maximè trifolium. Huic impositis carnibus
 „ Magus adstans (*) theogoniam adcinit, qua-
 „ lem dicunt esse incantationem. Sine Mago,
 „ nullum illis fit legitimum sacrificium. Post
 „ breve tempus, qui sacra fecit carnes aufert &
 „ in quemcumque usum suadet animus iis utitur.
 „ Strabo addit ubi Magus, qui sacrificio præ-
 „ est, membratim carnes discidit, suâ quemque
 „ parte acceptâ abire, nullâ parte Diis relictâ,
 „ τὴ γὰρ ψυχὴ φασὶ θεοῖς δῖσθαι τὸ θεόν, ἀλλὰ δευδὲ-
 „ ρον, dicunt enim Deum nihil velle præter hostiæ
 „ (†) animam. Quidam, ut fertur, omenti par-
 „ tem igni imponunt.

(*) Vide Indicem in Theogonia. (†) Vide Indicem in Anima
 hostia.

C A P U T IX.

Dii Persarum.

HERODOTUS (a) & Strabo hos recensent
 Persarum Deos: Jovem, Solem, Lunam,
 Venerem, Ignem, Terram, Ventos, Aquam.
 Laërtius Ignem, Terram & Aquam dumtaxat
 memorat.

Jovis nomine Herodotus & Strabo aiunt, ab
 iis intellectum circuitum omnem cœli, τὸν κύκλον
 πάντα τὸ οὐρανόν. (*) Agathias præterea tradit Jo-
 Tom. II. O vem

(a) Locis laudatis. (*) Init. Lib. 2.

vem ab iis sub nomine *Beli* cultum fuisse, quod Chaldaicam hujus Dei originem prodit.

Soli, testibus iisdem *Herodoto* & *Strabone*, sacra faciebant, & *Strabo* quidem addit Solem ab iis *Mithram* dictum. Hic Persicorum Deorum maximus fuit, ut fatetur *Cyrus* apud *Xenophonem*, (b) ubi per eum jurat. *Hesychius* idem prodidit, & sanctissimum esse jusjurandum Regis per Solem dicit.

Eum pingebant facie Leonis, Persicâ veste indutum, tiaram gestantem, utraque manu taurum cornibus tenentem, qui taurus videretur niti se ejus manibus expedire; significabant, nimirum, Lunam à Sole lucem incipere mutuari, ubi ab eo recedit.

Zoroastres (c) πρώτα, ὡς ἔφη Εὐρύκλῃ, αὐτοφύεις σπήλαιον ἐν τοῖς πλησίον ὄρεσι τῇ Περσίδος, ἀνθρῶν ἐπηγάς ἔχον ἀνιέρωντι &c. Primum, ut ait *Eubulus*, nativam speluncam in vicinis Persidis montibus, floridam & fontes habentem consecravit, in honorem omnium opificis & patris *Mithræ*; quæ spelunca imaginem gerebat Mundi, quem *Mithra* fecit, dum interiora justis distantis composita symbola præferrent elementorum & Climatum mundi. Hujus Antri *Mithræ* alii etiam plurimi meminerunt.

In *Mithriacis Sacris*, prout à *Lampridio* (d) adpellantur, erat auctore *Celfo*, (e) „duarum
„coeli revolutionum significatio, cum ejus quâ
„stellæ fixæ feruntur, tum ejus quâ Planetæ,
„Animâ etiam per eos transeunte. Tale autem
„fuit

(b) In *Oecon.* pag. 830. Ed. *Wechel.* (c) *Porphy.* de *Ant. Nym.* (d) In *Commodo.* (e) *Ap. Origen. Lib. VI. p. 292. Edit. Cant.*

„ fuit Symbolum. Scala erat in qua erant
 „ septem januæ, quarum octava suprema fuit.
 „ Prima januarum erat ex plumbo, secunda ex
 „ stanno, tertia ex ære, quarta ex ferro, quinta
 „ ex metallo misto, sexta ex argento, septima
 „ ex auro. Primam faciebant Saturni, plumbo
 „ notantes tarditatem ejus Sideris; secundam
 „ Veneris, comparantes ei stanni splendorem &
 „ mollitiem; tertiam Jovis æream & solidam:
 „ quartam Mercurii, est enim laboris patiens &
 „ negotiator, & quod Mercurius & ferrum mul-
 „ tùm laudentur; quintam Martis, propter mistu-
 „ ram inæqualem & variam; sextam Lunæ ar-
 „ genteam; septimam Solis auream, colores si-
 „ derum horum imitati.

Qui hisce sacris initiabatur per quosdam
 ποδάστων pœnarum gradus transibat, ut testatur
 (f) Suidas. Nonnus in 2. Nazianzeni stelis.
 εἰδὺς δύναται τιλαῖσθαι τὰς ἑ Μίθρας τιλείας, &c.
 nemo potest initiari mysteriis Mithræ, nisi per
 omnes transierit pœnas, & ostenderit se sine
 adfectu & sanctum. Dicuntur autem esse octo-
 ginta pœne, quas gradatim oportet ab initiando
 peragrari. Qualis est primum per plures dies
 multam aquam transnare, dein se in ignem conji-
 cere, tum in deserto versari & jejunare, & alia
 quædam, donec octoginta, ut diximus, pœnas per-
 transierit. Tandem in intima sacra admittebatur,
 si viveret.

De ritibus Lunæ, nihil peculiariter proditum
 ad nos pervenit.

De sacris Veneris ita loquitur Herodotus:
 Urania quoque sacrificant, sic nimirum ab Ara-
 bibus

O 2

(f) In voce Mithra.

bibus, Assyriisque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eamdem Alittam appellant, Persæ Mithram. Ut Molidtha Syriacè prolificam significat, quod nomen Veneri Genitrici optimè convenit: ita apud Persas, observante Raphelengio, mater aut mader, idem erat ac mater apud Latinos. Hæc fortè fuit Mater Deorum, quam Cicero à Persis, Syris, universisque Europæ & Asiæ Regibus summâ Religione cultam fuisse auctor est.

Persæ & Magi omnes, verba sunt Julii Firmici, (g) qui Persiæ regionis incolunt fines, ignem præferunt, & omnibus elementis putant debere præponi. Agathias etiam, libro sæpiùs laudato, ignis cultum à Chaldæis ad Persas transiisse ait.

„ In Cappadocia, observante Strabone, ubi
 „ maxima est multitudo Magorum, qui Pyrethi
 „ vocantur, & multa Perlicorum Deorum Tem-
 „ pla; non cultro, sed stipite quodam mactant
 „ tamquam malleo percutientes. Sunt & Pyra-
 „ theia septa quædam ingentia, in quorum medio
 „ ara est. In ea Magi & cinerem multum & ignem
 „ perennem servant. „ Eò quotidie ingressi incan-
 „ tationem faciunt, per horam ante ignem vir-
 „ garum fasciculum tenentes, (*quibus inter re-
 „ citandum carmen ignem suscitabant, ut ostendit
 „ Seldenus de Diis Syris Synt. II. cap. 7.*) „ pileos
 „ veluti infulis ex utraque parte pendentibus,
 „ adeò ut vittæ labia contegant & malas. Hacten-
 „ nus oculatus testis Strabo. Pyratheia, sive,
 „ ut ea adpellat Suidas, Pyreia sunt ignis ille cœli-
 „ tus delapsus apud Magos sempiternis focus custoditus,

(g) De Error. Prof. Relig.

ditus, ut loquitur (b) *Ammianus Marcellinus*. Neque hujusmodi ritibus in solis Templis utebantur, sed etiam in speluncis abditis; ubi (ut narrat *Firmicus*) cærimonias plurimas extraordinarias adhibebant, recitabantque inter alia hæc verba:

Μυκήταο βεὸς μυταί

Κύκλα βοοκλοπῆς συναεῖδετε πατρὸς ἀγαυῆ.

Mystæ mugientis bovis, in circulum redeuntem Booclopien canite Patris splendidi. Neque hic cultus solum ignem respiciebat, sed δι' αὐτὸν εἰς πυρραῖαν ὄντα, propter eum quæcumque igni sunt similia, ut docet *Eustathius* ad versum 1057. *Dionysii*. *Strabo* *Pyropum* ab iis cultum dicit. *Julius Firmicus* ignem ab iis dictum *Mithram* addit; unde, ut etiam ex cultu, quem in speluncis ei exhibebant, manifestum est, aliquando saltem eundem ac Solem summum illorum Numen eis creditum.

Telluri & Ventis quæ sacra facta fuerint, ex Veterum monumentis non liquet. Sed Aquæ sacra in hunc modum fuere peracta. „ Ad lacum, (i) vel flumen, vel fontem venientes „ scrobem faciebant; ibique hostiam jugulabant, „ caventes ne quid proximæ aquæ sanguine „ tingerentur, quippe quas sic polluisent. Postea „ carnes myrto, lauróque impositas Magi gracilibus virgis comburebant, carmen adcincentes; oleúmque lacte ac melle miltum infundebant, non in ignem, nec in aquam, sed in terram.

O 3

Alios

(b) Lib. XXIII. (i) *Strabo*. II,

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS

LIBER TERTIUS,

D E

SABÆORUM PHILOSOPHIS.

P R O O E M I U M.

ARABIA nobilissima Asiæ peninsula, si ita eam vocare liceat, Persico, Indico, & Rubro maribus, exceptâ eâ parte quâ est Syriæ contermina, ambitur. Hæc vicinitas tantum inter Gentes finitimas adstrinxit commercium, ut Chaldæorum disciplinæ per Mesopotamiam, Assyriam, Syriamque latè pervagatæ, inde ad vicinos Persas, hinc ad Arabas pertigerint. Eadem vicinitas, non modò sitûs sed Religionis & Opinionum, fortè cur *Plinius* promiscuè earum nominibus uteretur, dum magnam Mesopotamiæ partem *Arabiam* indigitat, & Arabas ipsos *Syrorum* nomine designat, causa fuit. Posteriorum ætatum Orientales Scriptores, & præsertim Arabes, sub vocabulo τὰς

O 4

Chasdim

Chasdim aut *Chaldanim*, non solum *Babylonios*, sed & *Nabateos*, *Charaneos* & *Sabæos* complectuntur. Inter alios *Mohammed Isacides* adpellationes, *Chaldanin* & *Nabatea*, synonymas facit. *Achmedus* libro de Religione Sabæorum hanc inscriptionem præfixit: *De ritibus Charaneorum, Chaldaeorum, Sabæorum nomine vulgò notorum.* Addit *Sabaorum nomine vulgò notorum*, quia sub Sabæis, quippe præcipuis, reliqui, ne exceptis quidem Chaldæis Mesopotamiæ incolis, continebantur. Neque enim apud Orientales voces *Chaldaea* & *Sabæa* minùs promiscuè sumuntur, quàm vocabula *Syria*, *Arabia* & *Mesopotamiæ*, apud *Plinium*. Cujus rei *Maimonides*, qui in omnibus Scriptis suis eos confundit, hanc profert rationem; quia, nempe, Chaldæorum doctrina per eas regiones latè sparsa, omniumque incolarum eadem erat Religio.

Cùm autem Arabia soleat dividi in *Petraam*, *Desertam*, & *Felicem*, hîc non intelligimus *Petraam* quæ est ad Septemtrionem Sabææ sita, & primùm ab *Ismaële* condita; cujus posteritas Linguam Sabæam, hoc est, Arabicam, edocta nomine *Arabum* indigitabatur, aut magis propriè *Hagarenorum*; quippe qui ab *Hagara* essent oriundi; & *Aarab Mostaarabah*, hoc est, *factitii Arabes*, ex cohabitatione, nimirum, cum veris Arabibus. Intelligimus Arabas propriè dictos, *Desertæ* (†) & *Felicis Arabiæ* incolas. Horum priores orti sunt ex *Nebajoth* filio *Ismaëlis*, & à *Plinio*, *Strabone* & *Ptolemæo* vocantur *Nabatai*; posteriores verò à *Saba* filio *Chusi*, qui *Chami* filius fuit, unde populi illi (§) *Sabæi* dicti

(†) Vide Indicem in voce Arabia. (§) Vide Indic. in hac voce.

dicti sunt, uti regio Sabæa, & *nativi Arabes*, ut distinguerentur ab adventitiis Arabiæ Petrææ incolis. *Charanæi*, qui unà memorantur, sunt cives *Charæ*, urbis Arabicæ, cujus nomen occurrit apud *Pomponium Melam*; & quos *Carraeos* Plinius vocat, qui eos vicinos Sabæorum facit & à *Charanæis* Mesopotamiæ distinguit.

CAPUT I.

De Auctoribus Sectæ Sabææ.

DE primo opinionum & Religionis Sabæorum conditore, non consentiunt inter se Scriptores. *Saidus Batricides*, Scriptor Arabs, originem eorum cuidam Persæ, nomine *Zaradschath*, æquali *Theracho*, patri Abrahami, tribuit. *Zaradschath* idem est ac *Zoroastres*, unde liquet à *Batricide* intelligi alterum ex duobus viris, quibus id nominis erat; quorum unus inter Chaldæos Scientiarum auctor fuit, alter easdem Persas edocuit. Quamvis eum Persam dicat, antiquitas, quam ei tribuit, eum potius de Chaldæo voluisse loqui, ostendit.

Alii, eodem *Batricide* prodente, existimant *Tachmuratum* Persarum Regem initium huic Religioni dedisse. Is *Tachmurat* videtur idem esse ac *Tachurith*, cui idem tribuit *Elmacinus*, alius Arabum Historicus. Hic mentionem injicit alterius Persæ, cui nomen erat *Nazarib*, ad quem etiam Religionis Sabææ origo referebatur. Alii rursus, eodem teste, derivabant incunabula Sabæorum à quodam *Javan*, vel

Juvan, filio *Berklei*, quem volunt fuisse ex urbe *Zaituna* (hoc est, Athenis) sita in Attica. *Joan. Henr. Hottingerus* pro *Berklei* legit *Mercolim*, id est, Mercurius, quæ lectio confirmatur ab *Elmacino* eadem narrante. *Batricides* præterea memorat opinionem quorundam, qui *Zabiissimum* exstructoribus turris *Babelis* tribuebant. Atque hæc de origine hujus Religionis habent Arabes.

Alii *Sabæorum* conditorem faciunt *Chamum* Noachi filium, qui abdicatus (a) atque expulsus à Patre, profugus in ea terrarum parte consedit, quæ nunc Arabia nominatur. *Hæc prima fuit gens*, verba sunt *Lactantii*, quæ *Deum ignoravit*, quoniam Princeps ejus & conditor saltum Dei à Patre non accepit, maledictus ab eo. *Lactantio* adsentiantur multi, in tribuenda origine Idololatriæ *Chamo*, & filio ejus *Chuso* *Chaldææ* conditori, à cujus filio *Saba* *Sabæi* dicti sunt. Hoc fundamento nixi quidam antiquiorem & juniorem *Zoroastrem*, eosdem fuisse ac *Chamum* & *Chusum* probare adgressi sunt.

Alii, ut *Joannes Damascenus*, Idololatriæ originem *Serugo* adtribuunt. *Epiphanius* & *Chronici Alexandrini* Scriptor similiter, *Serugi* temporibus, *Hellenismum* cœpisse adfirmant. Hic *Hellenismus* à nonnullis idem fuisse creditur, ac *Sabæa* superstitio; ut idem sit quod Græci *Patres Hellenismum*, *Rabbini* (*) *Thobon*, & Arabes *Algakeleiton*, tempus ignorantiae & *Paganismi* vocant. Quamvis autem non facile sit quidquam de aded antiquis, atque obscuris tem-

(a) *Lact. Lib. II. c. 13.* (*) *Vide Indicem in hac voce,*

temporibus definire, dubitare non licet, quin superstitiosus cultus ignis & Solis, Sabæis adtributus, ultimæ sit inter eos antiquitatis; quoniam ejus mentio occurrit apud (†) *Jobum*, cujus ætas quàm proximè ad eorum tempora accessit, ut adparet ex incurfione *Sabæorum* in ejus facultates. C. I, 15. Sic loquitur C. xxxi, 26. *Si vidi Solem, cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & letatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deum altissimum.*

(†) Vide Indicem in voce *Jobus*,

C A P U T II.

De aliis ex Sabæa Secta.

THERACHUM Abrahami Patrem in Zabiismo educatum fuisse conjicere est ex Jos. xxxiv. ubi recensetur inter eos, qui peregrinos Deos coluerunt. (a) *Philo* ait eum Astronomiæ & Mathematicarum disciplinarum peritum fuisse.

Maimonides (b) disertè adserit notum esse Abrahamum educatum in fide Zabiorum fuisse, qui negabant ullum præter stellas Deum esse. Certè *Berosus* (c) agnoscit eum τὰ ὑράνια ἑμπειροῦ, celestium peritum fuisse. *Eupolemus*, apud *Eusebium*, (d) inventionem *Astrologiæ* & *Chaldaicæ* disciplinæ eidem adscribit. Zabii ipsi narrabant (e) eum, cùm doceret alium esse creato-

O 6

rem

(a) *De Nobilit.* (b) *Morè Nevoch.* P. III. c. 29. (c) *Apud Jos. Ant.* I, 8. (d) *Lib. IX.* c. 17. (e) *Morè Nevoch.* p. III. c. 29.

rem præter Solem, à Chaldæorum Rege bonis spoliatum, & in exilium missum fuisse. Nec absimilia de eo narrat *Josephus*, loco laudato.

Rabbini *Salomon Jarchi*, *Moses Gerundensis*, & *Jacobus Chajin* narrant ejus disceptationes contra Idololatriam cum patre *Theracho*, & *Nimrodo*, à quo in ignem coniectus, illæsus evasit. *Cedrenus* etiam, cùm Abrahamus idola parentis in ignem conjecisset, fratrem ejus *Haranem* ea eripere flammis nitentem combustum fuisse ait.

Arabes, qui Rabbinicas fabulas imitantur, issque somnia inædificant, pleniùs docent quid Abrahamo evenerit, postquàm à Nimrodo abiisset; ut apparet ex fragmento Mohammedani Scriptoris, ex quo quod ad Sabæos pertinet huc transferam. „ *Edris*, super quo sit pax, „ primus fuit qui post Enochum Sethi filii Adami, super quo sit pax, scripsit pennâ. Hoc „ postea edocuit Edris filios suos, quibus dixit: „ ô Filii, scitote vos esse Sabæos, ideoque in „ juventute vestra legere libros discite. Jam autem Sabæi sunt Scriptores, de quibus „ alius (*Mohammedem intelligit*) dicit (Sur. 2.) „ *Zabii* & *Nazareni*. Addit Arabs eos non „ desiisse possidere inter se libros Sethi & Edris, „ hereditario jure, usque ad tempora Noachi „ & Abrahami, quem Deus tutatus est contra „ Nimrodum, super quo sit maledictio. Sed „ eo die quo Abraham è regione *Irak* egressus „ est, & ire voluit in Syriam, Majorum suorum „ patriam, venit in regionem *Charan* & *Gbezira*, „ & invenit ibi populum *Zabiorum*, qui le- „ git

git veteres libros & credit quæ in iis continen-
 tur. Abraham autem dixit : O Deus, ne-
 minem puto, præter me & eos qui mecum
 sunt, hîc fuisse ex fidelibus qui credunt te ef-
 se unum. Deus verò Abrahamo reposuit : ô
 Abraham, Terra numquam destituta est, sed
 sunt semper nonnulli, qui pro Deo disceptant;
 & iussit eum vocare eos ad suam Religionem,
 & vocavit; sed illi noluerunt, dicentes : Quo-
 modo tibi credemus, quandoquidem non le-
 gis librum? Et Deus immisit eis oblivionem
 omnium rerum, quas de Disciplinis & libris
 noverant, nam illi existimabant Libros qui-
 bus utebantur à Deo esse; & quidam eorum
 credebant, alii fidem negabant. Deinde Za-
 bii fuere divisi & quidam eorum crediderunt;
 nempe, *Barhamenses*, qui se non segregarunt
 ab Abrahamo felicitis memoriæ; sed reliqui
 Religionem suam acerrimè sequuti sunt; nem-
 pe, qui sunt in regione *Charan*, qui cum Abra-
 hamo in Syriam non iverunt & dixerunt : sequi-
 mur Religionem Sethi, Edris & Noachi. Ha-
 tænus *Kiffæus*, secundum quem Sabæorum ea-
 dem fuit ac *Charanæorum*, seu Mesopotamiæ in-
 colarum Religio. Quod dicit de Abrahamo ad
 Sabæos misso, id omne ex Rabbinicis traditio-
 bus desumptum est.

Verum, apud Arabas, ab antiquissimis tempo-
 ribus, viros fuisse doctos & naturalis Philoso-
 phiæ, Astronomiæ, aliarumque Disciplinarum
 peritos, liquet ex testimoniis majore fide dignis;
 ac præsertim ex Jobi, amicorumque ejus discep-
 tationibus. De Arabum Philosophis intelligen-
 dum etiam quod de Salomonis sapientia dicitur,

quâ memoratur excelluisse præ omnibus filiis Orientis. Tacitus, (f) in descriptione Judææ, eam quâ ad Orientem vergit, Arabiâ terminari ait, & à Judæis etiam Arabiam Orientis vocabulo insignitam adparet ex Gen. x. 30. xxv, 6. 18. Job. 1. 3. Jud. vi, 3. &c.

Plinius in Arabia (g) memorat Magos, atque Hippocum Arabem Magum nomine adpellat. Ptolemaeus, in eadem Regione, finum Magorum collocat. Porphyrius (h) ex Diogene, Pythagoram, inter alias Regiones, quas discendi causâ lustravit, ivisse quoque in Arabiam, & cum Rege vixisse narrat.

(f) Hist. V. c. 5. (g) Cap. XXX. 1. (h) In Vit. Pythag.

C A P U T III.

Sabæorum Scripta.

SABÆI, ut ex Kiffæo modò ostendimus, sibi esse libros à Setho & Edri conscriptos, imò etiam quosdam ab Adamo exaratos contendebant. Idem enim Scriptor, ubi narrare pergit quid Abrahamo inter Sabæos versanti evenisset, ait: „ Abrahamum, apertâ cistâ Adami, invenisse in ea, ejus libros; item libros Sethi & „ Edris, & nomina omnium Prophetarum qui „ post ipsum Abrahamum erant mittendi; Abrahamum autem dixisse beatos esse lumbos ejus, „ ex quo tot Prophetæ erant oriundi, & „ Deum respondisse ipsum fore eorum Patrem „ &c.

Ejus-

Ejusdem farinæ *Maimonides* (a) putat fuisse librum de *Sanationibus*, ab *Ezekiele*, ut aiunt, absconditum. Idem multos alios libros, quorum præcipuus inscriptus erat: *De Agricultura Nabataeorum*, translatusque ab *Aben Vachaschijah*, laudat. Plenus fuit idololatricis nugis, agebátque de conficiendis *Tfilmenajah*, de descensu Spirituum, conjuratione Dæmonum, de iis qui degunt in deserto, quales erant Satyri; aliisque ejusmodi ineptiis, quibus à se manifesta Moïsis miracula confutari posse existimabant.

Alius fuit de *cultura Nabataeorum*, (†) ex quo *Maimonides* hausit historiam de Abrahamo, quam suprâ adtigimus.

Liber *Haisfanchus*, *Aristoteli* falsò adscriptus.

Liber *Hattelesmaoth* de Talismanibus. *Buxtorfius* titulum vertit de loquentibus imaginibus, cujus rei rationem jam indicavimus.

Liber *Tamtam*.

Liber *Hasscharab*.

Liber de *Gradibus cœlestium Orbium*, & figuris in unoquoque *Gradu* adscendentibus.

Alius liber de *Talismanibus*, *Aristoteli* etiam adtributus.

Hermæ adscriptus liber.

Liber *Isaaci Zabii*, ubi Religionem suam defendit.

Crassus liber de *Ritibus Legis Zabiorum*, festis, sacrificiis, precibus; aliisque ad eorum fidem spectantibus. Hi omnes libri, ut docet *Maimonides*, de idololatricis ritibus agebant, erantque in Arabicam Linguam translati. Idem tradit

(a) *Mer. Neb.* p. III, c. 29, † Vide Indicem in his vocibus.

dit permultos fuisse alios, & *Joan. Henr. Hottin-gerus*, (b) penes se fuisse ait librum conscriptum à *Mohammede Seniore filio Isaaci*, qui aliter dicitur *Abulfaræ filius Abi-Jakub*.

(b) *Hist. Orient. Lib. I. c. 8.*

CAPUT IV.

De Diis & Ritibus Sabæorum.

DOCTRINAM Sabæorum tradidere Scriptores iis recentiores, ex quibus Chaldaicam hausimus. Itaque fortè hæc descriptio Sabææ Theologiæ, qualis erat posteriore ævo, multum corrupta & dissimilis facta Chaldaicæ, ex qua primùm ducta fuerat. Neque est ab simile vero hujus corruptionis descriptiones Rabbinicas, disceptationum æstu, aliquantum ultra veritatem auctas: quod & de Arabibus Rabbinos sequutis, ex quibus solis quidquid de Sabæis habemus hausimus, intelligere est. Quidquid id est, prioribus adnectendum censuimus, ex quibus, quantumvis depravatum, ortum tamen esse fertur.

Sabæi, teste *Maimonides*, (a) existimabant, uti olim Chaldæi, stellas esse Deos; sed Solem Deorum summum, quippe qui inferiorem & superiorem orbem regat. Eum & summum Dominum, & Dominum boni adpellitabant. Quod narrabant de Abrahamo cultum Soli negante; alibi traditum est. Quæ præterea fabularentur de Patriarchis; de Adamo, non primo homine sed

(a) *Mor. Nev. p. III. c. 29.*

sed ab aliis genito, qui fuerit Propheta Lunæ, & homines ad eam colendam impulerit, deque Agricultura scripserit; de Noacho itidem agricola, sed Idolis non credente, ac propterea ab iis infamato, in omnibus suis Scriptis; de Setho etiam ab Adamo, circa cultum Lunæ, dissentiente; hæc, inquam, omnia apud Maimonidem plenius ea tradentem poterunt legi.

Duplici ritu Deos colebant, quotidiano, & menstruo. Quotidianum ita describit *Ali Sabia Wabeb*: „Primum diem consecrant Soli, secundum Lunæ, tertium Marti, quartum Mercurio, quintum Jovi, sextum Belthæ Veneri, „septimum Saturno. Descriptionem menstrui cultus habemus ab *Mohammede filio Isaaci* MS. quem citat *Hottingerus*. Annum inchoabant à mense Nisan, cujus festos habebant tres primos dies, consecratos cultui Divæ *Belthæ*, cujus Templâ celebrabant, victimæque in iis immolabant. Sexto die ejusdem mensis, taurum Deæ suæ Lunæ mactabant, ac sub vesperam eo epulabantur. Octavus dies erat etiam festus, & noctem ejus diei celebrabant, in honorem septem Deorum, offerebantque agnum *Deo Caco*, hoc est, Marti. Quindecimus dies sacer erat *Sammaëli* (quo nomine Thalmudici Angelum Mortis appellant) celebrabaturque victimis & oblationibus variis. Vigesimo, conveniebant in Cœnobium Charranæorum, dictum *Cadi*, ubi tres tauros immolabant, unum Saturno, alterum Marti cæco Deo, tertium Lunæ. Mactabant præterea novem agnos, septenos septem Diis seu Planetis,

tis, unum Deo Geniorum, alterum Deo Horarum. Hisce holocausta agnorum & gallorum gallinaceorum adjiciebant. Vigesimo octavo die, ibant ad Templum, quod eis erat in civitate *Saba*, ad certam portam Charanis *Affarab* dictam, & *Hermæ* Deo suo ingentem taurum, ut & septenos agnos septem Diis, unum Deo Dæmonum, alterum Deo Horarum mactabant. Festum celebrabant conviviis, sed nullam pecudum partem eo die adolebant.

Secundum mensem *Ijar* inchoabant festâ celebritate, quæ in honorem Sammaëlis erat, cui offerebantur victimæ. Secundus dies erat consecratus *Aben Salen*, eoque unâ potabant, manibûsque tamariscum, aliósque fructus gerebant.

Tertii mensis dies vigesimûs tertius sacer erat *Sammaëli*, quem aiebant esse Deum, qui facit ut sagittæ volent. *Chumar*, seu Sacerdos facit ut sagitta duodecies ignem concipiat, dum eam ligno fricat, dúodecimâque vice subitò in solum concidit, lineâque duo fila admovet; si incendantur, sacrum Deo acceptum, secus si evenerit, contrâ Deum iratum putant.

Quartus mensis *Thammuz* peculiare habet festum, quod circa medium celebratur mensem. Vocatur festum *Albukat*, lugentium mulierum. Origo hujus festi ita refertur à *Maimonide*, (a) in libro jam laudato: „Cùm Pseudo-propheta, nomine *Thammuz*, prædicaret cuidam Regi, ut „ coleret septem stellas & signa duodecim, jussit
„ Rex

(a) L. III. c. 29. *Mr. Neb.*

„ Rex cum gravi morte interfici. Nocte verò
 „ mortis ejus, convenerunt omnes imagines, ab
 „ extremis terræ oris in Templum Babylonicum,
 „ ad imaginem auream magnam Solis, quæ pen-
 „ debat inter cœlum & terram. Et prostravit se
 „ imago illa in medio Templo, & omnes imagi-
 „ nes circumquaque, narravitque eis quidquid
 „ contigerat Thammuzo. Imagines verò flebant
 „ & lamentabantur, per totam noctem. Mane
 „ autem avolarunt omnes imagines in sua
 „ Tempia, ad extremas terræ oras. Et consue-
 „ tum est, ait *Maimonides*, quotannis primo die
 „ mensis Thammuz (*Junii*, ratione discrepan-
 „ tis Juliani & Judaïci anni habitâ) lamentari
 „ & flere super Thammuz. Mulierum Tham-
 „ muzum lugentium meminit etiam Ezekiel
 „ Propheta C. VIII, 14. Judæosque eas imita-
 „ tos indicat. Ejusdem mensis dies vigesimus
 „ septimus sacer erat Sammaëli, aliisque Diis ac
 „ Dæmonibus, novénique agnos τῶν *Hanan* macta-
 „ bant.

Quinti mensis, quem cum Syris *Ab* vocant,
 octo primis diebus, mustum in honorem Deo-
 rum suorum exprimunt, idque variis nomini-
 bus adficiunt. Præterea recens natum infan-
 tem Diis suis immolant, eumque in frusta mi-
 nutatim concidunt. (*) Dein miscent illam
 carnem similagineæ farinæ, croco, spicis tritici,
 caryophyllis, conficiuntque placentas instar fi-
 cum, quas in novo forno coquunt, dantque
 populo ad congregationem Sammaëlis perti-
 nenti per totum annum. Nulla mulier, nec
 fer-

(*) *Vid. in Ind. infans immolatus,*

servus, nec servæ filius, nec furiosus, nec Dæmonio obsessus, eas placentas degustat.

Ritus sexti mensis, *Elul* dicti, ab eodem Scriptore ita describuntur. Per triduum coquunt aquam, quâ se abluant, ut sacra facere purè Sammaëli queant; & in aquam hanc conjiciunt tamariscum, ceram, oleas, aromata &c. Dein ante Solis occasum eam calentem corpori suo, quasi amuletum, adfundunt. Eodem die, maculant octo agnos, septem Diis, & Sammaëli. Unà edunt in suis congregationibus, & quisque septem scyphos vini haurit. Ab unoquoque Princeps exigit duas drachmas, thesauro suo inferendas. Vigesimo sexto ejus mensis, eunt ad montem quemdam, celebraturi festum Solis; Saturni & Veneris; quibus holocausta octo pullorum gallinaceorum, totidem gallorum & gallinarum offerunt. Qui preces Fortunæ fundit gallum, aut pullum arripit, cujus alas duobus funiculis lineis vincit, eorum extrema igni admovet, & Deæ Fortunæ pullum offert. Si prorsus absumatur, exaudita creditur ejus oratio; sed si ignis funiculorum prius exstinguitur, quàm consumtus sit pullus, Dominus Fortunæ preces, oblationes, ac sacrificia respuere existimatur. Die vigesimo septimo & vigesimo octavo, habent sua Mystéria, in quibus sacra faciunt Sammaëli Domino Maximo, & Geniis, à quibus protegi, & defendi, & negotia sua secundari putant.

Septimus mensis, quem Syri & Sabæi vocant *primum Thischri*, medius habet sacrum Manium, ad quos placandos comburunt varios cibos.

Emunt

Emunt omnis generis cibos ac fructus, siccos ac virides, quoscumque in foro inveniunt; quos variis rationibus struunt, atque incendunt noctu, in honorem mortuorum, cum osse coxæ Cameli. Igni etiam infundunt mistum vinum, quod bibant mortui.

Octavo mense, qui vocatur *posterior Thischri*, incipiunt jejunare vigesimo primo die; jejuniūque producunt ad 29. qui est sacer Domino Fortunæ.

Nonus mensis, qui *primus Canun* adpellatur, Veneri potissimū sacer est. Quarto die Tentorium erigunt, quod vocant *lectum Belthæ*, ornantque foliis, floribus, fructibus &c. Priusquam offerant sacrificia pecudum aut avium, dicunt: *Hæc sacrificia Deæ nostræ Belthæ consecremus.* Id festum per septiduum celebratur, quo multæ pecudes Diis & Deabus maçantur. Trigesimo die, Sacerdos sedet in alto tribunali, in quod per novem gradus adscendit. Deinde arreptam virgam è Tamarisco ad omnes porrigit adstantes, eaque unumquemque ter, quinquies, aut septies verberat; quo peracto, orationem ad conventum habet, quā populi constantiam in sacris, multitudinem, sedes, & excellentiam præ ceteris omnibus gentibus effert. Docet etiam quæ sit amplitudo imperii sui, quæve ejus duratio. Tandem è tribunali descendit, & convivantur Idolothytis. Hoc die etiam, Princeps duas drachmas vectigales ab unoquoque accipit

Decimus mensis, *alter Canun* dictus, videtur peculiariter Lunæ sacer, nam vigesimus quartus dies est natalis Domini, hoc est, Lunæ, quo tem-

tempore sacra facientes Sammaëli octoginta quadrupedes, totidémque aves urunt. Adolent etiam Diis ac Deabus ramos palmarum in summa parte tenues.

Undecimo mense *Sijubat*: per septem dies jejunabant, incipientes à nono, quo jejunium Soli indicebant. Ab omnire ex lacte confecta, & viuo abstinebant; nec ullum hoc mense Numen orabant, præter Sammaëlem & Genios.

Mense duodecimo *Adar*, jejunabant etiam Lunæ, præsertim vigesimo octavo die, quo Sacrorum Præses unicuique dabat hordeaceum panem, in honorem *Martis*; & Princeps duas drachmas, Ærario inferendas, ab unoquoque poscebat.

C A P U T V.

Alii Ritus Sabæorum Leviticæ Legi contrarii.

MAIMONIDES memorat multos alios ritus Leviticæ Legi contrarios, additque (a) *multarum Legum Mosæicarum rationes & causas sibi innotuisse ex cognitione fidei, rituum & cultûs Sabæorum.* (*)

Offerebant tantum panem fermentatum, & res dulces, omnesque oblationes melle inungebant, quo interdicitur. Levit. II, 11.

Quodam die carnem suillam comedere solebant, quod vetitum. Lev. XI, 7.

Quasdam pecudes, quas occidere Judæis licuit, interficere Sabæi nefas ducebant; exempli gratiâ

bo-

(a) P. III. d. 23. & seqq. (*) Vide Indicem in voce. Ritus.

bovem, quem colebant propter ingentem ejus in Agricultura usum. Ab ovibus etiam interficiendis abstinebant.

Nonnulli Sabæorum Dæmonas, sub hircorum forma colebant, proptereaque שְׂעִירִים (b) *Schebirim* eos vocabant. Contrà Leviticâ lege prohibitum fuit sacra facere שְׂעִירֵי לִשְׁכֵּחִירִים *lischehirim*, hoc est, Dæmonibus sub hircina specie adparentibus. Levit. XVII, 7.

Licet sanguinem abominarentur, attamen eum comedebant quòd crederent esse Dæmonum cibum; quibus eâ ratione arctiùs conjungebantur, & familiares evadebant, ut Dæmones ad eos venire & futura prædicere non dedignarentur. Hoc interdicitur Levit. XVII, 10.

23. Colebant Solem Orientem, (c) qua de causa Rabbinì docent, in *Gemara*, Abrahamum designasse Occidentem, ut eum respiceret Sanctum Sanctorum, cùm in Monte *Morija* Deo sacra fecit. De hac Idololatria interpretantur Ezek. VIII, 16. ubi Propheta dicit se vidisse viginti quinque viros dorsa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorantes ad ortum Solis.

Mohammed ben Isaac eos solitos esse tonderi novaculâ, & igne inuri, & mulieres etiam nuptas inter eos ita se totondisse ait. Idem in Levitico disertè prohibetur.

Solebant Sabæi liberos suos recens natos per ignem quem colebant traducere, eosque qui ita traducti non essent vitales futuros negabant.

Ha-

(b) *Maim. Mor. Neb. c. 46.* (c) *Id. c. 45.*

Habebant obscœnissimam inferendi consuetudinem descriptam à *Maimonide*, (*) ad quam putat in Levitica prohibitionem respici.

Alia idgenus ab eodem narrantur, qui tandem (d) observationes hac de re suas claudit hac animadversione; ad leges quod adtinet, quarum rationes & utilitas ab ipso ignorabantur, eam ignorationem ortam inde fuisse quod inter res quas audivimus, & quas ipsi oculis nostris vidimus sit magnum discrimen. Propterea quæ de Sabæorum ritibus dixerat, auditurque acceperat, aut lectione Scriptorum Sabæorum didicerat, non æquè certa sibi ac firma esse fatebatur, ac iis qui ea observari, ac celebrari viderent; (†), præsertim cum eorum opiniones & sectæ ante mille annos intercidissent, nec ipsa earum superessent nomina.

Atque his de Sabæorum dogmatibus, iis quæ de *Chaldaica Philosophia* dicenda habebamus, finem imponimus.

(*) *Ibid.* cap. 37. (d) *Ibid.* cap. 49. (†) Vide Indicem in voce Sabæi.

PHILOSOPHIÆ ORIENTALIS

LIBER QUARTUS,

In quo Chaldaïca ZOROASTRIS,
ejusque discipulorum Oracula.

P R O O E M I U M.

PRÆCIPUÆ Chaldaicæ Philosophiæ reliquæ continentur Oraculis, quæ sub nomine *Zoroastris* circumferuntur. Non desunt quidem, qui ea quasi supposititia damnent, dicantque (a) Græculo Pseudo-Christiano conficta, (b) fortè quia sectatores Prodicæ Hæretici dictabant se arcanos *Zoroastris* libros habere. Verùm hoc minùs videtur probabile, quoniam sparsim apud plurimos Scriptores inveniuntur; & quominùs negligentur vetat summun pretium, in quo apud Platonicos habitæ sunt Philosophos. Hinc etiam adparet non esse adnumeranda Scriptis, quæ *Porphyrus* (c) Gnosticis tribuit, quasi ab iis sub nomine *Zoroastris* edita; quandoquidem hæc, ut testatur, à Platoniciis, inter quos *Amelium* memorat, spuria fuisse demonstratum fuerat.

Tom. II.

P

Qui

(a) *Th. Beza.* (b) *Clemens Strom. Lib. I. p. 302.* (c) *In Vita Plotini.*

Quidam Chaldaïca esse negant, quia sæpiùs Græcum stylum redolent; sed sunt tot in iis duræ ac exoticæ loquutiones, ut barbaricam originem satis prodant. Ubi verò vocabula adhibentur Græcæ Philosophiæ propria, idem possumus de iis dicere, quod *Jamblichus* de libris qui *Hermæ Trismegisti* nomen præferebant; cùm hæc nomen *Zoroastri* præfixum habeant, iisdem *Zoroastri* doctrinam contineri, licet frequenter Græcanico expressa sit stylo; quia ex Chaldaïca Lingua à Græcanicæ Philosophiæ peritis, Græcè translata est.

Joan. Picus, Comes *Mirandulanus*, ut genuina esse ostenderet, aiebat sibi esse ipsum exemplar Chaldaïcum, in Epistola ad *Marsil. Ficinum*, ubi narrat se vi quadam aliis rebus abductum, & ad Arabica ac Chaldaïca studia impulsus, quibusdam libris hisce Linguis conscriptis, qui in suas manus inciderant, non casu, ut putabat, sed divinâ studiis ipsius favente Providentiâ. Hi Chaldaïci libri, quos thesauros potius vocabat, erant Oracula *Aben Ezra*, *Zoroastri* & *Melchioris Magorum*, in quibus quæ in Græcis sunt corrupta & mutila, emendatè & plenè legebantur. Aiebat etiam sibi esse explanationem eorundem Oraculorum à Sapientibus Chaldæis conscriptam; brevem eam quidem & obscuram, sed mysteriis prægnantem. Erat præterea ei liber de Chaldaïca Theologia, illustratus copiosâ de Chaldæis, Græcis, & Persis dissertatione. Post hujus Comitum mortem, hi libri inventi sunt à *Ficino*; sed ita detriti, ac difficiles erant lectu, ut nihil ex iis elici posset.

Faciliùs adducemur, ut credamus hæc Oracula ab homine Græcanicæ Philosophiæ perito fuisse translata, si in animum révoceinus *Berosum* Scripta Chaldæorum, de Astronomia & Philosophia, in Græciam intulisse; & à *Juliano*, filio, Chaldæo Philosopho, Theûrgica oracula, aliâque ejus Scientiæ arcana Græcis versibus edita fuisse. Sanè si hæc, quæ nobis supersunt, partem non constituunt Chaldaicæ doctrinæ, quam Græcè ediderat *Berosus*; verisimile est, vel ex titulo, hîc esse nonnulla ex Theûrgicis *Juliani* Oraculis, quædam enim sub eo nomine à *Proclo* laudantur. Ad ea quæ dicit sibi fuisse Comes *Mirandulanus*, quibus adjectus erat commentarius, & dissertatio de Chaldaica Theologia, quod adinet; conjicere quis possit, ex iis quæ habemus *Plethonis* & *Pfelli*, qui præter Oracula nobis Interpretationem & Epitomen Chaldaicæ Theologiæ exhibent, hausta esse ab eo Scriptore, cujus argumentum & methodum similia, sed copiosiora describit *Picus*.

Inscripta porrò hæc sunt *Oracula*, non fortè metaphoricè dumtaxat, ad horum divinam excellentiam designandam; sed etiam quia Oraculi responsa existimabantur. *Stephanus* testatur (d) *μαντεῖον ἔχον αὐτὸς ὡς τὰ βαρβάρους, ὡς Δελφοὶ παρ' Ἑλλήνων*, oraculum habuisse eos; quod apud barbaros fuit ut *Delphicum* apud Græcos. Hoc inde confirmari potest, quòd *Platonici* reverenter admodum de iis loquuti fuerint; cùm *Proclus* in *Timæum* adserat *Assyriam* Theologiam à Deo revelatam fuisse. Idem alibi, citato, quasi divino, uno ex hisce Oraculis, quod de ideis

P 2

agit,

(d) De Urbē, in voce Χαλδαῖος.

agit; inde à Numine Idearum *ἰδέσθαι* confirmari, Platoniciamque doctrinam à Diis ipsis probatam colligit.

Quædam ex hisce Oraculis, quæ temporis injuriam effugerunt, primùm edita sunt Lutetiæ à *Ludovico Tiletano* anno 1563. cum Commentario *Gemisti Plethonis*, & titulo *Magorum Oraculorum* à *Zoroastre oriundorum*. Eadem rursus translata in Latinum sermonem & edita fuere à *Jacobo Marthamo*, cum commentario *Pfelli*, ac tandem ab *Opsopæo* Lutetiæ 1607. ad Sibyllinorum Oraculorum calcem.

Verùm à *Francisco Patricio* multùm aucta fuere ex *Proclo*, *Hermia*, *Simplicio*, *Damascio*, *Synefio*, *Olympiodoro*, *Nicephoro* & *Arnobio*, adeò ut excreverint, prout numerat, ad cccxx versus. Ea præterea, majoris perspicuitatis causâ, ad certa capita redacta, & Latinitate donata emisit, anno 1593.

Posteà Latinè edita sunt ab *Othone Hurnio* an. 1619. inscriptaque *Sincera Oracula Magica Zoroastris Bactrianæ Regis*, & *Magorum Principis*; sed dum ea nititur stylo expolire, & meliore Latinitate induere quæ genuinè ac sincerè tradiderat *Patricius*, ea inquinavit ac corrupit. Temerè præterea continuam orationem ex hisce fragmentis, inter se nequaquam connexis, & apud varios Scriptores sparsis, efficere studuit.

Patricius sanè non exiguo labore hæc collegit, sed modorum in versibus minorem rationem habuit; imò & interdum verba ipsa negligentius exscripsit. Nèc ulla certa via est, quâ quæ omisit suppleri queant, qualis esset comparatio eorum cum Scriptoris, ex quibus hausta sunt;

nam

nam neque omnes exstant, neque ubique, ut tamen profitetur, nomina eorum addidit, ex quibus petita fragmenta, exceptis iis quæ initio occurrunt. Quidquid id est, ea hîc, ex ejus Editione, quæ omnium perfectissima est, unâ cum additamentis quæ alibi nobis occurrerunt, & conjecturis quibus quædam deficientia suppleantur, proferemus.

Quamvis autem plurima ex hisce Oraculis ita sint abrupta & obscura, ut primo intuitu risu potius quàm æstimatione aliquâ digna videantur; attamen qui in animum revocabit totidem ex iis quæ à *Plethone* & *Pfello* explicata sunt, sine his explanationibus, non minùs ridicula visum iri; sed explicata Chaldæorum eruditionem retegere ac recludere; is facilè sibi persuaderi patietur etiam reliqua omnia (ne obscurissimis quidem exceptis) ejusdem esse generis, adeoque non debuisse potius quàm ullum ex ceteris omitti.

[Hactenus *Stanleius*. (*) Nos verò quæ emendatu facilia, & manifesta erant, aut alibi emendatiùs edita, correximus, dein versionem ipsam Latinam multis in locis interpolavimus, ubi necessarium visum est; licèt operosam necessariorum mutationum rationem reddendam nobis arbitrati non simus.]

(*) *Verba interpretis.*

ΤΑ ΤΟΥ ΖΩΡΟΑΣΤΡΟΥ ΔΟΓΙΑ

α. Μονάς, Δυάς, καὶ Τριάς.

Pfell. Ὅπῃ πατρικὴ Μονάς ἐστὶ.

Dam. Τανυὰ ἐστὶ Μονάς ἢ δύο γινώσκ.

Proc. Dam. Δυάς γὰρ ὡς τῶδε κἀθήται, καὶ ἰοῦ-
ραῖς ἀσπράπτει τοιαύτας,

Καὶ τὸ κυβεῖραι τὰ πάντα, καὶ τάττειν ἕκαστον ὑποταχθέν.

5 Dam. Πάντῃ γὰρ ἐν κόσμῳ λάμπει Τριάς, ἥ ἐστι Μονάς
ἀρχή

Ἀρχὴ πάσης τμήσεως ἥδε ἡ τάξις.

Proc. Εἰς τρία γὰρ Νῦν εἶπε Πατὴρ τίμνοσθαι ἅπαντα.

Οὐδὲν δὲ δίδειν κατενεύσει, καὶ ἤδη πάντα ἐτίτμητο.

Εἰς τρία γὰρ εἶπε Νῦν Πατὴρ αἰδίσιν.

10 Νῶν πάντα κυβεῖραι.

Dam. Καὶ ἐφάνησαν ἐν αὐτῇ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ σοφία,

Καὶ ἡ πολίφρων ἀντίκρισις.

Ἐκ τῶνδε ρεῖ Τριάδος δέμας πρὸς τὴν ἕσπην,

Οὐδὲν πρώτης, ἀλλ' ὑποτασσεται.

15 Ἀρχαῖς γὰρ τριτὴ ταῖς τοῖς λαβοῖς δουλεύει ἅπαντα.

Ἰσὺς πρῶτος δρόμος, ἐν δὲ ἅρκα μείσσω

Ἡερίῳ, τρίτος ἄλλος, ὅς ἐστι ἐν πυρὶ τῷ χθόνα θάλατταν.

Καὶ πηγὴ πηγῶν, καὶ πηγῶν πῦρ ἀπασῶν,

Μέτρα συνέχουσα τὰ πάντα.

20 Proc. Εἴθι ἀρδὴν θρώσκει γένεσις πολυποικίλη ὕλης.

Εἴθι συρέμεν πρὸς ἀμυδροῦ πυρὸς ἄνδρος

Κόσμον ἐνθρόσκων κοιλώματι. Πάντα γὰρ ἐνθι.

Ἀρχεται εἰς τὸ κάτω τῆς ἀκτῆς ἀγῆτας.

β. Πα-

ORACULA ZOROASTRIS.

I. Unum, duo, & tria Principia.

Ubi paterna Unitas est.
 Porrecta est Unitas qua duo generat.
 Dyas enim apud hanc sedet & intellectualibus fulgu-
 rat sectionibus.
 Et gubernare omnia, & ordinare unum quodque non
 ordinatum.
 Toto enim in mundo lucet Trinitas, cujus Unitas ini- 5
 tium est.
 Principium omnis sectionis hic est ordo.
 In tria enim Mens Patris dixit secari omnia.
 Cujus voluntas annuit, & jam omnia secta fuere;
 In tria enim dixit Mens Patris aterni.
 Mente omnia gubernans 10
 Et apparuerunt in ipsa Virtus & Sapientia.
 Et multisca Veritas.
 Ex hisce fluit corpus Trinitatis priusquam esset,
 Non prima, sed cujus qua mensurantur.
 Principiis enim tribus hisce capias servire omnia. 15
 Sacrum primum curriculum, certe in medio
 Aerius, tertius alius, qui in igne terram sovet.
 Et fons fontium & fontium finis omnium,
 Matrix continens omnia.
 Inde affatim exsilit origo varia materia. 20
 Inde tractus prester obscurat florem ignis.
 Insiliens cavitatibus Mundorum, omnia enim inde.
 Incipit deorsum tendere radios admirandos.

β'. Πατὴρ, καὶ Νοῦς.

- Pfel. Ἐαυτὸν ὁ Πατὴρ ἤρπασεν,
 25 Οὐ δ' ἐν ἑῷ δυνάμει τοιῶν κλείσας ἴδιον πῦρ.
 Ο' γὰρ ἀπὸ πατρικῆς ἀρχῆς ἀτελής τι τροχάζει.
 Πάντα γὰρ ἐξετίλισσι Πατὴρ, καὶ Νῶ παρίδωκε
 Δευτέρῳ, ὃν πρῶτον κληίζεται ἔστιν ἀνδρῶν.
 Pfel. Εἰς πάντα πυρὸς ἰσὺς ἐκγεγαῦτα.
 30 Proc. Πατρογενὲς φάσκει. Πολὺ γὰρ μόνον
 Ἐκ Πατρὸς ἀλκῆς δρεψάμενον τοῦ ἀνδρος.
 Ἔργα τοῖσας γὰρ πατρικὸς Νόος αὐτογένηθλον
 Πᾶσιν ἐῖσπειριν δεσμὸν πυρὶ ὁρίσθ' ἔρωτον,
 Ὅφρα τὰ πάντα μὲν χρόνοι εἰς ἀπείραντον ἔρῳται.
 35 Μῆτε πᾶσι τὰ Πατρὸς τοιῶν ὑφασμένα φέγγει,
 Ὡς ἐν ἔρωτι μὲν κόσμος τοιχαῖα μένοντα.
 Ἐχέ τῳ τοῖν πατρικὸν Νῶν ἐνδιδόναι
 Πᾶσαις πηγαῖς τί ἐ ἀρχαῖς.
 Ἔστι γὰρ πείρας ἔ πατρικῷ βυθῷ, καὶ πηγῇ τῷ
 τοιῶν.
 40 Μῆδε προῦλθεν, ἀλλ' ἔμειν ἐν τῷ πατρικῷ βυθῷ,
 Καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ τῇ διοτρίμμοισι σιγῇ.
 Οὐ γὰρ εἰς ὕλην πῦρ ἐπίκεινα τὸ πρῶτον
 Ἐν δυνάμει κατακλείει ἔργοις, ἀλλὰ Νόῳ.
 Σύμβολα γὰρ πατρικὸς Νόος ἔσπειρον καὶ κόσμον,
 45 Ὅς τὰ τοιαῦτα τοῖς ἐ ἀφρατα καλλυπίζει.
 Ὀλοφύς μερισμός, καὶ ἀμέρις.
 Νῶ μὲν κατέχει τὰ τοιαῦτα, αἰσθῆσι δ' ἐπάγει κόσ-
 μους.
 Νῶ μὲν κατέχει τὰ τοιαῦτα, ψυχὴν δ' ἐπάγει κόσ-
 μους.

γ'. Νῶς,

II. Pater & Mens.

Seipsum rapuit Pater.

Neque in sua potentia intellectuâli clauso igne proprio. 25
Neque enim à paterno Principio imperfectum quidquam
rotatur.

Cuncta enim perfecit Pater, & Menti tradidit
Secunde, quam primam vocant gentes hominum.
Sunt omnia ab uno igne progenita.

Patre genita lux. Multum enim solus 30
E Patris robore decerpfit mentis florem.

Opera intelligens enim paterna Mens à se genita.
Omnibus inseminavit vinculum igne gravis amoris,
Ut omnia maneant in infinitum tempus amantia.
Neque omnibus Patris contexta intellectuâliter mon-
strant, 35

Ut in amore maneant mundi elementa manentia.

Potest intelligendo paternam Mentem indere

Omnibus Fontibus & Principiis.

Est enim terminus paterna profunditatis, & fons in-
tellectuâlium.

Neque progressus est, sed mansit in paterno profundo, 40
Et in Adyto, juxta à Deo nutritum silentium.

Neque enim in materiam, ignis, qui trans primum est;
Suam potentiam includit operibus, sed Mente.

Symbola enim paterna Mens sevit per Mundum,
Qui intelligibilia intelligit, & ineffabilia exornat. 45

Integra partitio & impartibilis.

Mente quidem continet intelligibilia, sensum verò
addit Mundis.

Mente, quidem continet intelligibilia, animam verò
addit Mundis.

γ'. Νῆς, Νοητῶ, καὶ Νοερά.

Dam. Καὶ ὁ ἐνὸς ΝΟΥ ὁ νοητῶ.

50 Proc. Οὐ γὰρ ἄντι Νόος ἐστὶ νοητῶ, ἢ χωρὶς ὑπάρχει.

Τὰ μὲν ἐστὶ νοητὰ καὶ νοητῶ, ὅσα νοεῖται.

Τροφή ἢ τῶ νοῦντι τὸ νοητῶ.

Μάνθανε τὸ νοητὸν, ἐπὶ τοῦ ἔξω ὑπάρχει.

Καὶ ὁ Νῆς ὡς ὁ ἐμπύριον κόσμον ἀγῇ.

55 Νῆ γὰρ Νῆς ἐστὶ ὁ κόσμος τεχνίτης πυρίε.

Οἱ ὁ ὑπερκόσμιον πατρικὸν βυθὸν ἐστὶ νοῦντες.

Ἡ νοητὴ πάσης τμήσεως ἀρχή.

Ἐστὶ γὰρ τι νοητὸν, ὃ χρὴ σε νοῦν τοῦ ἀνδρός.

Dam. Ἡ γὰρ ἐπιγκλίτη, ὡς Νῆν ἀκκίνο νοῦν,

60 ὧς τι νοῦν ἢ κίνο νοῦντες.

Ἐστὶ γὰρ ἀλκή

Ἀμφιφαῖς δυνάμεις νοεραῖς ἐξάπλωσα τομαῖσι.

Οὐ δὲ χρὴ σφοδρότητι νοῦν τὸ νοητὸν ἐκίνο,

Ἀλλὰ τοῦ ταυαῦ τεναῖ Φλογὶ πάντα μετρεῖται.

65 Πλῶν τὸ νοητὸν ἐκίνο· Χρὴ δὲ τῷ νοῦντι νοῦν,

Ἡ γὰρ ἐπιγκλίτης σὸν τοῦ ἀκκίνο νοῦντι

Οὐκ ἀπαιτῶς.

Ἀλλ' ἀγνοῖ ἐπίτροπον ὅμμα φέροντα

Σῆς ψυχῆς τῆναι κινῶν, τοῦν, εἰς τὸ νοητὸν,

70 Ὅφρα μαθῆς τὸ νοητὸν.

Ἐπὶ ἔξω τοῦ ὑπάρχει.

Τὸν ἢ νοῦν πᾶς τοῦν θεόν,

Οὐ γὰρ ἄντι νόος ἐστὶ νοητῶ, καὶ τὸ νοητὸν

Οὐ τοῦ χωρὶς ὑπάρχει.

75 Τοῖς ἢ πυρίε νοεραῖς νοεραῖς πρὸς πρὸς ἀπαντα

Εἴκει δαλυσιντα, Πατρὸς περὶ πρὸς βυθῶν.

Καὶ τὸ νοῦν αἰεὶ τι μένει ἀόκνη ἐξοφάλλου.

Πηγάς τι καὶ ἀρχὴς διπλῆ, αἰεὶ τι μένει ἀόκνη ἐξοφάλλου.

Ἀλλὰ εἰ ὅμμα σεμνὸν ἀκοιμήτα ἐξοφάλλου.

Κόσ-

III. Mens, Intelligibilia & Intellectualia.

Et unius Mentis intelligibilis.

Non enim sine intelligibili Mens est, non est seorsim. 50

Hac quidem sunt intelligibilia & intellectualia, quæcumque intelligentia intelliguntur.

Intelligenti alimentum est intelligibile.

Disce intelligibile quoniam extra Mentem est.

Et Mentis quæ Empyreum mundum agit.

Mentis enim Mens est ignei mundi artifex. 55

Qui supermundanum paternum profundum scitis intel-

Intelligibilis omnis sectionis princeps est. (ligentes.

Est enim aliquid intelligibile, quod oportet te intelligere flore mentis.

Si enim inclines ut mentem & illud intellexeris, 60

Ut aliquid intelligens non illud intelliges.

Est enim roboris (sectionibus

Circumquaque lucidi potentia intellectualibus fulgens

Non sanè oportet vehementiâ intelligere intelligibile il-

Sed mentis amplâ flammâ, omnia metiente, (lud,

Excepto intelligibili illo. Opus est sanè hoc intelligere, 65

Nam si inclinaveris mentem tuam, etiam illud intel-

Non intentè. (liges

Sed purum, conversibilem oculum, ferentem

Anima tua, tendere vacuam mentem in intelligibile;

Ut cognoscas intelligibile. 70

Quoniam est extra mentem

Deum hunc intelligit omnis mens;

Non enim mens est sine intellegibili, & intelligibile

Seorsim à mente non est.

Ignis intellectualis intellectualibus Presteribus omnia 75

Cedunt servientia, Patris persuasorio consilio.

Et intelligere, semperque manere impigrâ vertigine.

Fontes & principia movere, semperque manere impi-

grâ vertigine.

Sed nomen venerandum insonni vertigini.

80 Κόσμος ἐνθρόνικον, κραίτην Ἀλ' Πατρός ἐνικήν.
 Ὑπὸ δύο νόων ἡ ζωογόνη πηγὴ περιέχεται ψυχῶν.
 Καὶ ὁ ποιητὴς, ὃς αὐτεργῶν τεκτὴνατο τὸν κόσμον.
 Ὅς ἐκ Νόου ἐκδορε πρώτῳ

Ἐσάμην πύρ, συνδίσμων ὄφρα κερᾶσῃ

85 Πηγαῖς κρατῆρας, ἐξ πυρὸς αὐτῷ ἐπίσχαν.
 Νοερᾷς ἀεράπτῃ τομαῖς, ἐρωτῷ δ' ἐπέπλησε τὰ
 πάντα.

Ξ Τὰ αὐτόπρωτα τυπῶσθαι.

Σμήνησιν ἰοικυῖαι φέρονται, ῥηγνύμεναι

Κόσμος περὶ σώμασι.

90 Ἀ' Νῦς λέγει, τῷ νοεῖν δέπας λέγει.

Ἡ μὲν γὰρ Δύναμις σὺν ἐκείνῃς, Νῦς δ' ἀπ' ἐκείνῃς

δ'. Ὑγυες, Ἰδέαι, Ἀρχαί.

Πολλὰ μὲν αἶδε ἐπεμδαίνουσι φαινοῖς κόσμοις.

Ἐνθρόνικται ἐν αἷς ἀκρότητες ἔασι τρεῖς.

Τ' ἐκείναι αὐταῖς ἀρχικὸς κύλων.

95 Ἀρχὰς αἱ Πατέρες ἔργα νοῖσασθαι νοητά.

Λισθηταῖς ἔργοις ἐ σώμασιν ἀμφικάλυψεν.

Διαπέρθημιον ἔσῳτες φᾶναι τῷ Πατρὶ ἐ τῇ ὕλῃ.

Καὶ τὰ ἐμφανῆ μινύματα τ' ἀφανῶν ἔργαζόμενοι,

Καὶ τ' ἀφανῆ εἰς τὴν ἐμφανῆ κοσμοποιῶν ἐγγρά-
 φοντες.

100 Νῦς Πατὴρ ἐρροίησιν νοήσας ἀκμήτι βυλῇ

Παμμόρφος ἰδέας, πηγῆς δ' ἀπὸ μιᾶς ἀππλάσας

Ἐξέθορον πατρώδιον γὰρ ἴδω βυλὴν τε τίλῳ τε.

Δι' αὖ συνάπτεται τῷ Πατρὶ, ἀλλῶν κατὰ ἀλλῶν

Ζωὴν δὲ μεριζομένην ὀχετῶν.

105 Ἀλλ' ἐμερῶσθσαν, νοερῷ πύρ μοιρηθεῖσαι,

Εἰς ἄλλας νοερὰς, κόσμῳ γὰρ ἀναξ πολυμόρφῃ

Περύθηκεν νοεῖν τύπον ἀφθιτον ἢ κ' κόσμον.

Ἰχθ' ἐπιγόμενον μορφῆς καθ' ἃ κόσμῳ ἐφάνθη,

Πατρ

Mundus insiliens celeres ob minas Patris. 80
Sub duabus mentibus vivigenius fons continetur ani-
marum.

Et opifex qui ipse agens mundum fabricatus est.
Qui ex Mente exsilivit primus.
Indutus igne ignem, vinculorum ut temperet
Fontanos Crateres, sui ignis florem cohibens. 85
Intellectualibus fulget sectionibus, amore verò im-
plevit omnia.

Infigurata figurari.
Examinibus similes feruntur, perumpentes
Per mundi corpora.
Quæ Mens dicit, intelligendo sanè dicit. 90
Potentia quidem cum illis, Mens verò ab illo.

IV. Iynges, Ideæ, Principia. 4

Multa quidem hæc scandunt lucidos mundos
Insilientes, & in quibus summitates sunt tres.
Subiectum illis est principale pratum.
Principia, quæ intelligunt Patris opera intelligibilia. 95
Sensilibus operibus, & corporibus circumdedit.
Transvectrices stantes dicere Patri & materia.
Et manifesta imitamina non apparentium facientes;
Et latentia in manifestam mundi generationem inscri-
bentes,

Mens Patris striduit, intelligens, indefesso consilio, 100
Omniiformes ideas, fonte verò ab uno evolantes
Exsilierunt; à Patre enim erat & consilium & finis.
Per quæ conjunguntur Patri, per aliam atque aliam
Vitam, à divisis canalibus.
Sed divisa sunt, intellectualem ignem sorte nactæ, 105
In alias intellectuales; mundo enim Rex multififormi
Proposuit intellectualem typum incorruptibilem, non
ordine

Vestigium properans forma, prout mundus adparuit
P 7 Om:

Παντοίαις ἰδίαις κεχαρισμένῃ, ὡς μία πηγὴ,
 Ἐξ ἧς ροιζῆται μεμειρισμένοι ἄλλαι,

110 Ἄπλκτοι, ῥηγνύμεναι, κόσμῳ περὶ σώμασι·
 Αἱ περὶ κόλπους σμυρδαλίης, σμύλυσσιν ἰοικυῖαι,
 Φορέονται τραπέσσαι, περὶ δ' αἰμφι ἄλλης ἀλλῇ
 Ἔννοια νοερὰ πηγῆς πατρικῆς ἀπο,
 Πολὺ δραττόμεναι πυρὸς ἀνδρός

115 Ἀκοιμήτῃ Χρόνῳ. ἀκμὴ ἀρχεγόνου ἰδίας
 Πράτῃ Πατὴρ ἐβλυσεν τῆς δι' αὐτοθαλῆς πηγῇ.
 Νοῦμεναι Ἰνυγες πατρὸς ἰοῖσιν καὶ αὐταί.
 Βυλαῖς ἀφθίγχοισι κινέμεναι ὥς τοῦσαι.

ἐ. Ἐκάτῃ, Συνοχεῖς καὶ Τελετάρχαι.

Ἐ' αὐτῷ γὰρ πάντες ἐκθρώσκουσιν

120 Ἀμείλικτοί τε κεραυνοὶ, καὶ πρηστηρόχοι κόλποι
 Παμφυγγίῳ ἀλκῆς πατρογόνους Ἐκάτης.
 Καὶ ὑπεζωκὸς πυρὸς ἀνδρῶν, καὶ κραταῖον
 Πνεῦμα πέλων πυρίῳ ἐπίκεινα.

Φρενὶν αὐτῷ πρηστῆρον ἰοῖς ἀκρότητας ἔδωκεν,

125 Ἐγχερέσας ἀλκῆς ἴδιον μίνῳ ἐν Συνοχιῦσιν,
 Ὅπως ἔχῃ κόσμῳ νοερὸς Ἀνοχῆς ἀκαμπτῆς.
 Ὅτι ἐργάτης, ὅτι ἐκδότις ἐπὶ πυρὸς ζωηφόρος.
 Ὅτι καὶ ζωηγόνος πληροὶ τῆς Ἐκάτης κόλποι.
 Καὶ ἐπιρρεῖ τοῖς Συνοχιῦσι ἀλκῇ ζήδωρον πυρὸς.

130 Μίγα διωαμένοι.

Ἀλλὰ καὶ φρενοὶ τῷ ἔργῳ εἰσὶ τῷ Πατρί.

Ἀφομοιοῖ γὰρ ἑαυτὸν, ἐκείνῳ ἰπυγίμενῳ

Τὸν τύπον περιβάλλει τῷ εἰδῶν.

Οἱ Τελετάρχαι συνείληπται τοῖς Συνοχιῦσι.

135 Τοῖς δ' πυρὸς νοερῷ νοερῷ πρηστῆρον ἀπικτα.
 Εἴκει δελεύοντα.

Ἀλλὰ καὶ ὑλαίοις ὅσα δελεύει Συνοχιῦσι.

Ἐσσημένῳ πάντιυχοι ἀλκῇ φωτὸς κελεύονται.

Ἀλκῇ τριγλίχωνος, ψυχῇ δ' ὁπλίσσονται.

140 Παντοῖον σύνθημα βάλλειν φρενί.

Μηδ'

*Omnigenis ideis donatus, quarum unus fons.
Ex quo strident diuise alie,
Immensa, perrumpentes circa mundi corpora. 110
Qua per terribiles sinus, examinibus similes
Feruntur conuersa, circumquaque autem alibi alia,
Conceptiones intellectuales à paterno fonte,
Multum decerpentes ignis florem
Insomnis temporis. Vigor principigenia idea 115
Primus Patris scaturit; hujus autem per se floriens fons
Intellecta Idea à Patre intelligunt & ipsa,
Consiliis ineffabilibus mota ut intelligentes.*

V. Hecate, Synoches & Teletarchæ.

*Ex ipso enim omnia exsiliunt
Implacabilia fulmina, & presterum capaces sinus. 120
Lucidi vigoris patrogenia Hecates.
Et Hypexocus (succinctus) ignis flos, & fortis
Spiritus Polos trans igneos.
Custodiendas presteribus suis summitates dedit.
Immiscens vigoris propriam vim in Synochibus, (xos. 125
Quò mundus habeat intellectuales sustentatores infle-
Quia operatrix, quia largitrix est ignis vitam feren-
Quia vitam ferentem implet Hecate sinum. (tis.
Et influit Synochibus vigorem, qui vitam dat, ignis
Magna efficere valentis. 130
Sed & custodes operum sunt Patris.
Adsimilat enim seipsum, ille urgens
Formam induere Idolorum.
Teletarche comprehensæ sunt cum Synochibus.
His ignis intellectualis intellectualibus Presteribus 135
Cedunt seruentia. (omnia
Sed & quacumque materialibus seruiunt Synochibus.
Induti armatum vigorem luminis resonantis.
Vigore trifulco mentem, animamque armantem.
Varium Synthema injicere animo. 140
Neque*

Μηδ' ἐπιφοιτᾶν ἐμπυρίοις σποραδῶν ὀχετοῖς,
 Ἀλλὰ εὐσπερδόν.
 Οἱ δὲ τὰ ἄτομα ἐαῖσθητὰ δημιουργοῖσι,
 Καὶ σωματοειδῇ ἐκατατιταγμένα εἰς ὕλην.

ε'. Ψυχὴ, Φύσις.

- 145 Ὅτι ψυχὴ πῦρ διανάμει Πατὴρ ὅσα φαινόν,
 Ἀθάνατος τε μὲν ἐ ζωῆς δεσπότης ἐστὶ
 Καὶ ἴσχει κόσμους πολλὰ πληρώματα κόλπων.
 Νῦν γὰρ μέλημα πέλει, τὸ δὲ τεχθὲν ἔχει τι σώματ'·
 Μιγνυμένοι δ' ὀχετῶν πυρὸς ἀφθίτου ἔργα τελευτᾶ,
 150 Μετὰ δὲ πατρικᾶς ἀλγούσιας, ψυχὴ ἐγὼ ναίω,
 Θερμὴν, ψυχῶσα τὰ πάντα, κατέτιτο γὰρ
 Νῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχῶν δ' ἐν σώματι ἀργῶ
 Ἡ μὲν ἐγκατέθηκε Πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
 Ἀρδῶν ἐμψυχῶσα φάσ', πῦρ, αἰθέρα, κόσμους,
 155 Συνοφίσταται γὰρ τὰ φυσικὰ ἔργα τῷ νοερῷ φέγγει
 Τῷ Πατρί. Ψυχὴ γὰρ ἡ κοσμήσασα τὸ μέγα
 Οὐρανόν, καὶ κοσμοῦσα μετὰ τῷ Πατρί.
 Κίερατα δ' ἐαυτῆς ἐκείνηται ἄνω.
 Νῦν τοις δ' ἀμφὶ θεῶν φύσις ἀπλετοῦ ἡώρηται.
 160 Ἀρχὴ δ' αὖ φύσις ἀκαμάτη κόσμωσιτι ἐργων,
 Οὐρανὸς ὅφρα θεῶν δρῶν αἰδίοις κατασύρῃν,
 Καὶ ταχὺς ἡ ἐλπίς περὶ κέντρον ὅπως ἐθὰς ἔλθῃ.
 Μὴ φύσιν ἐμβλέψῃς, εἰσαρμύνει ἕνομα τῆσδε.

ζ'. Κόσμος.

- Ὁ ποιητὴς ὅς αὐτεργῶν τικτήνατο τὸν κόσμον.
 165 Καὶ τίς πυρὸς ὄγκος ἔλιν ἑταίρος· ταῦτα πάντα
 Αὐτεργῶν, ἵνα σῶμα τὸ κοσμικὸν ἐκτολυπυθῇ.
 Κόσμος ὅν ἐκδηλῶ, καὶ μὴ φαίνεται ὑμνῶν.

*Neque supervenire empyreis canalibus sparsim,
Sed collectim.*

*Hi verò individua & sensilia efficiunt,
Et formâ corporeâ & depressâ in materiam.*

V I. Anima, & Natura.

Quod mens existens ignis splendens, vi Patris 145

Immortalis manet & vitæ domina est,

Et tenet mundi multas plenitudines sinuum;

*Mentis enim imitamen est, fabricatum verò habet
quid corporis ciens,*

Mistis verò canalibus ignis incorruptibilis opera effi-

Post verò paternas conceptiones, anima ego habito 150

Calida, animans omnia, reposuit enim

Mentem in anima, animam vero in corpore inertî

Nostrum imposuit Pater hominûmque, Deorûmque.

Affatim animans lucem, ignem, æthera, mundos.

*Existunt enim naturalia opera cum intellectuâli 155
splendore*

Patris. Anima enim est, quæ exornavit magnum

Cælum, & quæ ornat simul cum Patre.

Cornua & ipsius firmata sunt sursum.

Humeros verò circum naturâ immensa Deæ adtollitur.

Præst natura indefossa mundis & operibus, 160

Cælum ut currat cursum æternum trahens,

Et celer Sol circa centrum ut adsuetus veniat.

Ne inspicias naturam, fatale ejus nomen est. 1

V II. Mundus.

Opifex qui per se operans fabricatus est Mundum:

Etiâ altera quadam moles ignis erat. Hæc omnia 165

Per se efficiens, ut corpus mundanum absolveretur,

Mundus ut manifestus fiat, nec videatur membranaceus.

Totum.

Τὸν ὅλον κόσμον ἐκ πυρὸς, καὶ ὕδατος, καὶ γῆς,
Καὶ παντοτρόφῃ αἰθήρῃ.

- 170 Τ' ἄρρητα καὶ τὰ ῥητὰ σιωδήματα τῷ κόσμῳ.
Ἀλλῶ καὶ ἄλλῳ ζῶνι, ἀπὸ μεριζομένων ὀχετῶν.
Ἀναθεὶν διήκοντο ἐπὶ τὸ καὶ ἄνικρυ,
Διὰ τῷ κέντρῳ τῇ γῆς, καὶ πέμπτοι μίσειν ἄλλων.
|Πυρίοχον, ἔντα κάττεισι μέχρι ὑλαίων ὀχετῶν.

- 175 Ζωοφορον πῦρ.

Κέντροις πισπύρχῳ ἑαυτὸν φωτὸς κελεύδοντο.

Πηγαῖον ἄλλον ὅς τ' ἐμπύριον κόσμον ἄγῃ.

Κέντρον ἀφ' ὃ πάσαι μέχρ' αὖ τυχὸν ἴσαι ἔασι.

Σύμβολα γὰρ πατρικὴς Νότος ἔσπειρεν καὶ κόσμον.

- 180 Μίσειν τ' πατίρῳ ἐκάσθης κέντρον φορεῖται.
Νοῦ γὰρ μίμημα πύλη. τὸ δ' ἐτεχθέν ἔχει τι σάμαλ'.

ἦ. Οὐρανός.

Ἐπτα γὰρ ἐξάγκωσι Πατρὸς σεριώματα κόσμων.

Τὸν ἑρῶνι κορυφῇ σχήματι περικλείσας.

Πῆξ' ὃ πολὺν ὅμιλον ἀείρειν ἀπλανῶν,

- 185 Ζῶνι δ' ὃ πλανομένῳ ὑφίστηκεν ἐπὶ ἁδᾶ.

Ἦν δ' ὃν μίσῳ τιθείς, ὕδαρ δ' ὃν γαίᾳ κόλπεις,

Ἦσαν δ' ὃν ἀναθεῖν τέτων.

Πῆξ' ὃ καὶ πολὺν ὅμιλον ἀείρειν ἀπλανῶν,

Μὴ τάσθ' ἐπιπόνῳ ποιητῇ.

- 190 Πῆξ' ὃ πλάνῳ ἐκ ἐχύσθ' ἐφέρεσθ'

Ἐπῆξ' ὃ καὶ πολὺν ὅμιλον ἀείρειν ἀπλανῶν,

Τὸ πῦρ πρὸς τὸ πῦρ ἀναγκάσας.

Πῆξ' ὃ πλάνῳ ἐκ ἐχύσθ' ἐφέρεσθ'.

Ἐξ αὐτῶν ὑπέστησιν, ἑσδομοὶ ἡλίας.

- 195 Μισομβολήσας πῦρ.

Τὸ ἀτακτοὶ αὐτῶν εὐτάκτοις ἀναγκάσας ζήταις.

Τίκτι γὰρ ἡ θεὰ, ἡελίον τι μέγαν καὶ λαμπρὸν σιλήνω.

Αἰθῆρ, ἥλις, πνεῦμα σελήνης, αἴρος ἀγροί.

Ἡλια.

Totum mundum ex igne & aqua & terra
Et omni-alente aëre.

Arcana & ea quæ proferuntur mundi Synthemata. 170

Aliam juxta aliam vitam, ex divisis canalibus.

Desuper permeantis in oppositum,

Per centrum terra & quintum medium, alium

Ignem, ubi descendit usque ad materiales canales

Vitam ferens ignis. 175

Stimulo incitans seipsum lumine resonante.

Fontanum alium, qui Empyreum mundum agit.

Centrum à quo omnes, usque quo fortè aequales fuerint.

Symbola enim paterna Mens seminavit per mundum.

Medium inter patres cujusque centrum fertur. 180

Mentis enim imitamen est, quod verò fabrefactum
habet aliquid corporis.

VIII. Cælum.

Septem enim in moles firmavit Pater firmamenta
Cælum rotundâ figurâ circumcludens. (Mundorum,
Finxit multum cœtum astrorum non errantium,
Animalium verò errantium constituit septenarium 187
numerum.

Terram in medio popens, aquam verò in telluris
Atque aërem supra hæc. (sinibus

Finxit multum cœtum astrorum non errantium,

Non tensione laboriosâ malâ,

Sed fixione errorem non habente, ut feratur. 190

Finxitque multum cœtum astrorum non errantium,

Ignem ad ignem cogens,

Fixione errorem non habente, ut feratur.

Sex eos constituit, septimum Solis

Medium jaculatus ignem (Zonis, 195

Quod inordinatum in eis bene ordinatis suspendens

Parit enim Dea Solem magnum, & splendidam
Lunam.

Æther, Sol, spiritus Luna, Aëris ductores,

Sola-

Ἡλιακῶν τε κύκλων, καὶ μίλαιον καταχισμῶν,
200 Κέλπων τε ἡερῶν.

Αἰθέρις μέλος, ἡελίῳ τε ἔ μύκης ὀχετῶν, ἥ τε ἥρος.
Καὶ πλατύς ἀἷρ, μινυκίος τε δρόμῳ, καὶ πόλῳ ἡελίοιο.
Συλλάγει αὐτὸ, λαμβάνεστα αἰθέρις μέλῳ,
Ἡελίῳ τε, Σελήνης τε ἔ ὅσα ἥρι συνέχουσι.

205 Πῦρ πυρὸς ἐξοχίτδμα, ἔ πυρὸς ταμίας.
Χαῖται γὰρ ἐς ἐξὺ πιφυκῆτι φωτὶ βλέπονται,
Εἶδα Κρόνῳ.

Ἡέλιῳ πάρεδρῳ ἐπισκοπῶν πόλοι ἀγίοι.
Αἰθιρείς τε δρόμῳ, καὶ μύκης ἀπλῆτος ὄρμη,

210 Ἡέριόι τε ῥοαί.
Ἡέλιόν τε μέγαν ἔ λαμπρὸν σελήην.

θ'. Χρόνῳ.

Θεὸν ἐγκόσμιον, αἰώνιον, ἀπείρατον,
Νέον ἔ πρεσβύτην, ἐλικοιδῆ,
Καὶ πηγαῖον ἥλλον, ὅς τ' ἐμπύρεον κόσμον ἄγει.

ι. Ψυχῇ, Σώμα, Ἀνθρώπῳ.

215 Χρὴ σι σπύδειν πρὸς τὸ φέῳ καὶ Πατὸς αὐγάς,
Εἶδν ἐπέμφθη σοι ψυχῇ, πολλὸν ἰσταμένη νῦν.
Ταῦτα Πατὴρ εὖ ὀησι. βροτὸς ὃ οἱ ἐψύχωντο.
Σύμβολα γὰρ πατρικὸς νοὸς ἔσπερε ταῖς ψυχαῖς
Ἐρῶν βαθεῖ ἀναπλήσας τὴν ψυχὴν.

220 Κατίθετο γὰρ νῦν ἐν ψυχῇ, ἐν σώματι δὲ
Ἰμίας ἐγκατίθηκε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.
Ἀσώματα μὲν εἰσι τὰ θεῖα πάντα,
Σώματα δ' ἐν αὐτοῖς ὑμῶν εἵκει ἐνδεῖται.
Μὴ δυνάμειν κατασχεῖν ἀσωμάτους τ' σωματάς,

225 Διὰ τὴν σωματικὴν εἰς ἣ ἐνεκεντρίσθητε φύσιν.
Εἰ ὃ θεῖον κῆνται πυρρὸς ἔλκεσαι ἀκμαίης.

Lib. IV. ORACULA. 341

*Solariûmque circulorum, & Lunarium strepituum,
Sinuûmque aëreorum, 209
Ætheris cantus, Solisque & Luna canalium &
Aëris,*

*Et latus aër Lunarisque cursus, & polus Solis.
Colligit illud, accipiens aetheris cantum,
Solisque, Lûnaque & quacumque Aëre continentur.
Ignis derivatio ignis, & ignis penu. 205
Crines enim in acutum nato lumini conspiciuntur,
Ubi Saturnus.*

*Sol adfessor intuens polum purum.
Æthereûsque cursus & Luna ingens impetus,
Ætherique fluxus. 210
Magnumque Solem & splendidam Lunam.*

IX. Tempus.

*Deum qui est in mundo, aeternum, infinitum,
Juvenem & Senem, Spira similem,
Et fontanum alium, qui Empyreum mundum agit.*

X. Anima, Corpus, Homo.

*Oportet te festinare ad lucem, & Patris radios, 215
Unde missa est tibi anima multam indusa mentem.
Hæc Pater cogitavit, mortalisque ei animatus.
Symbola enim paterna Mens seminavit in animabus,
Amore profundo replens animam.
Reposuit enim mentem in anima, in corpore verò 220
Vos deposuit Pater Hominumque & Deorum.
Incorporea quidem sunt divina omnia,
Corpora verò in illis vestri causâ sunt adligata,
Cum non possent corpora continere incorporeos,
Ob corpoream, in quam concentrati estis, naturam. 225
In Deo jacens faces trahentes validas.*

A Pa-

- Ἐκ πατρώδιν κατιόντες, ἀφ' ἧν ψυχὴ καλιόντων
 Ἐμπυρίων δρίπεται καρπῶν ψυχότροφοι ἀνδρῶν.
 Διὸς κ' ἰούσασαι τὰ ἔργα τῶν Πατρῶν.
- 230 Μοίρας εἰμαρμένης τὸ πλεον φεύγασιν ἀναιδῆς.
 Καὶ γὰρ τῷδε ψυχῇ ἴδης ἀποκατατάσσειν,
 Ἀλλ' ἄλλω εὖησι Πατὴρ ἐναρίθμιοι εἶναι.
 Ἡ μάλα δὴ κῆναι ἢ μακάρεσσιν ἔξοχα πασίαν
 Ψυχῶν ποτὶ γαῖαν ἀπ' ἡρανόδιν προχέονται.
- 235 Κεῖναι ἔλθῃσιν τι, καὶ ἔφατ' ἡνέματ' ἔχουσιν,
 Ὅσσαι ἀπ' αἰγληνέων, ἀναξ, σίβη· ἡ δ' αὐτοῦ
 Ἐκ Διὸς ἐξηγύοντο, μίτε κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
 Ἡ γυῖσθαι ψυχῆς βάθος ἄμβροτον, ἔμμεκτα δ' ἄρδῳ
 Πάντα ἐκπέτασεν ἄνω.
- 240 Μῆτι κάτω νύσσις εἰς τὸ μελαναυγία κόσμον
 Ωἱ βυθὸς αἶεν ἄπιτος, ὑπέσπρωται τι καὶ Ἀΐδης
 Ἀμφικηφῆς, ῥυπῶν, εἰδωλοχαρῆς, αἰνέηται,
 Κριμνέδης, σκολιὸς παρὲν βάθῳ, αἶεν ἐλίσσων,
 Αἰεὶ νυμφεύων ἄφαντις δέμας, ἀργὸν, ἄπνευμον.
- 245 Καὶ ὁ μισοφανὴς κόσμος καὶ τὰ σκολιὰ ριΐδρα,
 Ὑφ' ἧν πολλοὶ κατασείρονται.
 Ζήτῃσιν παράδεισος.
 Δίξῃ σὺ ψυχῆς ὄχλην, ὅθιν, ἢ τινι τάξει
 Σώματι τηδεύσας, ἐπὶ τάξιν ἀφ' ἧς ἐρρύθῃς
- 250 Αὐθις ἀνατήσῃς, ἱερῷ λόγῳ ἔργον ἰνώσας.
 Μῆτι κάτω νύσσις, κρημνὸς καὶ γῆς ὑπόκειται,
 Ἐπταπύρεσσι σύρων καὶ βαθυμίδος· ἡ δ' ὑπο δεινῆς
 Ἀνάγκης θρόνῳ ἵπτι.
 Μὴ σὺ αὖξαι τῷδε εἰμαρμένῳ.
- 255 Ψυχὴ ἢ μερόπων θιόσι ἀγχεῖ πῶς ἐς ἱαντῶν,
 Οὐδὲν θνητὸν ἔχουσα, ἅλα θιόδιν μεμίδυσαι.
 Ἀρμοῖαν αὐχὲ γὰρ, ὑφ' ἧς πέλις σῶμα βρέτιον.
 Ἐκτίνας πυρινὸν ἰῶν
 Ἐργον ἐπ' ὠσείοις ρεύσιν· ὃ σῶμα σαώσῃς.
- 260 Οὐ τῇ τ' ὕλης κρημνῷ σκύνεσσιν καταλείψῃ,
 Ἀλλ'

A Patre descendentes, à quibus descendentiis anima
Carpit Empyreii fructus florem animas alentem.

Ideoq; concipientes opera Patris

Parca fatalis alam impudentem fugiunt 230

Quamvis enim hanc animam videris restitutam,

At aliam immittit Pater, ut numerum expleat,

Certè illa beatissima p̃a omnibus

Animabus ad terram è coelo effunduntur.

Illa & beata & ineffabilia flamina habentes.

Quacumque à lucente, ô Rex, te, vel etiam ipso

Fove sunt progenitæ, filii valida à necessitate.

Profunditas anima immortalis dicatur, oculos ve-

Omnes extende sursum (rò penitus

Nec deorsum pronus in nigrificantem mundum, 240

Cui profunditas semper infida substrata est, & Hades

Circumquaque nubilus squallidus, idolis gaudens,

amens,

Præceptis, tortuosus, cacum profundum, semper convolvens,

Semper tegens obscurum corpus, iners, & spiritu carens.

Et osor lucis mundus & tortuosa fluentia, 245

Sub qua multi trahuntur.

Quare Paradisum.

Quære tu anima canalem, unde aut quo ordine

Servus factus corporis, in ordinem à quo effluxisti

Iterum resurgas, sacro sermoni opus uniens. 250

Neque deorsum sis pronus, præcipitium terra subjacet,

Septemvium trahens ver descensum, sub quo gravis

Necessitatis thronus est.

Ne tu auge fatum.

Anima mortalium Deum coget quodammodo in

seipsam,

255

Nihil mortale habens, tota divinitus inebriata est.

Nam resonat Harmoniam, sub qua fuit corpus mortale.

Extendens igneam mentem

Ad opus pietatis fluxum etiam corpus servabis.

Nec materia præcipitio retrimentum relinquet. 260

Undi-

- Ἀλλὰ εἰδὼλῳ μερὶς εἰς τόπον ἀμφιφάντα.
 Πατόθεν ἀπλάσσω ψυχῇ πυρὸς ἑωῖα τείνον.
 Ἡ πυριθαλπὴς ἔνοια πρωτίστῳ ἔχῃ τάξιν.
 Τῷ πυρὶ γὰρ βροτὸς ἐμπελάσας θιόθεν φάσκει ἔξῃ.
 265 Δυθύνοντι γδ βροτῶ κραίπνοι μάκαρες τελίδυσσι.
 Αἱ ποῖναι μερόπων ἀγκλείραι.
 Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα χρεστὰ, καὶ ἰοθλα.
 Ἐλπὲς τρεφίτω σε πυρίοχος ἀγγελικῶ ἐνὶ χώρῳ
 Ἀλλ' ἔκ εισδέχεται κείνης τὸ θάλειν πατρικὸς Νῆς,
 270 Μέχρῃς ἂν ἐξέλθῃ λήθης, καὶ ῥῆμα λαλήτῃ
 Μνήμῳ ἐνδεμήν πατρικῶ σιωδήματι ἀγνῶ.
 Τοῖς δ' διδάσκειν ἔδωκε φάος γνῶρισμα λαοβία,
 Τὸς δ' καὶ ὑπνώντας εἰς ἐρεκάρπισιν ἀλάτῃ.
 Μὴ πνῦμα μολύνῃς, μήτε βαλύνῃς τὸ ἐπίπεδον,
 275 Μὴ ἐξαΐῃς, ἵνα μὴ ἐξιῶτα ἔχῃ τι.
 Βίη' ὅτι σῶμα λιπόντων ψυχαὶ καθαρῶταται.
 Ψυχῆς ἐξαπῆρες ἀνάπιοι, εὐλητοὶ εἰσι.
 Λαιψ' ἐν λαγόνιν ἑκάτης ἀρετῆς πέλε πηγὴ.
 Ἐνδοὶ ὅλη μέμνεσα, τὸ πάρθιον ἐ' προΐιστα.
 280 Ὡς τολμηροτάτης φύσεως ἀνδρῶν περὶ τέχνησμά !
 Μὴ τὰ πιλῆρια μέτρα γαίης ὑπὸ σῶ φρένα βάλλῃς,
 Οὐ γδ ἀληθείης φυτὸν ἐνὶ χθονί.
 Μήτε μέτρα μέτρα ἡλίῳ, κανένας συναθροίσας
 Αἰδίῳ βελῇ φέρεται, ἔχ' εἴνεκα σείο.
 385 Μῶναϊον δὲ δρόμημα, καὶ ἀγέριον προπόρευμα
 Μήνης ροῖζον ἴασον, αἰεὶ τρίχ' ἔργῳ ἀνάγκης.
 Ἀγέριον προπόρευμα σῖθι χάριν ἐκ ἐλοχεύθῃ.
 Αἰθερὶ ὀρίθων ταρσὸς πλατὺς ἔποτ' ἀληθείης.
 Οὐ θυσιῶν, σπλάχνων τ' ὄδομαι, τὰ δ' αἰθέρματι πάντα,
 290 Ἐμπορικῆς ἀπάτης ἐνρίγματα. Φύγει σὺ ταῦτα
 Μέλων εὐσθείης ἱερῶν παραδείσων αἰοίγειν,
 Εἰθ' ἀρετῇ, σοφίᾳ τε καὶ εὐνομίᾳ σιναίγονται.
 Σοὶ γὰρ ἀγγυῖον θῆρες χθονὸς οἰκήσκει.
 Αὐτὸς δ' χθονὶ κατωδύρεται εἰς τέχνην μέχρῃς.

*Sed idolo etiam pars est, in loco undequaque splendente.
Undique anima non ficta ignis habenas tande.
Cogitatio igne fota primum habet ordinem,
Mortalis enim igni proximus factus à Deo lumen ha-
bēbis.*

*Immoranti enim mortali celeres beati absolvunt. 265
Pœna hominum angores.*

*Et mala materia germina utilia & bona.
Spes nutriet te ignea, in regione Angelica.
Sed non adprobat voluntatem ejus paterna Mens,
Donec exierit ex oblivione, & verbum elocuta fueris, 270
Memoria indens paterni Synthematīs puri.*

*His quidem notitiam luminis qua docetur dedit capere,
Alios verò vel dormientes participes fecit sui roboris.
Ne spiritum macules, neque deprimas superficiem,
Ne educas, ne exiens habeat quidpiam. 275*

*Vi corpus relinquentium anima purissima.
Anima expulsores, respiratores, faciles solutu sunt
Sinistris in ilibus Hecates virtutis erat fons,
Intus totus manens, virgineum non abjiciens.
O audacissima natura homo artificium! 280*

*Neque ingentes mensuras terræ in tuam mentem pone,
Non enim veritatis planta est in terra.
Neque metiaris mensuras Solis, collectis regulis,
Æterno consilio fertur, non gratiā tui.*

*Luna quidem cursum & Astrorum progressum. 285
Luna, inquam, strepitum dimitte, semper currit
opere necessitatis.*

*Astrorum progressus tui gratiā non est partu editus.
Aëria avium lata ala numquam est veka. (sunt
Sacrificia, visceraque non curo, hæc omnia ludibria
Mercatorie deceptionis fulcra, fuge tu ista 290*

*Qui sacrum pietatis Paradisum reclusurus es,
Ubi virtus, sapientiæque & aequitas congregatae sunt.
Tuum enim vas bestia terra habitabunt.
Eos terra deflet, usque ad liberos.*

16. Δαίμονες, Τελεταί.

- 295 Ἡ φύσις πῦρ εἶναι τὸς δαίμονας ἀγνῶς.
 Καὶ τὰ κακῆς ὕλης βλαστήματα χρητὰ καὶ ἰσθλά,
 Ἀλλὰ ταῦτα ἐν ἀβάτοις σπηκαῖς ἀθροίως ἀνέλττω.
 Πῦρ ἱκίλον σκίετ' ἰδὼν ἐπ' ἥρος οἶδμα τιταίνων.
- 300 Ἡ καὶ πῦρ ἀτύπεται, ὅθιν φανὼν προθέσται,
 Ἡ φῶς πλέσιον, ἀμφιφαις, ροιζαῖον, ἰλιχθίν.
 Ἀλλὰ καὶ ἵππον ἰδὼν φωτὸς πλείον ἀστράπτειν.
 Ἡ καὶ παῖδα τοῖς νώτοις ἐποχόμενοι ἵππων,
 Ἐμπυρον, καὶ χρυσῶν πεπυκασμένων, καὶ παλίγυμνον.
 Ἡ καὶ τοξεύοντα καὶ ἱστῶτα ἐπὶ νώτοις.
- 305 Πολλὰ καὶ ἐν λίξῃ μοι, ἀθρήσης πάντα λείοντα,
 Οὔτε γὰρ ἐν ῥέαντι κυρτὸς τότε φαίνεται ὄγκος,
 Ἀστὴρ ἐν λάμπει, τὸ μήνης φῶς κεκάλυπτον,
 Χθρὼν ἐκ ἑσθῆς, ἑλέπεται τι πάντα κεραυνοῖς.
 Μὴ φύσις καλίστης αὐτοπλὸν ἀγαλμα,
- 310 Οὐ γὰρ χρὴ κίευσσι βλέπειν πρὶν σῶμα τελεσθῆναι,
 Τὰς ψυχὰς θείγοντις αἰεὶ τελετῶν ἀπαύγουσι.
 Ἐκ δ' ἄρα κόλποι
 Γαῖης θρώσκουσιν χθονοὶ κυνὲς, ἐπὶ ἀληθείᾳ
 Σῶμα βροτῶν ἀνδρὶ δεικνύντες.
- 315 Ἐνέργει πρὸς τὸ ἑκατικὸν τροφῶν.
 Ὀνόματα βάρεα μὴ ποτ' ἀλλάξῃς,
 Ἐστὶ γὰρ ὀνόματα παρ' ἑκάστοις θεόδοτα
 Δύναμιν ἐν τελεταῖς ἀρήτον ἔχοντα.
 Ἡνίκα μὲν βλέψῃς μορφῆς ἅτις εὐπρεπὲς πῦρ
- 320 Λαμπρόμοι κερτῆδες ὅλα καὶ βένδια κόμην,
 Κλυθὶ πυρὸς φανέν.
 Ἡνίκα δ' ἐρχόμενοι πρὸς γυῖον δαίμον' ἀθρήσης.
 Θύε λίθον Μυζέριον ἐπαυδῶν.

XI. Dæmones, Sacrificia.

Natura suadet esse Demonas puros, 295
Et mala materia germina utilia & bona.
Sed hæc in abditis septis Mentis evolvo.
Ignem similem saltuatim in aëris fluctum extendens,
Vel etiam ignem sine figura, atque hinc vocem emanantem,
Aut lumen dives, circumquaque radians, streperum, 300
convolutum.
Sed & equum videre, luce magis fulgurantem,
Aut etiam puerum suis humeris vestum equo,
Ignitum, vel auro distinctum, vel nudum,
Vel sagittantem & stantem super humeris
Sæpe si mihi dixeris, videbis omnia quasi leonem, 305.
Neque enim cæli rotunda moles tunc adparet,
Astra non splendent, Luna lumen occultatum est,
Terra non stat, videntur omnia ope fulminum.
Ne natura voces ipsum per se conspicuum simulacrum,
Non enim oportet te ab illis cerni, priusquam corpus 310
sacrificiis sit purgatum.
Animas mulcentes semper à Sacris abducunt.
Sandè ex sinubus
Terra exsiliunt terrestres canes, numquam verum
Corpus (aut signum σῆμα) mortali monstrantes.
Operare circa Hecaticum strophalum. 315
Nomina barbara numquam mutaveris,
Sunt enim nomina apud singulos à Deo data,
Vim in sacris arcanam habentia.
Quando videris sine forma sacrum ignem
Splendentem saltuatim, per profunditates totius mun- 320
Audi vocem ignis. (di,
Quando accedentem Demonem terrestrem conspexeris,
Sacrifica lapidem, inclamando Mnizurim.

NOTÆ INTERPRETIS

I N

ORACULA

CHALDAICA.

QUANTAVIS laude, qui hæc Oracula collegit, *Franciscus Patricius* dignus sit, duo tamen hîc peccata commisit, quibus hætenus medelam invenire non licuit. Primum Scriptores unde ea hausit non indicavit, aut indiligenter, non addito loco, laudavit; deinde unâ serie hæc ἀποσπασμέτια, cùm distinguere deberent, descripsit. Non dissimulandum tamen ante *Patricium* in fragmenta, eodem modo coacervata, scripsisse *Phletonem* & *Pfellum*; unde integram collectionem, ab aliquot sæculis, interiisse apparet. Hinc fit ut ex Scriptoribus, ex quibus desumpta sunt, explicari nequeant, quod utilissimum esset; neque etiam, quibusdam in locis, quæ conjungenda, quæ divellenda, satis intelligere possit Lector. Huc accedit tertium incommodum, quod cùm occasio dictorum, & series rerum ignotæ sint, ex vitiosis versibus menda vix tolli queant. Conjecturis enim indulgere, in his Sibyllæ foliis, temerarium prorsus esset; nec collector ipse multum ausus est, seu prudentia ejus fuerit, seu minùs adcurata Linguae Græcæ cognitio; quam

ex

ex multis ejus Translationis locis colligere est, si quis adeat *Stanleii*, aut *Patricii* ipsius Editionem; multa enim evidentia menda sustulimus, cum nulla esset ratio ob quam mala Translatio sacrosancta haberetur. Ceterum sequentes Notulæ unde petitæ sint, ex lectione satis apparebit.

In Sectionem I.

UBi *Paterna &c.*] Est nomen *Pfelli* in margine; sed non exstat in eo *Pfelli* in hæc Oracula Commentario, quem editum habemus. *Μόνως*, apud Platonicos dicitur supremum illud Numen, ex quo omnes Dii inferiores processerunt; de quo plurima, æquo etiam subtiliora, invenire est apud *Proclum*, in Theologia Platonica passim, & Lib. v. c. 34. p. 320.

1 Unitas] *Proclus*, in Theologia Platonica, passim *Μονάδα*, & *Ενάδα* summum ac primum Principium appellat, ut necesse non sit loca proferte. Vide & *Jamblichum* Sect. VIII. c. 2. de *Myst. Ægypt.*

20 Duo generat] Hoc est, *Mentem* & *Animam*, *Νοῦν καὶ Ψυχὴν*, de quibus *Plotinus* Lib. IX. *Ennead.* 2. Hæc cum nihil affine habeant Græcæ mythologiæ, admodum verisimile est ab iis populis, qui sublimiùs de Deo philosophabantur, eumque *ἀνθρωποφυῆ* esse negabant, ad *Platonem* ejusque discipulos manasse.

3 Dyas] *Mens* & *Anima*, quæ sunt *πρωτίτης τριάδος ὑποστάσεις* *prima Triadis persone*, ut loquitur *Proclus* loco laudato. Vel etiam hoc nomine intelligendum secundum Principium, quod mundum creavit. *Proclus* in eodem Opere Lib. V. c. 23. ita de primo Deo loquutus pergit: *καὶ αὐτῇ γὰρ ἡ Δυὰς ἰδρύεται καὶ ἢ τὰ πάντα γινώσκει* — καὶ

παράγει, καὶ ζωογονεῖ. διὸ δὴ καὶ Δγ' ἡ ἰσομάτωρ αὐτῶν τὴν Δυάδα κατὰ τὴν παλαιὰν φήμην ἀφιερεῖν: *apud eum constituta est Dyas, per quam omnia generat, producit, et vivificat. Oportet ergo, etiam per nomina ei Dyadem, secundum antiquam famam, consecrare.* Deinde ad hæc verba adludens, addit: νοεραῖς γὰρ ἀεράπτῳ τομαῖς, καὶ Δγαμῇ τὰ ὅλα καὶ συνάγει, καὶ μίαν τάξιν ἄλῃστοι ἐκ πολλῶν συνίστησι, *intellectualibus fulgurat sectionibus, et univēsa dividit, et cogit, et unum ordinem indissolubilem ex multis constituit.*

[*Intellectualibus divisionibus*] De voce νοερὸς dicemus in Indice. Τομαὶ hīc dicuntur proprietates, quibus una ὑπέστας ab alia distinguitur, seu species diversæ Naturarum. Eodem modo sumitur, apud *Proclum*, Theol. Plat. Lib. V. c. 3. & alibi. Igitur νοερὰ καὶ τομαὶ sunt διακρίσεως νοερᾶς σύμβολα, ut idem loquitur, seu *Symbola intellectualis discriminis* quod est inter duas hæc Hypostases. Qua in re situm sit id discrimen, docebit *Plotinus* loco laudato.

5 *Toto in mundo*] Vel, in omni mundo, hoc est, quolibet. Dubium an hīc intelligatur ἡ τῶν νοητῶν πρωτίτη τριάς *intelligibilium prima Trinitas*; à qua cū omnia manaverint, dici potest ubique splendēre; an verò cuique mundo tribuatur sua Trinitas, seu ex intellectualibus, seu ex intelligibilibus; de quibus consulendus *Proclus*, in Theol. Plat. Lib. III. c. 12, & 13. Lib. IV. c. 27.

6 *Sectionis*] Hoc est, generum & specierum in quæ res, secundum differentias suas, divisæ sunt. Sæpè hanc doctrinam habet *Proclus*, cujus hæc sunt verba Lib. c. 2. *μία καὶ συνεχής· ἐστὶν ἡ τῇ θείῃ πρόοδῳ, ἀνωθὲν ἀπὸ τῇ νοητῶν καὶ κρυφίων ἐνάδα ἐκ τῆς ἐσχάτου μείωσιν (ut hīc τμησιν) τελευτήσασα τῇ θείᾳ αἰτίας; unus & continuus est *Deorum progressus superne manans ab intelligibilibus et latentibus Unitatibus, in*
ulti-

ultimam divina cause partitionem definens; hoc est, in infimas species, ut loquuntur Logici.

Ordo] Existimabant ab occultissima Unitate intelligibili, hoc est, à summo Deo, per varios gradus proprietatum manasse Naturas omnes, adeò ut minus præstantes præstantioribus subjacerent. Idem: *μία σειρά καὶ τάξις ἀδιάλυτος ἄνωθεν καὶ ἄχρι τῆς πρώτης αἰτίας ἀνυπόβλητος, καὶ τὸ ἐνταῦθα κράτος αὐτῆς, unica catena & ordo indissolubilis supernè descendit, propter eximiam prima causa bonitatem, & singularem ejus potentiam. Vide Indicem, in Osiridis Catena.*

7 *In tria enim*] Hoc est, omnium rerum Principia triplicia esse, qua de re vide Lib. I. Sect. 2. c. 4. & *Proclum* locis laudatis, ac Libro præsertim III.

Mens Patris] Dubium an Pater ipse intelligatur, an secunda Natura, quæ *Mens* dicitur. Quid significetur voce *εἶπε* docet versus 89: *quæ Mens dicit intelligendo sanè dicit.* Nempe, Ratio aut Mens triplicia esse voluit Principia, ex quibus omnia manarent, ut docet v. 8.

9 *In tria enim*] Videtur idem esse Oraculum, quod est versu septimo repetitum à *Franc. Patricio*, quia aliter expressum, seu pauculis aliis conjunctum invenit. Fortasse fuere variæ translationes eorundem Oraculorum, nam apud *Synesium*, & alios aliter quædam concepta sunt, atque in *Plethonis* & *Pfelli* collectaneis.

10 *Mente omnia gubernans*] Crediderunt Platonici summam illam *Μονάδα*, ex qua omnia fluxerunt, rerum administrationem secundæ Menti potissimum tradidisse, ut habetur in Oraculorum versu 26. Socrates in *Philebo* ὑποτίθεται, ut verbis *Procli* Theol. Lib. V. cap. 23. utar, *NOTN τὰ πάντα ἀφκοσμοῖν, ὥσπερ αἱ πρὸ αὐτῆς σοφοί, καὶ τὸν τε ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, καὶ πάντα τὰ περιφορὰν ἀφκο-*

βενῶν, statuit à Mente omnia disponi, ut sapientes qui ante eum fuerunt, & Solem, & Lunam & universam circumactionem ab eodem regi.

13 Triadis corpus) Fortè ὕλην, seu οὐσίαν essentialiam Trinitatis secundæ intelligunt Oracula voce δέμας.

Antequàm esset] Ita verto πρὸ τῆς οὐσης ante eam qua est, quali esset πρὸ τοῦ εἶναι. Vult Oraculum antequàm existeret secunda Trias, hoc est, antequàm peculiarem haberet ὑπαρξιν, seu ὑπόστασιν diversam ab ὑπόστασει primæ Trinitatis; in prima οὐσιωδῶς secundam fuisse, ut effectum in causâ, antequàm seorsim à causâ existat. Existimabant Platonici in prima causa inferiores omnes fuisse ab æterno, atque inde προελθεῖν. Vide versf. 18 & 19, & Plotinum Enneade V. Lib. III. cap. 12. Christiani πλκτωνίζοντες dicebant similiter de Ratione, aut Verbo: πρὶν ἐκγεγεννηθῆναι, διωλέμην ἦν ἐν τῷ πατρὶ ἀγενήτως, priusquàm actu generaretur, erat in Patre, ingeniτὰ ratione. Ariani hoc negabant, quod Verbum, aut Rationem non ex ipsa divina essentia manasse, sed è nihilo prodiisse, volente Patre, censerent; quod damnarunt Nicæni Episcopi, quando eos qui de Verbo dicerent: πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, antequàm generaretur non erat, anathemate percusserunt. Vide Theodoret. Lib. I. Hist. Eccles. cap. 12.

Cujus qua metiuntur] Verba hæc videntur corrupta, nec à nobis emendari possunt, quia Damascius, ex quo hausta sunt, nondum editus est; sine quo conjecturis indulgere, sine temeritate, nemini licuerit.

16 Sacrum primum curriculum] Patricius hosce duos versiculos interpretatus non est, cum verba non sint difficiliora aliis; fortè quod nihil faciant ad Sectionis hujus titulum, neque enim ad Triadem

dem ullatenus pertinere videntur ; sed potiùs ad multiplices mundos, quibus tamen quomodo possint adcommodari non satis video. Vide Lib. I. Sect. 2. cap. 12. & seqq.

18 *Fons fontium*] Hic πηγή idem est ac causa cùm efficiens, tum materialis, ut loquuntur. Vult ergo Oraculum, summam Monadem esse causam causarum omnium. Sed *Fontes* peculiari vocabulo certa quædam Principia adpellabant, de quibus vide Lib. I. Sect. 2. c. 7. *Proclus* quidem in *Philosophia Platonica*, πηγῶν κρατῆρα peculiariter vocat τὴν ψυχῶν πρωτουργὸν αἰτίαν *præcipuam animarum causam*. L. V. c. 34. Ceterum *Thom. Gale* vir eruditus, atque in *Platoniorum* Scriptis versatus, laudat hunc versum integrum p. 299. Notarum in *Jamblichum*, addens πείρας ante ἀπασῶν, ut Deus dicatur *finis omnium fontium*, hoc est, in quo desinit omnium causarum enumeratio, quando ab inferioribus ad superiores recensentur. Eò cùm perventum est, Mens nostra habet πέρας τὸ ἀκρότατον θεωρίας, *supremum contemplationis terminum*, ut loquitur *Proclus* Lib. I. c. 3. pag. 6.

21 *Tractus Prester*] In his versibus, haud semel Deus igni confertur, quòd Deum sub specie ignis adparere crederent Chaldæi, ut alibi diximus; unde ejus adparitiones voce Presteris eleganter exprimuntur. Seneca Lib. V. *Natur. Quæst. Cap. 13.* Tentus circumactus & eundem ambiens locum, & se in ipsa vertigine concitans, turbo est. Qui si pugrior est & diutius volutatur, inflammatur & efficit quem πρηστῆρα Græci vocant. Hic est igneus turbo. Sanè species quædam Presteris describitur ab *Ezekiele* Cap. I. 4. ubi quomodo Gloria Dei sibi conspecta sit memorat: Ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis involvens & splendor in circuitu ejus. Confer Exod. IX., 24. & inde ad vers. 30.

Obscurat] Legendum, nempe, ἀμυδροῖ, non ἀμυδροῖο, ut versus docet & *Proclus*, qui hæc verba profert *Theol. Lib. III. c. 19.* atque eadem μυσιχωτέρως explicat, de Naturis divinis à summa Monade procreatis, αἱ ἐνάδες αἱ θῦαι, inquit, κατὰ βραχὺ προϊῶσαι, πάντων τ' ἐγκοσμίων τὸ πλεῖστον ἐπηγήνησαν. ἔστιν ἔν ἡ πρώτη αὐτῇ πηγὴ καὶ αἰτία πάντων, καὶ τὰ ἐξῆς. *Unitates divina brevi tempore progressæ omnium in mundo comprehensorum multitudinem genuerunt. Est ergo Trias ipsa fons et causa omnium, &c. Vide vers. 25, 74. & 135.*

Ignis florem) πυρὸς ἄνθος est flamma. *Homerus:*

Αὐτὰρ ἐπεὶ πυρὸς ἄνθος ἀπείπτατο, παύσατο δὲ φλόξ.

Deinde cum flos ignis avolasset, ac defisset flamma. Quod imitatus Lucretius Lib. I.

— flammæ fulserunt flore coactō.

Vult ergo Oraculum ignem, quo Numen indutum adparet, fulgentiorem esse flammā.

In Sectionem II.

24 *[Sic ipsum rapuit]* Hoc est, interprete *Plethone*,
 ἑαυτὴν τῶν ἄλλων πάντων ἐξαίρετον ἐποίησιν,
 se ab omnibus subduxit et segregem fecit, quod essentia supremæ illius Unitatis sit planè ἀμετεκτός, imparticipabilis, ut toto *Lib. II.* *Theologiæ suæ* multis probat *Proclus*, qui post *Parmenidem* eam vocat ΤΟ ΕΝ, quod necque est in se ipso, necque in alio: ὅτι ἐν αὐτῇ ἐστίν, ὅτι ἐν ἄλλῃ. Hanc esse *Platoniorum* mentem certò norunt, qui eam expenderunt, licet omnes eorum ratiocinationes non adse-

adsequamur; quòd ne ipsi quidem, ut fit, præ nimia subtilitate, satis scirent quid sibi vellent.

25 *Proprium ignem*] Hic πῦρ videtur designare vim procreandi. Nam quemadmodum Sol περιλάμψει ignem suum veluti emittit, neque intra se continet: ita Deus summus inferiores Deos, quasi radios, ex se emisit, si Platonici credimus. Hac enim comparatione utitur *Plotinus Ennead. V. Lib. I. Cap. 6.* Hic igitur Deus vim creaturas procreandi cohibuisse negatur.

26 *Rotatur*) Verbum τροχάζειν hoc in loco videtur è figulina arte desumptum, Deusque sub periti figuli imagine describi.

28 *Quam primam etc.*] Hæc est *Platonis* sententia, qui à primo principio quidquam procreatum esse ἀμείσως negat, excepto secundo Principio; cùm pleræque Gentes id Principium, à quo mundus creatus est & regitur, primum existimarent. Hanc sententiam explicat *Numenius*, apud *Eusebium* Præp. Lib. XI. c. 18. ubi verba Philosophi ita ἀποφράζει: ὁ ἀνδρωποι, δι τοκάζετε ὑμῖς Νῦν ἐκ ἐστῆς πρώτης, ἀλλ' ἕτερος πρὸ τούτου Νῦς πρεσβύτερος καὶ θειότερος: O homines, ea Mens prima non est quam conjicitis, sed alia Mens ante hanc antiquior & divinior. Hinc *Proclus Origenem* & alios vituperat; quòd existimet ab *Origene* ἀρρήτων illam Unitatis supremæ ὑπεροχὴν secundæ Menti tributam, Lib. II. Theol. c. 4. Vide & *Jamblich. Sect. VIII. c. 2.*

30 *Multum enim solus.*] Ita citatur hoc Oraculum ab aliis, conjungentibus hunc versum cum 37.

— πολὺ γὰρ μόνος ἐκ Πατρὸς ἀλκῆς
Δρεψάμενος νόος ἀνθρώπου ἔχει τὸ νοῦν πατρικὸν νόον.

31 *Mentis florem*] Ut ignis flos flamma dicitur;
Q 6 vini

vini flos ejus odor : ita mentis flos erit facultas subtilissima cogitandi, aut intelligendi res merè intelligibiles, aut quid simile. Vide *Portum* in Lex. Dor. in voce ἄωτος.

32 *Opera intelligens enim &c.*] Existimabant Platonici secundam Mentem omnium rerum exemplaria νοητὰ apud se formare, quibus deinde similes creaturas extra se ederet. Hinc eam ἰδέαν ἰδεῶν vocant. Vide *Philonem* περὶ κοσμοποιίας initio.

A se genita] Hoc Epitheton propriè Principio summo convenit, nam secundum à primo genitum est. Sed cùm tribuitur secundo, videtur αὐτογένεθος significare Principium omnis procreationis expers, respectu aliarum inferiorum Naturarum : ut à *Proclo* Dii dicuntur αὐτοκίνητοι, quod sint ἀρχαὶ πάσης κινήσεως, principia omnis motus. Lib. I. c. 14. *Jamblichus* Sect. VIII. c. 2. Deum secundum, quo superiorem, qui fuit ejus παράδειγμα, agnoscit, vocat αὐτοπάτορα & αὐτογόνον, cujus adpellationis hanc profert rationem : ἀπὸ ἧς ἱεὺς τέτυς ὁ αὐταρχὴς θεὸς ἑαυτὸν ἐξέλαμψεν, διὸ & αὐτοπάτορ & αὐταρχὴς; ab hoc uno Deus per se sufficiens sponte emicuit, unde sui Pater & sibi sufficiens dicitur. Hinc intelligere licet quí fieri possit, ut quidam Veteres, Ariani dogmatis infimulati, nec immeritò, dicerent Λόγον esse αὐτίθειον, quod viros eruditos fefellit.

34 *Ut omnia maneant*] Videtur hoc velle Oraculum, ita omnia à Mente connexa esse & aptata inter se, ut se invicem conservent & tueantur; sed aliquid arcanius dicit versu 35.

35 *Neque omnibus Patris contexta*] Quod potest unum, in obscuris hisce placitis, fieri præstabo; nempe, Lectorem ad *Jamblichum*, hac de re agentem, de *Myft.* Sect. IV. c. 7. amandabo. Docet quædam esse ἀπόρρητα μυσήρια quæ custodiuntur à Dæmonibus, ne iis revelatis mundi compages diffunderet,

ret. Tantum abest ut quid velit intelligam, ut ne ipsum quidem *Jamblichum* mentem suam potuisse perspicue explicare mihi persuasum sit.

39 *Finis paterna profunditatis*] Quia, scilicet, Pater solam Mentem ipse genuit, & in procreando in ea substitit. Vide not. ad vl. 29. *Profunditas* autem dicitur Natura Patris ignota, ut quæ in profundo mari latent. *Valentiniani*, qui multa à Platonis defumserant βυδὼν quoque inter Principia numerabant.

40 *Neque progressus est.*] Hoc versu verba contineri *Damascii*, ex quo sequens petitus est, non Oraculi, observavit *Thom. Gale* jam laudatus pag. 301. Observ. in *Jamblichum*. Ceterum hic & tres sequentes versus videntur ad primum Principium pertinere, quod non progressus est in operando ultra Mentis procreationem.

41 *In Adyto*] Significat Dei primi naturam omnibus ignotam esse, neque enim eam cuiquam communem fecisse; ideoque silentio potius colendam, quam temerè describendam. Eundem magnifico verborum apparatu ita laudat *Proclus* Lib. II. c. II. Ὑμνήσω μὲν αὐτὸν ἔχ' ὅτι γῆν καὶ ἕρπον' ὑπέστην λέγοντις, ἐδὲ αὖ' ὅτι ψυχὰς καὶ ζώων ἀπάντων γενέσις, καὶ ταῦτα μὲν γὰρ, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτοις πρὸς τὰς τέτων ὡς πᾶν μὲν τὸ νοητὸν τῷ Θεῷ γένε', πᾶν δ' τὸ νοητὸν ἐξέφηνε, πάντας δ' τῆς ὑπὲρ τὸν κόσμον, καὶ τὰς ἐν τῷ κόσμῳ θεὸς ἀπάντας, καὶ ὡς θεὸς ἐστὶ θεῶν ἀπάντων, καὶ ἑνὰς ἐν ἁδῶν, καὶ ὡς ἀδιωγῶν ἐπέκρινε τὸ πρῶτον, καὶ ὡς πάσης ΣΙΓΗΣ ἀρρητότερον, καὶ ὡς πάσης ὑπάρξεως ἀγνωστότερον, ἅγιος ἐν ἁγίοις, τοῖς νοητοῖς ἐναποκεκρυμμένος θεοῖς: laudemus eum, non dicentes ab eo cælum & terram creata, aut animas, & animalia progenita; nam hæc quidem progeniuit, sed inter ultima. Laudemus eum, quodd ante hæc omne Deorum intelligibilem, omne intellectualium genus, omnes supra mundum, Deos omnes

in mundo creaverit; quippe qui est Deorum omnium Deus, Unitas Unitatum, supra prima impossibilia, omni silentio ineffabilior, omni existentia ignotior, sanctus in sanctis, & ipsis intelligibilibus absconditus Diis.

44 *Symbola*] Intelligit *Pletho* non ideas intelligibilium rerum animis nostris inditas; sed formas potius, vel differentias omnium generum intellexerim, hoc saltem in loco. Alioqui σύμβολα sunt mysticæ imagines, vel mystici ritus, cum apud *Proclum*, tum apud *Jamblichum*.

47 *Integra partitio*] Hoc est, qui integer remansit, & tamen multiplices rerum species procreavit. Nam Platonici vocant species μέρη & μερισμοῦς, & hæc cum crederent ab indivisibilibus Diis originem ducere, non mirum si ita loquantur, ut videantur sibi contradicere. Vide *Proclum* Lib. VI. cap. 2. & 3. & 6. & alibi.

47 *Sensum addit mundis*] Mundos animalia esse credebant, quod Deos quosdam quasi eorum animas intelligerent, ut ostensum in Chaldaïca doctrina. Hos autem Deos omnes processisse putabant à Secundo & Tertio Principiis. Vide *Proclum* Lib. I. cap. 13. pag. 37.

In Sectionem III.

50 *Non enim sine intelligibili*] De conjunctione intima Mentis cum primo principio, legendus *Plotinus*, *Enn. V.* Lib. I. cap. 4. qui docet hæc συνωπάρχειν καὶ ἢ ἀπολαίπειν ἄλλα, unà existere, neque se invicem relinquere, & Mentem quidem totam occupatam esse ἐν τῷ γοῖν τὸ ὄν in contemplando Ente.

51 *Hæc quidem &c.*] Vide Indicem in vocibus Νοερός & Νοητός.

52 *Ali-*

52 *Alimentum*] Vide Indicem Ibid. & *Proclum* Lib. IV. c. 16. ubi ostendit τὸ μὲν τρέφειν νοητῆς εἶναι τελειότητος, alere esse perfectionis intelligibilis.

55 *Profunditatem scitis*] Alii etiam pro ἴσθ, habent ἔσθ scitis.

57 *Omnis sectionis princeps est*] Omnes species procreavit Natura aliqua intelligibilis, & ad hanc tamquam ad Principium illæ referuntur.

58 *Flore mentis*] Acutissima intelligendi facultate, quæ vocatur *flamma mentis* vf. 64. *Proclus* interpretatur ἀκρότητα § 18. Lib. I. c. 3. Idem Lib. V. c. 33. Patrem vocat ἀνθρ & ἀκλινῆς τῶ ὅλων φυλακῆς, *florem immutabilis custodia universi*.

61 *Est enim roboris*] Hic cum essent manifesti versus inter se conjuncti sensu, & malè divulsi in lineas ad quas non pertinebant, eos melius distinguendos judicavimus, *Stanleii* notas sequuti. Potuisset & 70 conjungi cum sequente hoc modo: Ὁφθαλμοῦ μαθῆς τὸ νοητὸν ἐπὶ νόῳ ἔξω ὑπάρχει. Sed quia vf. 53. hæc verba aliter citantur, intacta reliquimus.

81 *Sub duabus mentibus*] Sub prima & secunda Mente est Anima Mundi, unde animæ omnes profluxerunt, ut passim docet *Proclus*.

82 *Opifex qui ipse agens*] Hæc omnia de Anima Mundi intelligenda quæ Mundum procreavit, & rerum συνδίσμους, connexionem & symmetriam, tuetur. *Crateres* Animarum fontes conjunguntur cum Anima, quod unà cum illa individuas Animas procreent. Vide *Proclum* Lib. V. c. 30. initio ubi περὶ τῶ ψυχῶν κρείσσεως, quæ sit ab Anima & à Cratere, ut hic vf. 86. Animam autem Mundi à Mente generatam fuisse docebit inter alios *Plotinus* ll.

83. *Qui primus ex Mente*] Est tertium Principium,

pium, quod Plato *ψυχῶν κόσμος* vocat in Timæo.

90 *Potentia*] Quamvis *Psellus* Δύναμιν velit esse secundum Principium, & Νοῦν tertium, ut observatum à *Stanleio* Lib. I. Sect. 2. cap. 4. attamen Νοῦς à *Plotino* constanter dicitur secundum, & ψυχὴ tertium; & cùm ex antecedentibus, tum ex hoc versu adparet Δύναμιν dici tertium, Νοῦν secundum, in hisce Oraculis.

In Sectionem IV.

92 *Summitates*] Hic ἀκρότητες eadem vocantur quæ πέρατα, hoc est, summæ quædam Naturæ, ex quibus omnes, secundum certos ordines, processerunt, & in quibus tandem, ab infimis ad summa si ascendas, enumerando Naturarum, varios ordines, defines. Passim ea voce utitur *Proclus*. Ita Cap. XVI. Lib. 4. τριὰς γὰρ ἐστὶν ἡ νοητὴ, Inquit, τῶν ἀκρότης trias intelligibilis est summis intellectuum. Videntur eadem esse ἀκρότης, de quibus Oraculum.

93 *Principale pratum*] Aut hæc sunt à Platone petita, aut Plato sua hinc petiit; quippe qui τὸ ἀληθείας πεδίον καὶ λιμῶνα, campum & pratum veritatis, in *Phædro* memoret. Quid sit explicat *Proclus* Lib. IV. Cap. 12. & seqq. Atque hoc pacto id definit Cap. XV. facultatem genitricem vitæ, & rationum omnigenarum, & comprehensionem primariorum vitæ causarum, & varietatis & generationis specierum causam. Hinc adparet quare dicatur ἀρχικὸς hic αὐλῶν, cùm inter Principia sit numerandus.

94. *Principia*] Hic intelligunt Oracula Principia νοερά, seu inferiora, quæ in contemplatione τῶν νοητῶν occupantur.

95 *Sensilibus*] Intelligit Dæmonas, quos materiales creditos ostendit *Stanleius* Lib. I. Sect. 2. c. 9. & 17. quod docet etiam *Jamblichus* Sect. I. c. 20. ubi tradit Dæmonas esse Deorum Ministros, in iis administrandis quæ ad materiam pertinent.

96 *Transvectrices*] Sensum hujus vocis ita expressit *Apuleius*, de Deo Socratis: *Græco nomine Δαίμονας nuncupant inter mortales cœlicolâsque vectores: hinc precum, illinc donorum.*

99 *Indefesso*] Ἀντὶ τοῦ ἀκμάδι, quæ est vox nihili, scripsimus ἀκμήτι, quod optimè convenit. Verbum ροιζέω, quod hîc & versu 109. usurpatur, petitum à stridore venti.

100 *Ideas*] Plato ita loquitur de hisce Ideis, ut illas videatur facere Naturas seorsim existentes, non modò à substantiis individuis, sed etiam à Deo ipso, quam opinionem ei tribuit *Aristoteles*. Negant tamen hanc Magistri sui fuisse mentem recentiores Platonici, qui fatentur quidem Ideas seorsim à substantiis, sed eas à Deo separatim esse negant, ut observavit *Thom. Gale* ad *Jamblichum* pag. 299. Et *Proclus* quidem, postquàm, primo in *Parmenidem* libro, protulit ex *Orpheo* & *Oraculis* quæ doctrinam de ideis confirment, addit de *Peripateticis* verba faciens: σμικρὰ φροντισίον ἢ σοφιστικῶν λόγων αὐτῶν, . σαφῶς γὰρ οἱ Διοὶ εἰρήκασι ὡς ἔννοιαὶ Ἡ Πατὴρ εἰσι, μένουσι γὰρ ἐν ταῖς νοήσεσι Ἡ Πατὴρ, καὶ ὅπως προέρχονται ἀπὸ Ἡ Πατὸς πρὸς τὴν Ἡ κόσμου δημιουργίαν: *parum curandi sunt eorum sophistici sermones, perspicuè enim Dii dixerunt ideas esse cogitationes Patris, manent enim in intellectu Patris, & sic progrediuntur à Patre ad Mundi creationem.* Verùm, licèt negare nolum hanc fortè fuisse Platonis mentem, attamen non ita facillè crediderim *Proclo*, aliisque ejus recentioribus discipulis; qui non tam quærunτ, quid *Plato* censuerit, quàm quid sentire

ture debuerit, ut Rationi consentanea loqueretur, & quasi indubitatum adsumunt, ita ejus interpretandam mentem, ut à veritate non recedat. Sed & hoc vitium est plerorumque aliorum Interpretum.

117 *Iynges*] *Pletho* interpretatur τὰ νοητὰ εἶδη, intelligibiles species. *Pfellus* δυνάμεις τινὰς μετὰ τὴν πατρικὴν βουλήν, potentias quasdam post paternam profunditatem tribus Triadibus constantes. Sanè quod additur νοέεσσι videtur ostendere hîc agi de Naturis quibusdam peculiari ὑπάρξεσι donatis.

In Sectionem V.

120 [*Mplacabilia fulmina.*] Ita etiam videntur dici quædam Naturæ, seu quidam Dii, de quibus vide Lib. I. Sect. II. c. 6.

Sinus] Videntur hac voce designari quædam divinæ Hypostases, quæ vim Creatoris excipiant. *Proclus* Lib. V. cap. 23. dicit à Creatore ζωγόνους πόλεις τῶν ὑπὸ τῶν λαχόντων vita productores sinus existentiam accepisse.

121 *Hecate*] Vide Indicem in hac voce.

124 *Custodiendas*] Hoc velle videtur Oraculum, ἀκρότητες, seu Naturas præstantes, quæ in unoquoque genere summæ sunt, esse igneâ veluti procellâ vestitas, quâ inferiores Naturas submovit. Ad hoc Oraculum respicit *Proclus* Theol. Plat. Lib. V. cap. 34. ubi hæc verba occurrunt: αἷς γὰρ τὰ λόγια περὶ τῆς Φυρῆς περιέχονται φασι τῶν δημιουργικῶν τάξιν, ἃ τῶν δὲ ἐν οἱ Πλάτων Φυλακὰς αὐτῇ περιεσῆσαι τὰς τῆν ἐξήρημειν αὐτῆς τὴν δευτέρω ἀπάντων ἀκρότητα Φερέτας ἀκλίτους: ut Oracula dicunt rerum opificem ordinem, procelloso præsidio cingi: sic etiam Plato ait custodias ipsum

ipsum circumfissere, quæ indeclinabiliter summitatem illius omnibus secundis naturis exemptam custodiunt. Custodia, de qua hic sermo est, videtur esse conservatio naturarum omnium, secundum species suas; cum omnibus, quibus præditæ sunt, proprietatibus.

125 *Synochibus*] *Synoches* videntur esse Numina quæ cœlis, quibus inferiora continentur συνέχοντας, præsent. *Proclus* Theol. Lib. IV. c. 16. animas quæ sunt ἐπὶ τῷ ἔρεινῳ ἰατῶ, supra cœli dorsum, ait esse exemptas primo *Synochum*, deinde addit: Πάντα γὰρ συνέχων τῇ ἑαυτῇ μία τὴν ὑπάρξεως ἀπερίστη, καὶ τὸ λόγιον, αὐτὴς πᾶς ἔξω ὑπάρχει: omnia continens unicâ existentie, secundum Oraculum, summitate, ipse totus extra est. Respicit, ut videtur, ad aliquod Oraculum, quod non existat; nam erravit *Portus*, qui λόγιον vertit celebre dictum. *Paullò* post, duos alios *Synoches*, secundum & tertium constituit, de quibus poterit consuli. Idem Lib. I. c. 13. ex motu cœlorum probat eos ψυχᾶς ἡγεμονούσας habere.

126 *Sustentores inflexos*] Hi *Anoches* videntur idem esse ac *Synoches*. Auctor est *Psellus* eos vocari à Chaldæis κοσμογῶγους, quòd Mundum regant: Eisdem ἄρχοντας & κοσμοκράτορας vocat *Jamblichus* Sect. II. c. 3. ad quem vide *Th. Gale*.

134 *Teletarcha*] *Plato* animas, quæ in Deorum sedem admittuntur, τελειᾶς ait τὴν τὴν τελειῶν μακαριωτάτην, initiari beatissimo omnium sacro: ideòque Deos qui Teletis hisce præsent, earumque auctores sunt, putat *Proclus*, cum bona *Platonis* venia, *Teletarchas* vocari posse, licet summus ille Magister eâ voce usus non esset. Lib. IV. c. 16. Theol.

In Sectionem VI.

145 **Q**uod] Hoc ὅτι non pertinet ad verbum, sed ad Scriptorem qui eum citavit. Hic autem voce πῦρ substantiam spiritualement intelligunt & *Pletho* & *Pfellus*; ac fanè in hisce Oraculis spiritualement natura passim ignea dicitur.

163 *Ne Naturam inspicias*] Legendum est enim φύσιν non φύσεως, nam ita legit *Proclus* Lib. V. c. 33. p. 319. & vult vocibus φύσις & εἰμαρμένη intelligi Creatorem, seu secundam Hypostasim; sed quare eam inspicere vetent Oracula, non docet.

In Sectionem VII.

164 **I**psa operans] Hac voce videntur uti Oracula, quod secunda Hypostasis, secundum ea, fecerit ipsa mundum; prima verò non αὐτοῦργων, sed agens per secundam. Hoc verbo eodem sensu uti *Proclus* in Theologia observavi, licet memoria locum non suppeditet.

In Sectionem VIII.

182 **S**eptem] Vide *Stanleium* Lib. I. Sect. 2. c. 12. & seqq.

Firmamenta] στερεώματα. Videntur Chaldaei usi esse voce ראקיה *rakiah*, quæ ita à LXX. Intt. vertitur, & hoc potest esse indicium hæc Chaldaicè scripta, quale postea proferemus. Ceterum cælos, seu mundos dici στερεώματα crediderim; non quod Chaldaei eos solidos esse existimarent, sed quod στερεώσι, *firmant*, hoc est, constringant & im-

pe-

pediant quominus diffluent ea quæ ambiunt. Eadem de causa Dii horum præsidēs & Συναρχαί, & Ἀρχαί ἀκαμπτεῖς dicuntur. Proclus certè Lib. IV. cap. 16. cœlum contendit συνεκτικὸν εἶναι τὸ ὑπὸ αὐτοῦ πάντων, καὶ τὴν συναρχίας αἰτίαν, continere omnia quæ sunt sub se, & causam esse cur continua sint. Cicero in 2. de Nat. Deor. de ultimo cœlo ex Stoïcorum sententiâ, qui instar Chaldæorum cœlos inferiores superioribus involvi credebant: *Restat ultimus, & à domiciliis nostris altissimus, omnia continens, & COERCENS cœli complexus, qui idem aether vocatur.* Idem, auctore Diogene Laërtio in Zenone, seu Lib. VII. Segm. 140. negabant quidquam in mundo esse inane, atque omnia continua esse censebant, τὸτο γὰρ ἀνεγκάστει τὴν τῶν ὑρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοίαν καὶ συστοίαν.

183 *Cælum*] Sequentes versus valde sunt luxati & repetitionibus inquinati; sed restitui vix queant, cum fortè meliores non existent apud eos, ex quibus à Patricio hausti sunt.

190 *Fixione*] Vox erat Genethliacorum propria. Scholiastes Ptolemai, apud Jos. Scaligerum, in Manil. p. 32. περιτλῶς αἰώθασιν λέγουσιν γένεσιν Αἰγυπιοὶ κόσμου. καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν ἔκ ἔχουσιν, πολλὰς δὲ, τὰ δὲ μερικὰ καὶ πολλὰς καὶ μίας. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γένεσιν τὴν ἀέριον σύγκρασιν, ἣν αἰώθασιν πᾶσι οἱ ἀπτελεσµατικοὶ καλεῖν: Supervacue solent dicere Ægyptii creationem mundi, etenim originem unam non habet, sed multas; ad partes verò quod adinet, & multas & unam. Unam quidem & ab initio & in origine astrorum misturam, quam solent Astrologi vocare πᾶσιν.

201 *Ætheris cantus*] Dubium est an Chaldæi cantum quemdam verum, qui audiri posset, à cœlis, circumvolutionibus suis, editum esse; an vero Sym-

Symmetriam tantum eorum admirabilem se credere, hisce, similibusque vocibus, significarint. Vide vers. 257. ubi Harmonia metaphoricè sumitur, quam significationem hîc prætulerim. Consule & *Proclum* in Theol. Lib. V. c. 36.

In Sectionem IX.

214. **E**T *fontanum alium*] Platonici duas durationis species esse dicebant, quarum altera vocatur αἰὼν *eternitas*, quæ ἐν ἐνὶ μένει, ut loquitur *Plato* in *Timæo*, hoc est, successione caret; altera propriè χρόνος *tempus*, quod est alterius εἰκὼν κινήτη *imago mobilis*, quia cum successione elabitur. Vide *Proclum* Lib. III. cap. 16. *Æternitas* videtur hîc vocari πηγαῖος χρόνος *fontanum tempus*, quia est ita propriè dicti παράδειγμα.

In Sectionem X.

215 **O** *Portet te festinare &c.*] Vide Sect. 2. Lib. I. cap. 10. Ad hunc versum adludere videtur *Jamblichus* Sect. II. Cap. 6. ubi dicit à Dæmonibus corpus gravari, morbisque adfligi, mentem ad materiam trahi, τὸς δ' ἐπὶ τὸ πῶς σπεύδοντας κατέχουσιν περὶ τῆς τόπῳ, eosque qui festinant ad ignem retineri circa huncce locum.

226 *Multam induta mentem*] Crediderim potius hîc legendum ψυχὴ πολλὴ ἰσομετρὴ νῦς, si verus hoc pateretur, animam multam induta mens, nam suprâ vl. 152. & infra 220. νῦς dicitur esse ἡ ψυχὴ, &, apud hos Scriptores, id quod in nobis ratiocinatur νῦς ut plurimum significat.

218 *Symbela*] *Plesho* & *Pfellus* interpretantur

von-

νοητῶν εἰδῶν εἰκόνας *imagines intelligibilium specierum*, aut essentiam ipsam Mentium, quâ ab aliis differunt. *Pfellus*, in libello de Dæmonibus, scribit *Euchitas* quodam unguento Magico, quoddescribit, conatos esse expellere animo θεῖα σύμβολα, quæ dicit animis nostris non aliter inhærentia, quàm *Sigillum* aliquod regium in ædibus, Dæmonibus terrori esse. Sed quid sint illa Symbola non docet.

220 Κατέβητο &c.] Emendatiùs hæc habentur vers. 152. & 153.

224. Cùm non possent] Legendum. μὴ δυναμένων, ut referatur ad vocem σωμαίων, quod sensus manifestò postulat, non δυναμένους; ut legit *Patricius*.

227 A quibus descendantibus] *Dona* varia descendantium Deorum memorat *Jamblichus* Sect. 2: Cap. VI.

230 Parca fatalis] *Plato*, in *Timæo*, essentiam mentis ait esse εἰμαρμένης ἐπέκεινα, *ultra fatum*, & similia adfirmat *Jamblichus* Sect. 8, Cap. VII.

231 Animam redeuntem] *Restitutionem* hanc animæ & reditum in priscas sedes vocant *Platonici* ἀποκατάσσειν, & ἀπόλυσιν τῆς ψυχῆς. Vide *Jamblichum* Sect. I. Cap. 10.

232 Ut numerum impleat] *Videntur* credidisse *Platonici*, unâ animâ adscendente, aliam demitti, ut certus numerus animarum hîc versantium semper esset.

233 Certè &c.] Hic & quatuor sequentes versus leguntur apud *Synesium* de insomniis. p. 153. Ed. *Petavianæ*.

237 Mithi] Ita scripseramus, non Μισί μίταν, quasi esset pura puta vox Chaldaïca, quæ mortem significat. Chaldæi κηϛ mitha mortem vocant, atque *Oraculorum* *Interpres* eam vocem immutatam,

tam, nisi quodd terminacionem Græcam ei addidit, servasse. Vocabula κρᾶτερὴ ἀνάγκη apud Græcos Poëtas passim morti conjunguntur, & in hisce Oraculis vs. 253. δεινὴ ἀνάγκη mortem denotat. Ceterum notum est Chaldaeos credidisse per mortem homines ad superiora redire, quod sequentibus verbis hic describitur. Attamen maluimus Græcam vocem μίτος *filum* hic quærere, & *fatale filum* intelligere.

240 *Ne deorsum pronus sis*] Hi versus exstant apud *Synesium de insomniis*, p. 140. Edit. Petavianæ, & cum contineant eundem sensum qui exprimitur vers. 51, 52, & 43. haud est absimile vero eandem sententiam Chaldaicam ab Interpretibus Græcis fuisse vario modo expressam. Monet Oraculum homines debere ad superiora loca mente tendere, & id facere quod ad ea loca adsequenda postulatur, ne detrudantur in inferiora. Describuntur autem Inferi infra terram, quæ fuit etiam opinio non Græcorum modò, sed quoque Judæorum, circa Christi tempora, ut docebit *Josephus* Ant. Jud. Lib. XVIII, cap. 3. Videtur tamen hoc fuisse memorandum inter Græcos & Chaldaeos discrimen, quodd Chaldæi locum beatitudinis non infra collocarent, ut Græci, sed supra mundum. Hinc infra terram nihil præter horrorem & tenebras esse intelligunt, ut apparet ex hisce versibus.

243 *Idolis gaudens*] Εἰδῶλα καμόντων idem esse apud *Homerum* ac *Umbras mortuorum* satis notum est. Credebant Græci animabus superesse corpus tenue, quod referret pristinum, seu esset ejus εἰδῶλον, *imago*. Chaldæi etiam existimabant Menti adesse semper corporeum ὄχημα vehiculum, quod eorum Philosophiæ Græci Interpp. eodem appellarunt nomine. Videntur Judæi & Christiani Scriptores,

tores, qui Numina Ethnicorum nomine εἰδώλων adfecerunt, non tantum respexisse ad eorum imagines, sed eâ etiam adpellatione usi, quod Ethnici εἰδώλοις νεκρῶν, qualia erant pleraque ficta Numina, sacra facerent. Hinc videtur etiam Paulus 1, Cor. VIII. vs. 4. dixisse εἰδῶλον esse οἶδεν, *idolum esse nihil*; hoc est, evanidam umbram. Philo Lib de Monarchia, p. 618. Ed. Genev. ait divitias dici εἰδῶλα σκιαῖς ἰοικίζῃ καὶ φάσμασιν ἑδνῶς ἡρημένα ὀχυρὰ καὶ βεβαία, *idola umbris similia, et spectris quæ nihil habent solidi neque firmi*.

247 *Paradisum*] Notum est hanc vocem esse Persicam, qua significatur locus arboribus confitus. Inde metaphoricè dictus est locus, ubi animæ beatæ morantur, qui à Poëtis Græcis & Romanis describitur etiam instar Paradisi:

amœna vireta

Fortunatorum nemorum, sedesque beata.

Fortè antiquissimi Græci sub imaginibus, desumptis ex iis quæ maximè hac in vita nobis placent, descripserunt beatitudinem futuram; non quod eam talem putarent, sed quod nonnisi notis coloribus ignota pingere nobis liceat. Saltem Chaldæi Paradisum propriè dictum non intellexerunt, quippe qui sedes beatas supra omnes mundos collocarent. Hinc *Pletho* interpretatur ἀμφίφαῖν ἡ ψυχῆς χώρον *undequaque splendentem animæ locum*, & *Psellus* ἡ περὶ Πατέρα χορὸν ἡ θεῶν δυνάμεων καὶ τὰ ἐμπύρια κάλλη ἡ δημιουργικῶν πηγῶν, *omnem chorum divinarum Potentiarum, qui est circa Patrem, et igneas pulchritudines creatorum fontium*.

248 *Anima canalem*] Hoc est, quære unde Mens tua venerit, ut, postquam servierit corpori per aliquod tempus, eò rursus contendat unde venit. *Psellus* & *Pletho* aiunt ἀνάσσειν de qua vers 250. ope ri-

370 NOTÆ INTERPRETIS

tuum quorundam procurari creditam à Chaldæis ; & similia apud *Jamblichum* occurrunt. Vide Lib. I. Sect. 2. cap. 29.

250 *Sacro Sermoni &c.*] *Pletho* intelligit precibus esse conjungendam operam, hoc est, τὴν τελεσ-
τὴν sacros ritus. 'Suspicio hoc in loco esse aliquot
verba corrupta, & respici potius conjunctionem
Mentis cum *Ratione aterna*, de qua *Jamblichus*
Sect. x. cap. 6. ubi Mentem ἐκ τῆς πάσης ὕλης extra
omnem materiam, ope Theurgiæ, μόνῃ τῇ αἰδιῷ λόγῳ
συννωμένην, cum sola aeterna *Ratione unitam* describit.

252 *Septemvrios gradus*] *Pletho* hîc respici fa-
tum quod pendet à septem Planetis, & cui subje-
ctum est corpus, atque hoc designari voce *terra*,
moneri que putat homines ne nimium corporea cu-
rent. Crediderim designari potius Tartara, quæ
ab hominibus vitari vult Oraculum ; ita se geren-
do, ut eos se gerere oportet, qui ad ἀμφιφαιῶ lo-
cum pervenire cupiunt. Numerus *septenarius* gra-
dum, per quos illuc descendi dicebant, sumitur
pro quolibet aliò ; ut passim fit apud Orientales,
qui *septies* pro *multoties* dicunt.

359 *Corpus servabis*] Quid intelligat Oraculum,
per salutem corporis, satis adparet ex versu sequente.
Vide *Stanleium* Lib. I. Sect. I. 2.c. x. ubi verba *Pfelli*,
quibus hoc Oraculum explicatur.

260 *Nec materia &c.*] Hunc versum hîc inserui-
mus ex *Synefio* de insomniis p. 242.

261. *Εἰδῶλω*] Videtur intelligi subtilissimum ὄχη-
μα animi. At irrisor Platoniorum *Lucianus* in
inferos detrudit εἰδῶλον in Dialogo Diogenis &
Herculis, quod est huic doctrinæ contrarium.

Ibid. Pars est] Potest hîc obiter observari phrasis
Orientalis. Vide Act. VIII, 21.

262 *Inficta Anima*] Hoc est, interprete *Pfello*,
figura carenti. Idem *igneas habenas tendere*, divinis
adtentum esse explicat.

267 *Spes*

267 *Spes te nutriet*] Hoc ex versu videtur loquutiones, quibus utitur *Jamblichus* Sect. 2. c. vi. mutuatus esse, ubi dicit *conspēctum animarum purarum* & ἐν ἀγγέλων τάξει ἰδρυμένων in angelorum ordine collocatarum, salutiferum esse & reductorium, spem sacram ostendere ἐν ἰλπίδι ἰσπᾶ ἐκφαίνονται, & dare bona quorum spem faciunt.

268 *Non admittit &c.*] Hoc est, non probat; non grata sunt ei animæ desideria, priusquam oblita fuerit terrenorum. Sequentia vocabula clarè explicare fortè ne ii quidem, qui ea excogitaverunt, possent.

270 *Synthematis*] Hæc vox *tefferam* significat; videturque idem esse ac Symbolum; hoc est, ritum sacrum, vel evocationem, certis verbis, iisque mysticis, conceptam designare. Vide *Jamblich.* Sect. I. Capp. XII. & XXI.

271 *His quidem &c.*] Hi duo versus laudantur à *Synesio*, Lib. de insomniis, p. 137. Edit. *Petavianæ*.

274 *Neque materia quisquiliis*] *Pletho*, & *Pfellus* hunc & sequentem versum explicant de corpore, cui ante fatum valedici nolebant Chaldæi, uti nec Platonici.

275 *Ne educas*] Est hîc aliquid corruptum, ut & apud *Plotinum*, ubi hæc verba exstant, *Ennead. I. Lib. 9.* initio. *Ficinus* sensum *Plotini* ne paraphrasi quidem satis audaci expressit.

276 *Vi corpus relinquentium*] Nempe, vi alienâ; nam sibi vim inferre vetabant Platonici, post Chaldæos, ut adparet ex antecedentibus versibus Hoc autem dici putat *Pfellus*, quòd Mens quæ corpus cum dolore deserit vitam abominetur, & ad superiora libens revolet.

277 *Faciles solutu sunt*] Vocem εὐλυτοι *Pletho* & *Pfellus* interpretantur *liberas*, nec ab alia Potentia coërcitas.

278 *In ilibus Hecates*] *Pletho* legit *κοίτης* & interpretatur *sedem anima*, ac sensum invenit nescio quem. Nempe, qui hîc ingenium exercere voluerit numquam explicatione carebit; sed nihil debet adferri, quod non auctoritate prisca perspicua nitatur; alioqui, pro Chaldæorum doctrina, nostram Lectori propinabimus. *Psellus* legit *Hecates*. Vide Indicem in ea voce.

281 *Neque ingentes measuras*] Hic versus & sequentes ad 288. planè sunt contrarii doctrinæ Chaldæorum Genethliacorum: sed consentanei iis, quæ *Lucretius* prodidit de Babyloniiis, qui *Astrologorum artem convincere tendebant*; & *Strabo* de iis Babylonîæ Sapientibus, qui Genethliacos damnabant.

288 *Ætherea avium ala*] Hic versus & quatuor sequentes, contra auspicia & sacrificia, ab aliquo Sapientum genere, à vulgaribus opinionibus alieno, manasse videntur. Atque hos quidem cùm primùm expendere cœpi, pænè suspicabar à Christiano profectos, propter id quod habetur Ps. l. de Sacrificiis. unde videri possit desumptum initium versûs 289. *nec sacrificia, nec viscera curo*. Sed cùm antecedentes versus, qui omnino ex eadem vena fluxerunt, non sint Christiani, neque hos Christiani esse puto. Deinde videtur hîc esse mendum. Est autem similis huic sententiæ Oracul. Sibyll. Lib. III. p. 360. Ed. Amstel. nuperæ.

289 *Nec sacrificia, nec viscera curo*] Pro τ' ὄβομαι *Psellus* habet τὲ τομὰ, *Et sacrificiorum viscerumque profectiones, hæc omnia ludibria sunt*. Quæ lectio si recta est, ut mihi quidem videtur, Oracula hîc auspiciam rejiciunt, ut in præcedenti versu auguria. Ac sanè potuere esse ex Babyloniiis Sapientibus nonnulli, qui hæc omnia repudiarent, ut ostendimus ad vs. 281. vix ulli qui omnia damna-

damnarent sacrificia, cùm toto Oriente semper omnes populi sacrificiis deditissimi fuerint. Hac de ratione, *Pfelli* lectionem *Synefianæ*, quam sequutus est *Patricius*, prætulerim. *Menander* ἐν ἱερείᾳ de sacris Martis Deum simile iudicium tulit, *Excerptis*, *Grotian.* p. 725.

Ἄλλ' ἔτι τόλμης ἔβια ταῶτ' ὄργανα
Εὐρημ' ἀνθρώποις ἀναιδίσιν Ῥόδη,
Εἰς καταγέλωτα τῷ βίῳ πιπλασμένῳ.

*Sed ista sunt commenta confidentia
Et impudentis ingenii molimina,
Ludibria vite denique humana, Rhode.*

293 *Tum enim vas*] *Pletho* corpus mortale, quod vermes rodent, interpretatur; *Pfellus* verò *vas κρήμη*, dispositionem ex temperatione ortam, feras *Dæmones* terrestres esse vult.

294 *Deslet*] Legit ita *Pfellus*, at alii pro *κατοδύεττι* habent *κατῶρυκτι* *sepultus est*, quod sensu caret. *Pfellus* vult significari veluti mugitus inferorum malos, eorumque liberos poscentium.

300 *Convolutum*] Cùm agatur de adparitionibus divinis, hoc versu & duobus antecedentibus, videntur *Oracula* monere quâ formâ *Dii* adpareant. Conferri hæc possunt cum visione *Ezechielis* Cap. I. qui ignis *convoluti* etiam meminit. Videndus hac de re *Jamblichus* Sect. 2. Capp. III. & IV.

305 *Leonem*] Hæc verba videntur corrupta; nec tamen sensum *Pfellus* illis deesse credidit. Putat *Oraculum* dicere, si inter sacra *λεοντούχου* (hoc nomen esse *Chaldaicum* ait signi *Zodiaci*, quod vulgò *Leo* dicitur) nomen protulisset quis, eum nihil visurum præter *Leonem*. Alii legunt πάντα λέγοντα,

τα, & sensum etiam inveniunt; nec mirum, ubi pro arbitrio fingitur. Sequentia suadent legendum hīc φλέγοντα *ardentia*.

306 *Neque enim cœlestis*] *Jamblichus* Sect. II. c. 4. docet splendidissimas eas esse adparationes, & tantam fulgere lucem, ut aliquando totum cœlum abscondat, neque Sol, neque Luna, neque Terra stare ampliùs possint; quæ descriptio optimè cum hoc Oraculo consentit.

309 *Ne Natura*] *Pletho* voce *Natura* Deum intelligit, cujus verba adlata sunt à *Stanleio* Lib. I. Sect. 2. cap. 30. *Facultates* rerum explicat *Pfellus*. Α' γαλμα autem dicitur phasma Dei, Angeli, Archangeli &c. à *Jamblichō*, licèt figura id velit cārere.

311 *Quando animas mulcentes*] *Malos Dæmonas* notat, qui avertunt mentem à Sacris, ne per teletas purior facta ad superiora tendat.

313 *Verum corpus*] Alii pro σῶμα legunt σῆμα, & interpretantur falsa signa à Dæmonibus ostendi. Inter eos *Pfellus*.

314 *Hecaticum turbinem*] Vide L. I. S. 2. c. XXIX. & Indicem nostrum.

315 *Nomina barbara* &c.] Vide II. & Indicem in voce *Nomina*.

319. *Per profunda mundi*] Videtur contrarium dicere *Jamblichus*, qui adfirmat Sect. 2. IV. ignem Deorum esse individuum, ἄτομον, nam σκιστηδόν, *saluatim*, divisionem aliquam notat. Sed ex metaphoricis vocibus vix quidquam certi elicere licet; nec me intelligere fateor quæ sequuntur, apud eundem Scriptorem, quæ tamen ad hoc Oraculum adludere videntur: πληροὶ τὰ ὅλα βάθνη κόσμου πν. ρίως ἀλλ' ἐπερισκομίως. Mendosa existimo, sec quæ sine MSS. ope sanari nequeant.

321 *Quando conspexeris*] Hunc versum & sequen:
He

Hemistichium, quod apud *Pfellum* occurrebat, hîc addidimus. Plura Oracula hîc illic sparsa, apud *Proclum* præsertim, possent inveniri. Hoc aliud agenti occurrit Theolog. Lib. V. c. 35.

Καὶ ὅς δὴ πάντεσσι ἐνέπις ἡ δὲ θεῶν

Etenim omnibus armis instructa similis est Dea.

Laudat etiam Oracula *Hierocles* ad vi. 67. Aureorum Carminum, ubi memorata cura *splendidi nostri corporis*, subdit: ὁ καὶ ψυχῆς λεπτὸν ὄχημα οἱ χρησμοὶ καλεῖται, quod *anima subtile vehiculum* Oracula vocant.

Procli scripta in *Platonem* potissimum essent legenda; eâ sola de causâ, ut exciperentur melius Oracula, quàm factum à *Patricio*. Alia etiam fortè ex *Damascii* opere de Principiis etiamnum MS. peti possent. Interea dum hoc aliquis præstet, erimus hoc Catone contenti. Ceterum quid videatur esse *Mnizurin*, in Indice diximus.

F I N I S.

R 4

I N-

INDEX PHILOLOGICUS,

*Quo Stanleii Opus illustratur, castigatur,
ac suppletur.*

A.

A Brahami cum Sabæis disceptatio Lib. 3. c. II.
ADA Babyloniorum Dea, Lib. I. Sect. 2.
Cap. XXXVI. Eadem est ac חַדָּא chada,
unde forte natum in Oraculis nomen Hecates. Vide
Hecate.

ADAD Assyrius Deus. L. I. S. 2. c. XXXV.

ADONIS Assyrius Deus. Lib. I. c. Sect. 2. XXXV.
Vel potius Ægyptius. Vide explicationem Histori-
cam Fabulæ Adonidis, initio Tom. III. Bibliothecæ
Univerſ.

ÆGYPTII adſimilabant Solem Regi & dextro
oculo, Regina & ſiniſtro oculo Lunam; liſtoribus
autem & ſatellitibus quinque reliquos Planetas;
aſtra denique non errantia populo, ut docet Sextus
Empiricus contra Mathematicos, p. 114. Ed. Ge-
nev. Hinc illustratur quod ex eo habetur L. I. c.
XVIII. S. 2. Inde videtur nata Hebræica phraſis
quæ occurrit Gen. I, 16. eſſi non conſtat an He-
bræi aſtris mentes ineſſe crediderint. At Linguam
Chananeam, quæ vulgò Hebræica dicitur, non in-
venerunt, ſed didicerunt apud Palæſtinos. Si cre-
dimus tamen Origeni de prece §. 24; non Chaldei
modo aut Platonici Mentis Stellis tribuebant, ſed
etiam Hebræi, unde Pſaltes, Pſ. CXLVII, 3. hor-
tatur Solem & Lunam ad laudandum Deum. Ipſe
Ori-

PHILOGICUS.

Origenes iis adtribuit τὸ ἐφ' ἡμῶν, non minùs ac
Homerus his verbis, qua Apollini, Menti Solis,
tribuit: εὖσσομαι ἐν αἰδάς ἐν νεκύεσσι φάσμα,
occidam, in inferos, & mortuis splendebo; qui-
bus in verbis, ut observat Scriptor vita Homeri,
largitur Soli κίνησιν αὐτοπροαίρετον, motum vo-
luntarium. Certe ut qui Mentis Astris tribuerunt
dixerunt quod ipsis non constitit, ita hodie negantes
non minùs ignota loquuntur.

AER ab Assyriis cultus Lib. I. Sect. 2. cap. XXXVI,
XXXIX. Videtur hoc Assyriis tributum, quod
Persa negarent Deos esse humanâ formâ, statuis
carerent, ac sub dio quasi aëri sacra facerent, (Vi-
de vocem Cælum) unde Græci collegerunt ab iis
aërem coli. Idem erga Judæos commiserunt, à
quibus nubes & cælum, simili de ratione, adorari
crediderunt. Vide Joan. Seldenum de D. S. Synt.
2. Cap. ultimo.

Ætherei mundi quales secundum Chaldaeos. Lib. I. S.
2. c. XIV.

Æviterne res, secundum Chaldaeos. Lib. I. S. 2. c. III.
& IV. & seqq.

Ali & alere quid in spiritualibus naturis, ad vers. 52.
Or.

Alilath. Assyria Dea Lib. I. S. 2. c. XXXVII. Vide
Selden. de D. S. Synt. 2. c. II.

Altaria non fuisse apud Persas. Lib. 2. cap. VIII.
Vide Statuæ.

Amiliæti, qui apud Chaldaeos. L. I. S. 2. c. VI.

ΑΝΑΓΩΓΟΣ dicebatur Damon, qui credebatur
Mentem ex corpore ἀνάγειν ad superiora ducere, de
quo Stanleius L. I. S. 2. c. IX. quasi ex Oraculis
Zoroastris; qua tamen nihil hujusmodi habent.
Fuit nihilominus doctrina Orientalium, si Plato-
nicis credimus. Jamblichus Sect. VIII. c. 8. ait,
ubi agitur de Diis, doceri τίς τίς ἵστω ἀναγωγός.

I N D E X

κατὰ πόλιν αὐτῶν δυνάμεις qui sint Dii reductores, secundum quas ipsorum potentias & quomodo fatum solvant; hoc est, ut adparet ex toto Capite, quâ ratione animas corpore liberent. Ostendere nititur quâ Dii, qui demittunt animas in corpora, possint sine mutatione eas rursus è corporibus educere: atque inter alia hoc habet: ἀπὸ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐπὶ τῶν κατέπιμψεν ὁ Θεὸς τὰς ψυχὰς, ἵνα πάλιν εἰς αὐτὴν ἐπανέλθωσιν· οὔτε γὰρ μὴ ἀεὶ τις γίνεσθαι ἀλλὰ τῇ τοιαύτης ἀναγωγῆς, οἷον μάχονται αἱ καὶ δευτέρας τῆς ψυχῶν καὶ αἱ ἀνοδοὶ: à primo descensu propterea demisit Deus animas, ut rursus in ipsum revertantur; neque igitur mutatio aliqua fit, per ejusmodi reductionem, neque pugnant descensus & adscensus animarum. De adscensu & Damone ψυχοπομπῶ legi etiam potest Plato in Phædone. Pet. Dan. Huctius in Origenianis, non Origenem modò, sed & veteres Judæos & Christianos similia sensisse ostendit. Proclus Theol. Lib. VI. c. 22. constituit Triadem unam Ζωογονικῶν Θεῶν, Deorum qui animas in corpora demittunt, eosque Cererem, Junonem & Dianam vocat: alteram ἀναγωγικῶν reductoriorum, qua Mercurio, Venere & Apolline constat; qua in re observandum eum, more Platonico, Chaldaicis Diis nomina Græca imponere.

Angeli, quo ordine à Chaldaeis collocati. Lib. I. Sect. 2. cap. IX.

ANIMA hostia sola à Diis, secundum Persas, petebatur. Lib. 2. cap. VIII. Dubium autem est an voce anima intellexerint vitam, an sanguinem. Hoc crediderim potius, quòd sanguis eo in loco remaneret, ubi sacra fecerant; neque enim Herodotus aut Strabo ablatum dicunt, & Strabo etiam, si fonti sacra facerent, in scrobem effusum testatur, Lib. XV. pag. 504. Edit. Gen. Sic

Sic etiam apud Hebraeos Sanguis anima dicitur, & in honorem Dei totus effundebatur. Gen. IX, 4. Levit. XVII, 14.

Anima mundi, cum Cratere, animarum singularum procreatrix. ad Orac. vñ. 82. Vide Potentia.

Anima restitutio. ad Orac. vñ. 231.

ANIMI, qui & unde, secundum Chaldaeos. Lib. 2. Sect. 2. cap. X. qua eorum conditiones. Ibid. Observatu digna sunt Pausania, viri infinitae lectionis, & diligentissimi, verba, Messeniakor. IV. pag. 277. Εἰ γὰρ ὁ Χαλδαῖος καὶ Ἰνδῶν μάγος πρῶτος οἶδα ὑπὸντας ὡς ἀθανάτους εἶναι ἀνθρώπων ψυχὰς. Καὶ σφισι καὶ Ἑλλήνων τι ἄλλοι ἐπίσθηναι, καὶ ἔχ' ἥκιστα Πλάτων ὁ Ἀρίστων: Ego Chaldaeos & Indorum Magos primos scio dixisse, immortalem esse hominum mentem. Illis autem adsenferunt, cum alii Graci, tum potissimum Plato Aristonis filius.

Animorum fons. Lib. I. Sect. 2. cap. VII. Sic vocabant Platonici aut Numen peculiari ὑποστάσει peditum, aut divinam potentiam inhaerentem summo Numini (neque enim satis clare loquuntur) cujus erat animas procreare. Hanc potentiam interdum Craterem vocant: συναπογενεῖ τῷ Δεμινεργῷ, inquit, Proclus, τὰς ψυχὰς ὁ πολύνμητος κρατὴρ, gignit, unà cum Deo creatore, animas laudatissimus Crater, Theol. Lib. V. cap. 30.

ἡ ἈΨΑΞ ἐπίκλινα semel ulterior, secundum Chaldaeos quis. Lib. I. Sect. 2. cap. VI.

Apotelesmatum discrimen. Lib. I. Sect. 2. c. XXII.

Aqua sacra, apud Persas. Lib. 2. c. IX.

Arabes ab antiquis temporibus eruditi. Lib. 3. cap. II. Erant, ut auctor est Cicero, auguriorum & auspiciorum peritissimi. Lib. I. de Divin. c. 41. Phryges, & Pisida & Cilices & ARABUM natio avium

I N D E X

avium significationibus plurimum obtemperant : &c. 42. Arabes autem & Phryges & Cilices, 'quod' passu pecudum maximè utuntur, campos & montes hieme & estate peragrantes, faciliùs cantus avium & volatus notaverunt.

Arabia, quàm latè pateat hoc nomen. Lib. 3. Proœmum.

ARABIA videtur dicta ἀραβ τοῦ ար ար ereb, mistura, propter varias gentes qua illuc confluxerunt ; unde non satis mihi constat quare nolit Arabes propriè dici Nabateos Petra incolas Stanleius Lib. III. Vide Specimen Hist. Arabum, Eduardi Pocockii sub initium.

Aras Vett. Persis non fuisse Lib. 2. cap. VIII.

ARIMANES dicitur apud Persas Principium malum, ut Oromazes bonum. Lib. 2. c. VI. Arimanes autem fortè compositum ex vocibus ար Ari, hostis & ման man vas, quod metaphoricè sumi queat pro homine, vel hominis corpore, ut sumitur apud Paulum 1 Thess. IV, 4. Vel si quis malit hanc unam esse vocem, eam potest deducere à արִי arim, astutus, qua, si in fine Arabico more pronuncietur, efferri poterit Ariman, aut Arimon. Eo autem Epitheto Serpens adscitur Gen. III, 1. Vide & quæ de hoc habet Thom. Hyde de Rel. Persarum Cap. IX.

Arimanis pugna cum Oromaze, Lib. 2. c. VI.

ARTIFICES. Nescio quam Curtii editionem sit sequutus Stanleius qui (Lib. I. Sect. 1. c. VII.) citat, ex Curtio: Chaldæi non modo vates, sed artifices Babyloniorum, cùm habeatur: Chaldæi, Babyloniorumque non vates modò, sed artifices, cum fidibus sui generis ; unde adparet hos artifices à Chaldæis distingui, quod etiam ex sequentibus manifestum. Nempe, intelliguntur à Curtio fidicines, non Chaldæi. Ita Histriones vocavit Cicero, pro
Ar-

PHILOLOGICUS.

Archia, artifices scenicos. Ovidius *tibicines eodem vocabulo significavit* Fast. VI.

Adde quod Ædilis, pompam qui funeris irent,
Artifices solos jussit esse decem.

Græci *τεχνίταις* Musicos interdum vocabant.
 Vide *Menagium* ad Diogenem Laërt. pag. 59.
 col. 2. Sed ipse *Curtius Artifices* vocat Cantores.
 Lib. VI. cap. 2. §. 5.

Afchaphim unde dicti Lib. I. Sect. 2. c. X.

Astra, Vide *Stella*.

Astra non esse spectanda, nec hominum causâ facta.
 Or. vers. 283.

Astrologia à Chaldeis inventa & culta, Lib. I. Sect.
 2. cap. XVII.

ASTROLOGIA, *qua vocatur ἀποτελεσματική*, hoc est, *qua docet effectus stellarum, dicitur inventa à Chaldeis, longâ observatione siderum.*
 Lib. I. S. 2. cap. XVII. Dicebant Chaldaei, ut
 verbis utar Phavorini apud Gellium. Lib. XIV.
 cap. 1. isto modo cœptam fieri observationem, ut
 animadverteretur quo habitu, quâque positurâ
 Stellarum, aliquis nasceretur; tum deinceps, ab
 ineunte vita, fortuna ejus & mores & ingenium,
 & circumstantia rerum, negotiorumque, & ad
 postremum finis etiam vite expectaretur; eâque
 omnia, ut usu venerant, litteris mandarentur; ac
 postea longis temporibus, cum ipse illo eodem in
 loco eodémque habitu forent, eadem ceteris quoque
 eventura existimarentur, qui eodem illo tempore
 nati fuissent. Atque hac eadem fusiore paraphrasi
 expressit vir doctissimus H. Dodwellus, in Ap-
 pend. Dissert. Cyprianicarum, & ex observationi-
 bus Planetarum, cum eventibus collatis, conflatas
 fuisse vult regulas generales de stellarum efficacia,

I N D E X

Et vita casibus. Verum quamvis concederetur quasi verum quod dicitur de studio Chaldaorum, in scribendis vita sua Ephemeridibus, quas ad Sacerdotes deferrent, ut eas cum observationibus compararent; attamen nemini persuaderetur, nisi qui vellet sponte decipi, inde ullos formari Canones, vel propter hoc solum, quod manifestum est; hominibus, nempe, eodem momento natis non esse eadem fata. Vide Claud. Salmasium, in opere de annis Climactericis.

ASTRORUM cultum antiquissimum esse Idololatria genus docuit Maimonides, initio libri de Cultu peregrino. Multi eadem dixerunt, & iis adfentiri videtur Stanleius Lib. I. Sect. 2. cap. XXXII. At tamen hoc, sine historia fide, dicitur, & nisi fallor, verisimilius est & Historia convenientius, primum Angelos Dei Ministros nimio honore fuisse adfectos; deinde inter eos mortuorum Principum mentibus relatis similem adtributum cultum; ac denique aliquot Angelos; aut fato functorum Animos creditos praesse stellis, quarum propterea non tam corpus, quam mens, cultu religioso adfectum fuerit. Sanè constat, ex Historia Hebraeorum, Angelos antiquissimis temporibus notos fuisse; & fragmenta Veterum Orientalium Theologia, quam Pythagoras & Plato Graeciae intulere, idem suadent. Hi quoque existimabant bonorum Animos repetere loca ὑπερκόσμια, unde descenderant. Sacra his spiritibus, cum inferioribus, tum superioribus, fecerunt, & è cælo eos elici posse crediderunt. Denique existimarunt Stellis inesse Animos, ut ostendimus, in voce Stella. Sic videtur Idololatria orta, non ratiocinationibus ex Astrorum praesentia, & utilitate deductis.

Auspicia Chaldeis nota. Lib. I. Sect. 2. c. XXIII.

Auspi-

PHILOLOGICUS.

Auspicia vana. Or. vers. 288.

Αὐτογένεθλος quid significet, ubi de secunda Hypostasi usurpatur, ad Or. vers. 31.

Αὐτόθεος, quid ubi de secunda Hypostasi usurpatur. ad Or. vers. 32.

Azizus Solis Edessa ad'essor Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

Cujuscumque Dei nomen hoc sit, *ἄζιζ* Aziz Syriacè fortem sonat, à radice *ἄζ* fortis fuit. Hinc videtur collegisse Jamblichus hoc numen idem esse ac id, quod Græci *Ἄζην* vocabant. Apud Homerum viri fortes *ἄζοι* *Ἄζην* dicuntur, ubi crediderim vocem *ἄζ* significare fortem potius quàm ramum, ut verti solet.

Azonaces Magus. Lib. I. Sect. 1. cap. V.

Azoni Dii qui sint, secundùm Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. cap. VIII. Servius in hæc verba *Æneidos* XII. *Diis & communibus aras* vs. 118. *Ut altioris*, inquit, *scientia hominibus placet*, *Dii communes sunt qui ἄζωνοι dicuntur*, hoc est, qui cæli certas non habent partes, sed generaliter à cunctis coluntur. Hic altioris scientia homines omnino videntur esse Chaldæi, aut eorum discipuli. Vide etiam *Joan. Seldenum* de J. N. & G. Lib. III. cap. 20. p. 432.

B.

B *AAL* Vide Belus. Theophilus ad *Autolyc.* L. III. *sub finem*, ait ob Orientalibus cultum esse *Κεβόν*, & Bel, aut Bal dictum; quod de Græcis intelligendum, qui Belum interpretabantur *Κεβόν*, sine dubio propter aliquam similitudinem. Sic enim solebant ex similitudine judicare. Vide libellum de Dea Syria.

BABYLONICÆ observationes, ut ad vocem *Berosus* diximus, *laterculis inscripta non superabant*

I N D E X

- bant *Æram Nabonassaream*, unde merito H. Dodwellus *Append. ad Cypr. Dissert. §. 23. suspectum* habet quod de Callisthene narrat Porphyrius.
- BELTHIS** *Dea Assyria* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVI. *Hebraicè בַּלְתַּיִשׁ Baalath, domina, aut, cum Jod. בַּלְתִּי Baalathi, domina mea. Crediderim esse Deum infessorem Luna.*
- Belus Chaldaus Disciplinarum inventor** Lib. I. Sect. 1. cap. IV.
- Beli templum Babylone.** Lib. I. Sect. 2. c. XXXII.
- BELUS** *generale nomen Babyloniorum Numinum, & proprium summi כַּדְרִי עֶלְיוֹן. Lib. I. S. 2. c. XXXII. de quo videndus Joan. Seldenus de D. S. Lib. II. cap. 1. Videtur quibusdam hoc fuisse nomen antiquissimi Regis, quod cum Dominum significaret, potuit tribui Numinibus, & praesertim summo. Deinde cum Rex ille primum inter minora Numina, qualia erant Hominum mortuorum Mentis, relatus esset; paulatim oblitteratâ Historiâ & unius etiam Dei, nequaquam hominis, cognitione, confuderunt Regem defunctum cum altissimo Deo. Idem certe evenit apud Gracos Jovi, qui cum Rex antiquissimus esset, & in Heroum numerum relatus, paulatim cum summo Numine confusus est. Hinc fit ut Graci Poëta de eodem illo Numine θεοπεπτός passim loquantur, nec minus frequenter eum instar hominis, & quidem mali, describant, At aliis vix fit credibile, antiquis Chaldaeorum temporibus, hominem pro Deo habitum esse, & postea mistum id Numen cum notione unius aeterni Dei; quia, etiam postremis temporibus, Persæ negabant Deos esse instar hominum, ut adparet ex loco Herodoti, qui adfertur. Lib. II. cap. VIII. Præterea tota Zoroastris Theologia Deos ἀνθρώπουμορφους, nedum hominès, prorsus respuit, ut satis ex 2. Sectione, Lib. I. Stanleii adparet.*

Quid-

PHILOLOGICUS.

Quidquid id est, pessimè fecere Graci, qui Δίξ verterunt vocem Belus; quia seu Rex fuerit, seu Deus, non potest idem esse ac homo in Creta Insula natus & sepultus, quique in Gracia vixit; quod constat de Gracorum Zane, seu Iove, ex antiquissima & constantissima fama, quam incolumem Poëta Graci servarunt. Sed Graci Barbara Numina temerè eadem ac sua esse credebant, & ita Barbarorum opiniones exprimebant, quasi usi fuissent vocibus Graci Δις, Κρόν &c. Ita Herodotus dicit à Persis τὸν κύκλον πάντα τὸ ἔργον Δία καλεῖσθαι circulum omnem cœli Iovem vocari. Lib. I. c. 131. Vide vocem Mars.

Berosus, qui Chaldaïcas disciplinas Gracos edocuit. L. I. Sect. 1. cap. VI.

BEROSUS à coctilibus laterculis edidit observationes 480. annorum. Plinius. *Hist. Nat.* Lib. VII. c. 56. Epigenes apud Babylonios DCCXX. annorum observationes siderum coctilibus laterculis inscriptas docet, gravis auctor in primis: qui minimum, *Berosus* & Critodemus, CCCLXXX. annorum. J. Marshamus existimat hunc annum esse Nabonassaree Æra, qui idem est cum LVI, post mortem Alexandri; unde colligit Berosum observationes ad suam usque aetatem edidisse. Epigenis aetas non ita nota est, sed si temporibus Augusti scripsit, anni ejus observationum erunt Nabonassarei, cum annus Nabonassari 720. sit annus Augustorum secundus. Ad hæc de Beroso observat popularis Marshami H. Dodwellus, posito priore calculo, Antiocho tertio, ab Alexandro, Syriæ Regi libros rerum Chaldaicarum à Beroso fuisse dicatos; anno, nempe, ejusdem Antiochi, qui Soter dicebatur, duodecimo; adeò ut Alexandro Berosus potuerit esse equalis, quod testantur Tatianus atque Syn-cellus. Ita malè subduxerit calculos G. Vossius; qui,

I N D E X

qui, hoc posito annorum numero, credidit fore ut in tertii à Seleuco Antiochi, quem Antiochum Deum cognominabant, tempora incideret Berosus. Attamen ita locum Tatiani recitavit Eusebius, ut eundem Berosum reverà in Antiochi Dei tempus contulerit. Neque refragabitur Plinius, si, secundum quosdam Codices, legamus apud eum 490. annos, pro 489, sic enim scripsisset Berosus anno à morte Alexandri 66, Antiochi Dei tertio. Vide Marsham. ad secul. XVII. p. 474. Edid. Lond. & Dodwellum, in Append. ad Diff. Cyprianicas. §. 24.

BRUTA à Demonibus infestata quare. Lib. I. Sect. 2. cap. XVI. Videtur hac Chaldeorum opinio nata esse, ex eo quod animadvertissent bruta interdum inusitatis motibus agitari, & veluti spontaneo exitio perire. Constat certè ex Matth. VIII, 31. Demonia à Christo petiisse invadendorum Porcorum veniam, eosque in lacum precipites egisse.

ΕΥΘΩΣ quare dicatur Pater. Ad Or. versf. 39.

C.

CANOPUS. Festiva Historia de victoria hujus. Dei ex Igne reportata. Lib. I. Sect. 2. c. XXXIX. Stanleius, quasi Rufini verba recitans, pro Canopo hic habet Nilum, & breviorē multò narrationem, cui interferit Suidam pro Nilo habere Canopum. At neque id quod recitat exstat apud Rufinum, neque ab hoc discrepat Suidas. Hinc factum, ut, verbis Rufini ex antiqua Edit. Basileensi descriptis, de Suida contrarium prorsus affirmaverimus. Unde Rufini citationem desumserit nescio, nam ipsa illa qua recitavimus verba non modò in Editione, quam modò dixi, inveni, sed ab aliis etiam Viris Doctis, similiter ac ego feci, expressa reperi.

Cal-

P H I L O L O G I C U S .

Callisthenes *observationes Chaldaicas ad Aristotelem mittit.* Lib. I. Sect. 2. cap. 1.

CARMANIA *Regio ad Orientem Persidis* Lib. II. Procem. *Aliquis ineptus apud Stanleium pro Carmania scripserat Ciliciam, sine dubio quod hodie hac regio à Turcis Caramania vocetur. Non potui à me impetrare, ut crederem tam immane mendum esse à doctissimi Stanleii manu.*

CATENA *Osridis* Lib. I. Sect. 2. cap. VII. *Catena in hac Theologia dicuntur series Naturarum ordine collocatarum, quarum prima vocatur summitas, ἀκρότης. Vide Proclum Inst. Theol. cap. XXI. ubi τάξιν ὁ σείραν confundit; dicitque eam ὡς ἂν τὸ μοιᾶδ' ἔχον τὴν εἰς τὸ πλῆθος ὑπάρχουσαν, ab unitate in multitudinem habere hypobasin.*

CHALDÆA *duplex fuit, una Armenia vicina ac montosa, ad Septemtrionem Mesopotamiae, de qua Xenophon Cyropadia Lib. III. pag. 70. & seqq. Edit. Wechel. & Strabo Lib. XII. p. 378. Ed. Genev. In hac fuit Ur Abrahami patria; ut ostendit Sam. Bochartus, in Geograph. sacra Lib. II. c. 6. & alibi in suo Phaleg. Altera fuit ad Austrum Babylonia, Arabia deserta vicina, in qua erant campi patentes, in quibus sidera observarunt Philosophi, quibus Chaldæis nomen fuit. De hac Strabo Lib. XV. p. 508. Separatim attributa est in Babylonia habitatio Philosophis indigenis, qui Chaldæi vocantur &c. ἔστι δὲ καὶ φύλον τι τῶν Καλδαίων ἐν χώρᾳ τῆς Βαβυλωνίας ὑπὸ ἐκείνων οἰκουμένη, πλησιάζουσα καὶ τοῖς Ἀραβί, καὶ τῇ κατὰ Πέρσας λεγομένῃ, Σαλατίνῃ: Est autem & quædam tribus Chaldæorum, & regio Babyloniæ ab illis culta, vicina & Arabibus & mari, quod Persicum appellatur. Idem liquet. ex Stephano,*
in

I N D E X

in vocibus Χαλδαῖοι & Ἀλύβη, licet has regiones male distingui credidisse perperam videatur. Idem septentrionalem Chaldeam vocat Χαλδαῖον, Australem autem antea Cephonen dictam, à Cephō Andromeda patre. Est etiamnum in ea regione urbs Kupha, cujus meminit Nub. Geogr. Clim. IV. pag. 5. à qua potius, si antiqua est, regionem adpellatam crediderim. Stephani Interpretes haeserunt in eodem luto, ac Stephanus; nec alius, quem sciam, recentior Geographus satis clarè regiones hasce cognominis distinxit.

Chaldaei ex arte dicti qui. Lib. I. Sect. 1. c. VII. quo modo Discipulos instituerint. Ibid. cap. VIII. eorum secta, cap. IX, X.

Chaldaei antiquissimi sapientiae cultores. L. I. in Proëm.

Chaldaei Deum unum agnoscunt. Lib. I. Sect. 2. c. I.

Chaldaeorum Dii qui. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXII. & seqq.

CHALDAEI dicti, secundum Stanleium, à Chuso Chaldim, quasi Chusdim, Lib. I. Proëm. Verisimilior est eorum Etymologia, qui Chaldim derivant à ܫܫܐ Chesed; neque enim in Analogiam, ut prior, peccat, nam à Chus non potest duci nisi Chusim, ut à Lud Ludim. Verum an ita dicti fuerint à filio Nachoris ex Melcha qui Chesed dicebatur Gen. XXII, 20. an ab alio quoriam cognomine, non constat. Si prius verum sit, erit Prolepsis Historica Gen. XI. 28. & 31. ubi urbs, ex qua exiit Abrahamus, Ur Chusdim vocatur; cum tempore illo nondum ita appellari posset, nam Chesed tunc nonnisi puer esse potuit. Dicæarchus, in vita Gracie, citatus à Stephano in voce Χαλδαῖοι, ait à Nino τέταρτοι ἐπὶ δικά βασιλεία γίνεσθαι, & τὸν ὄνομα ΧΑΛΔΑΙΟΝ, βαβυλῶνα τὴν ὀνομασσομένην πόλιν περὶ τὸ Εὐφράτην ποταμὸν κατασκευάσθαι, &c. decimum quartum Regem, cui nomē erat Chal-

P. H I L O L O G I C U S.

Chaldeo, Babylonem celeberrimam urbem ad Euphratem fluvium ædificasse, omnibus in eundem locum colectis, qui Chaldæi dicuntur, & dici regionem Chaldæam. *A Rege, si quis ejus nominis fuit, Chaldæam dictam crediderim, potius quàm à Nachoris filio; nisi fortè velimus superiorem Chaldæam ab hoc dicta, inferiorem ab alio; fuit enim duplex, ut ostendimus.*

ΧΑΡΩΝΕΙΑ vocantur *Barathra* quadam, quæ tetrum vaporem emittunt, quo hausto animalia interficiuntur. Eadem dicuntur *Πλουτωνεῖα*. Vide Strabonem Lib. V. in descriptione Italia. pag. 168. & ad eam notas Isaaci Casauboni. Inde *χαρωνεῖον πνεύμα* dicitur lethalis illa exhalatio. Vide *Jamblichum* Sect. 4. c. 4. Exstat etiam ea vox apud *Diogenem Laërtium* in vita *Zenonis*, ubi ex sententia Stoicorum dicit *σοφὸν εἶναι θαυμάζειν τὰ δοκίμων ὁδοῶν, οἷον χαρωνεῖα, καὶ ἀμπώτιδας καὶ πυγὰς θερμῶν ὑδάτων, καὶ πυρεῖς ἀναφυγίματα*, ubi non intellecta est ab *Aldobrandino*.

Chiun an nomen Saturni. Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII. Vide *Remphan*.

Cidenas Mathematicus. Lib. I. Sect. i. c. V.

COBALUS: ita, auctore *Agricola de re Metallica*, nominantur spectra demoniorum, quæ in fodinis conspici solent sub variis formis. Videndus & *Agricola* & *Gaulminus ad locum Pselli citatum*. Lib. I. Sect. 2. cap. XVI.

COELUM *Herodotus* Lib. I. c. 132. à *Persis* cultum esse vult, ait enim eos *Jovi* hostias immolasse, *Jovem* autem ab iis dictum fuisse κύκλον πάντα τὰ ἡράν. Hæc est ipsius *Herodoti* ratiocinatio, qui cum vidisset eos in locis excelsis sacra facientes, oculis ad cælum conversis, & dicentes audisset se summum Numen colere, Græco more hoc dictu-

I N D E X

disturus ab eis Jovem coli prodidit, Jovem autem esse ambitum cæli.

COLLEGIUM *Astronomorum publicum fuisse censet Babylone H. Dodwellus, in Append. ad Diff. Cypr. §. 28. ut apud Sinenses, quod ex Daniele colligit.*

CORONA *non imponebatur victima à Persis, quod disertè docet Herodotus Lib. I. c. 131. (L. I. c. VIII.) attamen Strabo, qui eum exscribit, habet ἱερῶν ἐσεμμένον victimam coronatam. Crediderim omissam negationem; cujus rei, præter adlatam, hæc ratio est, quòd Strabo non, quasi aliquid singulare, observaret coronatas victimas in Asia apud Persas, cùm id solerent Græci facere, sed credibile sit eum ritum Græcis insolitum observaturum potius fuisse.*

Corporei Mundi qui Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2. c. XII.

Corporis salus qua Chaldaïs. Ad Or. vers. 259.

Cosmagogi qui sunt Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2. VI.

Custodia in divinis, apud Platonicos, quid. ad Orac. vers. 124.

D.

DÆMONES *boni quomodo elicerentur. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIX.*

Dæmonum evocandorum rationes. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIX.

Dæmones immateriales qui Chaldaïs Lib. I. cap. IX. Sect. 2.

Dæmonum malorum species. Lib. I. Sect. 2. cap. XVII. quomodo agant in homines & bruta. Ibid. non sunt varii sexus. Ibid. nec earumdem virium. Ibid. percuti possunt. Ibid. fine Cap.

Dæmones materiales boni & mali. Lib. I. Sect. 2. c. XV.

Dæmo-

P H I L O L O G I C U S .

Dæmonum materialium natura Lib. I. Sect. 2. c. XXXI.

Dæmonum officium ad Or. vf. 95 & 96.

DECANI in Zodiaco qui. Lib. I. Sect. 2. cap. XIX.
& seq.

*De Decanis agit Salmafius, in libro de Ann. Clima-
maticis adcuratijs, & eorum nomen non ex Mi-
litia Romana deducit, sed ex Chaldaïca voce
דוק douk, hoc est, prospicere & speculari; unde
à Græcis Astronomis dicuntur ἐπίσκοποι, inspec-
tores. Vide eorum elegantem descriptionem ex Mer-
curio, antea ineditam, apud T. Gale in Jambli-
chum, p. 304.*

Delephat vide Venus.

Depressiones Stellarum. Lib. I. Sect. 2. c. XX.

Deus verus à Chaldaïs quomodo cultus. Lib. I. Sect. 2.
cap. XXXII.

Deus summus atque unicus, apud Chaldaeos. Lib. I. S. 2.
cap. I.

Dei adparitio ignea quàm terribilis. ad Or. vf. 305.

DIONYSIUS Deus zonus. Lib. I. Sect. 2. c. VIII.

*Ineptè Chaldaïcis Numinibus Numen Ægyptiacum
admiscuit Græculus, cùm horum populorum Theolo-
giam diversissimam fuisse notum sit.*

Dii Consiliarii qui Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2. c. XVII.

Dii inferiores à Chaldaïs culti. Lib. I. Sect. 2. cap.
XXXIII.

Dii interpretes qui Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2. c. XVII.

Dii omnium Iudices, qui sint Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2.
c. XXVII.

ὁ Δις ἐπὶ τεσσαρὰ bis ulterior Chaldaïs quis. Lib. I. S. 2.
c. VI.

Divinationes Chaldeorum quæ. Lib. I. S. 2. c. XXIII.

Divinationes Persarum. Lib. 2. c. VII.

Divisiones, quid in Platonica Theologia. ad Orac.
vf. 3. 6. 46.

Dyas, quid apud Chaldaeos. ad Or. vf. 3.

I N D E X

Δυσάντητον dicitur *lucifugum* δαίμονιον apud Pfellum de *Dem.* n. 69. Sic enim lego, non *δυσαίσθητον* quod hebes significat, & quod hic non convenit. Eadem hac *Dæmonia* vocantur. p. 77. *δυσάντητα* quorum cursus molestus est.

E.

Empyreus mundus qualis Chaldaeis. Lib. I. Sect. 2. cap. XIII.

Exaltationes Stellarum Lib. I. Sect. 2. XX.

Exsistere ante generationem quid. Ad Orac. vf. 13.

F.

Facies in Zodiaco quæ. Lib. I. Sect. 2. c. XIX.
Firmamentum. Lib. I. S. 2. cap. XIII. unde à *Chaldaeis* *cælum* dictum. Ad Or. vf. 182.

Flos ignis flamma. Ad, Orac. vf. 21. *mentis* ad vf. 31. & 51.

Fons fontium, qui apud Chaldaeos. ad Or. vf. 18.

Fontani Patres qui sint apud Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. cap. VI.

Fontes apud Chaldaeos Natura divine dicuntur, aut quæ sunt exemplaria vespæ, & vortæ, quarundam Inferiorum Naturarum. Lib. I. Sect. 2. cap. VIII. Nescio an qui primi hoc invenerunt voluerint tantum significare Deo esse ideas abstractas, ut loquuntur, omnium generum quæ procreavit; sed ita mentem suam expresse- rint, quasi eas ideas seorsim esse crederent; unde posteri decepti tot Numinum esse dixerint ordines, quot illi Idearum esse intellexerant. Platonici sanè existimarunt in hisce Chaldaicis oraculis doctrinam Platonis de ideis contineri, ut observavit Stanleius Lib. I. Sect. 2. cap. V. *Plato autem & Platonici ideas abstractas à se- cunda*

PHILOLOGICUS.

secunda Triadis persona, quam Δημιουργὸν vocabant; formatas fuisse docuerunt, qua de re inter alios legi potest Philo περὶ τῆς κοσμοποιίας, ipso initio. Ita loquitur p. 3. Ed. Gen. Græco-Lat. βεληθῆς τὸ ἰσχυρὸν τετὸν χέσμον δημιουργῆται, προεξέτυπε τὸ νοητὸν, ἵνα χρώμενοι ἀσώματων διουδισάτω ὡς ἀδύναμι, τὸ σωματικὸν ἀπεργάσῃται, πρὸς ἐκτίσιν πᾶντων ἀπεικόσιμα, τοσαῦτα περιέξοντα αἰσθητὰ γένη, ὅσα περ ἐν ἐκείνῳ νοητά: cum vellet Deus visibilem mundum facere, prius formavit intelligibilem, ut incorporeo & Dei simillimo exemplari usus, faceret corporeum, antiquioris imaginem recentiorem, tot complectentem genera sensilia, quot sunt in illo intelligibilia. Paginā etiam quintā, dicit Rationem divinam esse ὑπερβαίνειν ἀστὲρα, ΠΗΓΗΝ τῶν αἰσθητῶν ἀστέρων, supra-coelestem Stellam fontem Stellarum sensilium. Vide & Procli Plat. Theol. Dib. V. c. 32.

FORMA si qua adpareret, voci non erat credendum, secundum Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. c. XXX. Persæ sanè, qui videntur propago Chaldaeorum, negabant Deos fuisse ἀνθρωποφυνεῖς. Sed huc facit præsertim quod exstat Deut. VI, 15, 16. Non vidistis aliquam similitudinem in die, quo loquutus est vobis Dominus in Horeb, de medio ignis, ne fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinem, &c.

G.

GENETHLIACUS. Ita dicebatur à Græcis, qui è nascendi momento vitæ eventus predicaret. Observandum Strabonem dicere de Chaldaeis. Lib. XVI. p. 500. προσποιῶνται γὰρ τινὲς ἔνθα θλιαλογίην, ὅς ἐκ καταδύχον) οἱ ἑτέροι; profitentur qui-

Tom. II.

S

I N D E X

- quidam è natalibus futura prædicere, quos non probant alii. Omnes panè alii Scriptores Chaldaïs universè hanc divinationem tribuunt, aded ut Chaldæus & Genethliacus unum idemque sit. Vide Orationem Favorini apud Gellium Lib. XIV. c. 1. Chaldaeos egregiè refutantis. Sed, in notis ad Oracula, Chaldaeorum artem ab aliis Sapientibus confutatam ostendimus, ad vl. 383.
- Græci Astronomiâ præstantiores Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2. cap. XVII.
- GRÆCI à Stanleio, saltem ii de quibus Eusebius Præp. Ev. Lib. IV. cap. 5. loquitur, existimantur Zoroastrem sequuti. Hic tamen de Chaldaïs nihil habet, eo in loco, & laudat tantum τὴν Ἑλληνικὴν Θεολογίαν ἱεραρχικῶς. At hac non fuit vulgaris Græcorum Theologia, neque aded Poëtarum, sed aliquot tantum Philosophorum; nempe, Pythagoreorum & Platoniorum, qui eam ex Oriente in Græciam adtulisse censebantur. Vide initium Versuum Aureorum, & ad id Hieroclem. Proclus quoque Barbaram Philosophiam, seu Theologiam eandem ac Græcicam existimat, mutatis nominibus. Theol. Lib. 6. c. II. in loco qui adfertur ad vocem Hecate.

H.

- HArmonia cœlorum quæ ad Or. vl. 201.
- Haruspicina Chaldaïs nota. Lib. I. S. 2. c. XXIII.
- HEBRÆI junguntur Chaldaïs, in Oraculo adlato L. I. Sect. 2. cap. I. & utrique dicuntur ἑβραῖοι καὶ χaldaῖοι. Quare hoc conveniat Hebraïs notum est, ad Chaldaeos quod adinet crediderim ad eorum Teletas adludi, quæ Ægyptiacis puriores erant, hac de ratione. Nimirum, Ægyptiï, aliæque gentes credebantur invocare terrestres Dæmonas, unde & minis eos terrebant (nam id
- Da-

Dæmonum genus timidum esse censebatur) sed Chal-
dei, qui solos ὑπερκοσμίους θεοὺς colebant, ab ejus-
modi minis abstinebant, Jamblichus hoc docet
Sect. VI. c. 7. ὡς καὶ Χαλδαῖοι παρ' οἷς διακίρει
καθαρὸς ὁ πρὸς μόνους τὸς θεοὺς λόγος, ἔδαμῶ
ἀπειλὴ λέγεται &c. Apud Chaldaeos, apud quos
distincta est pura ad solos Deos oratio, nullibi
proferuntur minæ. Sed hoc fortè neque apud omnes
Chaldaeos, neque semper obtinuit. Ceterum notatu
dignissimum est hoc Oraculum, quod neque à Ju-
deo, neque à Christiano, neque etiam ab Ethnico
è vulgo fingi potuit.

HECATE, Media inter geminos Cosmogogos, Lib.
 I. Sect. 2. capp. VI. & VII. Non videtur ve-
 rosimile, Chaldeos veteres, Lingua Græca & opi-
 nionum Græcarum ignaros, Numen hic Græcum
 (de quo vide Vossium Theol. Gent. Lib. II. c. 29.)
 divinis Naturis, quibus nulla Græca nomina im-
 posita, immiscuisse. Crediderim potius eos, qui Græcè
 hæc verterunt, cum invenirent nomen Chaldaicum
 adfines Græco Hecate, & quedam fortè similia de
 Numine Chaldaico dicerentur iis qua de Hecate
 apud Græcos narrabantur, voce merè Græca esse
 usos, ad exprimendam Chaldaicam. Fortè Chaldaei
 vocabant hoc nomen חַדָּא chada, quod unam
 significat. Vide Ada. Atque hæc cum dudum
 scripsissem, non leviter in sententia hac confirma-
 tus sum, lectis hisce Procli verbis, quæ exstant
 Lib. VI. cap. XI. Theol. Plat. Postquam Cap. X.
 de Trinitate δημιουργῶν egit, loquitur Cap. XI. de
 Trinitate ζωόντων, aitque hæc constare tribus
 Unitatibus, quarum primam Dianam Virginem,
 secundam Proserpinam, tertiam Minervam Virgi-
 nem vocant ἑλληνικῆς θεολογίας ἀρχηγοὶ Græca-
 nicæ Theologiæ principes; deinde subdit: πρῶτοι
 τοῖς βαρβάροις τὰ αὐτὰ δι' ἑτέρων ὀνομάτων διδόνται,

I N D E X

apud barbaros eadem diversis nominibus significatur : τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἱκίνοι μοιάδα καλέουσι Ἑκάτην, primam enim Unitatem illi vocant Hecaten, secundam Animam, tertiam Virtutem. Verum hoc in hisce observandum, ordinem hujus Trinitatis non esse eundem qui à Psello describitur, quod fortè ex variis sententiis, aut alterutrius non satis fida memoria fluxit. Ceterum mendum est in Psello ad Oracula p. 96. ubi dicit de Hecate : ἐν διξίᾳ μὲν αὐτῆς ἔχουσα τὴν πηγὴν τῶ ἀρετῶν. Legendum est, ut apparet ex pagina sequente, ἐν ἀρετῇ. In hoc negotio, ubi agitur de ordine, quem inter Deos constituebant Chaldaei, sermo est de dextra et sinistra; quod hi Scriptores videantur respicere ad aliquod Schema, tabula illitum, in quo nomina Deorum ordine Chaldaico erant disposita; adde ut ad sinistram nominis Hecates esset Fons virtutum, ad dextram Fons animarum.

Hecaticus Strophalus quid. Lib. I. Sect. 2. c. XXIX. De eo vide Joan. Seldenum de D. S. Synt. I. cap. 2. p. 34. Ed. Lond. ann. 1617.

Hhartumim unde dicti. Lib. I. Sect. 2. c. X. Verifimilia de significato hujus vocis scripsimus ad Gen. xli, 8.

HOMERUS, quia antiquissimus Graecorum Scriptorum, creditur à Graculis Disciplinarum Auctor, cum contra quidquid est in eo adlusionem ad varias Artes, id potius ostendat, eas ante illum fuisse notas. Ita perperam voluere quidam Grammatici, quorum meminit Eustathius in Iliad. A. vi. 907. p. 162. Edit. Rom. Homerum occasionem dedisse Mathematicis dicendi Planetis suas esse domos, eò quòd dixisset à Vulcano domum unicuique Deorum factam esse. Ceterum de duodecim dierum mora, apud Aethiopas, vide eundem, p. 128. Male quoque deducit vocem ἀποτέλεσμα ex Homericò versu,

PHILOLOGICUS.

versu, ubi Poëta, verba de augurio faciens, utitur verbo τελέσαι, Vide p. 900. & Stanleyum L. L. Sect. 2. cap. XIX.

I.

IDEX, an seorsim existant. ad Or. vi. 100.

Idola, umbra, & imagines falsorum Deorum; ad Or. vi. 243.

IDOLOLATRIA antiquissima est cultus Angelorum, quibus paullatim cultus aequalis aut frequentior, quàm summo Deo, exhibitus est; constitutis etiam statuis quibus inesse, & unde vota audire existimabantur. Hominum mentes iis admixtae sunt, & apud Gentes plurimas mentem hominis fato sancti miscuerunt cum summi Dei notione, eique adèd summi Numinis cultum praeberunt. Nam cultus ille, qui supremus vulgò dicitur, situs est primùm in animi opinione, quâ credimus Naturam, quàm colimus, omnium summam esse; secundò in ejus opinionis consecrariis, quorum praeceptum est quòd eam potissimùm colamus, quippe qua sola nos possit in omnibus pro arbitrio juvare; tertio in earum animi opinionum professione externa, cum in verbis, tum in ritibus posita. Hec de Idololatria paucis, quòd vulgo res sit non satis nota. Vide voces Astra & Belus.

IGNIS à Chaldaeis cultus. Lib. I. Sect. 2. c. XXXIX: non quasi Deus, sed quasi Dei Symbolum, seu imago, ut ex eorum Theologia satis adparet. Lib. I. Sect. 2. c. XXXIX. Ignis sacra facientibus, saluatim per cœlum profundum adparens, Symbolum Numinis praesentis Lib. I. Sect. 2. c. XXX. Talis erat ignis, qui in Monte Sinai apparuit, ut colligere est ex Exod. XIX, & XX. ubi dicuntur faisse faces & fulgetra. Faces Heb. dicunt, לפירם tap-

I N D E X

phidim, *qua vox videtur significare eo in loco exhalationes sulfureas, qua σκιπτηδὸν, ut loquitur Oraculum, per cæli profunda micabant.* Hac de re consulendus vir eruditissimus Thom. Hyde in Historia Perfarum, quos negat igni divinum cultum tribuisse.

Ignis Symbolum Numinis apud Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. c. I. & ab eo emanans. Ib. c. II.

Ignis vis procreandi in Deo. ad Or. vi. 25.

Incorporea qua L. I. Sect. 2. c. III. & IV.

INFANS immolatus dicitur à Sabeis & carnes ejus mista placentis. p. 313. Simile quid Psellus, in Libro de Operatione Daemonum, tribuit Euchitis Babylonis, Manichaorum profapia, nisi quod ritus differunt. Sed similia de Gnosticis tradit Epiphanius Hær. XXVI. p. 87. Ed. Petaviane. Erant quoque hi in Babylonia plurimi, ut ex Epiphanio liquet.

Inferi, ubi secundum Chaldaeos. ad Or. 240.

Intellectuales res qua sint Chaldaeis. Lib. I. S. 2. c. IV. Vide Νοερός.

Intelligibiles res, qua sint Chaldaeis. Lib. I. S. 2. c. IV. Vide in Indice Νοητός.

JOBUS à Stanleio haud procul ab antiquissimorum Sabeorum atate vixisse dicitur. Lib. III. cap. 1. Sed consulendus H. Grotius in Pref. ad Jobum, ubi eum à Scriptore distinguit.

JUPITER, secundum Stanleium, vocatur à Paulo verus Deus, eò quod dixerit Apostolus Athenis se eum Deum nunciare; cujus Aratus scripserat humanum genus esse profapiam, & quem Δία vocarat. Lib. I. S. 2. cap. XXXII. Sed observandum vocis Jupiter non esse simplicem significationem, sed ex duabus mistam. Poëta enim de eo nunc loquuntur, ut de Saturni & Rheæ filio, homine in Deos relato; nunc ut de præstantiore multò Natura;

C

P H I L O L O G I C U S .

et passim hac miscent. Aratus autem voce Διδεῖ initio Φαινομένων intelligit non Cretensem illum Jovem, sed ἀντικυρῶν cælo et stellis priorem, ut observat Theon. Itaque Paulus cum dicit se eum Deum nunciare, de quo loquutus esset Aratus, Jovem hominem non intelligit, sed æternum Numen, cui interdum Cretensis viri nomen ματαρχήσις tribueretur.

Jupiter Heliopolites. Lib. I. Sect. 2. c. XXXV.

Iynges quæ sint Chaldaïs. Lib. I. cap. V. Sect. 2. et ad Or. vi. 117.

L.

LELIURIUS Damon igneus dicitur Lib. I. Sect. 2. cap. XVII. Rectè vidit Gaulminus, ad Psellum, compositam hanc esse vocem ex לל lajil vel lel, nox, et ור our, ignis, aut lux, quasi nocte lucens. Sed nescio quare dicat Hebraos et Syros non admittere ל in formatione nominum, cum contrarium manifestum sit vel ex Indicibus nominum propriorum in Scriptura occurrentium. Videtur porro hoc nomen natum ex opinione eorum, qui putant flammæ illas nocturnas, quæ vulgò ignes fatui dicuntur, esse Demonas.

Levitei ritus Sabæis contrarii. Lib. 3. c. V.

ΛΟΓΟΣ εὐσεβείας. Ita vocatur Religio Christiana à Psello, in loco citato in medio Cap. XXVIII. Lib. I. Sect. 2. Is locus in Anglico Stanleii opere mutilè citatur, aded ut videatur verbis adlatis intelligere Chaldaicam Religionem, sed nos pleniorè expressimus. Vide Psellum p. 90. Ed. Amstel.

LUMEN Supramundatum. Daniel quidem cap. II. 22. dicit lucem cum Deo habitare, sed videtur hoc metaphoricè intelligendum, quia agitur eo in loco de cognitione Dei; verùm propriè loquutum credi-

I N D E X

- derit quis Paulum*, ex opinione Chaldaica simili,
 I Tim. VI, 16. ubi Deus illi dicitur $\Phi\omega\varsigma \epsilon\iota\kappa\epsilon\iota\nu$
& ἀπρόσιτον inaccessam lucem incolere, nec ab ullo
 mortali conspici posse, qua de re alibi diximus.
Lumen Supramundanum, sedes Intellectualium Natu-
 rarum. Lib. I. Sect. 2. c. II.
LUNA ab Assyriis culta. Lib. I. Sect. 2. c. XXXVI.
Putabant Chaldaei altero hemisphario Lunam esse
fulgidam, altero fulgore destitutam, quomodo pha-
 ses ejus explicabant. Apuleius de Deo Socratis,
 initio: Proprio, seu perpeti candore, ut Chal-
 dæi arbitrantur, parte luminis compos, parte
 altera cassa fulgoris, circumversione oris discolo-
 ris multivaga pollens speciem sui variat.

M.

- M**Achagiflia. Vide Magia Persarum.
Magia Chaldaorum naturalis. Lib. I. S. 2. c. XXIV.
 & seqq.
Magia Persarum. Lib. 2. c. VIII.
Magorum origo, secta, ac instituta Lib. 2. c. IV. &
 seqq.
Magi in Arabia. Lib. 3. c. II.
Magus apud Persas quid significet. Lib. 2. c. IV.
MAGUS. Nisi Herodotus de re antiquiore, ex se-
 quentium atatum sermone, loquutus sit, seu de re-
 bus Medicis ex Persarum loquela, Magi diceban-
 tur somniorum conjectores apud Medos, ante con-
 ditam Persicam Monarchiam. De Astyagis enim
 somnio verba faciens. L. I. cap. 107. ait Medum
 Regem exposuisse somnium $\kappa\alpha\iota \mu\acute{\alpha}\gamma\omega\nu \tau\alpha\iota\varsigma\iota \epsilon\upsilon\mu\epsilon\tau\omega\pi\acute{o}\lambda\epsilon\iota\varsigma\iota$
 iis ex Magis, qui somnia interpretabantur. Ita
 etiam loquitur, cap. 120. Credibile est Persarum
 Reges, qui Medis successerunt, & consuetudinem
 consulendorum somniorum Interpretum, & nomen
 Ma-

Magorum *Medis accepta tulisse. Credibile est etiam antiquam Medorum linguam Chaldaica ad finem fuisse, unde conjecerim Magos dictos esse ἀπὸ τοῦ μαγ* moug, quod in Participio habet *מג* Mag, i. dissolvens, liquefaciens, quod apud Hebraeos metaphoricè sumitur אֲוֵרָה τοῦ vires frangens, debilitans &c. *Magia autem ope vires exercitus frangi, eidemque terrorem immitti credidere Veteres, & eâ arte usus in bello dicitur Magorum antiquissimus Bactrianus Zoroastres. Arnobius adversus Gentes Lib. I. p. 6. Ed. Heraldii. Inter Assyrios & Bactrianos, Nino quondam Zoroastreque ductoribus, non tantum ferro dimicatum & viribus, verum etiam Magicis & Chaldaeorum ex reconditis disciplinis. Non adferam Recentiores, qui imaginibus sympatheticis ex cera confectis, tabernaculo arte Magicâ induci censent, ne videar in re antiqua temerè recentiore opinione riri. Plurimi quidem ex Vett. existimarunt hac voce Sacerdotem significari, verum hoc videntur inde collegisse, quod Magi Sacerdotio fungerentur apud Persas. Vide Lib. II. cap. IV. Stanleii. Post hæc edita, succurrit mihi Magos dictos potius fuisse מַהֲגִים mħagim, murmuratores, quod sacra facerent, murmurando preces nescio quas. Nomen hoc exstat Esaiæ cap. VII, 19. ut alibi monuimus. Ceterum Magos quos cum Chaldeis confundit Stanleius (Lib. I. Sect. 2. cap. XXIV.) distinguit disertè Curtius Lib. V. cap. I. ubi describit eos qui obviam processere Alexandro Babylonem eunti: Magi deinde suo more patrium carmen canentes. Post hos Chaldæi, Babyloniorumque, non vates modò; sed etiam artifices; cum fidibus sui generis ibant. Laudes ii. Regum canere soliti, Chaldæi fiderum motus & statas temporum vices ostendere. Distinguit quoque eosdem Origenes*

nes contra Celsum Lib. I. pag. 45. Edit. Canti reprehenditque Antagonistam, qui pro Magis Chaldaeos dixerat, quasi non videntem eorum ἐπαγγελίας ἀσφίς ὕρας professiones diversas. Chaldaei, nempe, antiquis saltem temporibus, Astrologi tantum fuisse videntur; Magi verò Sacrorum Antistites, seu rituum praesides. Vide ad vocem Genethliacus. Stanleyus omisit notare 1. Magos oportuisse ex Matris cum Filio concubitu progenitos esse, si Graecorum & Latinorum quamplurimis Scripto-ribus credimus; quorum loca congescit Aegidius Menagius, in Praef. Diogenis Laërtii: 2. locum Ciceronis de Divin. Lib. I. c. 41. ubi, divinant, inquit, & augurantur Magi, qui congregantur in fano commentandi causâ, atque inter sese collo-quendi: 3. morem Magorum in sepeliendo. Ci-cero Tuscul. Quæst. Lib. I. c. 45. Persa cerâ cir-cumlitos condunt, ut quàm maximè permaneant diuturna corpora. MAGORUM mos non humare corpora suorum, nisi à feris sint ante laniata.

MARCUS fuit Monachus Mesopotamenus, qui, auctore Psello, de Dem. (p. 25.) cum Mysles & inspector diabolicorum phantasmatum fuisset ea quidam, tamquam vana & falsa, flocci fecit & ab-juravit, Palinodiâque canens veris fidei Christia-nae placitis subscripsit, qua à Psello audita & per-cepta edidit studiosè. Ea qua de Demonibus dicit, licet à Psello, qua fuit ejus eruditio, ornatiùs sint prolata, non debent suspecta esse; quod nihil panè habeant, quod aliunde, ex scriptis Ethnicorum, comprobari nequeat. Sunt quidem multa valde adfina-iis, qua in Evangeliiis de Demonibus habentur; sed, si quis probè advertat, clariora, & qua phrasibus N. T. non exiguam lucem interdum adfunt, nedum inde hausta esse queant; ut in Notis satis ostendit Gaulminus.

Mar-

PHILOLOGICUS.

Marmaridius *Babylonius* Lib. I. Sect. I. c. V.

MARS à *Babylonis cultus* fuit, si credimus Chronico Alexandrino. (Lib. I. Sect. 2. cap. XXXVIII.) Verum nihil inde panè colligi potest, an velit *Stellam* quæ A'ρης dicebatur Græcis, an *Thracem hominem*, aut ejus mentem quæ illi *Planeta* præesse credebatur. Si posteriora, sunt sanè inania quæ dicit; sin Planetam ipsum à *Babyloniis cultum* velit, possunt vera esse. Vide Ger. Joan. Vossium de *Idol. Gentil.* Lib. I. cap. 16. Ut vanitatem Græcorum de Orientalium opinionibus loquentium videas, audi Scholiastem Apollonii ad III. Arg. vf. 1375. ubi de *Planeta Martis*: Περιγένης, ait, ἐν τῷ περὶ τῆς Χαλδαϊκῆς (ita legendum vidit J. Rutgers. Var. Lect. Lib. V. c. 6. τῆς Μαθηματικῆς ὧς λέγων προσαγορευόμενον ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀρεῖ, ὑπὸ δὲ Χαλδαίων Ἡρακλῆς: Perigenes in libro de Chaldaicæ regionis, aut Sectæ Mathematicis, ait qui vocatur à Græcis Martis, eum Herculis Planetam à Chaldaeis dici. Quasi Hercules Tyrius, aut Thebanus notus *Babyloniis fuerit*! Potest fieri tamen ut Chaldaei Mathematici in Græcia viventes voce Herculis usi sint, sed quidquid posteriores Græcis noti dicebant, ideo non fuis veterum *Babyloniarum opinio*, aut loquendi ratio.

Martis *Planeta præses Deus Assyriis cultus.* Lib. I. S. 2. cap. XXXVII. Vide *Axizus*.

MATERIA dicitur odisse lucem à Chaldaeis, Lib. I. c. XVI. Sect. 2. quod intelligant voce ὕλης crassam ac opacam materiam, quomodo ὅτι veteres Hebræi loquebantur, si credimus Psello de *Dem.* καὶ τοῖς ἡμετέροις ὁ τοῖς δῖραξι, καὶ τοῖς αἰωτέρω ὁ δῖραξεν εἰσδός ἐστι τὰ παχύτερα: τῶν σωμάτων ὁμοιωτάων δὲ λέγει, nostris & externis, & antiquioribus etiam Gentilibus solitum crassiora corpora corporea

I N D E X

rea dicere. p. 46. *Ed. nupera Kiloniensis. Vide*
 & Origenianas Huëtii notas. p. 85.

Materiales mundi quales, secundum Chaldaeos Lib. I.
 S. 2. cap. XVI.

MAZZALOTH. *Septuaginta Intt. legerant* μαζουρῶθ,
 2. Reg. XXIII. 5. & Job. XXXVIII, 32. *scri-*
bitur per Resch in Hebraico Codice, quod persua-
det esse veram lectionem. Ac sanè origo vocis con-
venit, nam cum נָזַר *nazar sit separare, Planeta*
quasi eximia stella dicuntur מַזְזָרוֹת *Mazzaroth. Hinc*
Diodorus ait Planetas dictos esse κυρτοὶ θεῶν,
 Dominos Deorum. *Vide* Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Mechaschephim unde dicti. Lib. I. Sect. I. c. X.

MECHASCHEPHIM *videntur iidem esse. ac*
quos Græci vocant Chaldaeorum Prophetas. Jam-
blichus S. 3. c. XXXI. *qua dicit de malis spiri-*
tibus, Sacris non ritè peractis presentibus, ait, se
αἰῶσαι Χαλδαίων περὶ προφητῶν λεγόντων, audivisse
à Chaldaeis Prophetis dicentibus. Julianus Ora-
zione V. dicit conjungenda esse Aristotelis dogmata
Platonicis, μᾶλλον δὲ καὶ ταῦτα ταῖς ἐν θεῶν διδομέναις
προφηταῖς imò etiam hæc prophetiis à Diis edi-
tis, quibus verbis Oracula Chaldaïca ab eo intelligi
crediderim. Vide qua de hac voce scripsimus ad Exod.
VII, II.

MENS *tertia, secundum Psellum, Triadum Chak-*
daicarum Natura Lib. I. Sect. 2. cap. IV. *Hac*
vocatur à Platonicis ψυχὴ & ψυχὴ κόσμου, *anima*
simpliciter & anima mundi. Vide Plotinum En-
nead. V. Lib. I. à Cap. III. ad VIII. Hanc Men-
tem aiunt Oracula remansisse ἐν τῷ πατρικῷ βιβλίῳ,
ut & Plotinus, tria Principia συνπαρχειν καὶ ἐκ
ἀποδείκνυν ἀλλήλαι, una exsistere & se invicem
non deferere. Vide laudati libri c. IV. & V. At-
samen qua habentur in Oraculis de Mense non mi-
nus

PHILOLOGICUS.

uis. conveniunt secunda hypostasi, quam constanter vocat Νοῦν Plotinus; atque hanc eo nomine intelligi potius crediderim.

MITHRA, praefectus medii generis Entium, Lib. I. S. 2. cap. III. Lib. 6. cap. VI. Cū hac vox non occurrat in Oraculis, & aliunde constet esse vocem Persicam. (Vide Ger. Joan. Vossium de Orig. Idololatriæ Lib. II. c. IX.) crediderim hic confundi Persarum opinionem cum Chaldaica; ac sanè, ubi Plutarchus hac habet, loquitur de Persarum opinione. Si quis adtentè consideret Theologiam Persicam, videbit Mithram vocari Solem αἰσθητὸν, qui non potest inter res intelligibiles, de quibus hic agitur, collocari. Vicinarum opinionum confusio ingentes perperit in hisce rebus difficultates. Vide & Lib. 2. cap. IV. מִיְהר mihhr, propriè amorem deinde Solem sonat apud Persas. Inde factum nomen Mithra. Vide Thom. Hyde Relig. Pers. Cap. IV.

Mithra dicebatur apud Persas, auctore Herodoto Lib. I. cap. 131. Venus, si Straboni Lib. XV. pag. 503. credimus, Sol, quod alii etiam confirmant. Nempe, illi non ex certa cognitione, sed ex conjectura, Numina Græca cum Barbaris conferebant; unde dissident sententiis.

Mithræ Sacra apud Persas. Lib. II. c. IX.

Mitus, quid Chaldeis. ad Or. vf. 237.

Μυζουρίν Oraculum (citatum Lib. I. S. 2. c. XXIX.) hanc vocem inclamandam, ad expellendos terrestres Dæmonas, ait, sed quid significet non docuit Stanleius noster. Psellus ostendit eā elici præstantiorem Dæmonem, qui impedit ne qui Sacra facit à terrestre fallatur. Hoc fundamento nixus crediderim μυζουρίν idem esse ac μαζζαρόν, quod significat Planetas, vel Mentis, quibus inhabitantur; quarum opem adversus terrestres Dæmonas

I N D E X

implorandam censerent Chaldaei. Sanè Hebraice מִנְזָרִים minzarim, quod venit ex eadem radice, principes, seu eximios significat Nahum III, 17. non minùs ac Mazzaroth.

Morbi à Daemonibus reati Lib. I. Sect. 2. c. XXX.

Μοῖραι in Zodiaco qua Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

MUNDUS à Chaldeis est, si Philoni credimus, cultus: Χαλδαϊκὴ μπετερολογία ἀνεδίδασκει ἢ Θεῶ ἐργον, ἀλλὰ Θεὸν τὸν κόσμον εἶναι. Quis rerum coelestium Heres pag. 386. Edit. Gen. Nihil tale est in Chaldaica Theologia, & calumniam sanè redolet; nisi fortè Philo Platoniam sententiam cum Chaldaica confuderit. Imò ne Plato quidem negavit Mundum esse opus Dei, licèt Deum crediderit, propter Animam eum inhabitantem. Vide Timæum.

Mundi quot sint secundùm Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. c. XII.

Mundi extrema qua Persis. Lib. 2. cap. VI.

MURES Persarum Magis invisi. Plutarchus in lib. de Invidia & Odio: οἱ δὲ Περσῶν Μάγισ τῆς μῦς ἀπεκλίνουσιν ὡς αὐτοὶ τι μισῶντες καὶ τῷ Θεῷ δυσχεραίνοντες τὸ ζῶν. ὁμῶς τε γὰρ πάντες Ἀράβες καὶ Αἰθίοπες μισοῦσιν αὐτοὺς: Persarum Magi mures occiderunt, quos odio habebant dicebantque esse Dei indignantis animal; similiter omnes Arabes & Æthiopes eos execrantur.

N.

NABATHÆORUM cultura, liber Zabiorum. Lib. 3. c. III. Hujus libri fuit in Occidente antiqua versio Latina, tempore Thomæ Aquinatis, qua inscripta erat de Agricultura Ægyptiorum; unde fit ut saepe de moribus Ægyptiacis loquatur, ubi Legem Mosaicam explicat. Doctissimus Spenser de Leg. Rit. Lib. 2. cap. I. Sect. 3.

con-

P H I L O L O G I C U S .

conjicit vocem עבודah abodah debuisse versi cultum seu Religionem, quod is liber de ritibus sacris Zabiorum ageret. Verùm licet ea vox cultum sacrum passim significet, culturam terra etiam denotat, & sic videtur hic debere verti; quod in eo libro traderetur ars quadam superstitionis colendorum agrorum, arborum, pluvia elicienda, &c. ut adparet ex Maimonidis citationibus, quarum nonnullas in medium adduxit Stanleyus Lib. I. Sect. 2. cap. XXIV, XXV, & XXVII.

NABONASSARI *Æram omnium esse antiquissimam, ex iis quæ Astronomicis observationibus insignita erant, probavit Henr. Dodwellus in Appendice ad Cypr. Diff. §. 23. & seqq. V. Sothica Period.*

Naburianus Mathematicus. Lib. I. Sect. I. c. V.
Nativitatis Schemata, quæ Chaldaïs. Lib. I. Sect. 2. cap.

Naturarum omnium divisio, secundum Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. in præfem.

Nergal idolum. Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

ΝΟΕΡΟΣ sic dicitur qui intelligit, activo sensu. *Apud Platonicos νοερὰ dicuntur inferiores Natura, respectu superiorum, in quibus intelligendis occupantur. Hinc νοητὸς summa est Natura; deinde alia νοερὰ respectu hujus, & simul νοητὰ respectu inferiorum; alia denique νοερὰ, quod nullas inferiores habeant quæ eas contemplentur, & in ea contemplatione existentiam suam, ac essentiam sitam esse intelligant. Hujus infimi generis sunt humanae Mentis. Hac est sententia Platonica à Patricio nequaquam intellecta, ut apparet ex L. I. S. 2. c. IV. eo quod vocabula μυσηπιώδης sensu vulgari exposuerit.*

ΝΟΗΤΟΣ passivè sumitur, & est νοητὸν propriè id quod mente solâ potest intelligi. Verùm in Platonica
Phi-

I N D E X

Philosophia aliquid ampliùs significat, nempe, quod Inferiores Naturas intelligentes sui contemplatione pascit. Primum Principium seu Pater est solus, in quo contemplandò omnes Inferiores Natura occupantur. Hinc in ordine Zoroastris, qui profertur Lib. I. S. 2. c. III. primum locum tenet Natura intelligibilis, seu νοητός. De sensu passivo constat ex Synesio Ep. 154. ut jam observavit H. Stephanus qui poterit consuli. Hinc addimus eximium Hesychii locum, quem paucis exponemus: Νοερόν, πνευματικόν. Νοερόν μὲν ἴσιν τὸ νοεῖν (est participium neutrum activum) νοητὸν δὲ τὸ νοούμενον. τροφή δ' ἑστὶν τρόπος τινὰς τοῦ νοεῖν τὸ νοούμενον. ἔστι μὲν ἑν κυρίως, λέγονται δὲ ἑκατέρωθεν κατὰ χρεστικῶς. NOEPON Spirituale. Νοερόν quidem est intelligens, Νοητὸν verò intellectum. Quod verò intelligitur est, certo quodam modo, alimentum ejus quod intelligit. Sic propriè explicandæ sunt hæ voces, at abusivè invicem confunduntur. Hunc locum credidit H. Stephanus corruptum, quia non intellexit: Sed hic νοεῖν & νοεῖσθαι non sunt idem quod vulgò dicimus intelligere & intelligi; nam apud Platonicos superiores Natura tantùm ab inferioribus νοεῖσθαι dicuntur, & hisce illà νοήσεαι existentiam præbere, quod vult Hesychius, ubi dixit Intellecta esse intelligentibus τροφὴν τινὰ. Plotinus Ennead. V. Lib. I. c. IV. τὸ δὲ ΟΝ, inquit, τῷ νοεῖσθαι τῷ ΝΩι διδόν τὸ νοεῖν καὶ τῷ εἶναι: ipsum ENS eo ipso quod intelligitur à MENTE, dat illi & intelligere & esse. Alia sunt apud eundem in eadem sententiam, & plurima similia in Procli Theologia Platonica sparsa. Vide inter alia Lib. I. c. 15. & Oracul. vl. 52.

NOMINA barbara non mutanda. L. I. Sect. 2. c. 10. Consulendus Jamblichus de Mysteriis. Sect. VII. 2. 4. & Origenes contra Celsum Lib. I. p. 18.

P H I L O L O G I C U S .

et seqq. ubi propugnat efficaciam nominum. Videntur etiam Vett. Hebraei ex Chaldaea reducere vim arcanam in nomine Tetragrammato constituisse, quoniam id pronunciare non auderent.

O.

O M O M I herba Mithra sacra. Lib. 2. c. VI.
O N I R O C R I T I C E. Vir Doctiss. H. Dodwellus quem saepe in hisce Collectaneis laudavimus, conatus est ostendere Onirocriticem Chaldaicam fallacem semper non fuisse; quod Deus sese adcommodarit, in futurorum revelatione, eorum opinionibus. Digna est lectu hanc in rem ejus Ep. 2. Anglica de Studio Theol. §. VIII.

Ordo, qui apud Chaldaeos, ad Or. vi. 6.

O R O M A Z E S Chaldeis dictus est summus Deus Lib. I. Sect. 2. cap. I. quod אורמאז Oromaze Chaldaicè significet ignem splendentem, ut satis adparet ex iis quae habet Stanleius. Hebraei Deum quoque metaphoricè instar Ignis describunt; querant eruditi Chaldaice an Hebraei, primi ita loquuti fuerint. Vide Ζαρενὰ, et Lib. c. VI: Adito & Thom. Hyde Rel. Persarum Cap. IX.

O S I R I S Deus zonaus. Lib. I. Sect. 2. cap. 8. Male nomine Ægyptiaco Chaldaum Numen adfecit Graculus, cum constet Ægyptiacam Theologiam multum à Chaldaica discrepasse.

Osthanes Magus Xerxis comes Lib. 2. cap. III.

P.

P A R A D I F U S, quid Chaldeis. ad Or. vi. 247.

P A T E R est prima Triadum Chaldaicarum Natura. Lib. I. Sect. 2. c. IV. Hanc quoque Plato vocat Πατήρ, sensu peculiari, non quod sit rerum omnium

I N D E X

- omnium auctor (licet esse intelligatur) sed quod genuerit, seu procreaverit secundam Naturam, quod fusc docet Plotinus, Ennead. V. Lib. I. à cap. III. ad VIII.*
- Perfarum Dii Lib. 2. c. IX. divini. Lib. 2. cap. VII. ritus magici. Lib. 2. cap. VIII. Sacra que. Lib. 2. c. VIII. Theologia. Lib. 2. c. VI. & seq.*
- Petri prædicatio, liber Petro Apostolo suppositus, in quo aiebat Verum Deum ab Ethnicis coli, sed pravè. Lib. I. Sect. 2. c. XXXII.*
- P H Y S I C I** *apud veteres Chaldaeos. Lib. I. S. 2. c. X. Varii libri Phisici Zoroastri tribuebantur; & Magi multa superstitiosa dogmata de vi herbarum & lapidum fovebant. Eos sæpiùs citat Plinius, in naturali Historia, ex libris quidem, ut videtur, fictis, sed unde tamen constat Phisicam à Magis excultam vulgò creditum.*
- Planctarum adspèctus mutui. Lib. I. Sect. 2. c. XX.*
- Planeta animalia à Chaldeis crediti. Lib. I. Sect. 2. cap. XIV.*
- Planeta à Chaldeis culti. Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.*
- Planeta dicti Interpretes à Chaldeis. L. I. S. 2. c. XVIII. qua sit eorum vis. Ibid. & cap. seq. eorum adspèctus. Ibid. cap. XX. Pro Planetarum numero Chaldæi tempus in dierum Hebdomadas primi divisisse dicuntur, qua de re videndus J. Seldenus de J. N. & G. Lib. III. cap. 19. p. 420.*
- Portentorum interpretatio Chaldeis nota. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIII.*
- Potentia, ita dicitur, secundum Psellum, Chaldeis secunda Triadum Natura. Lib. I. cap. IV. Sect. 2. que vocatur à Platoniciis Νοῦς. Vide Plotinum Ennead. V. Lib. I. à cap. III. ad VIII. ubi universa doctrina περὶ ἀρχικῶν ὑποστάσεων traditur. Videtur autem δύναμις aut ἀλκὴ dici, quòd pri-*

P H I L O L O G I C U S .

prima Triadis Natura per hanc agat.

Potentia tertium Principium , ad Or. vf. 90.

Pratum principale , quid ad Or. vf. 93.

Presteres , natura divina , ad Or. vf. 21.

Presteri collata Dei adparitio. ad Or. vf. 21.

Profunditas paterna unde dicta. ad Or. vf. 39.

Pythonis Spiritus quid Lib. I. Sect. 2. c. XXIII.

R.

RABBINUS. *Mirum est viros dictos & Staleium nostrum citare conjecturas Rabbiorum recentiorum Lib. I. Sect. 1. c. X. ubi agit de nominibus nominum Chaldaorum in quibus Rabbiorum sola auctoritas nullius est ponderis. Neque enim libros habuerunt veteres, de statu Chaldaici imperii, quos non habeamus. Conjecturas tantum suas audacter, & quasi è tripode, in medium proferrunt; quae sanè non sunt certiores, quia à Rabbini edita sunt. Si quas ergo rationes habent suarum conjecturarum, proferenda, simplices adfirmationes flocci sunt faciendae. Sanè quacumque de generibus sapientum Chaldaorum; eo loco quem citavimus, habentur mera sunt hariolationes, quibus plures aliae aequè verisimiles possent jungi, nisi hoc esset tempore abuti. Vide Jachiadem in Daniele, cum notis C. l'Empereur, & Steph. Clericum parentem τὸν μακαρίτην in 3. Quaest. Sacra. & quae de iis vocibus scripsimus in Comment. in Pentateuchum.*

Rapere se, quid in Deo. ad Or. vf. 24.

REMPHAN an nomen Saturni L. I. S. 2. c. XXXVII.

Fortè ita dictus altissimus planeta à רַם ram, altus & פָּנִים phanim, facies, quâ voce significantur Decani in Zodiaco, ut dictum Lib. I. Sect. 2. c. XIX. Sed fortè ῥεμφᾶν aut ῥεφᾶν, ut alii Codd. ha-

I N D E X

habent, est mendum pro χεΦαν, vel Sept. Interlegerunt רִיִּן revan pro רִיִּן chevan. Fortasse denique mendum in Codice Hebraico. Nihil hic certi. Quae ab eruditis dicuntur hisce de rebus, ex Arabum scriptis, hausta videntur ex aliquo, qui Amosum aut Hebraicè legerat, aut Gracè; ex Iudeo, nempe, quopiam. Vide Lud. de Dieu in Aët. VII.

RESURRECTIO. *His quae Stanleius de statu animorum post mortem habet, Lib. I. Sect. 2. c. X. addendum à Chaldaeis Resurrectionem creditam. Laërtius in Proœmio ex Theopompo Philippicorum VIII. hoc docet: ἀνίστασθαι κατὰ τὴν μάγους τὴν ἀνθρώπους, καὶ ἵστασθαι ἀθανάτους, καὶ τὰ ὅσα αὐτῶν ἐπικλήσεις Διόμριον: revicturos secundum Magos homines, & futuros immortales, & omnia quæ sunt suis invocationibus conservanda. Ab his idem sumxisse videatur meriti Democritus, qui eorum auditor fuit, teste eodem Laërtio. A Democrito autem Resurrectionem fuisse certam habitam adparet ex Plinio. Lib. VII. cap. LV. Similis & de adservandis corporibus hominum ac reviviscendi promissa Democrito vanitas; qui non revixit ipse. Indidem hausisse credibile est Platonem, quæ pro more suo, auctiora & ornatiora, dicamne, inquinatiora? de resurrectione dixit, in Politico p. 175. Ed. Genevensis Ficini: ἐκ τῶν τιτιλιυτηκότων αὐτῶν κυρῶναι ὅτι ἐν τῇ γῇ πάλιν ἐκτὶ ζυσαμένους & ἀναβιωσαμένους, ex mortuis & jacentibus in terra rursus & ibi consurrecturos & revicturos. Potest ejusdem decimus de Rep. liber legi, in quo dicit Herem Armenium revixisse, post duodecim dies. Hunc Herem Zoroastrem esse vult Clemens Alexandrinus. Strom. Lib. V. p. 599. qui consuli poterit, licet videatur perperam εἰδῶλων animorum cum resurrectione corporis confundere. Nec dissimulabo,*

P H I L O L O G I C U S .

labo, me vereri ut resurrectionem Chaldaicam satis rectè intellexerint memorati scriptores. Saltem corpus putrefactum, post certum tempus, in vitam revocari, cum reliqua eorum doctrina nullum habet nexum. Aiebant sanè corporis εἶδωλον, unà cum Mente ad superiora redire, quòd Mentem sine illo βχήματι esse non crederent; sed ille reditus in piis fieri statim post mortem, neque ad cadaver ullatenus pertinere putabatur. Vide ad versum 259. Oracul. notata, & Lib. I. Sect. 2. c. X.

RITUS Mosàici, oppositi Sabæis. Lib. 3. cap. V. Sabeorum Religionem plurimis legibus Mosàicis occasionem præbuisse credunt Viri docti; quod equidem negare nolim, sed antiquitatem illius Religionis perspectiorem vellem. Vide Sabæi.

S.

SABÆI unde dicti, secundùm Stanleium. Lib. 3. proœm. Secta eorum auctores. Ibid. c. I. & II. libri. Ibid. c. III. Religio. c. IV. ritus Leviticis contrarii. Ibid. c. V. De hisce populis fusè nuper egit Joan. Spencerus vir doctissimus, secundo de Legibus Mosàicis libro quem hic non exscribemus. Observabimus duntaxat ea quæ de iis dicuntur ex uno peti fonte. 1. Arabes Scriptores & Maimonides quæ dicebant hauserant, ut aiunt, ex libris Arabicis, ex antiqua Sabeorum Lingua in Arabicam translatis. At in tanta operum suppositorum & fabulis refertorum, apud Arabas, multitudine, admodum suspectos esse oportet ejusmodi libros. Annon potuerunt conscribi ab ipsis Arabibus Idololâtris, qui circa Mohammedis tempore vixerunt? Imò annon verissimile est id reverà factum ab hominibus, qui primis Patriarchis nugaces libros tribuere non erubescabant? 2. Maimonides ipse, qui tam multa de iis habet, videtur eorum antiquitatem

pa-

I N D E X

parum exploratam habuisse, quandoquidem P. 3. c. 49. More Neb. ante M. annos eorum opiniones & Sectas intercidisse dicit; nam Mohammedes Alcorani Sur. II. Zabiorum meminit, quasi suo tempore viventium: Qui crediderint, inquit, & qui Judaizant & Christiani & Zabii, quisquis crediderit in Deum & diem extremum, & fecerit bonum, illis merces eorum apud Dominum eorum, neque erit timor. Hinc quæ dicuntur de Legibus Mosaicis, ex occasione Sabæorum rituum institutis, valde dubia fiunt; nisi probes libros Sabæorum, quos vidit Maimonides, non esse recentes, aut eam Gentem per plura sæcula eadem coluisse Sacra.

Sacrificia vana, Or. vi. 129.

SARAPIS *Deus zoneus. Lib. I. Sect. 2. cap. VIII.*

Parum consultè fecit qui Theologiam Ægyptiacam Chaldaicæ junxit, cum sint toto cælo diffite.

SATURNUS *vocatur Planeta remotissimus nomine Græco (Lib. I. Sect. 2. c. XVIII.) ut & alii; quod vitium sanè quàm maximum Græcorum est, qui de alienis verba facientes Diis, nomina sua miscent. Si exstarent Chaldaica nomina, ex iis lux fortè eorum doctrina adfulgeret aliqua. Sunt quidem Doctorum circa hæc conjecturæ, quæ possunt legi apud Vossium de Idol. Lib. 2. c. 31. & seq. sed valdè dubia.*

Saturni Planeta præses Deus Assyriis cultus. Lib. I. S. 2. c. XXXVII. V. Rempham.

Schemata natalitia, secundum Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. cap. 22.

Seleucus seleuciensis. Lib. I. Sect. 1. cap. V. Sidera. Vide Stella.

Sinus, qui in Philos. Platonica ad Or. vi. 120.

Signa Zodiaci, eorum significationes, & ordo, apud Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Signe-

P H I L O L O G I C U S .

Signorum adspēctus mutui. Lib. I. Sect. 2. c. XXI.

Signa bicornēa, firma, fæminina, tropica quæ. Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

SOL à Macrobio *unicus Deus, qui sub variis nominibus coleretur, creditus est. Sed primò observandum meram esse conjecturam; quæ nititur inanibus ratiocinationibus, non Historiâ, nam omnes adversantur Poëta. Deinde hoc Græcis Philosophis, qui unitatem summi Numinis credebant, usitatum fuit, ut fabulas torquerent in suam sententiam; ne vulgus offenderent, quod traditionem apertè rejici vix passum esset. Tandem cùm Christiani rerum potirentur (quo tempore vixit Macrobius) Ethnici Philosophi, cùm non possent argumentis Christianorum contra fabulas respondere, omnes ad Physicas nescio quas nugas torserunt; & Macrobius, inter ceteros, Solem esse unicum, qui sub variis nominibus cultus fuerit, Deum ostendere adgressus est. Vide explicationem Histor. Fabulæ Adonidis.*

Sol ab Assyriis cultus. Lib. I. Sect. 2. c. XXXV.

SOTHICA *Periodus fuit periodus Caniculæ, quæ Sothis ab Ægyptiis dicebatur, de qua vide Marshamum in προκλιτισκευῖ Can. Ægypt. Chaldaei qui dicebant se habere observationes 1903. annorum (Lib. I. S. I. c. I.) statuebant fortè per integram periodum Canicularem an. 1460. ante Nabonassarem stellas à se observatas, & præterea per id tempus, quod à Nabonassaris æra effluxerat ad captam Babylonem; quod tempus conjunctum annis 1460. confecisse statuit Stanleius 1885. annos, quibus desunt 18 ad constandam summam 1903. annorum. Sed is calculus non est prorsus adcuratus, cùm ab initio Æræ Nabonassaris ad Alexandri mortem fuerint tantùm 424. anni, Babylon autem septimo ante anno capta fuerit, unde capta ponitur æno Nabonassaris 417. Hi autem postremi anni*
con-

I N D E X

conjuncti cum 1460, efficiunt 1877, quibus addendi essent 26 anni, ut inde nascerentur 1903. V. *Babylonicæ Observationes.*

Sominiorum Interpretatio Chaldaïs nota. Lib. I. Sect. 2. cap. XXIII.

SPIRITUS mali malos invadunt. (Lib. I. Sect. 2. c. XXIX.) ut docet Jamblichus, quem sequitur Pselus in *Orac.* p. 102. ubi explicat hac verba *ὁν ἀγγέλων χθονὸς αἰκίσουσι*: animalia enim terræ ait esse *Damonas*, vas verò *temperationem corporis.* Videndum annon *Judæi* tempore *Christi* quid simile crediderint, quod occasionem dederit *Parabola*, qua exstat *Matt. XII, 43.* & seqq.

STATUÆ, si *Herodoto* credimus, nulla fuere apud *Persas* (Lib. 2. c. VIII.) Opponitur ei *Strabo* qui Lib. XV. p. 504. à se apud *Persas* *Magos* in *Cappadocia*, aras, templa, & signa conspecta ait. At potuit hoc, in regione *Græcorum* commerciis frequente, à *Græcanicis* risibus fluxisse, ut ex parte observavit *Stanleius.* Verùm *Herodoto* opponitur etiam ipse *Herodotus*, qui eodem Lib. Cap. cLXXXI. templum, altaria, & signum *Babylonici* *Beli* describit. Sed quamvis *Babylon* sub imperio *Persarum* esset, non sequitur *Persarum* & *Chaldeorum* ritus eosdem fuisse. Certè *Darius* conatus est statuam auream *Beli* surripere, *Xerxes* reipsâ sustulit, occiso *Sacerdote*, ut ex eodem *Herodoto* in sequentibus liquet; quod magnum honorem statuis *Deorum* non tributum, à *Persarum* *Regibus*, ostendit. Atque hac narrat *Herodotus*, quasi à *Chaldaïs* accepta. Sed aliam solutionem præbet *Clemens Alexandrinus*, in *Admonit. ad Gentes* p. 43. ubi postquam de *Magis* quedam dixit: *Hos*, inquit, sub *dio* sacra facere ait *Dion* *Θεῶν ἀγάλματα μόνα*, sola *Deorum* simulacra ignem & aquam putantes. Neque horum inscitiam celaverim, nam licet maxime

P H I L O L O C I C U S .

maximè à se vitatum errorem putent , in aliud delabuntur peccatum. Non existimant ligna & lapides statuas esse Deorum , ut Græci , &c. sed ignem & aquam , ut Philosophi. Attamen post multos annorum circuitus , humanæ formæ simulacra , ἀνθρωποειδῆ ἀγάλματα , ab iis culta ostendit Berosus , in tertio Chaldaeorum ; cū hoc introduxisset Artaxerxes Darii filius , Ochi nepos , qui primus Veneris Tanaïdis simulacrum Babylone statuit. *Licet circumstantias hasce omnes præstare nolim , hinc colligi posse crediderim , Persas ab initio statuas non habuisse.*

S T E L L A in varios Deorum ordines distributa L. I. S. 2. c. XVII. *Chaldæi , nimirum , putabant Stellis inesse substantias νεφές , quæ stellarum igneo corpore , quasi vehiculo , essent induta. Hinc Planetas ipsos vocant ζῶα πλανώμενα animalia errantia. Oratul. versu 185. Pletho p. 84. Edit. Amstel. τὰς δαιμονίας ψυχὰς &c. Chaldæi censent Dæmonum Mentēs non multū ab humanis differre , esse tamen nobiliores , nobilioribūque uti vehiculis , & mortali naturæ non misceri ; sed Mentēs astrorum multò adhuc esse præstantiores dæmoniacis , & præstantioribus vehiculis uti , quæ sunt tam splendida magnitudine activæ potentiæ corpora. Vide Ægyptii , & Voss. de Idol. Lib. 2. c. XXX.*

Stella à Chalæis culta. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXIV. Ibid. XXXVII.

Stella rebus humanis præsumt. Lib. I. Sect. 2. c. XVII. *Succoth-Benoth quid.* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII. *Sudinus Mathematicus.* Lib. I. Sect. 2. cap. V. Vixit tempore Attali , patris Eumenis Pergameni Regis , & in ejus exercitu contra Gallos , Sacerdotis munere fungebatur , ut docet *Polyanus* Stratag. L. IV. c. 19. qui eum vocat Χαλδαίων πάτριον.

Tom. II.

T.

Sum-

I N D E X

- Summitates *quid*, in *Philosophia Platonica*, ad Orac.
 vf. 92.
 Symbola, *qua in Oraculis*. ad vf. 44. 218.
 Synoches, *qui Chaldaeis*. Lib. I. Sect. 1. cap. V. ad
 Or. vf. 125.*
 Synthemata *qua*. ad Or. vf. 270.

T.

- T**alismanum *doctrina*. Lib. I. Sect. 2. cap. XXVI.
 & seq.
 Telestica *disciplina qua*. Lib. I. Sect. 2. c. XXVIII.
 Teletarchæ, *qui secundum Chaldaeos*. Lib. I. Sect. 2.
 c. V. ad Or. vf. 134.
 Tempa non habuisse *Persas*. Lib. 2. c. VIII. Vide *Saturæ*.
 Tempus duplex *Platoniorum*. ad Or. vf. 214.
 Termini Signorum *qui* Lib. I. Sect. 2. c. XIX. & seq.
TERRA ab *Affyriis* culta, *secundum Macrobiū* L. I.
 Sect. 2. c. XXXIX. Meritò hoc *Græcum Numen* putat
Stanleius, potius quàm *Affyrium*; neque *Macrobiū* ina-
 nes *ra'iocinationes*, quibus vult persuadere omnium
Gentium Deos eosdem fuisse, nec variis nominibus
 quidquàm præter *Solem*, *terram*, aliâque ejusmodi
 significari, magni sunt faciendæ. Sunt enim mera *Physi-*
corum conjectura, qui in *vet eribus fabulis* sensus quos
 volunt inveniunt; *que methodus fabularum explican-*
darum quàm absurda sit, si *res esset hujus loci*, facile
 ostenderem. Potest tamen, ne id dissimulem, opinio,
 de *Terra* apud *Orientales* divinitate, inde esse orta,
 quòd *Persæ* sacra facientes sanguinem victimæ in *ter-*
ram totum effunderent. *Herodotus* disertè etiam
 testatur Lib. I. c. 131. eosdem *Soli*, *Luna*, *Terra*, *Igni*,
Ventis & *Aqua* ab initio sacra fecisse. Facile autem
Persæ cum *Affyriis* confundebantur, ut & reliqui *O-*
rientales inter se, à *Græcis*, præsertim postquàm *Gentes*
 ille omnes sub uno *Persarum imperio* fuerunt. *Theo-*
doretus quidem *Histor. Eccles.* Lib. V. cap. 39. dicit
 Magcs

P H I L O L O G I C U S .

Magos à Persis vocari τὰς τὰ σοῦζια διαποιῶντας qui elementis divinitatem tribuunt. Sed H. Valerius *σοῦζια* hic esse Solem, Lunam, & Stellas ostendit, ad locum Theodoreti, atque ad Eusebium III. III. c. 31. ita duodecim signa Zodiaci interdum vocari *δαδία σοῦζια*, duodecim signa dicuntur apud Laërtium, initio vitæ Menedemi. Malè duodecim elementa vertit Interpres, qui tamen à viris doctis, qui in Diogenem scripserunt, non est castigatus.

Terra cujus figura sit, secundum Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. cap. XVI.

Teucer Babylonius Lib. I. Sect. 1. c. V.

Thammus Pseudopropheta. Lib. 3. c. IV.

THEOGONIA. Carmen quod recitabat Magus apud Persas. Lib. 1. c. VIII. Crediderim fuisse versus, in quibus Deorum contineretur genealogia, qualis apud Chaldaeos, aut similis. Licet enim non existimarent Chaldei Deos esse humanâ formâ præditos, attamen ab uno summo alios esse prognatos censebant, ut ex Oraculis adpares. Certè hac est vis vocis *θεογονία*, quâ Hesiodus inscripsit Poëma similis argumenti. Præterea Laërtius in Proœmio observat Magos; *περὶ τῆς οὐσίας θεῶν καὶ γενέσεως* sermones habuisse. Itaque credibile est eos, dum sacra facerent, recitasse carmen aliquod, quo eorum contineretur Theologia, & quod efficax ad eliciendos Deos putarent.

Theraphim quid sit Lib. I. Sect. 2. c. XXVII. Omnino consulendus Doctissimus Vir J. Spencerus in Dissert. de Urim & Thummim. c. III. S. 2. & seqq.

Theürgia qua Lib. I. Sect. 2. c. XVIII. & seqq.

THOHOU. Ita vocant Rabbini tempus, quod fluxit ante Legem, voce desumptâ ex Gen. 1. 2. ubi terra, antequam à Deo ornaretur, fuisse dicitur Thohou, hoc est, vacua incolis. Apud Stanleium erat immane mendum, cum pro hac voce esset Goth. Lib. 3. c. 1.

Trigona in Zodiaco qua. Lib. I. S. 2. c. XLX. & seq.

V.

VAs, pro corpore. Or. vf. 293.

VENUS ab Assyriis culta. L. I. S. 2. c. XXXVII.

Certe A'Φοδίτης est Numen Orientale, secundum ipsos Poëtas qui eam faciunt Cypriam. Vide quæ de Iside dicta sunt, in Explicat. Historica Fabula Adonidis, in isto volum. III. Biblioth. Universalis & Seldeni Cap. IV. Synt. 2. qui & c. VI. ejusdem libri observat ex Scholiaste Apollonii ad Argon. III. Venerem à Grecis sub A'Φοδίτης nomine antiquiorem Jove (nempe Cretensi) creditam. Locus exstat ad vers. 12, illius libri. Nomen hoc merè Phœnicium est à פרח pharad, quod cum meretricibus versari denotat; unde פרחתה pharadatha fornicationem significare potest, ut פרידה pherida, vagam. Ceterum in hoc Numine idem evenisse videtur, quod in multis aliis; nempe, ut variae Mulieres in Deas relata, quibus aliquid simile evenerat, à posterioribus seculis confunderentur in unam. Veneres plures memorat Cicero Lib. III. de Nat. Deor. quas alii vi compingunt in unam.

Venus culta apud Persas. Lib. 2. c. IX.

Unitas, quid apud Chaldaeos. ad Or. vf. 1.

Unitas prima ignota, & secunda illius loco habita. ad Or. vf. 28, 41.

Unitatis primæ laudes, ad Or. vf. 41.

Unitas prima per secundam, non immediatè mundum regit. ad Or. vf. 10.

UNIVERSALES Platonici vocabant Naturas illas vespæs, quas putabant, unam uniuscujusque speciei, à Deo creatas; ut essent exemplar & causa singularum quæ sunt ejusdem speciei in terris. Ita supramundatiam lucem universalem dicit Proclus, apud Stanleium. L. I. S. 2. cap. XI. Eandem propterea vocat Philo de Cosmop. p. 5. πανύπειαν.

Ura-

P H I L O L O G I C U S .

Urania *Affyria Dea* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

X.

XErxes, *quantum tempus consumserit in adparando contra Gracos bello.* Lib. 2. cap. III.

Y.

Υ Πέζωνοι *qui sint, apud Chaldaeos.* Lib. I. Sect. 2. cap. VI.

Z.

ZAbii, *vide Sabæi.*

Zarmocenides *Affyrius.* Lib. I. Sect. 1. c. V.

ZA P O T A M. Theodorus Mopsuestenus *docuerat in Lib. 1. ex tribus qui perierunt, de Magia Persica, quorum meminit Photius Cod. LXXXI. Horomafdis (seu Oromazis) & Satanæ Patrem à Persis statui Ζαρνάμ, quæ vox videtur oriri à πρὸ τοῦ γρi sevit, conjectore Gaulmino ad Psellum de Dæmon.*

Zodiaci *Chaldaica divisiones.* Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Zonæi *Dii qui sint.* Lib. I. Sect. 2. c. VIII.

ZO R O A S T R E S *multi videntur Græcis memorat, quòd barbara nomina fortè adfinia non satis distinguere, vel quòd cùm audirent de pluribus viris quadam similia, eos confuderint, & cùm unum virum putarent, uno nomine adpellarint; unde factum ut posteri diligentiores animadverterent sub una adpellatione plures latere, quòd omnia uni non convenirent. Ex simili ratione plures sunt nati Hercules, Joves &c. nempe, ex errore, non ex consuetudine quadam certa, quâ prudentes & scientes variis Numinibus eadem imponent nomina. Vide Jupiter Belus. Ceterùm Claud. Salmasius de Helle-*

I N D E X

nist. p. 368. „ ait Auctorem Persica, sive Magica
 „ superstitionis & Philosophia, qui Zardust ipsis
 „ Persis vocatus est, amicus ignis, à Gracis vetu-
 „ stioribus corruptè Ζωροάδης nō vocatum; à recentio-
 „ ribus, propius ad verum nomen, expressum Ζα-
 „ ράδης, Ζαράδας, atque etiam Ζαράτος, quia Persicè
 „ etiam scribitur Zaradust. Idem, inquit, voca-
 „ batur proprio nomine Mog Persicè, unde Gracis
 „ μάγος. Hactenus Salmasius, quem optassem con-
 „ jecturarum suarum argumenta adtulisse; sed vir
 „ summus passim, quasi historias, suas divinationes
 „ narrat. Post hæc dudum edita, publicam lucem
 „ vidit Historia Regionis Persarum, & vita Zoro-
 „ astris, ex Orientalium Scriptoribus collecta à
 „ doctissimo viro Thoma Hyde, qui nuper (anno
 „ 1703) obiit. Quæ habet conferri poterunt cum
 „ Stanleianis, quamquam vir eruditissimus plus æ-
 „ quo Orientalibus tribuere videtur.

Zoroastres, unde nomen duxerit Lib. I. Sect. 2. c. II.
 quàm multi eo nomine. Ibid.

Zoroastres, quomodo res omnes diviserit. Lib. I. S. 2.
 in procem.

Zoroastres Chaldaus, quis fuerit, & quando vixerit.
 Lib. I. Sect. 1. c. III.

Zoroastres Persa, ejus Historia. Lib. 2. c. I.

Zoromastres Chaldaus. Lib. I. Sect. 1. c. V.

F I N I S.

re

s

I N D E X

- conjuncti cum 1460, efficiunt 1877, quibus addendi essent 26 anni, ut inde nascerentur 1903. V. *Babylonicæ Observationes.*
- Sominiorum Interpretatio Chaldaeis nota.* Lib. I. Sect. 2. cap. XXIII.
- SPIRITUS** mali malos invadunt. (Lib. I. Sect. 2. c. XXIX.) ut docet Jamblichus, quem sequitur Psel-lus in *Orac.* p. 102. ubi explicat hac verba *σὸν ἀγ-γέλιον χθονὸς οὐκ ἔσονται*: animalia enim terræ ait esse *Damonas*, vas verò *temperationem corporis.* Vi-dendum annon *Judei* tempore *Christi* quid simile crediderint, quod occasionem dederit *Parabola*, quæ exstat *Matt. XII, 43.* & seqq.
- STATUÆ**, si *Herodoto* credimus, nulla fuere apud *Persas* (Lib. 2. c. VIII.) Opponitur ei *Strabo* qui Lib. XV. p. 504. à se apud *Persas* *Magos* in *Cappadocia*, aras, templa, & signa conspecta ait. At potuit hoc, in regione *Gracorum* commerciis fre-quente, à *Gracanicis* ritibus fluxisse, ut ex parte observavit *Stanleius.* Verùm *Herodoto* opponitur etiam ipse *Herodotus*, qui eodem Lib. Cap. CLXXXI. templum, altaria, & signum *Babylonici Beli* descri-bit. Sed quamvis *Babylon* sub imperio *Persarum* esset, non sequitur *Persarum* & *Chaldeorum* ritus eosdem fuisse. Certè *Darius* conatus est statuam au-ream *Beli* sur-ipere, *Xerxes* reipsâ sustulit, occiso *Sacerdote*, ut ex eodem *Herodoto* in sequentibus liquet; quod magnum honorem statuis *Deorum* non tributum, à *Persarum* *Regibus*, ostendit. Atque hac narrat *Herodotus*, quasi à *Chaldaeis* accepta. Sed aliam solutionem præbet *Clemens Alexandri-nus*, in *Admonit. ad Gentes* p. 43. ubi postquam de *Magis* quadam dixit: *Hos*, inquit, sub *dio* sacra facere ait *Dion* Θεῶν ἀγάλματα μόνον, so-la *Deorum* simulacra ignem & aquam putantes. Neque horum inscitiam celaverim, nam licet maxime

maximè à se vitatum errorem putent, in aliud delabuntur peccatum. Non existimant ligna & lapides statuas esse Deorum, ut Græci, &c. sed ignem & aquam, ut Philosophi. Attamen post multos annorum circuitus, humanæ formæ simulacra, ἀνθρωποειδῆ ἁγάλματα, ab iis culta ostendit Berosus, in tertio Chaldaïcorum; cùm hoc introduxisset Artaxerxes Darii filius, Ochi nepos, qui primus Veneris Tanaïdis simulacrum Babylone statuit. Licet circumstantias hasce omnes præstare nolim, hinc colligi posse crediderim, Persas ab initio statuas non habuisse.

STELLÆ in varios Deorum ordines distributæ L. I. S. 2. c. XVII. Chaldaï, nimirum, putabant Stellis inesse substantias vερῆς, quæ stellarum igneo corpore, quasi vehiculo, essent indutæ. Hinc Planetas ipsos vocant ζῶα πλανώμενα animalia errantia. Oracul. versu 185. Pletho p. 84. Edit. Amstel. τὰς δαιμονίας ψυχὰς &c. Chaldaï censent Dæmonum Mentēs non multum ab humanis differre, esse tamen nobiliores, nobilioribusque uti vehiculis, & mortali naturæ non misceri; sed Mentēs astrorum multò adhuc esse præstantiores dæmoniis, & præstantioribus vehiculis uti, quæ sunt tam splendida magnitudine activæ potentiæ corpora. Vide Ægyptii, & Voss. de Idol. Lib. 2. c. XXX.

Stella à Chaldaïs culta. Lib. I. Sect. 2. cap. XXXIV. Ibid. XXXVII.

Stella rebus humanis præsumt. Lib. I. Sect. 2. c. XVII. Succoth-Benoth quid. Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII. Sudinus Mathematicus. Lib. I. Sect. 2. cap. V. Vixit tempore Attali, patris Eumenis Pergameni Regis, & in ejus exercitu contra Gallos, sacerdotis munere fungebatur, ut docet Polyanius Stratag. L. IV. c. 19. qui eum vocat Χαλδαίων μάγιν.

Tom. II.

T

Sum-

I N D E X

- Summitates quid, in Philosophia Platonica*, ad Orac.
vf. 92.
Symbola, quæ in Oraculis. ad vf. 44. 218.
Synoches, qui Chaldaeis. Lib. I. Sect. 1. cap. V. ad
Or. vf. 125.*
Synthemata quæ. ad Or. vf. 270.

T.

- T***Alifmanum doctrina.* Lib. I. Sect. 2. cap. XXVI.
& seq.
Telestica disciplina quæ. Lib. I. Sect. 2. c. XXVIII.
Teletarchæ, qui secundum Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2.
c. V. ad Or. vf. 134.
Templa non habuisse Persas. Lib. 2. c. VIII. Vide *Saturæ*.
Tempus duplex Platoniorum. ad Or. vf. 214.
Termini Signorum qui Lib. I. Sect. 2. c. XIX. & seq.
TERRA *ab Assyriis culta, secundum Macrobius L. I.*
Sect. 2. c. XXXIX. Meritò hoc Græcum Numen putat
Stanleius, potius quàm Assyrium; neque Macrobius ina-
nes ratiocinationes, quibus vult persuadere omnium
Gentium Deos eosdem fuisse, nec variis nominibus
quidquàm præter Solem, terram, aliâque ejusmodi
significari, magni sunt faciendæ. Sunt enim mera Physi-
corum conjectura, qui in veteribus fabulis sensus quos
volunt inveniunt; quæ methodus fabularum explican-
darum quàm absurda sit, si res esset hujus loci, facile
ostenderem. Potest tamen, ne quid dissimulem, opinio,
de Terra apud Orientales divinitate, inde esse orta,
quòd Persæ sacra facientes sanguinem victimæ in ter-
ram totum effunderent. Herodotus disertè etiam
testatur Lib. I. c. 131. eosdem Soli, Luna, Terra, Igni,
Ventis & Aquæ ab initio sacra fecisse. Facile autem
Persæ cum Assyriis confundebantur, ut & reliqui O-
rientales inter se, à Græcis, præsertim postquàm Gentes
illæ omnes sub uno Persarum imperio fuerunt. Theo-
doretus quidem Histor. Eccles. Lib. V. cap. 39. dicit
Magos

P H I L O L O G I C U S .

Magos à Persis vocari τὸς τὰ σοῦζια διαποιῶντας qui elementis divinitatem tribuunt. Sed H. Valerius *σοῦζια* hic esse Solem, Lunam, & Stellās ostendit, ad locum Theodoretī, atque ad Eusebium III. III. c. 31. ita duodecim signa Zodiaci interdum vocari *δωδεκά σοῦζιζ*, duodecim signa dicuntur apud Laërtium, initio vitæ Menedemi. Malè *duodecim elementa* vertit Interpres, qui tamen à viris doctis, qui in Diogenem scripserunt, non est castigatus.

Terra cujus figura sit, secundum Chaldaeos. Lib. I. Sect. 2. cap. XVI.

Teucer Babylonius Lib. I. Sect. 1. c. V.

Thammus Pseudopropheta. Lib. 3. c. IV.

THEOGONIA. Carmen quod recitabat Magus apud Persas. Lib. 1. c. VIII. Crediderim fuisse versus, in quibus Deorum contineretur genealogia, qualis apud Chaldaeos, aut similis. Licet enim non existimarent Chaldaei Deos esse humanā formā peditos, attamen ab uno summo alios esse prognatos censebant, ut ex Oraculis adparet. Certè hac est vis vocis *θεογονία*, quā Hesiodus inscripsit Poëma similis argumenti. Præterea Laërtius in Procemio observat Magos; *περὶ τῆς αἰσίας θεῶν καὶ γενέσεως sermones habuisse.* Itaque credibile est eos, dum sacra facerent, recitasse carmen aliquod, quo eorum contineretur Theologia, & quod efficax ad eliciendos Deos putarent.

Theraphim quid sit Lib. I. Sect. 2. c. XXVII. Omni-
no consulendus Doctissimus Vir J. Spencerus in Dissert.
de Urim & Thummim. c. III. S. 2. & seqq.

Theurgia qua Lib. I. Sect. 2. c. XVIII. & seqq.

ΤΗΟΗΟΥ. Ita vocant Rabbini tempus, quod fluxit ante Legem, voce desumptā ex Gen. 1. 2. ubi terra, antequam à Deo ornaretur, fuisse dicitur Thohou, hoc est, vacua incolis. Apud Stanleium erat immane mendum, cum pro hac voce esset Goth. Lib. 3. c. 1.

Trigona in Zodiaco qua. Lib. I. S. 2. c. XLX. & seq.

V.

VAs, pro corpore. Or. vf. 293.

VENUS ab Assyriis culta. L. I. S. 2. c. XXXVII.
*Certe A'Φροδίτη est Numen Orientale, secundum ipsos
 Poëtas qui eam faciunt Cypriam. Vide quæ de Illud
 dicta sunt, in Explicat. Historica Fabula Adonidis,
 in isto volum. III. Biblioth. Universalis & Seldeni
 Cap. IV. Synt. 2. qui & c. VI. ejusdem libri obser-
 vat ex Scholiaste Apollonii ad Argon. III. Venerem
 à Græcis sub A'Φροδίτης nomine antiquiorem Jove
 (nempe Cretensi) creditam. Locus exstat ad vers. 12,
 illius libri. Nomen hoc merè Phœnicium est à פרח
 pharad, quod cum meretricibus versari denotat; unde
 פרתה pharadatha fornicationem significare potest,
 ut פרידה pherida, vagam. Ceterum in hoc Numine
 idem evenisse videtur, quod in multis aliis; nempe, ut
 variae Mulieres in Deas relata, quibus aliquid simile
 evenerat, à posterioribus sæculis confunderentur in
 unam. Veneres plures memorat Cicero Lib. III. de
 Nat. Deor. quas alii vi compingunt in unam.*

Venus culta apud Persas. Lib. 2. c. IX.

Unitas, quid apud Chaldaeos. ad Or. vf. 1.

Unitas prima ignota, & secunda illius loco habita. ad Or.
 vf. 28, 41.

Unitatis primæ laudes, ad Or. vf. 41.

Unitas prima per secundam, non immediatè mundum re-
 git. ad Or. vf. 10.

UNIVERSALES Platonici vocabant Naturas illas
 νοεῖν, quas putabant, unam uniuscujusque speciei, à
 Deo creatas; ut essent exemplar & causa singularum
 quæ sunt ejusdem speciei in terris. Ita supramundaniam
 lucem universalem dicit Proclus, apud Stanleium. L.
 I. S. 2. cap. XI. Eandem propterea vocat Philo de
 Cosmog. p. 5. πανούργειαν.

Ura-

P H I L O L O G I C U S .

Urania *Affyria Dea* Lib. I. Sect. 2. c. XXXVII.

X.

XErkes, *quantum tempus consumserit in adparando contra Gracos bello.* Lib. 2. cap. III.

Y.

ΥΠέζωκοι *qui sint, apud Chaldaeos.* Lib. I. Sect. 2. cap. VI.

Z.

ZAbii, *vide Sabæi.*

Zarmocenides *Affyrius.* Lib. I. Sect. 1. c. V.

ZA P O T A M. Theodorus Mopsuestenus *docuerat in Lib. 1. ex tribus qui perierunt, de Magia Persica, quorum meminit Photius Cod. LXXXI. Horomafdis (seu Oromazis) & Satanæ Patrem à Persis statui Ζαρνάνη, quæ vox videtur oriri ἀπὸ τοῦ πρὶ sevit, conjectore Gaulmino ad Psellum de Dæmon.*

Zodiaci *Chaldaica divisiones.* Lib. I. Sect. 2. c. XIX.

Zonæi *Dii qui sint.* Lib. I. Sect. 2. c. VIII.

ZO R O A S T R E S *multi videntur Græcis memorati, quòd barbara nomina fortè adfinia non satis distinguere, vel quòd cùm audirent de pluribus viris quadam similia, eos confuderint, & cùm unum virum putarent, uno nomine adpellarint; unde factum ut posteri diligentiores animadverterent sub una adpellatione plures latere, quòd omnia uni non convenirent. Ex simili ratione plures sunt nati Hercules, Joves &c. nempe, ex errore, non ex consuetudine quadam certa, quâ prudentes & scientes variis Numinibus eadem imponerent nomina. Vide Jupiter Belus. Ceterùm Claud. Salmasius de Helle-*

I N D E X

nist. p. 368. „ ait Auctorem Persica, sive Magica
 „ superstitionis & Philosophia, qui Zardust ipsis
 „ Persis vocatus est, amicus ignis, à Græcis vetu-
 „ stioribus corruptè Ζωροάδης ην vocatum; à recentio-
 „ ribus, propius ad verum nomen, expressum Ζα-
 „ ράδης, Ζαράδας, atque etiam Ζαράτος, quia Persicè
 „ etiam scribitur Zaradust. Idem, inquit, voca-
 „ batur proprio nomine Mog Persicè, unde Græcis
 „ μάγος. Hactenus Salmasius, quem optassem con-
 „ jecturarum suarum argumenta adtulisse; sed vir
 „ summus passim, quasi historias, suas divinationes
 „ narrat. Post hæc dudum edita, publicam lucem
 „ vidit Historia Regionis Persarum, & vita Zoro-
 „ astris, ex Orientalium Scriptoribus collecta à
 „ doctissimo viro Thoma Hyde, qui nuper (anno
 „ 1703) obiit. Quæ habet conferri poterunt cum
 „ Stanleianis, quamquam vir eruditissimus plus æ-
 „ quo Orientalibus tribuere videtur.

Zoroastres, unde nomen duxerit Lib. I. Sect. 2. c. II.
 quàm multi eo nomine. Ibid.

Zoroastres, quomodo res omnes diviserit. Lib. I. S. 2.
 in proëm.

Zoroastres Chaldaus, quis fuerit, & quando vixerit.
 Lib. I. Sect. 1. c. III.

Zoroastres Persa, ejus Historia. Lib. 2. c. I.

Zoromastres Chaldaus. Lib. I. Sect. 1. c. V.

F I N I S.

